

Projekt financira Evropska unija.
This project is funded by the European Union.

Ured za udruge
Vlade Republike
Hrvatske

Nacionalna
zaklada za
razvoj
civilnoga
društva

Analiza politika socijalnog uključivanja žena koje preživljavaju partnersko nasilje

Projekt financira Evropska unija.
Project is funded by the European Union.

ANALIZA POLITIKA SOCIJALNOG UKLJUČIVANJA ŽENA KOJE PREŽIVLJAVAJU PARTNERSKO NASILJE

**„Ka socijalnoj koheziji – Utjecaj na politike
socijalnog uključivanja za višestruko
marginalizirane grupe žena, žrtve nasilja u
obitelji“ EuropeAid/129897/C/ACT/MULTI**

Centar za žene žrtve rata - ROSA/ Rujan, 2012.

Adriana Bego

Anamarija Matanović

Anita Lauri Korajlija

Biserka Momčinović

Danijel Fosić

Đurđica Kolarec

Ivan Jelavić

Mira Ličina Jovanović

Mirjana Bilopavlović

Nela Pamuković

Sanja Bezbradica Jelavić

Stela Šimić

Valentina Andrašek

Željka Čović

Nakladnik:
Centar za žene žrtve rata - ROSA

Urednica:
Stela Šimić

Autori/ce studije:

Adriana Bego, Anamarija Matanović, Anita Lauri Korajlija, Biserka Momčinović, Danijel Fosić, Đurđica Kolarec, Ivan Jelavić, Mira Ličina Jovanović, Mirjana Bilopavlović, Nela Pamuković, Sanja Bezbradica Jelavić, Stela Šimić, Valentina Andrašek, Željka Čović

Dizajn, priprema i tisak:

Pop-Up Marketing

Zagreb, rujan 2012.

Naklada: 500

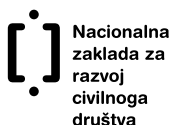
CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 820268

ISBN 978-953-7331-06-1

Studija „Analiza politika socijalnog uključivanja žena koje preživljavaju partnersko nasilje“ rezultat je rada tima uključenog u provedbu regionalnog projekta *Ka socijalnoj koheziji – Utjecaj na politike socijalnog uključivanja za višestruko marginalizirane grupe žena, žrtve nasilja u obitelji* financiranog sredstvima Evropske unije u sklopu regionalnog programa IPA 2009 – Civil Society Facility. Projekt su tijekom 2011. i 2012. godine realizirali Autonomni ženski centar (Srbija), Centar za žene žrtve rata – ROSA (Hrvatska), Udružene žene Banja Luka (BiH) i Društvo SOS telefon (Slovenija). Suradničke organizacije na realizaciji projekta su Centar za građanske inicijative Poreč (Poreč), Centar za podršku i razvoj civilnog društva „Delfin“ (Pakrac), Srpski demokratski forum – Ženska inicijativa (Zagreb), Udruga Brod – grupa za ženska ljudska prava (Slavonski Brod).

Studija je izrađena uz potporu Evropske unije. Sadržaj studije je isključiva odgovornost Centra za žene žrtve rata - ROSA i ni na koji način ne odražava stavove Evropske unije.

Tiskanje ove publikacije omogućeno je financijskom podrškom Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost autora i nužno ne izražava stajalište Nacionalne zaklade.

Studija i popratna dokumentacija nalaze se i na internetskim stranicama projekta <http://www.wlmcroatia.eu/>. socijalna-kohezija.womenngo.org.rs

Stajališta izražena u ovoj publikaciji ne odražavaju nužno stajalište Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske

ZAHVALE

Članice Centra za žene žrtve rata – ROSA željele bi se zahvaliti suradničkim organizacijama i njihovim volonterkama i volonterima koji su pomogli u provedbi terenskog istraživanja. Posebnu zahvalu željele bismo uputiti sudionicama fokus grupa i intervjuja kao i djelatnicama/djelatnicima institucija i jedinica lokalne samouprave koje/koji su se odazvali na suradnju, kao i širokom nizu dionika koje/kojii su svojim sudjelovanjem doprinijele/doprinijeli provedbi projekta i nastanku ove studije.

ANALIZA POLITIKA SOCIJALNOG UKLJUČIVANJA ŽENA KOJE PREŽIVLJAVAJU PARTNERSKO NASILJE

„Ka socijalnoj koheziji – Utjecaj na politike socijalnog uključivanja za višestruko marginalizirane grupe žena, žrtve nasilja u obitelji“

EuropeAid/129897/C/ACT/MULTI

SADRŽAJ

1. UVOD	9
1.1. O projektu	9
1.2. Nasilje prema ženama i socijalna isključenost	10
1.2.1. Pojavni oblici nasilja prema ženama	10
1.2.2. Socijalna isključenost žena koje preživljavaju obiteljsko/partnersko nasilje	11
2. METODOLOGIJA	15
3. ANALIZA ZAKONODAVSTVA REPUBLIKE HRVATSKE	19
3.1. Suzbijanje nasilja protiv žena	19
3.1.1. Ustav Republike Hrvatske	19
3.1.2. Kazneni zakon	20
3.1.3. Zakon o kaznenom postupku	23
3.1.4. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji	24
3.1.5. Prekršajni zakon	26
3.1.6. Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2011. do 2016. godine	26
3.2. Briga o djeci i socijalne usluge	27
3.2.1. Obiteljski zakon	27
3.2.2. Zakon o roditeljskim i roditeljskim potporama	27
3.2.3. Zakon o doplatku za djecu	28
3.2.4. Zakon o predškolskom odgoju i naobrazbi	28
3.2.5. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi	30
3.2.6. Zakon o socijalnoj skrbi	30
3.2.7. Zakon o zdravstvenoj zaštiti	32
3.2.8. Zakon o obveznom zdravstvenom osiguranju	32
3.2.9. Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama	33
3.2.10. Nacionalna populacijska politika	34
3.2.11. Socijalna politika Grada Zagreba	34
3.2.12. Zagrebačka strategija jedinstvene politike za zaštitu od nasilja u obitelji u razdoblju od 2008. do 2010. godine	34
3.3. Zapošljavanje, prekvalifikacija i obrazovanje odraslih	35
3.3.1. Zaključak o prihvaćanju Evropske povelje o osnovnim socijalnim pravima radnika	35
3.3.2. Zakon o radu	35
3.3.3. Zakon o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti	38
3.3.4. Zakon o obrazovanju odraslih	39
3.3.5. Zakon o strukovnom obrazovanju	39
3.3.6. Zakon o državnoj potpori za obrazovanje i izobrazbu	40
3.3.7. Zakon o minimalnoj plaći	40
3.3.8. Zakon o zaštiti na radu	41
3.3.9. Zakon o potpori za očuvanje radnih mjesta	42
3.3.10. Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2011. do 2016. godine	43
3.3.11. Nacionalni plan za poticanje zapošljavanja za 2011. i 2012. godinu	44
3.3.12. JAP – zajednički memorandum o prioritetima politike zapošljavanja Republike Hrvatske	48
3.3.13. Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova	50
3.3.14. Posljedice ne-provođenja mjera u segmentu rada i zapošljavanja	51
3.4. Socijalno stanovanje	52
3.4.1. Zakon o društveno poticanoj stanogradnji	52
3.4.2. Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2011. do 2016. godine..	53
3.4.3. Program socijalne politike Grada Zagreba od 2009. do 2012. godine.	53

3.4.4. Zagrebačka strategija jedinstvene politike za zaštitu od nasilja u obitelji u razdoblju od 2008. do 2010. godine	54
3.5. Dostupna pravda	55
3.5.1. Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći	55
3.5.2. Zakon o odvjetništvu	56
3.6. Drugi relevantni dokumenti	56
3.6.1. Zakon o ravnopravnosti spolova	56
3.6.2. Zakon o suzbijanju diskriminacije	57
3.6.3. Zakon o potvrđivanju Evropske konvencije o naknadi štete žrtvama kaznenih djela	58
3.6.4. Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela	58
3.6.5. Zakon o zaštiti osobnih podataka	59
3.7. Preporuke	60
4. ANALIZA ISKUSTAVA ŽENA KOJE SU PREŽIVJELE NASILJE U OBITELJI	62
4.1. Rezultati	62
4.1.1. Briga o djeci	62
4.1.2. Zapošljavanje	65
4.1.3. Stanovanje	69
4.1.4. Dostupna pravda	72
4.1.5. Zaključci i preporuke	75
5. ANALIZA LOKALNIH POLITIKA I STRATEGIJA	77
5.1. Analiza lokalnih politika Grada Pakraca i Požeško-slavonske županije	77
5.1.1. Briga o djeci, socijalne usluge, uzdržavanje	77
5.1.2. Zapošljavanje, prekvalifikacija, obrazovanje odraslih	79
5.1.3. Socijalno stanovanje	79
5.1.4. Dostupna pravda	81
5.2. Analiza lokalnih politika Grada Poreča i Istarske županije	81
5.2.1. Briga o djeci, socijalne usluge, uzdržavanje	81
5.2.2. Zapošljavanje, prekvalifikacija, obrazovanje odraslih	84
5.2.3. Socijalno stanovanje	85
5.2.4. Dostupna pravda	87
5.3. Analiza lokalnih politika Grada Slavenskog Broda i Brodsko-posavske županije	88
5.3.1. Briga o djeci i socijalne usluge	92
5.3.2. Zapošljavanje, prekvalifikacija i obrazovanje odraslih	99
5.3.3. Socijalno stanovanje	102
5.3.4. Dostupna pravda	103
5.4. Analiza lokalnih politika gradova Rijeke, Karlovca, Gospića i Primorsko-goranske, Karlovačke i Ličko-senjske županije	104
5.4.1. PRIMORSKO-GORANSKA ŽUPANIJA	104
5.4.1.1. Briga o djeci, socijalne usluge, uzdržavanje	104
5.4.1.2. Zapošljavanje, prekvalifikacija, obrazovanje odraslih	107
5.4.1.3. Socijalno stanovanje	108
5.4.1.4. Dostupna pravda	109
5.4.2. KARLOVAČKA ŽUPANIJA	109
5.4.2.1. Briga o djeci, socijalne usluge, uzdržavanje	109
5.4.2.2. Zapošljavanje, prekvalifikacija, obrazovanje odraslih	111
5.4.2.3. Socijalno stanovanje	111
5.4.2.4. Dostupna pravda	111
5.4.3. LIČKO-SENJSKA ŽUPANIJA	111
5.4.3.1. Briga o djeci, socijalne usluge, uzdržavanje	112
5.4.3.2. Zapošljavanje, prekvalifikacija, obrazovanje odraslih	113
5.4.3.3. Socijalno stanovanje	113
5.4.3.4. Dostupna pravda	114

6. INICIJATIVE ZA IZMJENE I DOPUNE ODLUKA U LOKALNIM ZAJEDNICAMA PROIZAŠLE IZ ANALIZA	115
6.1. Grad Pakrac i Požeško-slavonska županija	115
6.1.1. Prijedlog izmjene i dopune Odluke o najmu stanova	115
6.1.2. Prijedlog izmjene i dopune Odluke o socijalnoj skrbi na području Grada Pakraca	116
6.2. Grad Poreč i Istarska županija	123
6.2.1. Prijedlog izmjene i dopune Odluke o najmu stanova	123
6.3. Grad Slavonski Brod i Brodsko-posavska županija	125
6.3.1. Prijedlog za individualizirani pristup u radu na Hrvatskom zavodu za zapošljavanje – Područna služba Slavonski Brod, sa ženama koje su preživjele obiteljsko/partnersko nasilje	125
7. ZAKONODAVNI I NORMATIVNI OKVIR U DRŽAVAMA EVROPSKE UNIJE I PRIMJERI DOBRE PRAKSE	129
7.1. Evropska unija	129
7.1.1. Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja.	129
7.1.2. Evropska platforma za borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti	130
7.1.3. Strategija Evropa 2020.	130
7.1.4. Direktiva 2006/54/EC	131
7.1.5. Evropska konvencija o naknadi štete žrtvama kaznenih djela nasilja (1983.)	131
7.1.6. Jačanje posvećenosti ravnopravnosti žena i muškaraca: Ženska povelja	132
7.1.7. Strategija za ravnopravnosti žena i muškaraca 2010.-2015.	132
7.2. Austrija	133
7.2.1. Inicijativa nevladinog sektora: Prevencija siromaštva u Bečkom ženskom skloništu..157	135
7.3. Finska	136
7.3.1. Društveno održiva Finska 2020.: Strategija socijalne i zdravstvene politike	136
7.3.2. Paket roditeljskog dopusta (HE 147/2002)	137
7.4. Španjolska	137
7.4.1. Organski zakon 1/2004 o mjerama integralne zaštite protiv rodno uvjetovanog nasilja	137
7.4.2. Organski zakon za efektivnu ravnopravnost žena i muškaraca (3/2007)	138
7.4.3. Kraljev dekret 255/2006	138
7.4.4. Kraljev dekret 1369/2006	138
7.4.5. Kraljev dekret o Alimentacijskom garancijskom fondu (1618/2007)	138
8. ZAKLJUČAK	139

ANALIZA POLITIKA SOCIJALNOG UKLJUČIVANJA ŽENA KOJE PREŽIVLJAVAJU PARTNERSKO NASILJE

„Ka socijalnoj koheziji – Utjecaj na politike socijalnog uključivanja za višestruko marginalizirane grupe žena, žrtve nasilja u obitelji“

EuropeAid/129897/C/ACT/MULTI

1. UVOD

1.1. O projektu

Projekt *Ka socijalnoj koheziji – Utjecaj na politike socijalnog uključivanja za višestruko marginalizirane grupe žena, žrtve nasilja u obitelji* financiran je sredstvima Evropske unije u sklopu regionalnog programa IPA 2009 – Civil Society Facility a provedba je započela u prosincu 2010. godine. Provodio se u tri zemlje Zapadnog Balkana, u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i Srbiji. Nositelj projekta bio je Autonomni ženski centar (Srbija) a partnerske organizacije bile su: Udružene žene Banja Luka (BiH), Centar za žene žrtve rata – ROSA (Hrvatska) i Društvo SOS telefon (Slovenija).

Osnovni cilj ovog projekta bio je doprinijeti povećanju sudjelovanja i utjecaja žena na procese stvaranja politika iz područja socijalnog uključivanja i aktivnijem sudjelovanju u procesima priključivanja Evropskoj uniji. Projekt je trajao 24 mjeseca a očekivani rezultati bili su:

1. Povećano razumijevanje državne uprave u tri zemlje Zapadnog Balkana (Hrvatska, Bosna i Hercegovina i Srbija) o važnosti sudjelovanja ženskih organizacija civilnog društva u procesima razvoja politika socijalnog uključivanja višestruko marginaliziranih grupa žena sa iskustvom obiteljskog/partnerskog nasilja,
2. Jačanje kapaciteta i uspostavljanje regionalnog dijaloga između ženskih organizacija u Hrvatskoj, u regiji Zapadnog Balkana i iz EU, za analizu politika i razmjenu dobrih praksi u području socijalne uključenosti osjetljivih grupa žena u procesima pristupanja EU.

Ciljna skupina bile su žene iz višestruko marginaliziranih grupa i žene koje su preživjele obiteljsko/partnersko nasilje. Na osnovu višegodišnjeg iskustva u radu s ovom populacijom izabrana su četiri područja koja su specifična za ovu ciljnu skupinu:

- briga o djeci i socijalne usluge,
- zapošljavanje, prekvalifikacija i obrazovanje odraslih,
- socijalno stanovanje,
- dostupna pravda.

Područje socijalnog uključivanja predstavlja suštinsku komponentu politika pristupanja EU. Uključivanje ženskih organizacija u ove procese je od ključne važnosti i zahtjeva jačanje njihove uloge u konzultativnim procesima razvijanjem njihovih kapaciteta i sveobuhvatnom analizom već postojećih politika. Za postizanje ovih ciljeva i rezultata provedene su sljedeće **osnovne grupe aktivnosti**:

1. Analiza pravnih akata i strateških dokumenata iz izabranih područja, analiza potreba i problema s kojima se suočavaju žene iz višestruko marginaliziranih grupa i žene koje su preživjele obiteljsko/partnersko nasilje u realizaciji svojih prava. Komparativna analiza stanja i politika u zemljama EU i kreiranje prijedloga za unapređenje politike i primjene,
2. Povećanje razumijevanja državne uprave (na nacionalnom i lokalnom nivou) u tri zemlje Zapadnog Balkana o potrebama žena koje su preživjele obiteljsko/partnersko nasilje i politikama koje mogu doprinijeti poboljšanju njihovog položaja,
3. Izgradnja kapaciteta ženskih organizacija u području analiza politika i istraživanja kao i sudjelovanja u procesima socijalnog uključivanja i pristupanja EU.

U okviru četiri izabrana područja realizirane su: (1) Analiza pravnih akata i strateških dokumenata sa aspekta prava žena, (2) Analiza potreba i problema sa kojima se suočavaju žene iz višestruko marginaliziranih grupa i žene koje su preživjele obiteljsko/partnersko nasilje u ostvarivanju svojih prava, (3) Analiza politika u Europskoj uniji i u tri zemlje EU: Španjolska, Finska i Austrija, (4) Analiza lokalnih politika i strategija s aspekta prava žena te (5) Izmjene i dopune odluka u lokalnim zajednicama koje su proizašle iz analiza.

Rezultati analiza predstavljeni su i diskutirani u okviru dva tematska radna sastanka na kojima su, uz partnerice i suradnice na projektu, prisustvovala predstavnice državnih institucija koje su prijedlozima i idejama dale značajan doprinos praktičnoj primjeni prikupljenih podataka i analiza. Nadalje, rezultati analiza predstavljeni su i diskutirani na tri tematska okrugla stola u ciljanim lokalnim zajednicama (Pakrac, Poreč, Slavonski Brod) na kojima su, uz suradnice/ke na projektu, prisustvovala/i predstavnice/i lokalnih institucija i jedinica lokalne samouprave. Tom prilikom predstavljene i diskutirane izmjene i dopune odluka u lokalnim zajednicama koje su proizašle iz analiza a koje su potom predane jedinicama lokalne samouprave s ciljem utjecaja na kreiranje lokalnih javnih politika.

1.2. Nasilje prema ženama i socijalna isključenost

1.2.1. Pojavni oblici nasilja prema ženama

Prema Deklaraciji o uklanjanju svih oblika nasilja nad ženama koju je donijela Organizacija Ujedinjenih naroda je 1993. godine, nasiljem nad ženama smatra se bilo koji čin rodnog zasnovanog nasilja koje za posljedicu može imati psihičke i/ili tjelesne povrede uključujući strah, prijetnje, oduzimanje slobode i druge oblike nasilja koji utječu na psihičko i fizičko zdravlje žene, odnosno ostavljaju posljedice na individualnoj razini. Osim toga, nasilje nad ženama, koje nastaje kao posljedica neravnopravnog položaja žene, ima štetni utjecaj na društvo u cjelini uzrokujući i produbljujući razlike u radnim, psihološkim i socijalnim resursima između muškaraca i žena koje se transgeneracijski prenose.

Nasilje prema ženama u obitelji i u partnerskim odnosima smatra se svako nasilno ponašanje koje žena doživljava od svog partnera. Ono ima brojne manifestacije, a najčešće klasifikacije specifičnih oblika uključuju fizičko, seksualno, psihičko i ekonomsko nasilje, uz činjenicu da je u realnim situacijama ono isprepletano i da se vremenom mijenja¹.

Fizičko nasilje podrazumijeva brojne i veoma različite manifestacije primjene ili prijetnje silom². Težina nastalih povreda varira, od minimalnih i lakih do ozbiljnih, teških povreda i funkcionalnih oštećenja, čak i smrtnih ishoda.

Seksualno nasilje podrazumijeva širok spektar radnji koje predstavljaju svako neželjeno ponašanje seksualne prirode³. Javno mnijenje, pa i stručna javnost, imaju bitno različite reakcije kada je u pitanju silovanje i seksualno zlostavljanje bračnog ili izvanbračnog partnera i zlostavljanje nepoznate osobe. Što je kontekst privatniji i što je veća bliskost odnosa između osoba, manja je vjerojatnost da će seksualni napad biti prepoznat i sankcioniran.

Psihičko nasilje⁴ najčešće se tretira kao pratilac i indikator drugih oblika nasilja, a u nasilničkom ponašanju nekada je teško razdvojiti nezavisne oblike. Samostalno prisutno, ili u kombinaciji sa drugim oblicima nasilja, psihičko nasilje igra ključnu ulogu u „slamanju otpora“ i u osiguravanju „dobrovoljne žrtve“.

Ekonomsko nasilje se prepoznaje kao kontekst, odnosno faktor nasilja⁵, kao posljedica izloženosti drugim oblicima nasilja i kao nezavisni oblik nasilja prema ženama u obitelji,

1 Ignajtović, T. (2011): *Nasilje prema ženama u intimnom partnerskom odnosu: model koordiniranog odgovora zajednice*, Rekonstrukcija ženski fond, Beograd, str. 42-44.

2 Ono obuhvaća, ali ne isključuje i druge oblike: odgurivanje, povlačenje za kosu, šamaranje, udaranje, ugrize, davljenje, paljenje, polijevanje vrelom vodom, ubode, premlaćivanje, fizičko mučenje, upotrebu oružja ili oruđa sa namjerom da se žrva povrijedi, ali i ubojstvo.

3 Svaka seksualna aktivnost bez pristanka, što uključuje nepoželjne seksualne komentare i prijedloge, prisilu na sudjelovanje ili gledanje pornografije, neželjeno dodirivanje, bolni i ponižavajući seksualni čin, prisilni seks, silovanje, incest.

4 Psihičko (mentalno, emotivno) nasilje podrazumijeva, ali ne isključuje i druge oblike: omalovažavanje, vrijeđanje, ignoriranje, korištenje privilegija, psovke, ismijavanje, izrugivanje, prigovaranje, prijetnje i prinude (sa upotrebom ili bez upotrebe oruđa i oružja kojima se mogu izazvati tjelesne povrede), zastrašivanje, kontrolu, izolaciju, prezir, maltretiranje, okrivljavanje, manipulacije djecom, verbalni napad. Poseban oblik psihičkog nasilja predstavlja »duhovno nasilje« usmjereno na nacionalna, religijska i kulturna svojstva žrtve (nametanje ili uništavanje kulturnih ili religijskih uvjerenja/vjeronanja putem ismijavanja, kažnjavanja, omalovažavanja ili prisile da se ne prakticira vlastiti sistem vrijednosti i/ili da se usvoji sistem vrijednosti koji pripada nasilniku).

5 Siromaštvo, bjeda i socijalna isključenost navode se kao česti faktori nasilja, potvrđeni u brojnim istraživanjima, ali se ne mogu smatrati njegovim uzrocima. Nasilje se tumači kao očekivani bihevioralni odgovor ljudi koji su izloženi različitim vrstama socijalne i ekonomske deprivacije.

odnosno način na koji nasilnik postiže kontrolu i dominaciju nad partnericom⁶. Istovremeno, želja žene za ekonomskom nezavisnošću predstavlja faktor rizika za pojavu nasilja, a njegova očigledna posljedica je onesposobljavanje žene za samostalnu egzistenciju, što se percipira i kao najčešći razlog ostanka u zajednici sa nasilnikom.

Uz gore navedenu klasifikaciju treba istaknuti još jednu vrstu nasilja koje žene trpe a to je **institucionalno/strukturalno nasilje** — manjkavo i neadekvatno postupanje socijalnih radnika/radnica, policije i sudstva te ostalih državnih službenika/službenica u slučajevima nasilja protiv žena, ne-pružanje sveobuhvatne pomoći ženama i djeci; slaba učinkovitost državnih institucija i ustanova zaduženih za pružanje zaštite žrtvama i sankcioniranje počinitelja⁷.

1.2.2. Socijalna isključenost žena koje preživljavaju obiteljsko/partnersko nasilje

Žene žrtve nasilja su daleko češće korisnice socijalne i materijalne pomoći i u znatno su većem riziku od siromaštva i socijalne isključenosti. Široki uzroci siromaštva mogu utjecati jedan na drugog i vršiti pritisak na svakodnevni život žene, limitirajući njen pristup resursima i mogućnostima. Nasilje, u interakciji sa drugim faktorima, uvjetuje marginalizaciju i isključenje žena u različitim područjima: sudjelovanju na tržištu rada, primanjima, edukaciji, obiteljskoj i socijalnoj „mreži“, posjedovanju vlastitog mjesta življenja, slobodnim aktivnostima⁸. Za mnoge žene odluka da izađu iz nasilne veze i da započnu život kao samohrane majke nosi vrlo visok rizik od siromaštva⁹. Istovremeno, iako je nasilje u obitelji zajedničko mnogim ženama koje primaju socijalnu pomoć i u vezi je s (ne)zaposlenošću, žrtve rijetko primaju socijalne usluge i pomoć socijalnih službi u vezi sa nasiljem. I kada izvijeste o nasilju u obitelji, tek 0,5–3% žena dobije uslugu radnika u socijalnim službama¹⁰. Ovu činjenicu potvrđuju i rezultati istraživanja¹¹ Ureda Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova prema kojima ispitanice kao najučestaliju primjedbu i prepreku na koju nailaze u radu centara za socijalnu skrb navode „nepoduzimanje“ pri čemu se misli na nepoduzimanje bilo kakvih konkretnih postupaka od strane nadležnog tijela, zataškavanje i umanjivanje problema te opravdavanje nasilnog ponašanja od strane zaposlenika/ca s kojima žena dolazi u kontakt.

Bez obzira na različite pristupe, isključenost se najčešće poima kao višestruko uvjetovanu i višedimenzionalnu depriviranost (prikraćenost) pojedinca, kao začarani krug koji ima tri sastavnice: nezaposlenost (marginalizacija na tržištu rada), siromaštvo i socijalna izolacija¹².

Pojam socijalne isključenosti 1989. godine postao je sastavnim dijelom preambule Evropske socijalne povelje – temeljnog dokumenta Vijeća Evrope o socijalnim pravima koja je 1996. godine izmijenjena i dopunjena te je uvedeno novo pravo – „pravo na zaštitu od siromaštva i socijalne isključenosti“¹³. Socijalna isključenost ponajprije se shvaća kao isključenost iz tržišta rada a obrazovanje je jedan od ključnih mehanizama socijalnog uključivanja jer je stupanj zapošljivosti povezan s posjedovanjem kvalifikacija i vještina. Važno je napomenuti da rad nije samo temelj ekonomske nezavisnosti i sigurnosti već i područje promicanja samopoštovanja

6 Uključuje nejednaku dostupnost zajedničkim sredstvima, uskraćivanje/kontroliranje pristupa novcu, sprečavanje zapošljavanja ili obrazovanja i stručnog napredovanja, uskraćivanje prava na vlasništvo, prisiljavanje da se odrekne vlasništva ili da traži vlasništvo kojeg se odrekla/namjeravala da se odrekne, prodaju stvari bez suglasnosti vlasnika/ce, prodaju pod prinudom i drugo.

7 Bego, A., Bezbradica-Jelavić, S., Tölle, N., Pamuković, N., Kolarec, Đ. (2011). *Izvještaj – Mogućnosti zapošljavanja za žene koje su preživjele nasilje*, Autonomna ženska kuća Zagreb, Zagreb, str. 10-11.

8 Lybecker Jensen V. and S.L. Nielsen, (2005). *When violence happens every day – a study of male violence against women in intimate relationships*, The Danish Centre for Research on Social Vulnerability and LOKK, Denmark

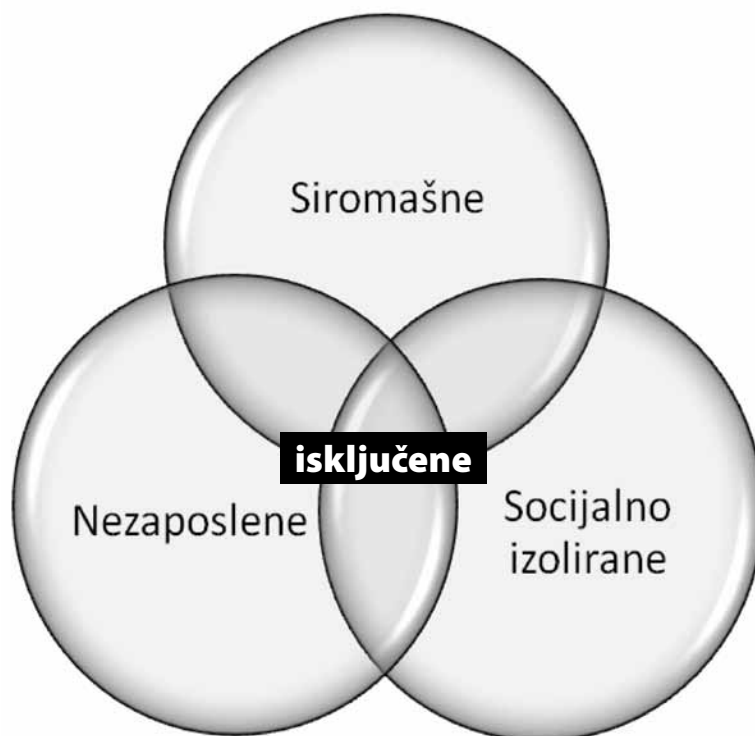
9 Klein, S. (Ed.), (2009). *The poverty risks of women affected by violence and their children – Report on the socioeconomic situation in Austria*, WAVE – Women against violence Europe, Vienna; Seith, C., (2001).

10 Lindhorst, T., M. Meyers, E. Casey, (2008). Screening for Domestic Violence in Public Welfare Offices, An Analysis of Case Manager and Client Interactions, *Violence Against Women*, Vol. 14 No 1, January 2008, 5-28

11 Istraživanje *Iskustva žena žrtava nasilja u obitelji s radom državnih tijela obuhvaćenih protokolom o postupanju u slučaju nasilja u obitelji* objavljeno je u izvješću o radu pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2010. godinu.

12 Matković, T. (2006). Istraživanja socijalne isključenosti, u: *Siromaštvo, nezaposlenost i socijalna isključenost* gl. ur. Starc, N., Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP) u Hrvatskoj, Zagreb, str. 26-27.

13 Šučur, Z. (2006). O pojmu socijalne isključenosti, u: *Siromaštvo, nezaposlenost i socijalna isključenost* gl. ur. Starc, N., Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP) u Hrvatskoj, Zagreb, str. 10-12.

i moralnih vrijednosti. Uzimajući navedeno, može se zaključiti da su žene koje su preživjele nasilje u obitelji socijalno isključena skupina zbog čimbenika proizašlih iz njihovih životnih okolnosti. To ih čini višestruko depriviranim i nemoćnim da same, bez pomoći zajednice izađu iz „začaranog kruga“ isključenosti.

Prema analizama koje su napravljene u okviru ovog projekta, nekoliko je razloga koji uzrokuju njihovu isključenost iz tržišta rada a koje možemo podijeliti na vanjske čimbenike i osobne čimbenike.

- Vanjski čimbenici su: manjak institucionalne potpore u individualiziranom pristupu tržištu rada, nespremnost poslodavaca da zaposle ženu koja je preživjela obiteljsko nasilje, otežan pristup obrazovnim i kvalifikacijskim programima, otežano ostvarivanje socijalnih usluga i prava, te slaba dostupnost informacija.
- Osobni, situacijski, čimbenici su: dugotrajna odsutnost s tržišta rada, dugotrajna socijalna, financijska i emocionalna ovisnost o nasilnim partnerima, slabo razvijena socijalna mreža, manjak znanja i vještina potrebnih za uključivanje na tržište rada, nisko samopouzdanje i motivacija za traženje posla.

Navedeni problemi čine većinu problema s kojima su suočene žene koje su preživjele obiteljsko nasilje i koji ih čine ovisnima o socijalnoj potpori te ih, također, često sprečavaju da napuste partnera zlostavljača.

U Hrvatskoj, posebice u ruralnim krajevima, prevladavaju stavovi o tradicionalnoj podjeli rada te žene u puno većoj mjeri u odnosu na muškarce obavljaju kućanske poslove uključujući i brigu o djeci. Tako se muškarci percipiraju kao hranitelji obitelji a žene kao kućanice. Nedostatna razvijenost socijalnih usluga za brigu o djeci i starijima otežava položaj žene u obitelji koja se zbog brige o djeci ili o starijim članovima obitelji ne može uključiti na tržište rada.

Rezultati kvalitativnog istraživanja provedenog u okviru ovog projekta pokazali su da se majke, žrtve nasilja, koje imaju djecu predškolske i rane školske dobi suočavaju s problemima koji su vezani prvenstveno uz čuvanje djece te uz financiranje vrtića i financijske izdatke vezane uz školu poput kupnje knjiga i opreme, školske izlete i sl. Problemi čuvanja djece predškolske dobi usko su povezani sa zaposlenjem. Sudionice istraživanja većinom su nezaposlene zbog toga

jer nemaju riješeno čuvanje djece. Dodatni problem s kojim se suočavaju je nerazumijevanje nadležnih za njihovu situaciju pa pri upisu u vrtić nemaju prednost, a činjenica da su nezaposlene stavlja ih u nepovoljan položaj jer prednost upisa imaju djeca čiji roditelji su zaposleni. Sudionice istraživanja iz manjih mjesta navode da su zbog ograničenog broja vrtića mjesto dobivale u vrtiću udaljenom više kilometara, što je njima bez posla i prijevoznog sredstva te loše povezanosti javnim prometom činilo odvođenje djeteta u vrtić nemogućim. Tu je također i pitanje plaćanja vrtića u situaciji bez stalnih i dostatnih financijskih primanja.

Analiza zakonodavnog okvira napravljena u sklopu ovog projekta pokazala je da strateški dokumenti koji se odnose na područje socijalne uključenosti, zapošljavanja i obiteljske politike prepoznaju važnost razine usluga brige o djeci što se, međutim, ne očituje u konkretnim i sustavno implementiranim mjerama. Nadalje, institucije predškolskog obrazovanja ponajprije su organizirane kao usluge koje su na raspolaganju zaposlenim roditeljima, dok djeca nezaposlenih roditelja zbog kriterija za upis imaju ograničen pristup predškolskom sustavu. U siromašnijim zajednicama gdje lokalne samouprave nemaju dovoljno sredstava za subvencije ovaj problem je izraženiji i otežava ženama uključivanje na tržište rada, jer nemaju na raspolaganju uslugu dok su u procesu traženja posla ili dok su u procesu obrazovanja, odnosno osposobljavanja. Također, dodatno otežava činjenica da su prijave za vrtić tijekom mjeseca svibnja za narednu godinu, te žena koja se je zaposlila nakon tog razdoblja prijave, sljedeću priliku ima tek za godinu dana i do tad se mora sama snalaziti za čuvanje djece.

Kako je već spomenuto, zbog čimbenika proizašlih iz njihovih životnih okolnosti žene žrtve obiteljskog nasilja teško nalaze zaposlenje i često naknada za njihov rad nije dovoljna za podmirenje osnovnih životnih potreba, tako da zbog nedostupnosti subvencioniranog vrtića nisu u mogućnosti plaćati alternativna rješenja. To ih ponekad dovodi u situaciju da moraju odbiti ponuđeni posao i biti ovisne o socijalnoj pomoći, jer mogu zaraditi tek nešto više od ukupnog iznosa naknada koje mogu ostvariti. To navodi na zaključak da se ne isplati raditi i ima izrazito demotivirajući učinak na žene koje su preživjele nasilje.

Sudionice istraživanja koje su zaposlene ističu problem čuvanja djece nakon radnog vremena vrtića. One često imaju poslove koji su u smjenama i teško se snalaze one koje nemaju podršku obitelji u tom smislu. Ostavljanje djece na čuvanje očevima zbog njihova odnosa često nije opcija. Sve navedeno stavlja žene u poziciju da same brinu o svojoj djeci i pri tome se snalaze na različite načine. To im svakako otežava prilagodbu na samostalan život. Većina žena koje su sudjelovale u našem istraživanju financijski je iznimno ugrožena – nezaposlene su, često ne primaju alimentaciju, ovise o dječjem doplatku i ostalim socijalnim davanjima koja nisu dostatna ni sigurna. Sve to ih stavlja na sam rub egzistencije i predstavlja veliki stres i izvor nezadovoljstva u njihovom životu. Osim toga, nedostaje im osjećaj sigurnosti i korisnosti koje im posao može pružiti, te osjećaj da su same sposobne brinuti se o sebi i svojoj djeci. Većina njih je godinama bila izložena uvredama da ne vrijede i da su nesposobne i upravo bi im posao dao potreban osjećaj da mogu same. One koje su nezaposlene nalaze se u začaranom krugu iz kojeg im je teško izaći. Neposredna posljedica nezaposlenosti je ekonomska ovisnost o drugima. Upravo je nezaposlenost i osjećaj da će teško naći posao, čimbenik koji im otežava donošenje odluke o napuštanju partnera.

Svagdje a posebno u manjim sredinama, zlostavljane žene nose stigmom manje vrijedne, problematične žene koja svoje probleme donosi i na posao. Dio poslodavaca ne želi ili se boji zapošljavati zlostavljane žene zbog mogućih problema koji im mogu stvarati njihovi partneri, a dio vjeruje da su manje dobre radnice (zbog potencijalno čestih bolovanja, brige za djecu, rastresenosti i sl.). Žene iz ruralnih sredina nalaze se u posebno teškom položaju jer su njihove mogućnosti zapošljavanja ograničenije i imaju manju mrežu podrške. Prema rezultatima istraživanja posljedice koje proizlaze iz nezaposlenosti možemo svrstati u tri kategorije:

- Psihološke posljedice – nezadovoljstvo, depresija, letargija, strah za budućnost, strah od gubitka vještina i sl.,
- Ekonomske posljedice – financijska ovisnost i nesigurnost,
- Socijalne posljedice – izolacija.

Zaposlene sudionice istraživanja ističu sigurnost koje im zaposlenje pruža – navode da im je to dalo sigurnost da će se i nakon odlaska od partnera uspjeti snaći. Posao je za neke njih predstavljao i oazu mira – mjesto na koje mogu otići i "odmoriti" se od obiteljske situacije, zaokupiti misli drugim problemima, družiti se s kolegicama i kolegama te održavati privid "normalnog" života.

Iz svega navedenog evidentno je da žene koje su preživjele obiteljsko nasilje imaju težak položaj na tržištu rada koje je obilježeno fenomenom horizontalne i vertikalne rodne segregacije. Tijekom posljednjih nekoliko godina usvojen je niz zakona koji uređuju pojedine aspekte položaja žena pa tako i položaja žena na tržištu rada. Zakonodavni i institucionalni okvir za jednaki tretman žena i muškaraca u skladu je s ustavnim odredbama o ravnopravnosti spolova i nizom zakona. Uz niz postojećih zakona, za reguliranje ravnopravnosti spolova temeljni strateški dokument Republike Hrvatske je Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova. Tržište rada jedno je od područja u kojem se naročito odražava nejednakost između žena i muškaraca prvenstveno u pristupu poslu, visini plaće, diskriminaciji i uznemiravanju na radnome mjestu, podudaranju razine obrazovanja s kvalitetom poslova, u napredovanju itd.

2. METODOLOGIJA

Studija "Analiza politika socijalnog uključivanja žena koje preživljavaju partnersko nasilje" donosi analizu nacionalnih i lokalnih politika s aspekta prava žena koje su preživjele obiteljsko/partnersko nasilje, kvalitativnu analizu potreba i problema s kojima se suočavaju žene iz višestruko marginaliziranih grupa i žene koje su preživjele obiteljsko/partnersko nasilje u realizaciji svojih prava, te iskustva i primjere dobre prakse iz zemalja Europske unije. Cilj studije je doprinijeti boljem razumijevanju analizirane problematike kao i podići razinu svijesti kod donositelja odluka na nacionalnoj i lokalnoj razini kako bi se poboljšao položaj žena koje su preživjele obiteljsko/partnersko nasilje te utjecalo na politike socijalnog uključivanja ove marginalizirane skupine u svrhu poboljšanja kvalitete njihovog života. Na osnovu višegodišnjeg iskustva u radu s ovom populacijom izabrana su četiri područja koja su specifična za ciljanu skupinu i na koja su sve analize bile usmjerene:

- briga o djeci i socijalne usluge,
- zapošljavanje, prekvalifikacija i obrazovanje odraslih,
- socijalno stanovanje,
- dostupna pravda.

Studija se fokusira na se na tri glavna cilja:

- analizu nacionalnog zakonskog okvira koji se odnosi na navedena četiri područja s naglaskom na prednosti i nedostatke;
- analizu lokalnih strategija i propisa, odnosno analizu mogućnosti koje ženama stoje na raspolaganju u lokalnim zajednicama;
- analiza potreba i problema s kojima se suočavaju žene iz višestruko marginaliziranih grupa i žene koje su preživjele obiteljsko/partnersko nasilje u realizaciji svojih prava.

Proces prikupljanja podataka za navedene analize provodio se je tokom prve godine provedbe projekta, od lipnja do prosinca 2011. godine.

Oslanjajući se na navedene nacionalne i lokalne analize zakonskog okvira te na kvalitativne podatke terenskog istraživanja, izrađeni su dokumenti javnih politika koji su predani jedinicama lokalne samouprave s namjerom da se uvrste u lokalne odluke kako bi se poboljšao položaj žena koje su preživjele obiteljsko/partnersko nasilje, te povećale mogućnosti za ostvarivanje prava, kao i olakšalo njihovo ostvarivanje.

Za potrebe prikupljanja relevantnih informacija korišten je niz metoda i alata. Istraživačke metode i metode prikupljanja podataka uključivale su slijedeće:

1. Kvalitativna analiza sadržaja nacionalnog zakonskog okvira – pregledano je i analizirano ukupno četrdesetak zakonskih, podzakonskih i strateških akata koju je napravio pravni tim Centra za žene žrtve rata – ROSA kroz četiri osnovne teme: briga o djeci i socijalne usluge; zapošljavanje, prekvalifikacija i obrazovanje odraslih; socijalno stanovanje; dostupna pravda.
2. Kvalitativna analiza sadržaja strategija i propisa lokalnih jedinica samouprave kroz četiri osnovne teme: briga o djeci i socijalne usluge; zapošljavanje, prekvalifikacija i obrazovanje odraslih; socijalno stanovanje; dostupna pravda, koju su provele suradničke organizacije: Centar za građanske inicijative Poreč; Udruga Brod – grupa za ženska ljudska prava, Slavonski Brod; Srpski demokratski forum – Ženska inicijativa, Zagreb; Centar za podršku i razvoj civilnog društva „Delfin“, Pakrac uz pomoć Centra za žene žrtve rata - ROSA, Zagreb kao partnerske organizacije na projektu.
3. Kvalitativno istraživanje (intervjui i fokus grupe) s ženama koje su preživjele nasilje. Sveukupno, u istraživanju je sudjelovalo 76 sudionica (65 u grupnim diskusijama i 11 u intervjuima).

Istraživanje je provedeno korištenjem kvalitativne metodologije i to kombinacijom grupnih diskusija (fokus grupa) i intervjua. Kvalitativna metodologija omogućuje stjecanje uvida u percepciju, potrebe, probleme, vjerovanja i ponašanje zlostavljanih žena vezanih uz četiri područja interesa – brigu o djeci, stanovanje, zapošljavanje i dostupnu pravdu.

Intervjuima i grupnim diskusijama prikupljali su se podaci vezani za četiri gore navedene teme kao i podaci o osnovnim demografskim obilježjima sudionica: dob, broj djece i radni status. Grupne diskusije trajale su prosječno dva sata, a intervjui jedan sat. Uz pristanak sudionica sve grupe i intervjui su audio snimani, te su na temelju snimaka napravljeni transkripti koji su predstavljali osnovu za provođenje analiza.

Grupne diskusije i intervjue provodile su volonterke i djelatnice suradničkih udruga: Centar za građanske inicijative Poreč; Udruga Brod – grupa za ženska ljudska prava, Slavonski Brod; Srpski demokratski forum – Ženska inicijativa te udruga Centar za podršku i razvoj civilnog društva – „Delfin“, Pakrac. Moderatorice fokus grupa i intervjua prošle su dodatnu edukaciju iz kvalitativne istraživačke metodologije i sve imaju iskustva u radu sa ženama žrtvama zlostavljanja.

Istraživanje je provedeno u razdoblju između lipnja i studenog 2011. godine u deset gradova/općina na području Republike Hrvatske. Ukupno je provedeno petnaest grupnih diskusija i jedanaest intervjua i to prema sljedećem rasporedu:

- Slavonski Brod – 5 fokus grupa i 3 intervjua
- Pakrac – 2 grupne diskusije i 3 intervjua
- Plaški – 1 grupna diskusija
- Karlovac – 1 grupna diskusija i 1 intervju
- Korenica – 1 intervju
- Rijeka – 1 grupna diskusija
- područje Istre – 5 grupnih diskusija (Buje, Novigrad, Pula, Poreč, Umag) te 3 intervjua u Poreču.

Sveukupno, u istraživanju je sudjelovalo 76 sudionica (65 u grupnim diskusijama i 11 u intervjuima) u dobi između 23 i 60 godina. Većina sudionica ima djecu (samo tri su sudionice bez djece) i većina ih je nezaposlena (46 sudionica).

Važno je istaknuti kako se pronalaženje sudionica spremnih na razgovor pokazalo iznimno teškim zadatkom – suradnice su se tijekom istraživanja susretale s velikim brojem problema kojima je većinom zajednički naziv: strah i stigmatizacija žrtava. Iz tog razloga broj sudionica je manji od očekivanog, ali na neki način realan s obzirom na stanje u Hrvatskoj vezano uz temu. Posebno problematičnima su se pokazale male sredine Like u kojima je taj strah bio još veći. Zbog navedenog, veći dio sudionica istraživanja čine stanarke skoništa za žene i djecu koja se nalaze na područjima gdje je istraživanje provedeno.

Osobne priče sudionica su vrlo različite: od trajanja i vrste nasilja kojem su bile ili su još uvijek izložene, trenutnog odnosa s partnerom, zaposlenja i financijske situacije. U prvom dijelu diskusije sudionice su iznosile svoju osobnu priču i taj dio diskusije neće biti analiziran, a služio je upoznavanju i stvaranju atmosfere međusobnog povjerenja i razumijevanja. Sve osim jedne sudionice su, unatoč emocionalno vrlo teškom sadržaju, spremno iznosile svoja osobna iskustva i aktivno sudjelovale u diskusiji.

Slijedi detaljan opis strukture pojedinih grupnih diskusija:

- **Slavonski Brod:**
  - o grupa 1 – pet sudionica u dobi od 23-58 godina; majke jednog i troje djece (dvije bez djece); jedna zaposlena, četiri nezaposlene. Jedna sudionica dugo godina u nasilnoj vezi (20 godina), ostale između 2 i 5 godina.

- o grupa 2 – pet sudionica u dobi od 28-39 godina; majke dvoje, troje i četvero djece; jedna zaposlena, četiri nezaposlene. Četiri sudionice u višegodišnjim nasilnim vezama (2-13 godina), jedna oko pola godine.
- o grupa 3 – šest sudionica u dobi od 32-58 godina; majke jednog ili dvoje djece; tri zaposlene, tri nezaposlene. Tri žrtve dugogodišnjeg nasilja (5-20 godina).
- o grupa 4 - šest sudionica u dobi od 23-54 godine; majke jednog, dvoje i četvero djece (jedna sudionica bez djece); dvije zaposlene, četiri nezaposlene. Sve sudionice dugogodišnje žrtve nasilja (3-15 godina).
- o grupa 5 - pet sudionica u dobi od 23-57 godina; majke jednog, dvoje i troje djece (jedna sudionica bez djece); sve nezaposlene. Četiri sudionice dugogodišnje žrtve nasilja (2-20 godina).
- o intervjui – tri sudionice iz Slavonskog Broda u dobi od 38-48 godina; majke jednog i šestero djece; dvije zaposlene, jedna nezaposlena.
- **područje Istre:**
  - o Poreč – četiri sudionice u dobi od 28-55 godina; majke jednog ili dvoje djece; dvije zaposlene, dvije nezaposlene. Jedna sudionica dugo godina u nasilnoj vezi (27 godina), ostale između 6 i 8 godina.
  - o Novigrad - četiri sudionice u dobi od 41-46 godina; majke dvoje, troje i četvero djece; dvije stalno, a dvije povremeno zaposlene. Jedna sudionica dugo godina u nasilnoj vezi (25 godina), ostale između 5 i 10 godina.
  - o Pula – tri sudionice u dobi od 39-53 godine; majke jednog, dvoje i troje djece; dvije zaposlene, a jedna domaćica. Jedna sudionica dugo godina u nasilnoj vezi (25 godina), ostale 6 godina.
  - o Umag - četiri sudionice u dobi od 23-60 godina; majke jednog i četvero djece (jedna sudionica bez djece); sve nezaposlene (jedna u mirovini, a jedna studentica). Sve sudionice dugogodišnje žrtve nasilja (više od 20 godina).
  - o Buje - četiri sudionice u dobi od 27-46 godina; majke dvoje i troje djece; tri zaposlene, jedna nezaposlena. Tri sudionice dugogodišnje žrtve nasilja (više od 13 godina), a jedna sudionica 5 mjeseci.
  - o intervjui – tri sudionice iz Poreča u dobi od 29-55 godina; majke jednog ili dvoje djece; dvije zaposlene, jedna nezaposlena. Jedna sudionica dugo godina u nasilnoj vezi (27 godina), ostale između 6 i 8 godina.
- **općina Plaški:**
  - o grupa 1: pet sudionica u dobi od 28-40 godina; majke jednog, dvoje i šestero djece; jedna zaposlena, pet nezaposlenih. Sve sudionice dugogodišnje žrtve nasilja (između 1 i 10 godina).
- **grad Rijeka:**
  - o grupa 1: četiri sudionice u dobi od 42-56 godina; majke jednog i dvoje djece; tri zaposlene, jedna u mirovini. Sve sudionice dugogodišnje žrtve nasilja (između 3 i 17 godina).
- **grad Karlovac:**
  - o grupa 1: tri sudionice u dobi od 34-47 godina; majke jednog i četvero djece; jedna zaposlena, dvije nezaposlene. Sve sudionice dugogodišnje žrtve nasilja (više od 16 godina).
  - o intervju: jedna sudionica, 48 godina, dvoje djece, zaposlena, 30 godina žrtva obiteljskog nasilja.

- **grad Korenica**
    - o intervju: jedna sudionica, 30 godina, dvoje djece, nezaposlena, 9 godina žrtva obiteljskog nasilja.
  - **grad Pakrac**
    - o grupa 1 – četiri sudionice u dobi od 25-48 godina; majke jednog, dvoje, troje i četvero djece; jedna zaposlena, tri nezaposlene.
    - o grupa 2 – tri sudionice u dobi od 29-46 godina; majke jednog ili dvoje djece; sve zaposlene.
    - o intervjui: tri sudionice u dobi od 34-40 godina; majke jednog, dvoje i četvero djece, sve nezaposlene. Sve sudionice dugogodišnje žrtve nasilja (između 5 i 12 godina).
4. Ankete s lokalnim dionicima (centri za socijalnu skrb, hrvatski zavodi za zapošljavanje, gradske uprave) o pravima žena kao i o kontekstu i uvjetima provođenja politika, te o postojanju nacionalnih programa/mjera i drugih oblika potpore. Sastavljeni su upitnici koji su poslani na adrese lokalnih dionika, čime se htjelo obuhvatiti što više institucija, međutim, većina upitnika se nije vratila, stoga su djelatnice i volonterke suradničkih organizacija osobno kontaktirale navedene institucije. Temeljem dobivenih odgovora rađena je analiza.

3. ANALIZA ZAKONODAVSTVA REPUBLIKE HRVATSKE

Cilj analize zakonodavstva Republike Hrvatske s aspekta prava žena jest pravna analiza zakona, podzakonskih akata, strategija i akcijskih planova koje je Republika Hrvatska donijela u svrhu socijalnog uključivanja žena koje su preživjele obiteljsko/partnersko nasilje, na temelju koje su dani zaključci, te smjernice i preporuke za poboljšanje. Analiza je izvršena kroz četiri osnovne teme: briga o djeci i socijalne usluge; zapošljavanje, prekvalifikacija i obrazovanje odraslih; socijalno stanovanje; dostupna pravda. Kao metoda korištena je kvalitativna analiza sadržaja te je pregledano i analizirano ukupno četrdesetak zakonskih, podzakonskih i strateških akata.

Zakonodavstvo Republike Hrvatske je stvorilo određeni okvir i mehanizam za prevenciju i suzbijanje nasilja u obitelji te tako formalno prepoznalo nasilje u obitelji kao društveni problem. Tijekom proteklih godina zakonodavni okvir razvijao se je s ciljem usklađivanja sa standardima EU i UN-a na način da odražava definicije CEDAW-a¹⁴. Zakonodavni okvir suzbijanja nasilja nad ženama u Republici Hrvatskoj čini Ustav RH, Kazneni zakon, Zakon o kaznenom postupku, Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, Prekršajni zakon i Nacionalna strategija zaštite od nasilja protiv žena za razdoblje 2005.-2007., 2008.-2010. te 2011.- 2016. godine koji su analizirani s osvrtom na pravne nedostatke i (ne)djelotvornost u provedbi mehanizama te su dani su zaključci i preporuke za poboljšanje. Cilj ove analize je dati pregled sadašnjeg zakonskog okvira te mehanizama zaštite i sprečavanja nasilja u obitelji, kao i drugih zakona i strategija po kojima žene koje su preživjele obiteljsko/partnersko nasilje mogu ostvariti svoja prava, naglašavajući pri tom u kojim je područjima potrebno poboljšanje, kao i u kojim je područjima postignut uspjeh.

Treba spomenuti da je upotreba termina „obiteljsko nasilje“, kao i „rodno zasnovano nasilje“ u javnim dokumentima jedan od načina na koji se nasilje prema ženama čini manje vidljivim. Ono prikriva činjenicu da su žene te koje u znatno većem postotku preživljavaju nasilje. Korištenje rodno neutralnih termina sugerira na rodnu simetriju u ovoj vrsti nasilja, međutim, brojna istraživanja i statistike govore drugačije (Ignjatović, 2011:13-14)¹⁵. Osim toga, termin „obiteljsko nasilje“ uključuje svako nasilje koje se događa unutar obitelji i nije isključivo partnersko. Dakle, može biti i nasilje oca prema sinu i obratno. To također „zamagljuje“ problem partnerskog nasilja jer službene statistike vode zbirne evidencije. Iz tog razloga sklonije smo koristiti termin „partnersko nasilje“.

3.1. Suzbijanje nasilja protiv žena

3.1.1. Ustav Republike Hrvatske

(NN 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10)

Prema članku 1. stavak 1. Ustava, Republika Hrvatska jedinstvena je i nedjeljiva demokratska i socijalna država. S obzirom da Ustav Republiku Hrvatsku određuje kao socijalnu državu, to znači da jamči određenu razinu socijalne sigurnosti i socijalnog osiguranja, a što razrađuje kroz pojedine članke Ustava.

Prema članku 3. sloboda, jednakost, nacionalna ravnopravnost i ravnopravnost spolova, mirotvorstvo, socijalna pravda, poštivanje prava čovjeka, nepovredivost vlasništva, očuvanje prirode i čovjekova okoliša, vladavina prava i demokratski višestranački sustav najviše su vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske i temelj za tumačenje Ustava.

Prema članku 14. svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o njegovoj rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama. Svi su pred zakonom jednaki.

14 Hrvatska je ratificirala Konvenciju o eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama (CEDAW) 9. rujna 1992. godine, a konvencija je na snagu stupila 9. listopada 1992. godine. Engleski tekst: Convention on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW), 1979, dostupan je na adresi <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/>.

15 Ignjatović, T. (2011): *Nasilje prema ženama u intimnom partnerskom odnosu: model koordiniranog odgovora zajednice*, Rekonstrukcija ženski fond, Beograd.

Prema članku 16. slobode i prava mogu se ograničiti samo zakonom da bi se zaštitila sloboda i prava drugih ljudi te pravni poredak, javni moral i zdravlje. Svako ograničenje slobode ili prava mora biti razmjerno naravi potrebe za ograničenjem u svakom pojedinom slučaju.

Prema članku 21. stavak 1. svako ljudsko biće ima pravo na život.

Prema članku 35. svakom se jamči štovanje i pravna zaštita njegova osobnog i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti.

Prema članku 39. zabranjeno je i kažnjivo svako pozivanje ili poticanje na rat ili uporabu nasilja, na nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju ili bilo koji oblik nesnošljivosti.

Prema članku 58. slabim, nemoćnima i drugim, zbog nezaposlenosti ili nesposobnosti za rad nezbrinutim osobama, država osigurava pravo na pomoć za podmirenje osnovnih životnih potreba. Posebnu skrb država posvećuje zaštiti osoba s invaliditetom i njihovu uključivanju u društveni život.

Prema članku 59. svakom se jamči pravo na zdravstvenu zaštitu u skladu sa zakonom.

Prema članku 63. država štiti materinstvo, djecu i mladež te stvara socijalne, kulturne, odgojne, materijalne i druge uvjete kojima se promiče ostvarivanje prava na dostojan život.

Prema članku 65. stavak 1. i 3. dužnost je svih da štite djecu i nemoćne osobe. Mladež, majke i osobe s invaliditetom imaju pravo na osobitu zaštitu na radu.

Prema članku 70. stavak 1. svatko ima pravo na zdrav život.

3.1.2. Kazneni zakon

(NN 110/97, 27/98, 50/00; 51/01; 105/04)

Kazneno pravo je sustav zakonskih propisa kojima se zaštićuju osnovne vrijednosti čovjeka i društva propisivanjem kaznenih djela i kazni te drugih sankcija za počinitelje tih djela. Vrijednosti koje zaštićuje kazneno pravo pretežno su utemeljene na ustavnim propisima pa se zato govori o konstitucionalnosti kaznenog prava. Time se ističe izravna važnost kaznenog prava za zaštitu temeljnih vrijednosti pojedinca i cjeline pravnog poretka. Istodobno, ustavne odredbe određuju okvire, sastojke i jakost kaznenopravne zaštite¹⁶.

Člankom 1. Kaznenog zakona propisano je da se kaznena djela i kaznenopravne sankcije propisuju samo za ona ponašanja kojima se tako ugrožavaju ili povrjeđuju osobne slobode i prava čovjeka, te druga prava i društvene vrijednosti zajamčene i zaštićene Ustavom Republike Hrvatske i međunarodnim pravom, da se njihova zaštita ne bi mogla ostvariti bez kaznenopravne prisile.

Nasilje protiv žena u obitelji je specifičan oblik rodno utemeljenog nasilja koje predstavlja posebno kazneno djelo, a uvedeno je u kazneno zakonodavstvo Republike Hrvatske 2000. godine. Sukladno odredbi članka 215.a, kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji čini član obitelji koji nasiljem, zlostavljanjem ili osobito drskim ponašanjem dovede drugog člana obitelji u ponižavajući položaj. Za počinitelja kaznenog djela Zakon je propisivao kaznu zatvora od tri mjeseca do tri godine, a kada je 2006. godine pooštrena predviđena sankcija na kaznu od šest mjeseci do pet godina, naglašena je društvena opasnost djela. Zbog ne uvođenja zaštitnih mehanizama za osobe izložene nasilju, problem obiteljskog nasilja usmjeren je pod prekršajnu regulativu što je uzrokovalo razvoj loše sudske prakse, a u nekim slučajevima i povrede ljudskih prava žena žrtava nasilja u obitelji.

Uz Kazneni zakon, problematiku obiteljskog nasilja regulira i Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji kojim se na prekršajno-pravnoj razini sankcionira obiteljsko nasilje time da prekršajno-pravna razina zaštite ima predviđene zaštitne mjere kojima se štiti žrtvu nasilja u obitelji, te jednu mjeru opreza (zabrana približavanja) koja se može izricati tijekom trajanja sudskih postupaka primjenom odredbi Prekršajnog zakona (NN 107/07).

¹⁶ Jeschek/Weigend, Lehrbuch des Strafrechts. Allgemeiner Teil, 5. Aufl. Berlin, 1995, 2-8.

Postojanje zaštitnih mehanizama u prekršajnom zakonodavstvu pogrešno navodi na zaključak da Republika Hrvatska ima učinkovit pravni okvir koji omogućava preventivno djelovanje i učinkovitu zaštitu osoba izloženih nasilju.

Iskustvo u radu sa ženama žrtvama partnerskog i obiteljskog nasilja i njihovom djecom, praćenje sudskih postupaka i učinaka sudskih odluka u životima žena, upućuje međutim na drukčiji zaključak. Savjetovanjem žena žrtava nasilja u ženskom savjetovalištu Autonomne ženske kuće Zagreb, primijećeno je više slučajeva koji upućuju na nužnost postojanja zaštitnih mehanizama u Kaznenom zakonu. U individualnim savjetovanjima savjetovane su žene žrtve obiteljskog nasilja, seksualnog nasilja i žena koje su partneri pokušali ubiti. U razgovorima su dobiveni podaci o novom nasilju koje počinitelji vrše nakon pravomoćno izrečenih sudskih presuda kojima su proglašeni krivim i osuđeni na bezuvjetne zatvorske kazne. Neki od počinitelja nasilja vrše novo nasilje tijekom odsluženja bezuvjetno izrečenih kazni zatvora zbog nasilja koje su počinili u odnosu na svoje partnerice, šaljući im razglednice ili pisma koji svojim sadržajem ili brojnošću uznemiruju žrtvu nasilja ili u njoj pobuđuju strah. Neki počinitelji nasilja zbog dobrog vladanja kao osuđenici dobivaju povlasticu vikenda na slobodi koji koriste uznemiravajući žrtve nasilja: u tim situacijama lokalna policija ne reagira, nego upućuje žrtvu da se sama treba obratiti upravi za zatvorski sustav. Neki počinitelji nasilja nakon izdržane kazne zatvora uznemiravaju žrtvu pokušajima uspostavljanja neposrednog kontakta, prijetnjama ili napadima.

Republika Hrvatska nema pravni okvir, u sferi kaznenog zakonodavstva, u smislu postojanja materijalno pravnih i procesno pravnih mjera zaštite žrtve od počinitelja nasilja u obitelji za vrijeme trajanja kaznenog postupka i nakon okončanja kaznenog postupka. Eventualni pritvor za vrijeme trajanja postupka te zatvorska kazna izrečena počinitelju, ne mogu se smatrati dovoljno dobrim pravnim okvirom kojim se štiti žrtva kaznenog djela. Posljedično, Država u brojnim slučajevima ne može preventivno djelovati, pa proizlazi da Republika Hrvatska nije ispunila nijedan od tri naloga koji joj nalažu Ustav i Konvencija. Opisana situacija zabrinjavajuća je i zahtijeva hitne promjene zakona. Suci u kaznenim postupcima nemaju zakonsku mogućnost izricanja mjera kojima se štiti žrtva nasilničkog ponašanja nakon pravomoćnosti sudske odluke. Za vrijeme trajanja postupka mogućnost izricanja mjera kojima se štiti žrtva nasilja bitno je sužena.

Jamstvo prava na život iz članka 21. Ustava Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: Ustav) odnosno članka 2. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava (u daljnjem tekstu: Konvencija), zajedno s jamstvima iz članka 23. Ustava odnosno članka 3. Konvencije kojima se zabranjuje mučenje, predstavljaju prema stajalištu Evropskog suda za zaštitu ljudskih prava (u daljnjem tekstu: ESLJP/Sud) „(...) jednu od temeljnih vrijednosti demokratskih društava koja čine Vijeće Evrope“ *Mc Cann i dr. protiv UK (1995.)*.

Jamstva iz članka 35. Ustava Republike Hrvatske odnosno članka 8. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava štite privatnost, poštovanje i pružaju pravnu zaštitu osobnog i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti. Poštovanje privatnog života uključuje zaštitu sigurnosti osobe koja može biti narušena ili ozbiljno ugrožena protupravnim postupanjem jednog člana obitelji u odnosu na drugog člana obitelji.

Ustav i Konvencija pritom daju Republici Hrvatskoj tri naloga: da uspostavi pravni okvir, osigura učinkovite provedbene mehanizme te djeluje preventivno. Kada nečiji život ugrožava privatni pojedinac, obveza je Republike Hrvatske da takvo ponašanje spriječi. U slučajevima koji su razmatrani pred ESLJP-om *Osman protiv UK (1998.)* ali i u slučajevima *Kontrova protiv Slovačke i Tomašić protiv Hrvatske*, Evropski sud je potvrdio da je pravo pojedinca da tijela državne vlasti preventivno djeluju radi zaštite njegova/njezina života.

U slučaju *A. protiv Hrvatske*, Evropski sud je utvrdio da Republika Hrvatska nije ispunila jamstvo iz članka 8. Konvencije, jer nije provela mjere zaštite žrtve. Sud je presudom odaslao važnu poruku da je važno osigurati zaštitu žrtve i u tom smislu ne samo donijeti, nego i provesti sudsku odluku.

Zaštita i osiguranje sigurnosti osobe izložene nasilju u obitelji u sudsko-pravnom smislu obuhvaća mjere kojima se počinitelju ograničava približavanje, uznemiravanje, uhođenje i slično.

Pri razmatranju pitanja hitnosti i nužnosti uvođenja zaštitnih mehanizama u materijalno i procesno kazneno zakonodavstvo, važno je poći od činjenice da nasilan čin vrlo često nije samo onaj postupak počinitelja radi kojeg je pozvana policija, te se posljedično ne radi o partnerskom nasilju koje je moguće riješiti uzimanjem podataka i procesuiranjem izoliranog događaja. Partnersko nasilje u obitelji posljedica je disbalansa moći između partnera i nesrazmjera njihovih snaga, tako da je stupanj vjerojatnosti ponavljanja i intenziviranja nasilja velik. Uzimanje cjelokupnih podataka o proživljenom nasilju od žrtve je važno za sustavno rješenje problema, za zaštitu žrtve nasilja, za odabir vrste sudskog postupka, te za izbor primjerene sankcije u slučaju osuđujuće odluke.

Zbog činjenice da policija povodom intervencije bilježi samo događaj radi kojeg je pozvana na lice mjesta, ima za posljedicu razvoj loše prakse i institucionalno banaliziranje partnerskog nasilja koje ostavlja neizbrisive posljedice na žrtvu i druge članove obitelji koji su vrlo često izravno ili neizravno izloženi nasilju. Pritom se ponajprije misli na djecu. Povodom optužnog prijedloga policije ili izvješća državnom odvjetništvu, pokreće se i provodi sudski postupak samo za onaj dio činjeničnog opisa na koji se odnosi optužni akt. Kada oštećena daje iskaz pred sudom, a pritom izađe izvan okvira činjeničnog opisa optužnog akta opisujući i drugo proživljeno nasilje, sud je prekida jer njezin iskaz nije u vezi sa predmetnim sudskim postupkom. Posljedično, nasilje počinjeno u određenom vremenskom intervalu ostaje neprocesuirano.

Nastavno, učinci presude *Maresti protiv Hrvatske* i posljedice presude na slučajeve istodobnog pokretanja i vođenja prekršajnog i kaznenog postupka za činjenično istu radnju, a kako bi se izbjegle povrede načela *ne bis in idem*, motivirali su Ministarstvo unutarnjih poslova i Državno odvjetništvo Republike Hrvatske da donesu privremenu uputu iz koje uvodno proizlazi „(...) prekršajno sankcioniranje je s obzirom na činjenični supstrat i druge životne odrednice u praksi najčešće i ono kroz odgovarajuće norme Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji na zadovoljavajući način regulira predmetnu problematiku. Uz optužni prijedlog (prekršajnom sudu) ne podnosi se kaznena prijava (državnom odvjetništvu) jer bi to izravno značilo prijavljivanje i procesuiranje *dvaput za isto djelo*“.

Sadržaj upute je zabrinjavajući. Činjenični supstrat za djela nasilja u obitelji vrlo je često takav da svrstava djelo u kaznenopravnu regulativu. Prekršajna regulativa nije i ne može postati osnovni pravni okvir za rješavanje slučajeva nasilja u obitelji. Ona to trenutačno jest samo zato što kaznenopravna regulativa uopće ne predviđa mehanizme zaštite žrtve nasilja u obitelji. Nasilje u obitelji ozbiljan je problem jer ostavlja trajne i neizbrisive posljedice na osjetljive pojedince – uglavnom žene i djecu. Riječ je o djelima koja, s obzirom na stupanj društvene opasnosti, prelaze okvire prekršajnog zakonodavstva, osim u slučajevima kada možemo govoriti o neintenzivnom jednokratnom ekscesu koji doista može biti u domeni prekršajno-pravne regulative.

Diskriminatorna narav prakse i zakona upućuje da je zakone potrebno mijenjati. U protivnom može se zaključiti da Republika Hrvatska, kao članica Vijeća Evrope i potpisnica Konvencije, nije poduzela sve potrebne radnje za promicanje jednakosti svih osoba, a za to nema objektivnog i razumnog opravdanja niti postoji opravdani cilj.

Diskriminatorna narav prakse dolazi do izražaja u primjerima iz sudske prakse. Konkretno, da je počinitelj nasilja, npr. osoba B, nekome trećem a ne svojoj supruzi zaprijetio na način kako glase činjenični supstrati optužnih prijedloga za pokretanje prekršajnih postupaka, „*ubit ću te, nećeš više hodati*“ ili „*zbog tebe ću kad-tad završiti u zatvoru, ne želim to napraviti, ali ja ću te kad-tad ubiti*“ ili „*ne mogu te više gledati, sredit ću te, jedino mi je žao djece, nakon čega ju je udario nogom u desnu natkoljenu*“ ili „*sve kosti ću ti polomiti i baciti te u kontejner*“ ili da je, npr. počinitelj nasilja osoba B nekog trećeg a ne svoju suprugu „*udario šakom u trbuh i bacio na pod gdje ju je nastavio udarati rukama i nogama*“, za postupanje ne bi bio mjerodavan prekršajni, nego kazneni sud. Kada se nasilje koje je rodno motivirano i usmjereno prema ženama u obitelji tretira drukčije od uobičajenog, bez dvojbe možemo govoriti o diskriminaciji. Nužnim smatramo ukazivati na diskriminaciju kako bi se žurno promijenila loša praksa koja postoji, te kako bi se promijenio zakonski okvir koji takvu praksu omogućuje.

3.1.3. Zakon o kaznenom postupku

(NN 152/08, 76/09, 80/11)

Zakon o kaznenom postupku, bitno novog sadržaja, donesen je 15. prosinca 2008. godine, s time da je stupio na snagu u tri faze: dijelom 1. siječnja 2009. godine, dijelom 1. srpnja 2009. godine, a dijelom 1. studenog 2011. godine. Njime je temeljito promijenjen sustav pravila kaznenog postupka koji je dosad u Hrvatskoj postojao, jer sud postaje treći, neutralni subjekt. Državni odvjetnik dobiva velike ovlasti tako da u prethodnom postupku predstavlja tijelo koje vodi postupak, a u središnjem stadiju zastupa optužbu.

Zakon o kaznenom postupku utvrđuje pravila kojima se osigurava da nitko nedužan ne bude osuđen a da se počinitelju kaznenog djela izrekne kazna ili druga mjera uz uvjete koje predviđa Zakon i na temelju zakonito provedenog postupka pred mjerodavnim sudom.

Uz brojne nedostatke novog Zakona o kaznenom postupku, pozitivna je novost da su žrtve kaznenih djela dobile položaj kakav do stupanja na snagu Zakona nisu imale, s tim da Zakon predviđa posebnu zaštitu za žrtve koje su djeca, maloljetnici i žrtve seksualnih kaznenih djela. Pravni položaj žrtve razlikuje se u odnosu na težinu kaznenog djela, narav kaznenog djela i dob žrtve. U osnovi novog pristupa jest da se kazneni postupak uzima kao mehanizam uspostave narušenih prava pojedinaca, a ne samo kao postupak koji je izraz skrbi države da provede pravdu koja je narušena.

Žrtva kaznenog djela osoba je koja zbog počinjenja kaznenog djela trpi fizičke i duševne posljedice, imovinsku štetu ili bitnu povredu temeljnih prava i sloboda. Oštećenik je osim žrtve i druga osoba čije je kakvo osobno ili imovinsko pravo povrijeđeno ili ugroženo kaznenim djelom, a u kaznenom postupku sudjeluje u svojstvu oštećenika (čl. 202. t. 10. i 11. Zakona o kaznenom postupku).

Žrtva kaznenog djela ima pravo na djelotvornu psihološku i drugu stručnu pomoć i potporu tijela, organizacije ili ustanove za pomoć žrtvama kaznenog djela te ima pravo sudjelovati u postupku kao oštećenik.

Žrtve kaznenih djela za koje je propisana kazna zatvora od pet ili više godina imaju pravo na savjetnika na teret proračunskih sredstava prije davanja iskaza u kaznenom postupku te pri podnošenju imovinskopravnog zahtjeva, ako trpe teža psihofizička oštećenja ili teže posljedice kaznenog djela. Nadalje, imaju pravo na naknadu materijalne i nematerijalne štete iz državnog fonda (čl. 43. Zakona o kaznenom postupku).

Žrtve kaznenog djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa kao ranjivi svjedoci imaju i pravo da prije ispitivanja razgovaraju sa savjetnikom na teret proračunskih sredstava, da je u policiji i u državnom odvjetništvu ispituje osoba istog spola, ima pravo uskratiti odgovor na pitanja koja se odnose na strogo osobni život žrtve, zahtijevati da bude ispitana preko audio-video uređaja, na tajnost osobnih podataka, pravo zahtijevati isključenje javnosti s rasprave (čl. 45. Zakona o kaznenom postupku).

Od 1. svibnja 2008. godine započeli su s radom Odjeli za organiziranje i pružanje podrške svjedocima i žrtvama (do 1.11.2009. pod nazivom Uredi za podršku svjedocima i žrtvama) kao rezultat zajedničkog pilot projekta Ministarstva pravosuđa i Programa Ujedinjenih naroda za razvoj. Podrška se pruža svjedocima i oštećenicima prije, tijekom i nakon dolaska na sud. Već od trenutka primanja poziva svjedok/oštećenik se može obratiti službenicima Ureda putem telefona ili osobno. Po dolasku na sud službenici Odjela i volonteri pričekat će oštećenika/svjedoka na ulazu u zgradu suda. Smjestit će ga u zasebnu čekaonicu koja je namijenjena isključivo njima, gdje će im dati odgovore na sva pitanja vezana uz osnove sudskog postupka te objasniti što ih sve čeka u sudnici. U slučaju da svjedok/oštećeni izrazi potrebu, službenik/volonter će ga otpratiti i provesti vrijeme s njim u sudnici. Kada svjedok/oštećenik završi s davanjem iskaza, službenik Odjela, po potrebi, može ga informirati gdje može potražiti stručnu pomoć – psihološko savjetovanje ili sl.

Kada postoji vjerojatnost da bi svjedokinja davanjem iskaza ili odgovorima na pitanja sebe ili blisku osobu izložila ozbiljnoj opasnosti za život, zdravlje, tjelesnu nepovredivost, slobodu ili

imovinu većeg opsega (ugrožena svjedokinja), ona može uskratiti iznošenje svojih osobnih podataka, ne odgovoriti na pojedina pitanja ili ne dati iskaz u cjelini, dok se ne osigura zaštita svjedoka onako kako je to razrađeno Zakonom (čl. 294.-300. Zakona o kaznenom postupku).

Primjenom članka 338. Zakona o kaznenom postupku, sudsko vijeće može iznimno odlučiti da se optuženik privremeno udalji iz sudnice ako svjedokinja (žrtva nasilja u obitelji ili trgovanja ženama) odbija dati iskaz u njegovoj nazočnosti ili ako okolnosti pokazuju da u njegovoj nazočnosti neće govoriti istinu. Nakon povratka optuženika u zasjedanje, pročitat će mu se iskaz svjedokinje, a optuženik ima pravo postavljati pitanja. U praksi, u ostvarenju tog prava, žrtve (oštećenici-svjedoci) znaju imati problema, osobito kada nemaju punomoćnika i nisu poučene o pravima.

Primjeri iz prakse ukazuju na postojanje slučajeva da se žrtvama pozvanima da daju iskaz u svojstvu oštećenica-svjedokinja, uskraćuje pravo na odvjetnika s obrazloženjem da je riječ o svjedocima koji zapravo nemaju pravo na odvjetnika.

Primjeri iz prakse upućuju i na slučajeve kada je unatoč postojanju tehničkih sredstava ženama žrtvama seksualnog nasilja uskraćivano pravo na saslušanje preko video-linka s obrazloženjem da je riječ o tehničkim pomagalicama namijenjenima saslušanju djece i maloljetnih osoba.

Postoje i slučajevi kada se od žena žrtava trgovanja, obiteljskog, seksualnog ili drugog nasilja, traži da se suočavaju s okrivljenikom i slično. „Stara škola“ ne poznaje osobitost statusa žrtve, njezinu potrebu i osnovno ljudsko pravo da je se dodatno ne traumatizira načinom vođenja postupka koji se može modificirati uz poštovanje prava svih sudionika, pa i okrivljenika. Pravo na saslušanje s pomoću sredstava za prijenos slike i zvuka za punoljetne žrtve seksualnih delikata teško se ostvarivalo, a i dalje se teško ostvaruje na nekim sudovima, no uočen je znatan napredak i razvoj dobre sudske prakse. U tom smislu važnu su ulogu odigrali edukacijski programi, ali i rad nevladinih organizacija koje se bave pružanjem pomoći ženama žrtvama nasilja, koje su neposrednim kontaktiranjem s mjerodavnim državnim odvjetništvima ili osiguravanjem odvjetnika, za žrtve uspjeli ostvariti prava koja proizlaze iz Ustava RH i Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava.

Nastavno na gore navedeno, iskustva u zastupanju žena žrtava nasilja pokazala su da u kazneno procesno zakonodavstvo treba implementirati Ustav Republike Hrvatske i Evropsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava, te uvesti mogućnost da se radi zaštite žrtava nasilja za vrijeme trajanja sudskih postupaka mogu primijeniti mjere opreza u odnosu na počinitelja nasilja, primjerice: zabrana približavanja žrtvi nasilja, zabrana uznemiravanja žrtve nasilja, zabrana uspostavljanja bilo kakvog kontakta sa žrtvom nasilja, zabrana uhođenja žrtve nasilja, osiguranje zaštite osobe izložene nasilju, udaljenje iz kuće ili stana u kojem živi žrtva nasilja, zabrana uspostavljanja *slučajnih* susreta sa žrtvom, te druge mjere kojima će se prema odluci suda postići zaštita žrtve nasilja.

3.1.4. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji

(NN 137/09; 14/2010; 60/2010)

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (u daljnjem tekstu: ZZNO; Zakon) propisuje što je nasilje u obitelji, definira osobe koje se smatraju članovima obitelji u smislu odredbi Zakona, te propisuje vrste i svrhu prekršajno-pravnih sankcija za počinjenje nasilja u obitelji.

Nasilje u obitelji u smislu odredbi ZZNO-a predstavlja svaki oblik tjelesnog, psihičkog, spolnog ili ekonomskog nasilja.

Odredbama Zakona zaštićeni su žena i muškarac u braku i u izvanbračnoj zajednici, njihova zajednička djeca i djeca svakog od njih, srodnici po krvi u ravnoj lozi bez ograničenja, srodnici po krvi u pobočnoj lozi zaključno s trećim stupnjem, srodnici po tazbini zaključno s drugim stupnjem, osobe koje imaju zajedničku djecu, štitenik i skrbnik, udomitelj i korisnik smještaja s obitelji, osobe u istospolnoj zajednici.

Sud počiniteljima nasilja primjenom ZZNO-a može izreći novčanu kaznu od minimalno 1.000,00 kn ili kaznu zatvora do 90 dana, osim ako nije riječ o nasilju počinjenom prema djeci,

maloljetnim osobama ili osobama s invaliditetom ili u njihovoj prisutnosti, kada su propisane minimalne novčane kazne u visini od 6.000,00 kn odnosno 7.000,00 kn te minimalne kazne zatvora od 30 odnosno 45 dana, sve ovisno o tome je li djelo učinjeno u prisutnosti ili na štetu posebno ranjivih članova obitelji.

Zakonom *de lege lata* djelomično su otklonjeni nedostaci Zakona iz 2003. godine, no zakonodavac je odbio prihvatiti prijedloge Autonomne ženske kuće Zagreb usmjerene na poboljšanje teksta Zakona.

Iskustva u neposrednoj primjeni Zakona, a osobito rad sa ženama žrtvama nasilja, pokazala su potrebu da se krug ovlaštenika proširi na muškarce i žene koji se nalaze u intimnoj vezi. Brojnost postojanja partnerskih odnosa koji nisu brak ni izvanbračna zajednica, nužno nameće potrebu uređenja i zaštite od nasilja koje proizlazi iz takvih odnosa. Riječ je o rodno uvjetovanom nasilju usmjerenom protiv žena, a za otklanjanje nasilja ne postoje mehanizmi zaštite primjenom drugih zakona.

Neosiguravanjem pravnog okvira za zaštitu žena od tipičnih oblika obiteljskog nasilja koje proživljavaju u vezama s partnerima s kojima nisu u braku/izvanbračnoj zajednici, Republika Hrvatska ne postupa u skladu s pozitivnim obvezama koje proizlaze iz Ustava RH i iz Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava.

Formulacije Zakona dijelom su nedorečene (u pogledu rokova), a djelomice općenite i nejasne (kad je riječ o zaštitnim mjerama i korištenju pojma „izravna životna ugroženost“).

Svi postupci pokrenuti primjenom ZZNO-a smatraju se hitnima, no pojam hitnosti nije posve jasan u praksi.

Primjena Zakona, od vremena kada je prvi put donesen 2003. godine, pokazala je da hitnost postupanja varira od suda do suda, od suca do suca. Postupak sličan prema zahtjevnosti postupanja može trajati od mjesec dana do godinu dana. S obzirom na to da je hitnost postupanja prepoznata kao važan nalog za postupanje mjerodavnim tijelima i sudovima, te nadalje, da je u svim nacionalnim strategijama koje se odnose na ovu materiju deklarirano da će svi postupci biti hitni, „hitnost“ je potrebno učiniti transparentnim pojmom i uvesti rokove, kako bi se osigurala učinkovita zaštita, te kako bi žrtve bile zaštićene od arbitrarnog tumačenja pojma hitnosti.

Nema zapreke da se u postupcima pokrenutim primjenom ZZNO-a ne propiše obveza sudova da rasprave mora zakazivati u rokovima ne dužim od petnaest dana. Isto tako, nema zapreka da se u postupcima pokrenutim primjenom ovog Zakona u kojima se traži izdavanje mjera opreza ili zaštitnih mjera, rasprave zakazuju bez odlaganja, a u slučaju da okolnosti dopuštaju, u razmacima koji ne mogu biti dulji od sedam dana.

ZZNO koristi izraz „izravna životna ugroženost“ kada propisuje uvjete za samostalno izricanje zaštitnih mjera. Riječ je dakle o mjerama kojima se štite osobe izložene nasilju, te kojima se sprječava ponovno počinjenje nasilja, ali samo radi otklanjanja izravne životne ugroženosti žrtve. Sud odluku o „hitnim zaštitnim mjerama“ mora donijeti odmah, a najkasnije u roku od 24 sata.

S obzirom na to da se primjenom ZZNO-a na prekršajno-pravnoj razini pruža zaštita žrtvama nasilja u obitelji, nije primjereno pružanje zaštite žrtvama uvjetovati stanjem izravne životne ugroženosti. Ako je žrtva izravno životno ugrožena, pritvor počinitelju primjerena je zaštita žrtve, a stupanj ugrožavanja je takav da nema mjesta primjeni prekršajnog zakona nego kaznenog zakona. Stoga ZZNO treba pružiti zaštitu žrtvama nasilja radi otklanjanja uznemirenosti, straha ili radi zaštite povrijeđenog dostojanstva.

Posljedica loše zakonske formulacije povrede su ljudskih prava, a najčešće je riječ o pravima zajamčenima člankom 3. i člankom 8. Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava te člankom 6. iste Konvencije, jer dolazi do povrede prava na pristup sudu u svim slučajevima kada je hitnu zaštitnu mjeru svrsishodno donijeti kako bi se otklonilo stanje nemira ili straha.

Primjena ZZNO-a i rad sa ženama žrtvama nasilja pokazali su da u primjeni instituta zaštitnih

mjera postoji velik problem, te da se u praksi ne ostvaruje ni smisao ni svrha zaštitnih mjera. Praksa je pokazala, osobito u razdoblju prije postojanja Prekršajnog zakona koji propisuje mogućnost donošenja specifične mjere opreza koja se primjenjuje u slučajevima nasilja koje je regulirano ovim Zakonom, da sudovi nevoljko izdaju zaštitne mjere, te da vrlo rijetko izdaju tzv. hitne zaštitne mjere, dakle da vrlo rijetko, gotovo nikad, primjenjuju članci 18. i 19. Zakona.

Primjeri iz prakse pokazali su da sudovi zaštitnu mjeru zabrane uznemiravanja smatraju sadržanom u već izrečenoj mjeri zabrane približavanja. Nadalje, pokazalo se da su sudovi mjeru zabrane uznemiravanja odbijali s argumentom da u konkretnoj situaciji nije riječ o otklanjanju izravne životne ugroženosti osobe izložene nasilju, premda se po prirodi i logici stvari činom uznemiravanja gotovo nikada izravno životno nekog ne ugrožava nego jednostavno: uznemiruje. Donošenjem Prekršajnog zakona (NN 107/07) samo djelomično su otklonjeni nedostaci iz ZZNO-a vezani uz izricanje „hitnih zaštitnih mjera“.

3.1.5. Prekršajni zakon

(NN 107/07)

Materijalno pravnim odredbama Prekršajnog zakona prekršaj je definiran kao djelo kojim se povrjeđuje javni poredak, društvena disciplina ili druga društvena vrijednost koja nije zaštićena Kaznenim zakonom i drugim zakonima u kojima su propisana kaznena djela. Postupovnim odredbama Prekršajnog zakona utvrđena su pravila kojima se pred prekršajnim sudovima i svim drugim tijelima koja vode prekršajni postupak, osigurava pravično vođenje prekršajnog postupka, zaštita ljudskih prava, pravilno utvrđivanje činjenica i zakonito odlučivanje o prekršajnoj odgovornosti tako da nitko nedužan ne bude osuđen, a da se počinitelju prekršaja izrekne kazna ili primjeni druga prekršajno-pravna sankcija.

U svim postupcima vezanim uz primjenu ZZNO-a, primjenjuju se odredbe Prekršajnog zakona, Zakona o kaznenom postupku i Zakona o sudovima za mladež.

U vezi sa zaštitom žena žrtava nasilja, važna je odredba članka 130. koja uređuje svrhu, vrste i načela primjene mjera opreza te propisuje da se tijekom prekršajnog postupka protiv okrivljenika može primijeniti mjera opreza zabrane približavanja žrtvi nasilja u obitelji i zabrana uspostavljanja ili održavanja veze sa žrtvom nasilja ili drugim osobama. Loša praksa u primjeni navedene odredbe u pravilu postoji kada se mjera opreza primjenjuje u odnosu, primjerice, na partnericu koja je proživjela nasilje, ali ne i u odnosu na djecu koja su nazočila nasilju. U slučaju kada se žrtve nalaze u skloništima s djecom ili su napustile partnersku zajednicu, neizricanje mjere opreza u odnosu na djecu, stavlja njihove majke u neživotnu situaciju u kojoj se unatoč postojanju mjere opreza moraju, a radi susreta i druženja oca s djecom, susretati s počiniteljem nasilja. Odluke koje nisu smislene i životno logične, znaju dovesti do paradoksalnih situacija.

Jednako tako, u praksi se pokazala važnom odredba članka 173. koja upućuje da će se pri ispitivanju svjedoka smisljeno primjenjivati odredbe Zakona o kaznenom postupku, a koja je za žrtve nasilja važna jer im osigurava pravo da budu ispitane bez prisutnosti okrivljenika koji se za vrijeme davanja iskaza privremeno udaljava iz sudnice. Praksa u primjeni odredbe članka 173. nije ujednačena, tako da velik broj prekršajnih sudaca i dalje ne primjenjuje citiranu odredbu, osobito kada oštećene pristupaju sudu same, bez odvjetnika.

3.1.6. Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2011. do 2016. godine (NN 20/11)

Vlada Republike Hrvatske je na sjednici održanoj 3. veljače 2011. godine donijela Zaključak kojim se donosi Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2011. do 2016. godine. Radi se o strateškom dokumentu kojemu je cilj urediti pravni okvir Republike Hrvatske i na način da se osigura ne-diskriminirajuće zakonodavstvo u svrhu ostvarenja osnovnih ljudskih prava i socijalne pravde. Navedena strategija se sastoji od više dijelova koji ocrtavaju cilj strategije, a koji su navedeni kao *Prevenција nasilja u obitelji, Unaprjeđenje međuresorne suradnje, Izobrazba stručnjaka koji rade u području zaštite od nasilja u obitelji, Psihosocijalni tretman počinitelja nasilja u obitelji, Zakonodavni okvir iz područja zaštite od nasilja u obitelji, Zbrinjavanje i potpora žrtvama nasilja u obitelji, Senzibilizacija javnosti za problematiku nasilja u*

obitelji. Svaki od tih dijelova sadrži ocjenu trenutnog stanja, ciljeve koji se žele postići i mjere kojima se navedeno planira postići. Kako se cijela strategija rukovodi općim ciljem zaštite od nasilja u obitelji, tijekom daljnje analize biti će prikazani pojedini gore nabrojani elementi s fokusom na određena područja.

3.2. Briga o djeci i socijalne usluge

3.2.1. Obiteljski zakon

(NN 116/03, 17/04, 136/04, 107/07)

Ovim se Zakonom uređuje brak, odnosi roditelja i djece, posvojenje, skrbništvo, učinci izvanbračne zajednice žene i muškarca te postupci mjerodavnih tijela u svezi s obiteljskim odnosima i skrbništvom. Uređenja obiteljskih odnosa temelji se na načelima:

1. ravnopravnosti žene i muškarca te uzajamnog poštovanja i pomaganja svih članova obitelji
2. zaštite dobrobiti i prava djeteta te odgovornosti obaju roditelja za podizanje i odgoj djeteta
3. primjerene skrbničke zaštite djeteta bez roditeljske skrbi te odrasle osobe s duševnim smetnjama.

Ne postoje odredbe koje bi bilo na koji način izdvajale žene žrtve obiteljskog nasilja, no postoje zakonske odredbe koje se u praksi često primjenjuju u slučajevima obiteljskog nasilja kada partneri imaju djecu. Iako je riječ o odredbama usmjerenima na zaštitu dobrobiti djece, njihova važnost i pravilna primjena velika je pomoć ženama žrtvama obiteljskog nasilja ili trgovanja ljudima. Tako, primjerice, sud u izvanparničnom postupku primjenom članka 111. Zakona može oduzeti pravo roditelju da živi s djetetom i odgaja dijete, ako isti u većoj mjeri zanemaruje podizanje i odgoj djeteta ili postoji opasnost za pravilno podizanje djeteta. Člankom 110. Zakona propisana je mogućnost određivanja nadzora nad izvršavanjem roditeljske skrbi, a člankom 114. propisani su uvjeti za provođenja postupka lišenja roditeljske skrbi u slučajevima grubog kršenja roditeljske odgovornosti, dužnosti i prava. Uz navedeno, članak 116. daje mogućnost sudu da zabrani članovima obitelji neovlašteno približavanje djetetu na određenoj udaljenosti ili na određenim mjestima.

Nastavno, iskustva iz prakse i potreba usklađivanja nacionalnog zakonodavstva s međunarodnim ugovorima ukazuju na potrebu izmjene Obiteljskog zakona. U dijelu Zakona, Glava 3. *Posredovanje prije razvoda braka*, propisane su pretpostavke za provođenje postupka posredovanja u slučajevima razvoda braka. Postupak provodi ustanova ili pojedinac, a u praksi uvijek centri za socijalnu skrb, svaki put kada se postupak radi razvoda pokreće tužbom, neovisno o tome imaju li bračni drugovi maloljetnu djecu ili nemaju. Dužnost je posredovatelja ispitati stranke, te pomoći da se uzroci koji su doveli do poremećenih bračnih odnosa otklone i bračni drugovi pomire. U slučajevima rodno uvjetovanog obiteljskog nasilja, nije oportuno miriti žrtvu nasilja i počinitelja nasilja. Poželjno je pomoći žrtvi nasilja da izađe iz nasilnog partnerskog odnosa. S tim u vezi potrebno je proširiti odredbu članka 45. Zakona koji predviđa iznimne situacije kada se postupak posredovanja ne provodi.

3.2.2. Zakon o roditeljnim i roditeljskim potporama

(NN 85/08, NN 110/08, NN 34/11)

Ovim Zakonom radi zaštite materinstva, njege novorođenog djeteta i njegova podizanja, te usklađenja obiteljskog i poslovnog života, propisuje se pravo roditelja i njemu izjednačene osobe koja se brine o djetetu na vremenske i novčane potpore, uvjeti i način njihova ostvarivanja i financiranja, te tijela nadležna za provedbu ovoga Zakona.

U članku 6. kod definicije pojmova, zakon točkom 10. definira pojam „trudna radnica“ pa kaže da je to, u smislu ovoga Zakona, zaposlena radnica koja o svom stanju trudnoće pisanim putem obavijesti svoga poslodavca.

Nadalje, u točki 11. definirana je „radnica koja je rodila“, a u smislu ovoga Zakona to je zaposlena radnica majka djeteta u dobi do navršene prve godine života djeteta, koja o tom svom stanju pisanim putem obavijesti svoga poslodavca najkasnije 30 dana prije povratka na rad.

Također, u točki 12., u smislu ovoga Zakona, „radnica koja doji dijete“ je zaposlena radnica majka djeteta u dobi do navršene prve godine života djeteta koje doji, koja o tom svom stanju pisanim putem obavijesti svoga poslodavca najkasnije 30 dana prije povratka na rad.

Prava korisnika na rodiljne i roditeljske potpore određena su člankom 9. Zakona određena su kao:

1. rodiljni dopust,
2. roditeljski dopust,
3. rad s polovicom punoga radnog vremena,
4. rad s polovicom punoga radnog vremena zbog pojačane njege djeteta,
5. stanku za dojenje djeteta,
6. dopust trudne radnice ili dopust radnice koja je rodila ili dopust radnice koja doji dijete,
7. slobodan radni dan za prenatalni pregled,
8. dopust ili rad s polovicom punog radnog vremena radi skrbi i njege djeteta s težim smetnjama u razvoju,
9. mirovanje radnog odnosa do treće godine života djeteta.

Također, prema stavku 2. istog članka, određena su slijedeća prava:

1. rodiljnu poštedu od rada,
2. roditeljsku poštedu od rada.

Cijeli Zakon koncipiran je kako bi upravo marginaliziranoj grupi žena pružio potporu u okviru radnog odnosa. Ipak, unutar Zakona, nema posebnih odredbi koje bi se odnosile na žene žrtve nasilja, prema kojima bi bile primijenjene određene posebne pozitivne akcije.

3.2.3. Zakon o doplatku za djecu

(NN 94/01, 138/06, 107/07, 37/08, 61/11)

Prema ovom Zakonu doplatak za djecu novčano je primanje koje koristi roditelj ili druga osoba određena ovim Zakonom, radi potpore uzdržavanja i odgoja djece. Pravo na doplatak za djecu stječe se i ostvaruje ovisno o visini ukupnog dohotka članova kućanstva korisnika i drugih uvjeta utvrđenih ovim Zakonom. Za ostvarivanje prava na doplatak za djecu izvanbračna zajednica, u smislu ovoga Zakona, izjednačava se s bračnom zajednicom.

Pravo na doplatak za djecu može ostvariti roditelj, posvojitelj, skrbnik, očuh, maćeha, baka, djed i osoba kojoj je na temelju rješenja mjerodavnog tijela za poslove socijalne skrbi dijete povjereno na čuvanje i odgoj (u daljnjem tekstu: korisnik) za svu djecu koju uzdržava, pod uvjetima utvrđenima ovim Zakonom. Korisnik doplatka za djecu može biti i punoljetno dijete bez oba roditelja koje je na redovitom školovanju.

Pravo na doplatak za djecu stječe korisnik pod uvjetom:

1. da mu ukupni dohodak ostvaren u prethodnoj kalendarskoj godini po članu kućanstva na mjesec ne prelazi 50% proračunske osnovice (u daljnjem tekstu: dohodovni cenzus), i
2. da živi u kućanstvu s djetetom.

Zaključno, Zakon nema posebnih odredbi koje bi bile privilegirajuće u odnosu na žene žrtve obiteljskog nasilja ili žrtve trgovanja ljudima.

3.2.4. Zakon o predškolskom odgoju i naobrazbi

(NN 10/97, 107/97)

Ovim se Zakonom uređuje predškolski odgoj i naobrazba te skrb o djeci predškolske dobi (u daljnjem tekstu: predškolski odgoj) kao dio sustava odgoja i naobrazbe te skrbi o djeci. Predškolski odgoj obuhvaća programe odgoja, naobrazbe, zdravstvene zaštite, prehrane

i socijalne skrbi koji se ostvaruju u dječjim vrtićima sukladno ovom Zakonu, za djecu od navršenih šest mjeseci života do polaska u osnovnu školu. Dječji vrtići su javne ustanove koje djelatnost predškolskog odgoja obavljaju kao javnu službu.

Županije, Grad Zagreb te gradovi i općine imaju pravo i obvezu odlučivati o potrebama i interesima građana na svom području za organiziranjem i ostvarivanjem programa predškolskog odgoja te radi zadovoljavanja tih potreba osnivati dječje vrtiće.

Člankom 20. Zakona obuhvaćene su povlaštene skupine koje imaju prednost pri upisu djece u dječje vrtiće, koji su u vlasništvu jedinica lokalne uprave i samouprave ili u državnom vlasništvu. Riječ je o djeci roditelja žrtava i invalida Domovinskog rata, djeci iz obitelji s troje ili više djece, djeci zaposlenih roditelja, djeci s teškoćama u razvoju, djeci samohranih roditelja i djeci uzetih na uzdržavanje, djeci u godini prije polaska u osnovnu školu i djeci roditelja koji primaju dječji doplatak.

Djeca žena žrtava obiteljskog i drugog partnerskog nasilja, nemaju posebnu prednost pri upisu u vrtiće što ukazuje na nedovoljnu senzibiliziranost zakonodavca za opseg problema s kojim se ove žene susreću. Isto tako, u praksi zna doći do restriktivnog tumačenja pojma samohrani roditelj, pa bi bilo korisno definirati zakonske pojmove. U cilju olakšavanja pristupa tržištu rada ženama žrtvama obiteljskog nasilja i trgovanja ljudima, poželjno bi bilo uvrstiti ih u posebnu kategoriju povlaštenih skupina iz članka 20. Zakona.

Člankom 25. Zakona propisano je da rad u dječjem vrtiću ne može obavljati osoba koja je pravomoćno osuđena za neko od kaznenih djela protiv Republike Hrvatske, kazneno djelo primanja mita, kazneno djelo nasilničkog ponašanja, kazneno djelo zlouporabe opojnih droga, neko od kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnoga čudoređa te neko od kaznenih djela protiv braka, obitelji i mladeži.

Kao i u odnosu na krug povlaštenih skupina, i u članku 25. zakonodavac je propustio propisati zabranu rada u dječjem vrtiću osobama koje su pravomoćno osuđene za prekršaj primjenom Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji. Zabrana se u ovom Zakonu odnosi samo na počinitelje nasilničkog ponašanja u obitelji činjenično i pravno opisano u članku 215.a Kaznenog zakona, no zabranom nisu obuhvaćene prekršajne osuđujuće odluke, a morale bi biti s obzirom na težinu i društvenu opasnost nasilja u obitelji, neovisno o činjenici je li protupravno postupanje procesuirano u prekršajnom ili kaznenom postupku. Razlog je sadržan poglavito u činjenici da se brojni prekršajni postupci vode zbog vrlo ozbiljnih djela nasilja u obitelji koji bi prema svojoj prirodi i težini trebali biti u domeni kaznenopravne regulative, a zbog trenutačne prakse tome nije tako. O ovoj se temi više govorilo u dijelu analize Kaznenog zakona i Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji.

Prema daljnjim odredbama ovog Zakona, iz preventivnih razloga, radnik protiv kojega je pokrenut kazneni postupak za kaznena djela, udaljava se od obavljanja poslova u odgojno-obrazovnom radu do pravomoćnosti sudske presude, odnosno do obustave postupka, odbačaja prijave ili odustanka od progona. Za to vrijeme, radnik ima pravo za vrijeme udaljenja na naknadu mjesečne plaće u visini polovice prosječne plaće isplaćene tom radniku u prethodna tri mjeseca.

Autonomna ženska kuća Zagreb – nevladina feministička organizacija koja pruža smještaj, zastupanje na sudu te pravno i psihološko savjetovanje ženama koje su preživjele ili još uvijek trpe nasilje u obitelji ima razvijen posebni sustav suradnje s vrtićima. Kroz dugogodišnju suradnju i zalaganje radnica skloništa i savjetovališta razvijena je praksa smještavanja djece koja s majkama borave u skloništu za žene i djecu koje su žrtve nasilja u obitelji. Najčešće je boravak djece u vrtićima besplatan. Sličnu praksu imaju i druga skloništa koja djeluju u Hrvatskoj. Treba napomenuti da žene žrtve nasilja u obitelji nemaju nikakvu prednost i ne stječu dodatne bodove prilikom natječaja za smještaj djece u vrtiće, nego se radi o praksi koju su na osobnoj razini i vlastitim zalaganjem izborile djelatnice skloništa. Ovdje je osobito bitan faktor suradljivosti osoba u mjerodavnim institucijama.

3.2.5. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi

(NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11)

Ovim se zakonom uređuje djelatnost osnovnog i srednjeg odgoja i obrazovanja u javnim ustanovama. Zakon, između ostaloga, sadrži odredbu u članku 70., kojom je određeno da su učitelji, nastavnici, stručni suradnici i ostali radnici u školskim ustanovama dužni poduzimati mjere zaštite prava učenika te o svakom kršenju tih prava, posebice o oblicima tjelesnog ili duševnog nasilja, spolne zlorabe, zanemarivanja ili nehajnog postupanja, zlostavljanja ili izrabljivanja učenika, odmah izvijestiti ravnatelja školske ustanove koji je to dužan javiti tijelu socijalne skrbi, odnosno drugom nadležnom tijelu.

Prema članku 106. radni odnos u školskoj ustanovi ne može zasnovati osoba koja je pravomoćno osuđena za neko od kaznenih djela protiv života i tijela, protiv slobode i prava čovjeka i građanina, protiv Republike Hrvatske, protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa, protiv braka, obitelji i mladeži, protiv imovine, protiv sigurnosti pravnog prometa i poslovanja, protiv pravosuđa, protiv vjerodostojnosti isprava, protiv javnog reda, protiv službene dužnosti, osim ako je nastupila rehabilitacija prema posebnom zakonu.

Djeca žena koje su žrtve nasilja u obitelji nemaju nikakva posebna prava u ostvarivanju besplatnih udžbenika ili obroka prilikom upisa u nove škole (koje su morali promijeniti prilikom preseljenja). Praksa nevladinih organizacija koje pružaju smještaj ženama i njihovoj djeci koji su preživjeli nasilje u obitelji prilikom upisa djece u novu školu jest takva da se na svakom individualnom slučaju radi posebno. Profesori/ce (razrednici/ce koji su jedini upoznati s činjenicom da se radi o djeci koja s majkama borave u skloništim zbog nasilja u obitelji) često izlaze u susret djeci na način da im posuđuju ili kopiraju udžbenike. U nekim slučajevima se radnice skloništa zajedno s majkama i djecom same snalaze i pribavljaju udžbenike. Kratak vremenski period sva djeca u Hrvatskoj su imala pravo na besplatne udžbenike, ali ta odluka je ubrzo ukinuta.

3.2.6. Zakon o socijalnoj skrbi

(NN 57/11)

Ovim se Zakonom uređuje djelatnost socijalne skrbi, planiranje i financiranje socijalne skrbi, prava u sustavu socijalne skrbi i postupak za njihovo ostvarivanje, korisnici, sadržaj i organizacijski oblici obavljanja djelatnosti socijalne skrbi, stručni radnici u socijalnoj skrbi, uloga strukovnih komora, zbirke podataka i nadzor te druga pitanja važna za obavljanje djelatnosti socijalne skrbi. Također, ovim se Zakonom uređuje planiranje i financiranje te sadržaj i postupak ostvarivanja usluga međugeneracijske solidarnosti.

Konstantno jačanje antidiskriminatorne politike, posebno nakon donošenja Zakona o zabrani diskriminacije, i prisutnost standarda izjednačavanja položaja muškaraca i žena u društvu, ogleda se i u ovom Zakonu. Propisano je da izrazi, koji se koriste u ovome Zakonu i propisima koji se donose na temelju njega, a koji imaju rodno značenje, bez obzira na to jesu li korišteni u muškom ili ženskom rodu, obuhvaćaju na isti način muški i ženski rod.

Jedan od segmenata koji ovaj Zakon uređuje jesu korisnici socijalne skrbi. Dobro je da Zakon među više kategorija korisnika prepoznaje i kategoriju žrtve obiteljskog nasilja i žrtve trgovanja ljudima. Tako Zakon sadrži odredbu članka 30. stavak 2. točka 2. gdje je navedeno da korisnik socijalne skrbi može biti „*dijete i mlađa punoljetna osoba koja je bez roditelja ili bez odgovarajuće roditeljske skrbi ili je žrtva obiteljskog, vršnjačkog ili drugog nasilja, ...*” i nastavno u točki 5. određeno je kako korisnik socijalne skrbi može biti i „*odrasla osoba s invaliditetom ili osoba s drugim privremenim ili trajnim promjenama u zdravstvenom stanju zbog kojih nije u mogućnosti udovoljiti osnovnim životnim potrebama, žrtva obiteljskog ili drugog nasilja te žrtva trgovanja ljudima*”.

U glavi III., socijalne usluge, u odjeljku koji uređuje privremeni smještaj (privremeni smještaj je kratkotrajni smještaj koji se ostvaruje u kriznim situacijama, smještaj radi provođenja kraćih rehabilitacijskih programa, kao vikend smještaj i povremeni smještaj), u članku 112. stavak

2. stoji da u kriznim situacijama „u kojima se djetetu koje se zatekne bez nadzora roditelja ili u skitnji, odrasloj osobi koja se zatekne izvan mjesta prebivališta ili stalnog boravišta, odnosno nema stalnog prebivališta/boravišta (beskućnik) i nije u stanju brinuti se o sebi, trudnici 3 mjeseca prije poroda ili roditelju s djetetom do godine dana života djeteta te djeci i odraslim osobama – žrtvama obiteljskog nasilja i žrtvama trgovanja ljudima, osigurava privremena skrb izvan vlastite obitelji i omogućava pristup drugim uslugama u zajednici, dok se ne ostvari povratak u vlastitu ili udomiteljsku obitelj ili se smještaj ne osigura na drugi način“.

Nastavno, člankom 113. Zakona određuje se trajanje privremenog smještaja pa je „određeno da privremeni smještaj priznaje Zavod¹⁷ dok traje potreba, a najdulje 6 mjeseci. Iznimno od navedenog, privremeni smještaj osigurava se trudnici 3 mjeseca prije poroda ili roditelju s djetetom do godine dana života djeteta, koji nemaju stan, odnosno nemaju osigurano stanovanje ili zbog poremećenih odnosa u obitelji ne mogu ostati s djetetom u obitelji, djeci i odraslim osobama – žrtvama obiteljskog nasilja i žrtvama trgovanja ljudima, te djeci s teškoćama u razvoju ili osobama s invaliditetom, traje najdulje do godinu dana“.

Važno je da država, među ostalim i putem ovog Zakona, prepoznaje žrtve obiteljskog nasilja kao kategorije žena kojima je potrebna pomoć. U odredbama ovog Zakona privremeni smještaj se za žene žrtve nasilja i žrtve trgovanja ljudima određuje najdulje do godinu dana, produljeno u odnosu na opće pravilo maksimalnog ostanka do šest mjeseci. Pozitivna iznimka u Zakonu rezultat je prihvaćenog prijedloga Autonomne ženske kuće Zagreb upućenog radnoj skupini za izradu Zakona.

Bitno je međutim naglasiti kako, uz ovaj institucionalni okvir pomoći žrtvama obiteljskog nasilja i žrtvama trgovanja ljudima, postoje i druge opcije pomoći žrtvama u sklanjanju od nasilja. Tako, primjerice, postoje udruge koje su organizirane kao autonomna ženska skloništa i savjetovališta koja su posljedično specijalizirana za pomoć ženama žrtvama nasilja. Autonomna ženska skloništa i pripadajuća savjetovališta proteklih su desetljeća prikupila veliku količinu stručnog znanja i praktičnog iskustva u potpori ženama žrtvama partnerskog i drugog obiteljskog nasilja jer su pomoć žrtvama nasilja pružala u vrijeme kada država još nije imala nikakav pravni okvir za pružanje pomoći žrtvama nasilja. „Ovaj oblik pružanja usluga ženama, pokazao se učinkovit jer su ženske organizacije civilnog društva fleksibilnije od javnih tijela u organizaciji sistema podrške na terenu. Uz navedeno, žrtve su više voljne obratiti se za pomoć organizacijama civilnog društva nego državnim tijelima“.¹⁸

Sva autonomna ženska skloništa na teritoriju Republike Hrvatske izradila su prijedlog radi donošenja zakona kojim će biti uređen sustav redovnog i dostatnog financiranja autonomnih skloništa. Državni tajnik Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti nije međutim podržao prijedlog zakona kojim bi se financirala autonomna skloništa i pripadajuća savjetovališta, te je predložio da se udruge institucionaliziraju tako da skloništa postanu domovi na koje bi se posljedično primjenjivao Zakon o socijalnoj skrbi. Na opisani način tijela državne vlasti izravno zadiru u autonomiju rada nevladinih organizacija, osobito feminističkih nevladinih organizacija koje pružaju pomoć ženama žrtvama nasilja.

Vezano uz Zakon o socijalnoj skrbi, važno je izdvojiti i odredbu članka 159. Zakona gdje stoji kako se „ne može primiti u radni odnos na rukovodeće poslove u djelatnosti socijalne skrbi niti te poslove može obavljati, osoba protiv koje se vodi postupak ili je pravomoćno osuđena za kazneno djelo protiv života i tijela, protiv slobode i prava čovjeka i građanina, protiv časti i ugleda, protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa, protiv braka, obitelji i mladeži, protiv službene dužnosti, protiv imovine, protiv sigurnosti platnog prometa i poslovanja, protiv vjerodostojnosti isprava, protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom i za kaznena djela protiv Republike Hrvatske, te prema kojoj je izrečena prekršajno-pravna sankcija za nasilje u obitelji“.

Nastavno, „ne može se primiti u radni odnos na poslove stručnog radnika i suradnika u djelatnosti socijalne skrbi niti te poslove može obavljati, osoba protiv koje se vodi postupak ili je pravomoćno osuđena za kazneno djelo protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa, protiv braka, obitelji i mladeži,

17 Članak 7. stavak 3. Zakona: „Osnivač zavoda za socijalnu skrb u županiji (u daljnjem tekstu: Zavod) je Republika Hrvatska.“

18 Put iz nasilja, Birgit Appelt, Verena Kaselitz, Rosa Logar, WAVE – Women Against Violence Europe: Europska mreža za borbu protiv nasilja nad ženama u kojoj djeluje 4000 organizacija civilnog društva.

protiv službene dužnosti, protiv imovine, protiv sigurnosti platnog prometa i poslovanja, protiv vjerodostojnosti isprava, protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom i za kaznena djela protiv Republike Hrvatske te prema kojoj je izrečena prekršajno-pravna sankcija za nasilje u obitelji, u zadnjih 10 godina prije zasnivanja radnog odnosa“.

Ove odredbe su važne jer se u institucijama koje obavljaju djelatnosti socijalne skrbi ne može dopustiti da radi osoba koja je počinila nasilje u obitelji jer je riječ o institucijama koje bi prve trebale pružiti pomoć. U tom kontekstu, valjalo bi razmisliti i o mogućnosti implementacije predmetnih odredbi i u druge zakone koji uređuju uvjete za obnašanje određene funkcije koja je primarno u službi pomoći građanima i ranjivim skupinama građana.

3.2.7. Zakon o zdravstvenoj zaštiti

(NN 150/08, 71/10, 139/10, 22/11, 84/11)

Ovim se Zakonom uređuju načela i mjere zdravstvene zaštite, prava i obveze osoba u korištenju zdravstvene zaštite, nositelji društvene skrbi za zdravlje stanovništva, sadržaj i organizacijski oblici obavljanja zdravstvene djelatnosti te nadzor nad obavljanjem zdravstvene djelatnosti.

Prema članku 2. Zakona, zdravstvena zaštita u smislu ovoga Zakona obuhvaća sustav društvenih, skupnih i individualnih mjera, usluga i aktivnosti za očuvanje i unapređenje zdravlja, sprečavanje bolesti, rano otkrivanje bolesti, pravodobno liječenje te zdravstvenu njegu i rehabilitaciju.

Prema članku 3. svaka osoba ima pravo na zdravstvenu zaštitu i na mogućnost ostvarenja najviše moguće razine zdravlja, u skladu s odredbama ovoga Zakona i Zakona o obveznom zdravstvenom osiguranju. Svaka je osoba obvezna brinuti se o svome zdravlju. Nitko ne smije ugroziti zdravlje drugih. Svaka osoba je u hitnim slučajevima obvezna pružiti prvu pomoć ozlijeđenoj ili bolesnoj osobi i omogućiti joj pristup do hitne medicinske pomoći.

Prema članku 11. Zakona, zdravstvena zaštita stanovništva Republike Hrvatske provodi se na načelima sveobuhvatnosti, kontinuiranosti, dostupnosti i cjelovitog pristupa u primarno zdravstvenoj zaštiti, a specijaliziranog pristupa u specijalističko-konzilijarnoj i bolničkoj zdravstvenoj zaštiti.

Zaključno, Zakon ne izdvaja bilo koju kategoriju žena prema kojoj bi se odnosio s posebnom pažnjom, no s obzirom da je zakon koncipiran na načelu sveobuhvatnosti, žene žrtve obiteljskog i partnerskog nasilja posljedično potpadaju pod odredbe Zakona.

3.2.8. Zakon o obveznom zdravstvenom osiguranju

(NN 15/08, 94/09, 153/09, 71/10, 139/10, 49/11)

Ovim se Zakonom uređuje obvezno zdravstveno osiguranje u Republici Hrvatskoj, opseg prava na zdravstvenu zaštitu i druga prava i obveze osoba osiguranih prema ovom Zakonu, uvjeti i način njihova ostvarivanja i financiranja, kao i prava i obveze nositelja obveznog zdravstvenog osiguranja, uključujući i prava i obveze ugovornih subjekata nositelja provedbe zdravstvene zaštite iz obveznog zdravstvenog osiguranja.

Članak 6. definira tko stječe status osiguranika, pa tako u točki 15. stoji da status osiguranika stječe supružnik umrlog osiguranika koji nakon smrti supružnika nije stekao pravo na obiteljsku mirovinu, ako se Zavodu prijavio u roku od 30 dana od smrti supružnika, dok pravo na obvezno zdravstveno osiguranje prema točki 24. istog članka stječu osobe kojima je priznato pravo na status roditelja njegovatelja prema posebnom propisu.

Prema članku 13. Zakona, osobe s prebivalištem, odnosno odobrenim stalnim boravkom u Republici Hrvatskoj, koje su nesposobne za samostalan život i rad i nemaju sredstava za uzdržavanje imaju pravo na obvezno zdravstveno osiguranje kao osigurane osobe osnovom rješenja koje donosi ured državne uprave nadležan za poslove socijalne skrbi, ako pravo na obvezno zdravstveno osiguranje ne mogu ostvariti po drugoj osnovi.

S obzirom na pronatalitetnu politiku, važno je osigurati trudnicama materijalnu sigurnost, kako bi se što više žena odlučilo na majčinstvo bez da strahuje za materijalnu egzistenciju. U tom smislu, pravo na naknadu plaće zbog privremene nesposobnosti, odnosno spriječenosti

za rad radi korištenja zdravstvene zaštite (u nastavku: bolovanje) iznosi 100% od osnovice za naknadu, prema članku 42. stavak 2., između ostaloga:

- za vrijeme bolovanja zbog bolesti i komplikacija u svezi s trudnoćom i porodom,
- za vrijeme korištenja roditeljskog dopusta i prava na rad s polovicom punog radnog vremena iz članka 26. točke 7. ovoga Zakona,
- za vrijeme korištenja dopusta za slučaj smrti djeteta iz članka 26. točke 8. ovoga Zakona,
- za vrijeme njege oboljelog djeteta mlađeg od tri godine života.

Konačno, iako se zakon bavi zaštitom žena vezano uz trudnoću, ne spominje eksplicitno žrtve obiteljskog i partnerskog nasilja. Također, pod članom obitelji u smislu odredbi ovog zakona smatra se bračni ili izvanbračni supružnik, dok zakon u potpunosti gubi iz vida istospolne partnere/ice, unatoč pozitivnim zakonskim odredbama specijalnog zakona koji uređuje predmetnu materiju.

3.2.9. Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama

(NN 11/97, 27/98, 128/99, 79/02)

Ovim se Zakonom propisuju temeljna načela, način organiziranja i provođenja zaštite te pretpostavke za primjenu mjera i postupanje prema osobama s duševnim smetnjama.

Odredba članka 5. normira da se dostojanstvo osoba s duševnim smetnjama mora štiti i poštovati u svim okolnostima. Osobe s duševnim smetnjama imaju pravo na zaštitu od bilo kakvog oblika zlostavljanja te ponižavajućeg postupanja. Nadalje, osobe s duševnim smetnjama ne smiju biti dovedene u neravnopravan položaj zbog svoje duševne smetnje. Posebne mjere koje se poduzimaju da bi se zaštitilo prava ili osiguralo unaprjeđivanje zdravlja osoba s duševnim smetnjama ne smatraju se oblikom nejednakog postupanja.

Radi zaštite prava osoba s duševnim smetnjama postoji Državno povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama koje je osnovano pri Ministarstvu zdravstva Republike Hrvatske. Državno povjerenstvo ovlašteno je, prema članku 61. Zakona:

- a) poduzimati mjere za sprječavanje nastanka duševnih bolesti i drugih duševnih smetnji,
- b) unaprjeđivati postupanje prema osobama s duševnim smetnjama,
- c) pratiti provođenje postupaka propisanih ovim Zakonom i predlagati psihijatrijskoj ustanovi i nadležnom državnom tijelu mjere za otklanjanje uočenih nezakonitosti,
- d) nadzirati poštovanje ljudskih prava i sloboda i dostojanstva osoba s duševnim smetnjama,
- e) po vlastitoj prosudbi ili na prijedlog treće osobe ispitivati pojedinačne slučajeve prisilnog zadržavanja ili prisilnog smještaja u psihijatrijsku ustanovu, odnosno smještaja djece, maloljetnih osoba, osoba lišenih poslovne sposobnosti te punoljetnih osoba koje nisu sposobne dati pristanak,
- f) primati prigovore i pritužbe osoba s duševnim smetnjama, njihovih zakonskih zastupnika, članova obitelji, opunomoćenika, trećih osoba, ili centra za socijalnu skrb te poduzimati potrebne mjere provjere i nadzora,
- g) predlagati nadležnom sudu donošenje odluke o otpustu iz psihijatrijske ustanove.

Osim toga, Državno povjerenstvo je ovlašteno posjetiti najmanje jednom u šest mjeseci i to bez najave psihijatrijsku ustanovu radi provjere uvjeta i načina provođenja zaštite i liječenja osoba s duševnim smetnjama.

Zakon nema odredbi koje bi na bilo kakav poseban način izravno posvetile pažnju ženama žrtvama obiteljskog i drugog partnerskog nasilja, no generalno govoreći zakon se može primjenjivati u slučajevima višestruke diskriminacije.

3.2.10. Nacionalna populacijska politika

(NN 132/06)

Nacionalna populacijska politika je strateški dokument Republike Hrvatske koji je donosen s ciljem usmjeravanja razvoja i obnove stanovništva te vlastite održivosti, radi čega se trebaju poduzeti mjere iz područja socijalne, gospodarske, stambene, obrazovne, pravne, financijske, porezne i drugih politika. Na prijedlog Vlade Republike Hrvatske Hrvatski sabor usvojio je Nacionalnu populacijsku politiku kao akt kojim se izražava politika predstavničkog tijela građana i nositelja zakonodavne vlasti u Republici Hrvatskoj.

Provedba populacijske politike osmišljena je kroz više pravaca, pa tako sam dokument sadrži područja djelovanja, aktivnosti i plan provođenja aktivnosti. Navedeno se u nastavku strukturira kroz sljedeće segmente: *Održivi gospodarski razvoj, temeljne i razvojne pretpostavke, Sustav obiteljskih potpora, Porezne olakšice, Usklađivanje obiteljskog i poslovnog života, Skrb o djeci, Zdravstvena zaštita majke i djeteta, Senzibilizacija i informiranje*

Navedeni dokument ne prepoznaje žene žrtve nasilja kao kategoriju koja bi bila obuhvaćena populacijskom politikom niti prema kojima bi se trebale provoditi određene mjere u smislu pozitivnih akcija.

3.2.11. Socijalna politika Grada Zagreba

Program socijalne politike Grada Zagreba od 2009. do 2012. navodi sljedeće relevantne mjere koje se tiču izravne pomoći ženama koje su preživjele nasilje:

„ŽRTVE NASILJA U OBITELJI

MJERA 23: psihosocijalni tretman počinitelja nasilja u obitelji

MJERA 24: dom za djecu i odrasle – žrtve obiteljskog nasilja ‘Duga-Zagreb’

MJERA 25: izgradnja novog objekta Doma ‘Duga II – Zagreb.’”

Grad Zagreb bavi se samo prvim korakom u suzbijanju nasilja protiv žena i pri tome se velika količina novca koristi za promjenu lokacije postojećeg Doma za djecu i odrasle – žrtve obiteljskog nasilja ili na psihosocijalni tretman nasilnika. Iz samog naziva institucije jasno je da nije riječ o smještaju namijenjenom samo ženama, tako da je upitno rehabilitacijsko djelovanje na žene, ako prostor moraju dijeliti i s muškarcima. Izostanak bilo kakvih programa ekonomskog osnaživanja i poticanja socijalnog uključivanja žena koje su preživjele nasilje u obitelji, pokazatelj je nedovoljnog djelovanja u smjeru suzbijanja nasilja protiv žena.

Socijalna politika Grada Zagreba ne sadrži druge segmente koji se ovim radom obuhvaćaju, a koje bi pružale ženama žrtvama nasilja određene olakšice u smislu potenciranja zapošljavanja ili slično.

3.2.12. Zagrebačka strategija jedinstvene politike za zaštitu od nasilja u obitelji u razdoblju od 2008. do 2010. godine.

Gradska skupština Grada Zagreba donijela je *Zagrebačku strategiju jedinstvene politike za zaštitu od nasilja u obitelji u razdoblju od 2008. do 2010.* (Službeni glasnik Grada Zagreba 9/08) koja je donesena u skladu s Nacionalnom strategijom zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2008. do 2010. godine. Oba dokumenta utemeljena su na *Protokolu o postupanju u slučaju nasilja u obitelji* koji je donijela Vlada Republike Hrvatske i Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti. Protokol objedinjuje obveze svih nadležnih tijela koja sudjeluju u otkrivanju i suzbijanju nasilja te pružanju pomoći zaštite osobama izloženim nasilju u obitelji (policija, centri za socijalnu skrb, zdravstvene ustanove, odgojno-obrazovne ustanova i pravosudna tijela), a u njemu su opisani oblici, način i sadržaj suradnje između navedenih subjekata i druge aktivnosti koje su zakonom propisane.

Prema navedenoj Strategiji jedna od mjera za prevenciju i sprečavanje nasilja u obitelji je i stvaranje uvjeta za uključivanje djece žrtava nasilja u obitelji u dječje vrtiće i programe predškolskoga, osnovnoškolskog i srednjoškolskog odgoja i obrazovanja.

Provoditelji mjera Zagrebačke strategije trebaju dostavljati, do 15. siječnja svake godine, Gradskom uredu za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje izvješća o provedbi mjera i aktivnosti iz svoje nadležnosti za prethodnu godinu, koje Gradski ured za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje do 1. veljače treba objediniti. Potom Gradski ured za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje treba, do 15. veljače svake godine, Gradskom poglavarstvu Grada Zagreba dostaviti objedinjeno izvješće o provedbi mjera i aktivnosti iz Zagrebačke strategije. Poglavarstvo potom o tome treba izvijestiti Gradsku skupštinu Grada Zagreba.

3.3. Zapošljavanje, prekvalifikacija i obrazovanje odraslih

3.3.1. Zaključak o prihvaćanju Evropske povelje o osnovnim socijalnim pravima radnika (NN 37/91)

Sabor Republike Hrvatske je u cilju izgradnje Republike Hrvatske kao socijalne države, smatrajući da su socijalna prava radnika dio stvarne demokracije i preduvjet ukupnog ekonomskog i socijalnog razvoja, te u cilju zaštite i promicanja socijalnih prava kao dio ljudskih prava i temeljnih sloboda, donio sljedeće zaključke o prihvaćanju Evropske povelje o osnovnim socijalnim pravima, kojima se između ostalog trebaju osigurati bolji uvjeta života i rada, sloboda kretanja, zdravlje i sigurnost na radnom mjestu, socijalna zaštita, obrazovanje i izobrazba, sprječavanje bilo kakve diskriminacije kod zapošljavanja, gubitka radnog mjesta ili nagrađivanje bez obzira na spol, rasu, nacionalnu pripadnost ili uvjerenje, poboljšavanje dijaloga između države, poslodavca i radnika, kolektivno pregovaranje i ugovaranje, stvaranje uvjeta za uvođenje tržišta radne snage, informiranje, konzultiranje i učestvovanje radnika u donošenju odluka, zaštite djece, žena, starijih osoba i invalida.

3.3.2. Zakon o radu

(NN 149/09, 61/11)

Zakon o radu osnovni je zakon radnog zakonodavstva, ali pored njega postoji i niz dugih propisa kojima se uređuje pojedina pitanja iz odnosa poslodavca i radnika, te takvi propisi imaju prednost jer su *lex specialis* u odnosu na Zakon o radu.

Zakon o radu u članak 2. definira subjekte radnog odnosa:

„Radnik-ca (zaposlenik-ca, uposlenik-ca, djelatnik-ca, namještenik-ca, službenik-ca ili drugi radnik-ca – u daljnjem tekstu: radnik) u smislu ovoga Zakona je fizička osoba koja u radnom odnosu obavlja određene poslove za poslodavca.

Poslodavac u smislu ovoga Zakona je fizička ili pravna osoba koja zapošljava radnika i za koju radnik u radnom odnosu obavlja određene poslove.“

Gore citiranom odredbom o pojmu radnika i poslodavca kod definiranja radnika poštivana je zabrana diskriminacije po spolu pa se u zakonskom tekstu izričito spominju radnik i radnica, te se ističe da radnik ili radnica mogu biti i zaposlenik-ca, uposlenik-ca, djelatnik-ca, namještenik-ca, službenik-ca ili drugi radnik-ca, a sve sukladno Zakonu o ravnopravnosti spolova. Zakonom o ravnopravnosti spolova je uvedena i obveza korištenja naziva radnog mjesta u muškom i ženskom rodu kod donošenja rješenja o rasporedu na radno mjesto i drugih rješenja o pravima i obvezama državnih službenika/ca te u području obrazovanja (uvođenje svim obrazovnim ustanovama obveze korištenja jezičnih standarda u muškom i ženskom rodu u sadržajima svjedodžbi, diploma i drugih dokumenata).

Zakon o radu kao bazični zakon radnog zakonodavstva žene žrtve obiteljskog i partnerskog nasilja izričito ne spominje kao skupine koje bi odredbama tog zakona imale kakve povlastice, prednosti ili privilegije pri zasnivanju ili tijekom radnog odnosa.

Naime prema odredbama Zakona o suzbijanju diskriminacije, diskriminacijom se smatra stavljanje u nepovoljniji položaj bilo koje osobe po osnovi rase ili etničke pripadnosti ili boje kože, spola, jezika, vjere političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovnog stanja, članstva u sindikatu, obrazovanja, društvenog položaja, bračnog ili obiteljskog statusa, dobi, zdravstvenog stanja, invaliditeta, genetskog naslijeđa, rodnog identiteta, izražavanja ili spolne orijentacije. Članak 9. stavak 1. točka 2. Zakona o suzbijanju

diskriminacije propisuje da se pozitivne akcije s ciljem poboljšanja položaja određenih skupina građana diskriminiranih po osnovama iz članak 1., neće smatrati diskriminacijom.

Nedostatak izričitih odredbi kojima bi se žene žrtve obiteljskog i partnerskog nasilja u okviru radnog zakonodavstva stavile u povoljniji položaj u odnosu na druge osobe, tzv. pozitivna diskriminacija, može dovesti do njihove diskriminacije.

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova u okviru svoje nadležnosti zaprima i prijave svih fizičkih i pravnih osoba vezane uz diskriminaciju u području ravnopravnosti spolova, pruža pomoć fizičkim i pravnim osobama koje su podnijele pritužbu zbog spolne diskriminacije pri pokretanju sudskog postupka, poduzima radnje ispitivanja pojedinačnih prijava do pokretanja sudskog spora, uz pristanak stranaka provodi postupke mirenja uz mogućnost sklapanja izvansudske nagodbe.

Iako ne sadrži izričite odredbe o položaju i pravima žena koje su proživjele obiteljsko ili drugo partnersko nasilje, Zakon ipak sadrži odredbe kojima se žene pod određenim uvjetima stavljaju u povoljniji položaj o muškarca.

Glava VIII. Zakona o radu sadrži odredbe o zaštiti trudnica, roditelja i posvojitelja, pa se tako članak 67. propisuje da poslodavac ne smije odbiti zaposliti ženu, niti joj otkazati ugovor o radu zbog njezine trudnoće, niti joj smije ponuditi sklapanje izmijenjenog ugovora o radu. Nadalje, poslodavac ne smije tražiti bilo kakve podatke o ženinoj trudnoći niti smije uputiti drugu osobu da traži takve podatke, osim ako radnica osobno zahtijeva određeno pravo predviđeno zakonom ili drugim propisom radi zaštite trudnica. Ranije spomenute odredbe zakona o radu ne sprječavaju poslodavca da trudnici, odnosno ženi koja doji dijete, na njezin prijedlog, ponudi sklapanje ugovora o radu pod izmijenjenim uvjetima za obavljanje drugih odgovarajućih poslova. Ako radnica radi na poslovima koji ugrožavaju njezin život ili zdravlje, odnosno djetetov život ili zdravlje, poslodavac joj je dužan ponuditi sklapanje sporazuma kojim će se odrediti obavljanje drugih odgovarajućih poslova, a koji će za određeno vrijeme zamijeniti odgovarajuće odredbe ugovora o radu. Ako poslodavac nije u mogućnosti postupiti na propisan način radnica ima pravo na dopust uz naknadu plaće.

Za vrijeme trudnoće, korištenja roditeljskog, posvojiteljskog dopusta, rada s polovicom punog radnog vremena, rada u skraćenom radnom vremenu zbog pojačane njege djeteta, dopusta trudnice ili majke koja doji dijete, te dopusta ili rada u skraćenom radnom vremenu radi skrbi i njege djeteta s težim smetnjama u razvoju, odnosno u roku od petnaest dana od prestanka trudnoće ili prestanka korištenja tih prava, poslodavac ne može otkazati ugovor o radu trudnici i osobi koja se koristi nekim od spomenutih prava. Radnica koji koristi pravo na roditeljski, roditeljski i posvojiteljski dopust, rad s polovicom punog radnog vremena, rad u skraćenom radnom vremenu zbog pojačane njege djeteta, dopust trudnice ili majke koja doji dijete, te dopust ili rad u skraćenom radnom vremenu radi skrbi i njege djeteta s težim smetnjama u razvoju ili kojem ugovor o radu miruje do treće godine života djeteta sukladno posebnom propisu, može otkazati ugovor o radu izvanrednim otkazom.

Nakon protoka roditeljskog, roditeljskog, posvojiteljskog dopusta, dopusta radi skrbi i njege djeteta s težim smetnjama u razvoju te mirovanja radnog odnosa do treće godine života djeteta sukladno posebnom propisu, radnica koja je koristila neko od tih prava ima pravo povratka na poslove na kojima je radila prije korištenja toga prava, a ako je prestala potreba za obavljanjem tih poslova, poslodavac joj je dužan ponuditi sklapanje ugovora o radu za obavljanje drugih odgovarajućih poslova, čiji uvjeti rada ne smiju biti nepovoljniji od uvjeta rada poslova koje je obavljala prije korištenja toga prava.

Učestala praksa pokazuje da poslodavci uskraćivanje prava zaštićenim kategorijama žena vrše putem sklapanja ugovora o radu na određeno vrijeme. Protekom ugovora sklopljenog na određeno vrijeme, trudnoj ženi prestaje radni odnos i sva prava iz radnog odnosa. Smisao zakonskih odredbi o zaštiti žena za vrijeme njihove trudnoće i majčinstva izigrana je primjenom odredbi koje omogućuju sklapanje ugovora o radu na određeno vrijeme. Iako se ugovor o radu na određeno vrijeme može sklopiti iznimno, praksa je iznimne situacije gotovo pretvorila u redovne situacije, čime je sigurnost zaštićenih kategorija žena ugrožena.

Nadalje, Zakon o radu u članku 83. sadrži odredbu o jednakosti plaća žena i muškarca za jednaki rad i rad jednake vrijednosti, sve sukladno Konvenciji Međunarodne organizacije rada o jednakosti plaća radnika i radnica za rad jednake vrijednosti. Također, sukladno Direktivi Vijeća 75/117/EZ od 10.02.1975. godine, Zakon o radu definira što obuhvaća pojam da dvije osobe različitog spola obavljaju jednaki rad i rad jednake vrijednosti: ako obavljaju posao u istim ili sličnim uvjetima ili bi jedna drugu mogle zamijeniti na poslovima koje obavljaju; ako je rad slične naravi, a razlike koje se pojavljuju nemaju utjecaja na narav posla u cijelosti; ako se uzmu u obzir kriteriji stručnosti, vještine, je li rad fizički ili ne, odgovornosti i uvjeti u kojima se taj rad odvija. Pod jednakošću plaća podrazumijeva se osnovna plaća ali i svi dodaci odnosno davanja koja poslodavac izravno ili neizravno, po bilo kojoj osnovi, isplaćuje u novcu ili naravi radniku ili radnici za obavljeni rad.

Zakon o radu utvrđuje ništetnim odredbe ugovora o radu, kolektivnog ugovora, pravilnika o radu ili drugog pravnog akta koje su protivne pravilu jednakosti plaća žena i muškaraca. I Zakon o ravnopravnosti spolova zabranjuje diskriminaciju vezano za uvjete zaposlenja i rada, sva prava iz rada i na temelju rada, a što uključuje i jednakost plaća za jednaki rad i rad jednake vrijednosti.

U Zakonu o radu postoje odredbe, koje su važne za položaj žena koje su proživjele obiteljsko i partnersko nasilje, a kojima se regulira zaštita privatnosti radnika-ca. Prema članku 34. Zakona osobni podaci radnika-ca smiju se prikupljati, obrađivati, koristiti i dostavljati trećima osobama samo ako je to određeno ovim ili drugim zakonom, ili ako je to potrebno radi ostvarivanja prava i obveza iz radnog odnosa, odnosno u vezi s radnim odnosom. Ako je osobne podatke potrebno prikupljati, obrađivati, koristiti ili dostavljati trećim osobama radi ostvarivanja prava i obveza iz radnog odnosa odnosno u vezi s radnim odnosom, poslodavac mora unaprijed pravilnikom o radu odrediti koje će podatke u tu svrhu prikupljati, obrađivati, koristiti ili dostavljati trećim osobama. Prikupljanje i korištenje osobnih podataka detaljno je propisano Zakonom o zaštiti osobnih podataka, koji je razrađen u daljnjem dijelu teksta.

Zakon o radu sadrži odredbe o zaštiti dostojanstva, zabrani uznemiravanja, diskriminacije i spolnog uznemiravanja, a koje odredbe su od velike važnosti sa stajališta radnica koje mogu biti izložene uznemiravanju, diskriminaciji ili spolnom uznemiravanju. Uznemiravanje i spolno uznemiravanje na radnom mjestu, kako to navodi Zakon o radu (NN 149/09), u široj je javnosti poznatije pod nazivom *mobbing*. Nekoliko je pravnih izvora koji reguliraju zaštitu dostojanstva, zabranu uznemiravanja, diskriminacije i spolnog uznemiravanja na radnom mjestu. Osim Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih određenja iz Ustava RH, kao temeljnih akata, ta je materija na više ili manje obiman način regulirana Zakonom o radu, Zakonom o suzbijanju diskriminacije te Zakonom o ravnopravnosti spolova.

Novi Zakon o radu, za razliku od Zakona o radu koji je važio do 1. siječnja 2010., drugačije je regulirao diskriminaciju, uznemiravanje i spolno uznemiravanje. Tako se u članku 5. stavak 4. i 5. Zakona o radu navodi:

„Zabranjena je izravna ili neizravna diskriminacija na području rada i radnih uvjeta, uključujući kriterije za odabir i uvjete pri zapošljavanju, napredovanju, profesionalnom usmjeravanju, stručnom osposobljavanju i usavršavanju te prekvalifikaciji, sukladno posebnim zakonima.

Poslodavac je dužan zaštititi dostojanstvo radnika za vrijeme obavljanja posla od postupanja nadređenih, suradnika i osoba s kojima radnik redovito dolazi u doticaj u obavljanju svojih poslova, ako je takvo postupanje neželjeno i u suprotnosti s posebnim zakonima“.

Posebni zakoni (*lex specialis*) na koje ukazuju stavci 4. i 5. članka 5. Zakona o radu su Zakon o suzbijanju diskriminacije i Zakon o ravnopravnosti spolova.

Do sada su uočena reagiranja na novu radno-pravnu regulativu, primjerice, dopis Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova od 19. studenoga 2009. upućen Odboru za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, s prijedlozima u vezi s novim Zakonom o radu, u kojima je istaknuto između ostalog sljedeće:

„Ovakav prijedlog odredbe je nedostatan i u potpunosti je izgubio smisao dosadašnje odredbe Zakona o radu koji je povezivao zaštitu dostojanstva sa zaštitom od uznemiravanja i spolnog

uznemiravanja. To je izuzetno bitno s obzirom da su uznemiravanje i spolno uznemiravanje oblici diskriminacije koji su definirani i postojećim Zakonom o radu i Zakonom o suzbijanju diskriminacije i Zakonom o ravnopravnosti spolova koji su usklađeni s Direktivama EU u tom području. Prijedlog Zakona o radu nema više odredbi o uznemiravanju i spolnom uznemiravanju pa je upravo potrebno uputiti na posebne zakone koji uređuju ovo područje jer u suprotnom odredba gubi smisao.

Ujedno se mora napomenuti da postojeće uređenje po Zakonu o radu jasno navodi da se dostojanstvo radnika štiti od uznemiravanja ili spolnog uznemiravanja poslodavca, nadređenih, suradnika i osoba s kojima radnik redovito dolazi u doticaj u obavljanju svojih poslova. Potpuno je neprimjereno da je novom odredbom poslodavac isključen kao moguća aktivna strana u uznemiravanju ili spolnom uznemiravanju“.

Zaštita dostojanstva u novom Zakonu o radu regulirana je člankom 130., kojim su preuzete odredbe iz ranijeg Zakona o radu uz dvije iznimke. U stavku 8., 130. članka navodi se da ponašanje radnika koje predstavlja uznemiravanje ili spolno uznemiravanje predstavlja povredu obveze iz radnog odnosa, no zakon ne definira pojam uznemiravanja, kao niti pojam spolnog uznemiravanja, već je to prepušteno posebnim zakonima. Također, na novi način uređena zabrana uznemiravanja više ne sadržava pravila o teretu dokazivanja, što znači da se u tom pogledu primjenjuju druge odredbe Zakona o radu o teretu dokazivanja, odnosno odredba članka 131. Zakona o radu sukladno kojoj teret dokazivanja u slučaju spora iz radnog odnosa leži na osobi koja smatra da joj je neko pravo iz radnog odnosa povrijeđeno. U slučaju spora oko stavljanja radnika u nepovoljniji položaj, ako radnik učini vjerojatnim da je stavljen u nepovoljniji položaj i da mu je povrijeđeno neko od njegovih prava, teret dokazivanja prelazi na poslodavca. U slučaju spora zbog otkaza ugovora o radu, teret dokazivanja postojanja opravdanog razloga za otkaz je na poslodavcu, a na radniku samo ako je radnik ugovor otkazao izvanrednim otkazom. U slučaju spora u vezi sa radnim vremenom, teret dokazivanja radnog vremena leži na poslodavcu.

3.3.3. Zakon o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti (NN 80/08, 94/09, 121/10)

Ovim se Zakonom uređuje posredovanje pri zapošljavanju, profesionalno usmjeravanje, obrazovanje u cilju povećanja zapošljavanja radne snage, osiguranje za slučaj nezaposlenosti, aktivno djelovanje na tržištu rada u cilju poticanja prostorne i profesionalne pokretljivosti radne snage, te novog zapošljavanja i samozapošljavanja, izvori sredstava za djelatnosti Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (u daljnjem tekstu: Zavod) te ustroj, upravljanje i obavljanje djelatnosti Zavoda.

Prema odredbama spomenutog zakona Vlada Republike Hrvatske donosi nacionalne akcijske planove zapošljavanja. Na temelju takvih planova Zavod i druge nadležne pravne osobe provode mjere za poticanje zapošljavanja, u cilju unapređenja zapošljavanja razvijanja poduzetništva, poticanja prilagodljivosti poslodavaca i radnika/ca uvjetima na tržištu rada, kao i poticanju istih uvjeta pri zapošljavanju žena i muškaraca. Za praćenje provedbe planova Vlada Republike Hrvatske osniva povjerenstvo sastavljeno od socijalnih partnera, nadležnih ministarstava i ostalih interesnih skupina koje djeluju na tržištu rada.

Mjere za poticanje zapošljavanja provode se na temelju programa koje donosi Zavod, a obuhvaćaju osobito:

1. programe za otvaranje novih radnih mjesta,
2. programe prilagodbe radnih mjesta za pojedine skupine nezaposlenih,
3. programe zapošljavanja posebno osjetljivih skupina nezaposlenih osoba kojima prijete socijalna isključenost,
4. programe samozapošljavanja nezaposlenih osoba,
5. programe pripreme radnika kod poslodavaca koji prelaze na nove proizvodne programe ili na nove tehnologije,
6. programe prostorne i profesionalne pokretljivosti,

7. programe humanitarnih, ekoloških, komunalnih, infrastrukturnih sadržaja, očuvanja kulturnih i povijesnih spomenika i drugih djelatnosti ako neposredno zapošljavaju nezaposlene osobe,
8. programe izrade studija, istraživačkih i drugih projekata vezanih za tržište rada,
9. programe obrazovanja nezaposlenih osoba za potrebe tržišta rada.

Nacionalnom strategijom za sprječavanje nasilja u obitelji predviđeno je da će se posebnim mjerama poticati zapošljavanje žrtava nasilja, te je predviđeno planiranje i programiranje zapošljavanja žena žrtava nasilja te poticanje poslodavaca da ih zaposle, a sve u svrhu jačanja njihova položaja na tržištu rada.

U skladu sa zakonom i nacionalnom strategijom za sprječavanje nasilja u obitelji Hrvatski zavod za zapošljavanje je donio mjeru o sufinanciranju zapošljavanja posebnih skupina nezaposlenih osoba, među kojima se nalaze i žene žrtve nasilja koja se detaljno analizira u ovom radu.

3.3.4. Zakon o obrazovanju odraslih

(NN 17/07, 107/07, 24/10)

Prema ovom Zakonu, članak 1., obrazovanje odraslih obuhvaća cjelinu procesa učenja odraslih namijenjenih:

- ostvarivanju prava na slobodan razvoj osobnosti,
- osposobljavanju za zapošljivost: stjecanju kvalifikacija za prvo zanimanje, prekvalifikaciji, stjecanju i produbljivanju stručnih znanja, vještina i sposobnosti,
- osposobljavanju za aktivno građanstvo.

Prema članak 2. zakona, obrazovanje odraslih temelji se na načelima:

- cjeloživotnog učenja,
- racionalnog korištenja obrazovnih mogućnosti, teritorijalne blizine i dostupnosti obrazovanja svima pod jednakim uvjetima, u skladu s njihovim sposobnostima,
- slobode i autonomije pri izboru načina, sadržaja, oblika, sredstava i metoda,
- uvažavanja različitosti i uključivanja,
- stručne i moralne odgovornosti andragoških djelatnika,
- jamstva kvalitete obrazovne ponude,
- poštovanja osobnosti i dostojanstva svakoga sudionika.

Zakon nema posebnih odredbi koje bi posebnu pažnju posvetile ženama žrtvama obiteljskog i drugog partnerskog nasilja.

3.3.5. Zakon o strukovnom obrazovanju

(NN 30/09, 24/10)

Ovim se Zakonom uređuje srednje strukovno obrazovanje, osposobljavanje i usavršavanje (u daljnjem tekstu: strukovno obrazovanje) kao djelatnost kojom se omogućava razvoj i stjecanje kompetencija potrebnih za dobivanje strukovnih kvalifikacija.

Prema članku 20. stavak 1. Zakona, Uvjeti za upis polaznika u srednje strukovno obrazovanje su: zdravstvena sposobnost, posebne psihofizičke sposobnosti, prethodno stečena razina kvalifikacije te drugi uvjeti propisani kurikulumom. Prema stavku 3. istog članka, kandidatima s teškoćama u razvoju ustanova za strukovno obrazovanje osigurava upis u skladu s rješenjem nadležnih službi.

Osim odredbe koja razrađuje status kandidata s poteškoćama u razvoju, nema odredbi koje bi posebnu pažnju posvetile ženama koje su proživjele nasilje. Osim toga, nema niti odredbi u smislu zaštitnog mehanizma vezano za zasnivanje radnog odnosa osoba koja bi mogla narušiti prava polaznika strukovnog obrazovanja. Jedina zaštita koju zakon predviđa je prema

članku 38. Zakona, gdje se određuje da inspekcijski nadzor nad ustanovama za strukovno obrazovanje obavlja prosvjetna inspekcija Ministarstva.

3.3.6. Zakon o državnoj potpori za obrazovanje i izobrazbu

(NN 109/07, 134/07, 152/08)

Ovim se Zakonom uređuju uvjeti i pravila za dodjelu državne potpore za obrazovanje i izobrazbu radnika. Ovaj Zakon modificira Zakon o porezu na dobit, posebice njegov dio koji se odnosi na porezne odbitke i olakšice za obrazovanje i izobrazbu.

Cilj ovog zakona je povećanje konkurentnosti hrvatskoga gospodarstva promicanjem cjeloživotnog učenja. U smislu ovoga Zakona pojedini pojmovi imaju sljedeće značenje:

- a) opće obrazovanje i izobrazba – uključuje obrazovanje i izobrazbu koji nisu neposredno i ponajprije namijenjeni sadašnjem ili budućem radnom mjestu radnika kod poduzetnika koji koristi poreznu olakšicu za obrazovanje i izobrazbu, već omogućuju stjecanje kvalifikacija koje su većim dijelom prenosive kod drugih poduzetnika ili na druga radna područja, čime znatno poboljšavaju mogućnost radnika za zapošljavanje,
- b) posebno obrazovanje i izobrazba – uključuje obrazovanje i izobrazbu koji su neposredno i ponajprije namijenjeni sadašnjem ili budućem radnom mjestu radnika kod poduzetnika koji koristi poreznu olakšicu za posebno obrazovanje i izobrazbu te omogućuju stjecanje kvalifikacija koje nisu prenosive kod drugih poduzetnika ili na druga radna područja, ili koje su samo dijelom prenosive,
- c) korisnici državne potpore, u smislu ovoga Zakona, jesu pravne i fizičke osobe koje obavljaju gospodarsku djelatnost te sudjeluju u prometu robe i usluga (poslodavci),
- d) naukovanje, sukladno s propisom koji uređuje obrt, u području obrazovanja za obrtnička zanimanja.

Pod radnikom u smislu ovoga Zakona podrazumijeva se i obrtnik koji osobno radi u obrtu.

Zakon u članku 5. uređuje potpore za obrazovanje i izobrazbu radnika u nepovoljnom položaju. Prema tom zakonu radnik u nepovoljnom položaju je:

1. svaki radnik mlađi od 25 godina koji prethodno nije pronašao nikakav posao s redovitom plaćom,
2. svaki radnik s invaliditetom koji je posljedica tjelesnih, duševnih ili psiholoških oštećenja, a koji je sposoban sudjelovati na tržištu rada,
3. svaki radnik koji se ponovno zaposlio nakon prekida od najmanje tri godine, a posebice svaki radnik koji se ponovno zaposlio nakon što je prestao raditi zbog teškoća u usklađivanju svojih radnih obveza i obiteljskog života, pri čemu se na radnika ovaj pojam primjenjuje u razdoblju od šest mjeseci od njegova ponovnog zapošljavanja, tj. radnik koji se zaposlio nakon korištenja roditeljskih i obiteljskih prava uređenih posebnim propisima,
4. svaki radnik stariji od 45 godina koji nije stekao srednju školsku ili srednju stručnu spremu, svaki dugotrajno nezaposleni radnik, odnosno radnik koji je bio nezaposlen tijekom dvanaest uzastopnih mjeseci, pri čemu se ovaj pojam primjenjuje na ovog radnika u razdoblju od prvih šest mjeseci nakon njegova ponovnog zapošljavanja.

3.3.7. Zakon o minimalnoj plaći

(NN 67/08)

Od srpnja 2008. godine u Republici Hrvatskoj se primjenjuje Zakon o minimalnoj plaći. Naziv „najniža plaća“ zamijenjen je novim nazivom „minimalna plaća“, što je obrazloženo potrebom približavanja našeg zakonodavstva terminima koje se rabi u konvencijama Međunarodne organizacije rada i u smjernicama Evropske unije. Uvedena je nova metodologija utvrđivanja iznosa najniže cijene rada i njezino usklađenje s kretanjima drugih ekonomskih pokazatelja.

Ovim se Zakonom uređuje iznos minimalne plaće, način njezinog usklađivanja, kao i provedba nadzora nad primjenom odredbi ovoga Zakona. Minimalna plaća utvrđena ovim Zakonom

jest najniži mjesečni iznos bruto plaće koji pripada radniku za rad u punom radnom vremenu. Visina minimalne plaće utvrđuje se jednom godišnje, u lipnju tekuće godine, te se njezin porast veže uz realan rast BDP-a (bruto društvenog proizvoda) iz prethodne godine prema objavi Državnog zavoda za statistiku. Visina minimalne plaće za razdoblje od 1. lipnja 2009. do 31. svibnja 2010. te za svako sljedeće jednogodišnje razdoblje, uskladit će se s realnim rastom BDP-a za prethodnu godinu, na način da se udio minimalne plaće u prosječnoj bruto plaći kod pravnih osoba u Republici Hrvatskoj ostvarenoj u prethodnoj godini uveća za postotak realnog rasta BDP-a u prethodnoj godini, prema objavi Državnog zavoda za statistiku. Državni zavod za statistiku objavit će visinu minimalne plaće u Narodnim novinama.

3.3.8. Zakon o zaštiti na radu

(NN 59/96, 94/96, 114/03,86/08,75/09)

Svrha je Zakona o zaštiti na radu uvođenje mjera za poticanje unapređivanja sigurnosti i zdravlja radnika/ca na radu, sprječavanje ozljeda na radu, profesionalnih bolesti, drugih bolesti u svezi s radom te zaštita radnog okoliša.

Člankom 1. stavak 2. Zakona propisano je da posebno osjetljive kategorije radnika/ca moraju biti zaštićene od onih opasnosti koje na njih štetno utječu, te da se osobita zaštita propisuje radi očuvanja nesmetanoga duševnog i tjelesnog razvitka mladeži, zaštite žena od rizika koji bi mogli ugroziti ostvarivanje materinstva, zaštite osoba s invaliditetom i profesionalno oboljelih osoba od daljnjeg oštećenja zdravlja i umanjenja njihove radne sposobnosti te radi očuvanja radne sposobnosti starijih radnika u granicama primjerenim njihovoj životnoj dobi.

Glava 6. Zakona o zaštiti na radu uređuje zaštitu posebnih kategorija radnika. Člankom 37. Zakona propisano je da je poslodavac dužan naročito osigurati zaštitu na radu radnicima malodobnicima, ženama i radnicima smanjenih radnih sposobnosti te u skladu sa zakonom, odnosno kolektivnim ugovorom utvrditi općim aktom poslove koje ne mogu obavljati te skupine radnika.

Radnici smanjenih radnih sposobnosti, u smislu ovoga Zakona, su radnici čija je radna sposobnost smanjena zbog starosti, invaliditeta, ozljede, ozljede na radu, profesionalnih ili ostalih bolesti te drugih razloga koji se utvrđuju kolektivnim ugovorom ili općim aktom poslodavca.

Propisano je, također, da za vrijeme trudnoće žena ne smije obavljati osobito poslove vatrogasca, poslove koji se obavljaju na visini, poslove u nepovoljnoj mikroklimi, poslove u buci i vibracijama, poslove u povišenom atmosferskom tlaku, poslove pri kojima je izložena ionizacijskom i mikrovalnom zračenju, dimu olova i njegovih anorganskih spojeva, tetraetilolovu, parama žive i prašini živinih spojeva, prašini i dimovima mangana i spojeva, uranu i njegovim spojevima, fluoru i njegovim spojevima, ugljičnom disulfidu, halogenim derivatima ugljikovodika, benzenu i drugim homolozima, nitro i amino derivatima benzena, kemijskim i drugim tvarima u proizvodnji i preradi umjetnih smola i plastičnih masa, pesticidima na bazi kloriranih ugljikovodika te biološkim agensima i to virusima: hepatitis B, herpes, cytomegalo, varicella, rubella, HIV te bakterijama: listeria, toxoplazma.

Za vrijeme dojenja djeteta žena ne smije obavljati osobito poslove pri kojima je izložena prašini, dimu i parama olova i njegovih spojeva, halogenim derivatima ugljikovodika i pesticidima na bazi kloriranih ugljikovodika.

Malodobnici ne smiju obavljati poslove s posebnim uvjetima rada, ne smiju raditi noću i u prekovremenom radu, osim u slučajevima utvrđenim u Zakonu o radu.

Kod poslodavca radnici između sebe biraju ili imenuju povjerenika radnika za zaštitu na radu.

Zadatak je povjerenika da djeluje u interesu radnika na području zaštite na radu, te da prati primjenu propisa i naređenih mjera zaštite u radnoj sredini u kojoj je izabran. Povjerenik ima i sljedeća prava i dužnosti:

- podnositi prijedloge vezane uz donošenje odluka iz područja zaštite zdravlja i sigurnosti na radu;
- zahtijevati od poslodavca da poduzme odgovarajuće mjere u cilju smanjenja i otklanjanja izvora opasnosti;

- podnositi pritužbe tijelima nadležnim za zaštitu na radu, ako smatra da su prethodno poduzete mjere i osigurana sredstva nedostatna ili neodgovarajuća za sigurnost i zaštitu zdravlja na radu;
- sudjelovati u planiranju unapređivanja uvjeta rada, uvođenja nove tehnologije, uvođenja novih stvari u radni i proizvodni proces i poticati poslodavca i njegove ovlaštenike na provedbu zaštite na radu;
- biti obaviješten o svim promjenama od utjecaja na sigurnost i zdravlje radnika;
- imati pravo uvida i korištenja dokumentacije vezane za sigurnost i zdravlje radnika;
- primati primjedbe radnika na primjenu propisa i provedbu mjera zaštite na radu;
- izvijestiti inspektora o svojim zapažanjima i zapažanjima radnika čiji je povjerenik, prisustvovati inspekcijskim pregledima i očitovati se na činjenično stanje koje utvrdi inspektor;
- pozvati inspektora rada kada ocijeni da su ugroženi život i zdravlje radnika, a poslodavac to propušta ili odbija učiniti;
- obrazovati se za obavljanje ovih poslova, stalno proširivati i unapređivati znanje, pratiti i prikupljati obavijesti od značaja za njegov rad;
- staviti prigovor na inspekcijski nalaz i mišljenje;
- svojim djelovanjem poticati ostale radnike na rad na siguran način;
- obavještavati radnike o mjerama koje poslodavac poduzima da im osigura zaštitu na radu i zdravstvenu zaštitu.

3.3.9. Zakon o potpori za očuvanje radnih mjesta

(NN 94/09, 88/10)

Povodom recesijske ili gospodarske krize koja je zahvatila gospodarstva svijeta, pa tako i gospodarstvo Republike Hrvatske donesen je Zakon o potpori za očuvanje radnih mjesta u cilju zaštite ekonomskih i socijalnih prava a ponajprije prava na rad i prava na plaću. U Republici Hrvatskoj je velik broj nezaposlenih osoba, osoba koje su formalno zaposlene ali ne primaju plaću, te osoba koje primaju minimalnu plaću.

Jedno od istraživanja Svjetske banke pokazalo je da je u Hrvatskoj došlo do promjene „profila“ nezaposlene osobe, odnosno da je došlo do određenih promjena u strukturi nezaposlenih: u nezaposlenosti su podjednako zastupljene žene i muškarci (u veljači 2010. godine bilo je 55,1% nezaposlenih žena, a u veljači 2009. žene su činile 61% od ukupno nezaposlenih); povećan je udio radnika najzastupljenije dobne skupine (25-54 godina starosti); „novi“ nezaposleni imaju bolju naobrazbu i bolje kvalifikacije od „starih“ (više profesionalaca, tehničara, kvalificiranih radnika, manje NKV radnika).

Veliki broj nezaposlenih ima izravan učinak na povećanje broja beskućnika i siromašnih, ali ima i izravni učinak na povećanje broja žena žrtava obiteljskog ili partnerskog nasilja jer istraživanja potvrđuju da pojavi obiteljskog ili partnerskog nasilja doprinosi socijalni i ekonomski faktor.

Ovim se Zakonom, radi ograničavanja negativnih učinaka svjetske gospodarske krize na tržište rada u Republici Hrvatskoj, uređuju uvjeti, visina i način ostvarivanja potpore za očuvanje radnih mjesta (u daljnjem tekstu: potpora) skraćivanjem punog radnog vremena. Potpore mogu koristiti, uz stanovita ograničenja, trgovačka društva ili fizičke osobe koje zapošljavaju radnike odnosno poslodavci.

Prema tom Zakonu poslodavac koji u cilju očuvanja radnih mjesta skрати trajanje punog radnog vremena i kao puno radno vrijeme odredi prosječno radno vrijeme u trajanju do 32 sata tjedno, može koristiti potporu u visini razlike plaće i doprinosa na plaće radnika prije skraćivanja radnog vremena i nakon skraćivanja radnog vremena, a najviše do 20% ukupnog iznosa plaće i doprinosa na plaću radnika prije skraćivanja radnog vremena.

Zakon ne prepoznaje žene koje su proživjele nasilje kao posebne kategorije građana uz koje bi se vezivale posebne potpore za očuvanje radnih mjesta.

3.3.10. Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2011. do 2016. godine (NN 20/11)

Kao što je ranije navedeno radi se o strateškom dokumentu kojemu je cilj urediti pravni okvir Republike Hrvatske i na način da se osigura nediskriminirajućeg zakonodavstvo u svrhu ostvarenje osnovnih ljudskih prava i socijalne pravde.

Nacionalna strategija u svom dijelu VI. *Zbrinjavanje i potpora žrtvama nasilja u obitelji* navodi kako je posebnu brigu potrebno posvetiti brizi o žrtvama nasilja u obitelji „a vezano uz zapošljavanje i rješavanje stambenog pitanja što predstavlja ključne uvjete za osamostaljenje žrtava nasilja, najčešće žena i djece“. Zapošljavanje žena koje su preživjele nasilje prepoznato je kao bitan faktor suzbijanja svih segmenata nasilja protiv žena te bitan čimbenik njihova oporavka i preuzimanja kontrole nad vlastitim životom. Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje u 2009. „u svim područnim službama Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje evidentirano 69 nezaposlenih osoba – žrtava nasilja u obitelji, od kojih je zaposleno njih 13. U razdoblju od 1. siječnja do 30. rujna 2010. godine u evidenciji nezaposlenih bilo je prijavljeno 154 žrtava nasilja u obitelji od kojih je zaposleno njih 20. U cilju povećanja zapošljivosti nezaposlenih osoba – žrtava nasilja u obitelji iste su bile uključene u radionice aktivnog traženja posla i psihosocijalne potpore, aktivnosti profesionalnog usmjeravanja i procjene radne sposobnosti te obrazovne aktivnosti“.

Podaci upućuju na veću učinkovitost mjere poticanja zapošljavanja nego što uistinu jest jer je velika većina žena zaposlena bez korištenja mjere poticanja zapošljavanja žrtava nasilja. U tom smislu, dokument također navodi poražavajuće podatke o učinkovitosti Mjere iz Nacionalnog plana zapošljavanja: „U razdoblju od 8. veljače 2010. godine do 30. rujna 2010. godine mjerama iz nadležnosti Hrvatskog zavoda za zapošljavanje u sklopu Nacionalnog plana za poticanje zapošljavanja 2009. – 2010. obuhvaćeno je 9.540 osoba, od toga 4 osobe žrtve obiteljskog nasilja. Od ukupnog broja žrtava obiteljskog nasilja obuhvaćenih mjerama za dvije osobe je sufinancirano zapošljavanje, a za dvije osobe je financirano obrazovanje“. Samo dvije žene koje su preživjele nasilje u obitelji u cijeloj 2010. zaposlene su prema posebnoj poticajnoj mjeri koja za cilj ima potaknuti položaj žena žrtava nasilja na tržištu rada kroz subvencionirano zapošljavanje i školovanje i na taj način pridonijeti suzbijanju svih segmenata nasilja u obitelji. Ni u 2009. godini nisu ostvareni bolji rezultati – samo su dvije žene žrtve nasilja uključene u programe javnih radova (privremeni posao na šest mjeseci) te su dvije uključene u programe obrazovanja – zaključno, nijedna žena nije zapravo zaposlena prema ovoj mjeri u 2009. godini. Unatoč dodatnim olakšavajućim okolnostima vezanima za ovu mjeru – „(...) umjesto propisane dužine prijave od najmanje 6 ili 12 mjeseci u evidenciji nezaposlenih za ostvarivanje prava na sufinanciranje ili financiranje obrazovanja i zapošljavanja dovoljna je samo prijava u evidenciju nezaposlenih, kao i da se za njih po prestanku radnog odnosa zbog viška zaposlenika može primijeniti potpora za zapošljavanje kod drugog poslodavca bez prijave u evidenciju nezaposlenih“, primjena ove mjere pokazala se neučinkovitom.

Jedan od posebnih ciljeva Nacionalne strategije je „osigurati zapošljavanje žrtava nasilja u obitelji“, a u točki 5 predviđena je aktivnost pod nazivom planiranje i programiranje zapošljavanja žrtava nasilja u obitelji definiran Hrvatski zavod za zapošljavanje kao nositelj ove aktivnosti, te su predviđene slijedeće aktivnosti:

1. izraditi analizu rezultata Nacionalnog akcijskog plana zapošljavanja za svaku godinu u odnosu na žrtve nasilja u obitelji
2. poticati zapošljavanje žrtava nasilja u obitelji
3. pratiti zapošljavanje žrtava nasilja u obitelji
4. pratiti provedbu mjera iz strategije osnaživanja poduzetništva žrtava nasilja u obitelji.

Tijekom izrade ovog dokumenta, među ostalim, provele smo istraživanje koje je pokazalo da nije napravljena analiza Nacionalnog plana poticanja zapošljavanja predviđena Nacionalnom strategijom. Terenskim prikupljanjem podataka preko anketa koje su poslone u nekoliko lokalnih ureda Hrvatskog zavoda za zapošljavanje – pri tome govorimo o Hrvatskom zavodu

za zapošljavanje Istarske, Ličko-senjske, Brodsko-posavske, Karlovačke, Primorsko-goranske i Požeško-slavonske županije te Hrvatskom zavodu za zapošljavanje Grada Zagreba došle smo do spoznaje da navedeni uredi nisu imali žene uključene u programe poticanja zapošljavanja kada je riječ o ženama žrtvama nasilja u obitelji, osim Hrvatskog zavoda za zapošljavanje Grada Zagreba koji je imao jednu ženu uključenu u ovaj program. Prikupljanjem podataka došle smo do spoznaje kako ne postoji ni sustav praćenja položaja žene nakon što mjera istekne, dakle nakon što poslodavac prestane primati poticaje za njezino zaposlenje. Kako je već navedeno, u 2010. tek su dvije žene zaposlene prema Nacionalnom planu poticanja zapošljavanja, stoga je jasno da se niti 2. niti 3. aktivnost ne provode uspješno.

Daljnja aktivnost definirana je u točki 6. pod nazivom „Poticati poslodavce na zapošljavanje žrtava nasilja u obitelji“ *Nositelj ove aktivnosti je Hrvatski zavod za zapošljavanje, a sunositelji su Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Hrvatska obrtnička komora, Hrvatska gospodarska komora, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave prema usvojenim planovima te organizacije civilnog društva. Aktivnosti predviđene u ovom dijelu jesu:*

1. informirati poslodavce o mogućnostima i prednostima zapošljavanja žrtava nasilja u obitelji preko predavanja, tiskanih materijala te informativnih televizijskih i radioemisija
2. pratiti provedbu programa uvođenja potpora poduzetnicima, pravnim i fizičkim osobama koje zapošljavaju žrtve nasilja u obitelji.

Pokazatelji uspješnosti koji su predviđeni kako bi dokazali učinkovitost ove mjere jesu:

1. broj održanih predavanja, tiskanih materijala, informativnih televizijskih i radioemisija o mogućnostima i prednostima zapošljavanja žrtava nasilja u obitelji
2. broj poslodavaca sudionika predavanja
3. osigurano praćenje provedbe programa uvođenja potpora poduzetnicima, pravnim i fizičkim osobama koje zapošljavaju žrtve nasilja u obitelji
4. broj poslodavaca koji su ostvarili pravo na potporu zapošljavanjem žrtava nasilja u obitelji.

Ovaj cilj se također ne postiže jer nisu proizvedeni nikakvi materijali usmjereni na poslodavce, a koji se tiču poticajnog zapošljavanja žena koje su preživjele nasilje u obitelji. Nedovoljno su vidljivi i transparentni postojeći programi za poduzetnike te su oni neinformirani kao i žene koje imaju pravo na zapošljavanje prema ovoj osnovi. Jedino istraživanje koje se referira na poslodavce pokazalo je poražavajuće rezultate u provedbi ovih mjera (detaljnije o istraživanju dalje u tekstu).

3.3.11. Nacionalni plan za poticanje zapošljavanja za 2011. i 2012. godinu

Dvogodišnji nacionalni planovi zapošljavanja donose se od 2008. otkad je Vlada RH potpisala JAP (*Memorandum o prioritetima politike zapošljavanja Republike Hrvatske*). U kontekstu socijalne kohezije žena koje su proživjele obiteljsko i drugo partnersko nasilje, izdvojene su slijedeće aktivnosti nacionalnog plana:

- (3.1.2.) Osigurati više obrazovnih programa osposobljavanja i usavršavanja prilagođenih potrebama i okolnostima žena primarne dobne skupine (posebno onih s nedovoljnim ili neodgovarajućim vještinama) koje se vraćaju na tržište rada (osobito nakon rodiljnog dopusta, odnosno intenzivne skrbi o djeci/obitelji ili nakon privremene nesposobnosti za rad).
- (3.1.4.) Istražiti, u suradnji sa socijalnim partnerima, načine za povećanje dostupnosti fleksibilnog radnog vremena.
- (3.4.3.) Učinkovitije provoditi postojeće programe za osjetljive skupine na tržištu rada te ih proširiti, posebno u namjeri da se učini znatniji utjecaj na zapošljavanje osoba srpske nacionalne manjine, osoba romske nacionalne manjine i ostalih manjina. (U tom kontekstu, provesti posebna istraživanja s ciljem analize i praćenja stanja zapošljavanja srpske nacionalne manjine i romske manjine, određujući rizike s kojima se susreću i utvrđujući odgovarajuće političke odgovore.)

Nadalje, izdvojene su mjere 5. i 6. koje se smatraju poticajima za zapošljavanje (www.hzz.hr). Točka 5. definira poticajne mjere kojima su obuhvaćene žene žrtve nasilja u obitelji i žrtve trgovanja ljudima: *Sufinanciranje zapošljavanja posebnih skupina nezaposlenih osoba*. Napomena: Osobe s invaliditetom, liječeni ovisnici, *žene žrtve nasilja*, žrtve trgovanja ljudima, azilanti, bivši zatvorenici mogu biti zaposleni uz potpore i ukoliko su bili uključeni u program obrazovanja.“ Mjeru provodi Hrvatski zavod za zapošljavanje te je u tu svrhu na njihovoj internetskoj stranici (www.hzz.hr) objavljen postupak i postotak sufinanciranja za ove skupine nezaposlenih osoba. Tako se visina dodijeljene potpore zapošljavanju određuje prema veličini poslodavca te prema stručnoj spremi osobe koja se zapošljava. Potpora se može dodijeliti i za samozapošljavanje, a iznos potpore za samozapošljavanje određen je prema intenzitetu potpore za malog poslodavca i razini naobrazbe osobe koja se samozapošljava.

Donositelji Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji 2011. – 2016., u taj su dokument uvrstili problematiku zapošljavanja i stanovanja žena koje su preživjele nasilje u obitelji. Unatoč toj činjenici provedba mjera zapošljavanja nije na zadovoljavajućoj razini jer je u cijeloj 2009. zaposleno tek 13 žrtava nasilja u obitelji, dok je u prvih devet mjeseci 2010. prema toj osnovi zaposleno 20 žrtava nasilja u obitelji (pri tom nije naveden spol osoba koje su zaposlene). Osim toga, navodi se da su, prema Nacionalnom planu poticanja zapošljavanja za 2009. i 2010. Godinu, u razdoblju od 8. veljače 2010. godine do 30. rujna 2010. godine mjerama iz područja odgovornosti Hrvatskog zavoda za zapošljavanje obuhvaćene četiri osobe, od kojih je za dvije sufinancirano zapošljavanje, a za dvije osobe financirano je obrazovanje. Također se kao prednost za žrtve nasilja u obitelji navodi da kako bi ostvarile prava na poticaje u zapošljavanju ili doškoloivanju ne moraju zadovoljiti uvjete kao svi ostali nezaposleni tj. da budu minimalno šest ili dvanaest mjeseci prijavljene u evidenciji Hrvatskog zavoda za zapošljavanje. Broj zaposlenih žena primjenom mjere 5. ispod je svake razine te upućuje na to da ova mjera ne funkcionira dobro. Razlozi za to su različiti:

- mjera nije dovoljno dobro pripremljena i izrađena
- mjera ne obraća pozornost na specifičnost problema kad je riječ o zaštiti žena od dodatne viktimizacije – žene koje su preživjele nasilje zbog traumatskog iskustva i ostalih razloga ne žele na ovakav način biti etiketirane (osjećaju se nezaštićene, ne žele da njihova okolina to zna ...)
- djelatnici i djelatnice Hrvatskog zavoda za zapošljavanje nedovoljno informiraju klijentice o mogućim poticajima i pravima žena koje su preživjele nasilje
- ne postoji jasno propisan sustav funkcioniranja ove mjere, koja u obzir uzima i osjetljivost žrtve
- sredstva namijenjena provedbi ovih poticaja nisu sigurna, tj. iako su početkom godine predviđena, redovito se događa da ih država rebalansom proračuna povuče natrag, te je nemoguće realizirati poticaje
- mjera je za poslodavce teško provediva zbog složene procedure, što dovodi do gubitka njihova interesa i dr.

Ove brojke su osobito nezadovoljavajuće kad uzmemo u obzir činjenicu da su slične mjere bile predviđene i u Nacionalnoj strategiji zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2008. do 2010. Zapošljavanje žena žrtava nasilja u obitelji izdvojeno je kao prioritarno područje zaštite i osnaživanja žrtava nasilja u obitelji. Ciljevi su propisani u suradnji s Hrvatskim zavodom za zapošljavanje te Ministarstvom gospodarstva, rada i poduzetništva. Mjere koje se odnose na žrtve nasilja i poslodavce, indikatori su iste, kao i one propisane u aktualnoj Nacionalnoj strategiji. Predviđene analize provedenih mjera i strategija nikad nisu napravljene, što dovoljno govori o ozbiljnosti pristupa provedbi mjera kojima se želi suzbiti sve segmente nasilja protiv žena u obitelji.

U vezi s poticanjem poslodavaca za zapošljavanje žrtava nasilja u obitelji, mjere predviđene ovim dokumentom nedostatne su, a osim toga i one predviđene nisu provedene. Mjera kojom se informiraju potencijalni poslodavci te potiče njihovo aktiviranje u primjeni poticaja pri zapošljavanju žrtava nasilja u obitelji, ali i žrtava trgovanja ljudima, nije realizirana kako je

predviđeno Nacionalnom strategijom. Prema informacijama dobivenim iz Hrvatskog zavoda za zapošljavanje – Područne službe Zagreb, prikupljenih preko dostavljene ankete, informacije o mjerama poticaja distribuiraju se na sljedeće načine:

- na sajmu poslova (sve područne službe Zavoda organiziraju sajam poslova na svom području u ožujku svake godine)
- organizacijom okruglih stolova za poslodavce na temu Nacionalni plan poticanja zapošljavanja (kada počne njegova primjena početkom kalendarske godine)
- nezaposlena osoba prijavljena u evidenciji Zavoda sa svojim savjetnikom potpisuje profesionalni plan zapošljavanja i ako može biti uključena u mjere poticajnog zapošljavanja, u profesionalni plan se upisuje mjera odnosno mjere prema kojima može biti zaposlena. Sama nezaposlena osoba može u izravnom kontaktu s poslodavcem predložiti profesionalni plan ili usmeno informirati poslodavca da za njezino zapošljavanje poslodavac može dobiti određena financijska sredstva od Zavoda.

Na internetskim stranicama lokalnih Zavoda za zapošljavanje, pojedinih općina i gradova te u nekim medijima objavljena je vijest o početku primjene poticajnih mjera za poslodavce u sklopu Nacionalnog plana poticanja zapošljavanja 2011./2012., bez detaljnih informacija o kojim je mjerama riječ i koje su skupine njima obuhvaćene. Ni u jednom objavljenom dokumentu ne spominju se specifično mjere kojima se potiče zapošljavanje žena koje su preživjele obiteljsko ili drugo partnersko nasilje.

Na internetskim stranicama lokalnih područnih službi Zavoda za zapošljavanje u vezi s Nacionalnim planom poticanja zapošljavanja, mogu se naći podaci o provedenim projektima edukacije i kvalifikacije nezaposlenih osoba, izvješća o provedbi aktivnih mjera zapošljavanja, a pri tom se ne navode posebne skupine nezaposlenih osoba kao što su, primjerice, i žene žrtve nasilja i žrtve trgovanja ljudima.

Na stranici Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (www.hzz.hr) nalaze se informacije namijenjene poslodavcima o poticajima u vezi sa zapošljavanjem prema Nacionalnom planu poticajnog zapošljavanja za 2011. i 2012. godinu: „(...) obavještavamo Vas da od 04. veljače 2011. možete podnijeti zahtjev za dodjelu potpore za zapošljavanje ili usavršavanje radnika u 2011., putem aktivnih mjera zapošljavanja iz Nacionalnog plana za poticanje zapošljavanja za 2011. i 2012. godinu. Sve potrebne dodatne informacije također možete dobiti u područnim službama Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje, prema Vašem sjedištu. Zahtjev za dodjelu potpore možete pronaći na ovoj web stranici i popunjenog ga dostaviti nadležnoj područnoj službi. (...) Sufinancira se zapošljavanje mladih osoba bez radnog staža, dugotrajno nezaposlenih osoba, osoba iznad 50 godina starosti, osoba s invaliditetom i zapošljavanje posebnih skupina nezaposlenih osoba“.

U obavijesti nije jasno naglašeno da mjera obuhvaća i žene žrtve obiteljskog i drugog partnerskog nasilja nego su one stavljene u zajedničku kategoriju „posebna skupina nezaposlenih osoba“, što pridonosi manjoj vidljivosti ove mjere kad je riječ o navedenim skupinama. Posebnoj skupini nezaposlenih osoba pripadaju nezaposleni hrvatski branitelji, djeca i supružnici poginulih i nestalih hrvatskih branitelja, roditelji s četvero i više malodobne djece, roditelji djece s posebnim potrebama, roditelji djece oboljele od malignih bolesti, samohrani roditelji, žrtve obiteljskog nasilja, liječeni ovisnici, žrtve trgovanja ljudima, azilanti, mlade osobe koje su izašle iz sustava skrbi domova za djecu, povratnici s odsluženja zatvorske kazne, osobe na uvjetnoj kazni.

Kao što je vidljivo, posrijedi je velika i vrlo raznolika skupina s različitim osobitostima i potrebama te je na taj način gotovo nemoguće usredotočiti se na specifične probleme svake od navedenih skupina. Mnoge od ovih skupina i dodatno su „pokrivene“ posebnim zakonima koji štite njihova specifična prava s obzirom na njihove potrebe (npr., hrvatski branitelji i članovi njihovih obitelji). Stječe se dojam da su žene žrtve nasilja „ubačene“ u ovu skupinu kako bi se formalno riješio problem brige o njima a da prethodno nije napravljena analiza potreba i mogućih boljih rješenja. Tako sada formalno postoje mjere koje se u stvari ne provode, čime nije ispunjena pozitivna obveza države.

Iz dijela izvještaja o provedbi Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji za 2009. godinu, koji se tiče zapošljavanja žrtava nasilja u obitelji, odnosno provedbu točke 5. *Planirati i programirati zapošljavanje žrtava nasilja u obitelji* čiji su nositelji Hrvatski zavod za zapošljavanje i Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva vidljivo je da su se u 2009. godini provodile redovne aktivnosti Zavoda u okviru posredovanja pri zapošljavanju i pripreme za zapošljavanje žena žrtava obiteljskog nasilja i pri tome je ostvarena dobra suradnja s različitim organizacijama civilnoga društva, centrima za socijalnu skrb, predstavnicima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, obrazovnim institucijama i slično. Navodi se da je provođenje navedenih aktivnosti bilo je znatno otežano iz razloga što su podaci o žrtvama obiteljskog nasilja povjerljivi i broj osoba žrtava obiteljskog nasilja koje su registrirane u evidenciji Zavoda ovisi isključivo o izjavi nezaposlene osobe i/ili transparentnoj dokumentaciji. Nadalje, predstavnici Zavoda također su sudjelovali u aktivnostima i inicijativama koje su usmjerene na socijalno uključivanje i poboljšanje položaja žena žrtava obiteljskog nasilja na tržištu rada kroz obrazovne aktivnosti. Redovite aktivnosti Zavoda, u koje su uključene i žene žrtve nasilja u obitelji, nisu razvile posebne modele rada s ovom ciljnom skupinom iako je i u ovom izvještaju navedeno da je zbog specifičnosti skupine i njezinih potreba bilo problema u realizaciji aktivnosti.

Model prijave žena koje su preživjele nasilje u obitelji u evidenciju Zavoda koji se razvio u Vukovaru, s jedne strane je za pohvalu, ali ukazuje na mnogo veći problem – na nacionalnoj razini nije definiran takav model koji bi trebao biti jasan i propisan te na taj način obvezujući. Naglašavamo kako ovaj model treba voditi računa o specifičnosti skupine o kojoj je riječ, te posebno educirati službenike/ice Zavoda o problemu nasilja i njegovim posljedicama. Uspostavljanje suradnje predstavnica nevladinih organizacija koje rade izravno sa ženama koje su preživjele nasilje u obitelji s predstavnicima/predstavicama Zavoda najčešće je na osobnoj razini. Ovakav način suradnje najčešće iniciraju predstavnice nevladinih organizacija i ovisi o dobroj volji i spremnosti na suradnju predstavnica Zavoda. Nepostojanje sustava suradnje i prijave žena koje su preživjele nasilje u evidenciju Zavoda i na taj način ostvarenje poticaja za zapošljavanje, predstavlja velik propust u realizaciji cilja.

Iz izvješća o provedbi ove mjere vidljivo je da se najveći postotak aktivnosti financirao iz projekata, financiranih iz pretpristupnih fondova EU, djelovanjem organizacija civilnoga društva, a ne iz sredstava koje je osigurala država. Nepoznati su precizni podaci o tome koliko je konkretno žena bilo uključeno u različite programe osnaživanja i koliko je žena nakon toga zaposleno. Nešto su transparentniji rezultati aktivnosti prezentirani samo u projektima u kojima su sudjelovale i nevladine organizacije, dok rezultati aktivnosti područnih ureda Zavoda nisu jasno definirani. Ponavljaju se samo naslovi projekata koji ništa konkretno ne govore o postignutim rezultatima ili konkretnim učincima za žene koje su ciljna skupina.

U odnosu na provedbu točke 6. *„Poticati poslodavce na zapošljavanje žrtava nasilja u obitelji*, prema navedenom izvješću, navode se rezultati koji su vezani za provođenje redovnih aktivnosti Zavoda kao što su: individualno i grupno informiranje poslodavaca, predstavnika jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, predstavnika udruga, nezaposlenih osoba, javnosti i ostalih dionika na tržištu rada o Mjerama aktivne politike zapošljavanja u okviru Nacionalnog plana za poticanje zapošljavanja za 2009. i 2010. godinu. Također se navodi da je u sklopu navedenih aktivnosti organiziran niz okruglih stolova, info-seminara, informativnih sastanaka, prezentacija Mjera iz nadležnosti Zavoda na sjednicama strukovnih grupa poslodavaca, realizirane su redovite posjete poslodavcima i slično, s ciljem upoznavanja šire javnosti o mogućnostima korištenja poticaja za zapošljavanje i obrazovanje, mogućnostima korištenja usluga Zavoda koje su namijenjene različitim ciljnim skupinama.

Iako je iz izvješća o provedbi ove mjere vidljivo da su mjerodavne institucije uložile trud u promociju posebnih mjera zapošljavanja, podaci iz izvješća nisu prezentirani zasebno prema ciljnim skupinama pa tako ne znamo u kojoj mjeri su promotivne aktivnosti bile posvećene poticaju zapošljavanja žena koje su preživjele nasilje u obitelji i jesu li bile djelotvorne.

O provedbi točke *„7. Planirati i provoditi program doškovanja odraslih osoba žrtava nasilja u obitelji,”* čiji su nositelji Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i

športa izviješćeno je kako je Agencija za obrazovanje odraslih tijekom 2009. godine provodila različite programe osposobljavanja i/ili školovanja odraslih osoba, no ne postoje programi koji su isključivo namijenjeni žrtvama nasilja u obitelji.

Sam izvještaj govori kako nema posebno prilagođenih programa za žene koje su preživjele nasilje što je nužno u takvim slučajevima. Programi ekonomskog osnaživanja žena koje su preživjele nasilje moraju uključivati uvodni selekcijski dio koji se odrađuje pojedinačno i osobno sa ženama koje će sudjelovati u edukacijama. Posebno je indikativna činjenica da se u izvještaju navodi kako za provedbu ove mjere nisu bila potrebna financijska sredstva. Bilo kakav otpor nasilju protiv žena, te sanacija posljedica tog nasilja, nije moguća bez znatnijih financijskih sredstava. Upravo visina proračunskih sredstava namijenjena rješavanju pojedinih problema ukazuje na ozbiljnu namjeru države da taj problem i riješi.

Iskustva žena žrtava nasilja u obitelji koje su se za pomoć obratile Autonomnoj ženskoj kući Zagreb u vezi s ostvarivanjem mjera poticajnog zapošljavanja, takva su da ih se na Zavodu informira kako su „sredstva za provođenje navedene mjere povučena od strane države“ ili „da koriste radije mjere iz drugih kategorija poticanja zapošljavanja (najčešće dugotrajno nezaposleni), nego žene žrtve nasilja“.

Unatoč velikom broju materijala tiskanim radi promoviranja mjera iz Nacionalnog plana poticanja zapošljavanja, niti jedan od njih ne informira javnost, žene ili poslodavce o mjerama koje se tiču upravo žena žrtava nasilja u obitelji ili trgovanja ljudima. Hrvatski zavod za zapošljavanje ima obvezu prezentirati sve svoje poticajne mjere i na taj način poticati njihovo korištenje, ali ne postoji izvještaj ni na jednoj internetskoj stranici područnih službi, među izvještajima o prezentacijama Nacionalnog plana poticanja zapošljavanja, koji spominje žene žrtve nasilja i poticaje za njihovo doškolovanje ili zapošljavanje.

3.3.12. JAP – zajednički memorandum o prioritetima politike zapošljavanja Republike Hrvatske

Važno je napomenuti da se nacionalni planovi poticanja zapošljavanja nastali upravo zbog dokumenata koje je Republika Hrvatska potpisala s EU. U travnju 2008. godine Vlada Republike Hrvatske je Zaključkom prihvatila Zajednički memorandum o prioritetima politike zapošljavanja Republike Hrvatske (*Joint Assessment of the Employment Policy Priorities of the Republic of Croatia – JAP*). Zajednički memorandum pripremljen je u okviru Pretpristupne strategije Evropske unije za Republiku Hrvatsku, a nastao je suradnjom Evropske komisije (Opće uprave za zapošljavanje, socijalna pitanja i jednake mogućnosti) i Vlade RH (Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva) te ga čini skup ciljeva politike zapošljavanja nužnih za unaprjeđenje transformacije tržišta rada države i pripremu za pristup Europskoj uniji, posebice prilagođavanjem sustava zapošljavanja, kako bi u budućnosti bili sposobni implementirati Evropsku strategiju zapošljavanja.

JAP su u svibnju 2008. potpisali u Bruxellesu predstavnici Evropske komisije i Vlade Republike Hrvatske. Riječ je o dokumentu u kojem se analizira gospodarsko stanje i stanje na tržištu rada te hrvatska politika zapošljavanja, a definiraju se također i izazovi zapošljavanja i prioritete za djelovanje u Hrvatskoj. Definirani prioritete za djelovanje jesu:

- privući i zadržati više ljudi u statusu zaposlenosti, povećati ponudu radne snage i modernizirati sustave socijalne zaštite
- poboljšati prilagodljivost radnika i poduzeća
- povećati ulaganja u ljudski kapital kroz bolje obrazovanje i vještine
- promičući načela dobrog upravljanja, uključiti socijalne partnere u implementaciju JAP-a.

Usvajanjem Zajedničkog memoranduma o prioritetima politike zapošljavanja Republike Hrvatske (JAP), Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, kao mjerodavno tijelo za koordinaciju provedbe JAP-a, imenovalo je radnu skupinu za izradu plana provedbe mjera iz JAP-a. Radna skupina izradila je Nacionalni plan za poticanje zapošljavanja 2009. – 2010. a na sjednici održanoj 21. svibnja 2009. godine Vlada RH donijela je Odluku o donošenju Nacionalnog plana za poticanje zapošljavanja 2009. – 2010. U Zajedničkom memorandumu o prioritetima politike zapošljavanja Republike Hrvatske (JAP) identificirani su glavni problemi:

- stopa zaposlenosti u RH znatno je niža od prosjeka EU
- niske stope zaposlenosti rezultat su i niskih stopa aktivnosti i visokih stopa nezaposlenosti
- dugotrajna nezaposlenost trajno je na vrlo visokoj razini u Hrvatskoj
- nezaposlenost mladih predstavlja još jedan važan izazov za hrvatsko tržište rada jer je permanentno na vrlo visokoj razini
- nesrazmjer vještina, odnosno nesrazmjer izmjene strukture vještina ponuđene radne snage i strukture vještina tražene radne snage
- rizik „fleksibilnosti na margini“ (segmentacija tržišta rada)
- neke nacionalne i etničke manjine i dalje se suočavaju s teškoćama u obrazovanju i na tržištu rada
- ostale ranjive skupine susreću se s teškoćama na tržištu rada (osobe s invaliditetom, hrvatski branitelji iz Domovinskog rata ...)
- znatne regionalne razlike.

U JAP- u se zaključuje kako je stopa zaposlenosti žena u Hrvatskoj niža od stope zaposlenosti muškaraca te je potrebno djelovati u smjeru smanjivanja tih razlika. Očekivalo se kako će u poglavlju 2.3. *Socijalna i teritorijalna kohezija – 2.3.1. Ranjive skupine i skupine s poteškoćama* biti spomenute i žene žrtve nasilja u obitelji te žrtve trgovanja ženama, ali u ovom poglavlju se spominju samo nacionalne manjine, veterani rata i invalidi. Navedene se kategorije spominju samo na jednom mjestu i to u dijelu 3.3.3 *Programi aktivnog tržišta rada* gdje se navode već provedene mjere: Vlada je 2006. godine uvela novi paket mjera aktivnog tržišta rada u okviru Godišnjeg plana poticanja zapošljavanja, koji se temelji na Nacionalnom akcijskom planu zapošljavanja za razdoblje od 2005. do 2008. godine. Mjere koje je provodio Zavod uključuju sufinanciranje zapošljavanja mladih osoba bez radnog iskustva, dugotrajno nezaposlenih, starijih nezaposlenih osoba i drugih posebnih skupina, uključujući osobe s otežanim faktorom zapošljavanja, osobe s invaliditetom, samohrane roditelje i roditelje s četvero ili više djece, žene koje se vraćaju na tržište rada nakon rođenja trećeg djeteta, branitelje, djecu i supruge poginulih branitelja, žene žrtve obiteljskog nasilja ili trgovanja ljudima, azilante, bivše ovisnike i bivše zatvorenike. Iznos subvencije niži je za veće poslodavce i viši za zapošljavanje visokoobrazovanih. Iznos subvencije za zapošljavanje iznosio je od 625 kn do 3.000 kuna na mjesec u trajanju od 12 do 18 mjeseci. Subvencionirano zapošljavanje trebalo je značiti neto povećanje ukupnog broja zaposlenih u poduzeću za dvije ili tri godine. Mjere su također uključivale i sufinanciranje obrazovanja novozaposlenih i dugotrajno nezaposlenih, kao i prekvalifikaciju zaposlenih osoba kojima je prijetila nezaposlenost ili nezaposlenih osoba koje su voljne raditi na sezonskim poslovima i deficitarnim zanimanjima. Sufinanciranje obrazovanja moglo je trajati do devet mjeseci, s pokrićem koje je iznosilo od 25% do 80% troškova edukacije.

Izvještaj o provedbi JAP-a za 2009., u prijašnjim se ne navode mjere koje su provedene, a tiču se žena žrtava nasilja:

„U 2009. godini prema mjerama u nadležnosti Hrvatskog zavoda za zapošljavanje operativno je provedena mjera Sufinanciranje zapošljavanja dugotrajno nezaposlenih osoba i posebnih skupina koja uključuju osobe s invaliditetom, hrvatske branitelje, liječene ovisnike, samohrane roditelje, žene žrtve obiteljskog nasilja, žrtve trgovanja ljudima i druge. Potporama za zapošljavanje cilj je integrirati na tržište rada sve one skupine nezaposlenih osoba kojima prijeti trajna nezaposlenost i socijalna isključenost zbog razine obrazovanja, socio-ekonomskih uvjeta življenja, zdravstvenih i drugih osobina ličnosti. Ovim aktivnostima ranjive skupine se dodatno motiviraju za rad i ostanak na tržištu rada, a u cilju dugoročnog zapošljavanja. Bez obzira što se radi o sufinanciranju zapošljavanja ranjivih skupina primjenjuju se kriteriji i uvjeti državnih potpora te su dostupne profitnim poslodavcima uz propisane uvjete za dodjelu potpora i intenzitet potpore (pojašnjenje o usklađenosti tih potpora s nacionalnim zakonodavstvom i čl. 40. GBR-a već je navedeno na str. 41.). U 2009. godini primjenom potpore za zapošljavanje zaposlilo se 65 osoba, od čega 16

žena (ili 24,61%), uz ukupan trošak od 1.654.322,76 kuna. Prema statusu nezaposlenih osoba najveći obuhvat je iz skupine hrvatskih branitelja, 44 osobe, zatim osoba s invaliditetom, 9 osoba, samohrani roditelja, 5 osoba te po 2 liječena ovisnika i roditelja 4 i više malodobne djece.

Osim sufinanciranja zapošljavanja, navedena skupina bila je uključena i u programe obrazovanja prema potrebama tržišta rada. Od ukupnog broja od 3.025 osoba uključenih u obrazovanje, 332 osobe su iz navedene skupine i to prvenstveno hrvatski branitelji, samohrani roditelji, roditelji 4 i više malodobne djece i osobe s invaliditetom. Značajniji obuhvat posebnih skupina imamo u provedbenoj aktivnosti javni radovi, gdje je od ukupnog broja zaposlenih (1.935 osoba), 540 iz posebne skupine, uz značajan obuhvat hrvatskih branitelja (298), osoba s invaliditetom (107), roditelja s četvero i više malodobne djece (87) te manji broj liječenih ovisnika, žrtava obiteljskog nasilja i sl.

U 2009. godini zbog rebalansa državnog proračuna na poziciji usmjerenoj prema poslodavcima, obuhvat osoba iz navedene skupine uključenih u programe obrazovanja prema potrebama tržišta rada smanjen je za 80% u odnosu na 2008. godinu, što je izrazito negativan trend u odnosu na ostale sufinancirane skupine nezaposlenih. Bez obzira na postignute rezultate u 2009. godini, zbog karakteristika nezaposlenih i zaposlenih osoba iz ciljane skupine i otežanog faktora pristupa i zadržavanja na tržištu rada te nepostojanja prilagođenih programa obrazovanja, aktivnosti usmjerene na sufinanciranje zapošljavanja ili obrazovanja trebaju se proširiti i uskladiti s njihovim potrebama i traženjima uz aktivno uključivanje drugih dionika“.

Vidljivo je da je nedovoljan, tj. minoran broj žena žrtava nasilja u obitelji uključen u provedbu ovih mjera, dok se žrtve trgovanja ljudima čak i ne spominju kao osobe koje su realizirale ovu mjeru. (Ne) važnost ove mjere za postojeću vladajuću politiku jasno je vidljiva u činjenici da je čak 80% sredstava namijenjenih za poticaje poslodavcima ove ciljane skupine u odnosu na sredstva za 2008. godinu rebalansom proračuna povučeno. Jasno je da socijalna uključenost žena žrtava nasilja u obitelji, unatoč obećanjima i dokumentima koje je sama Vlada donijela i jamčila provedbu, nije politički prioritet vladajućih struktura. Još jedanput možemo zaključiti da unatoč mnogim zakonima, sporazumima, protokolima i nacionalnim planovima koje je Hrvatska donijela u procesu pristupanja EU, oni ostaju samo mrtvo slovo na papiru koje nema pravu težinu.

3.3.13. Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova

Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova 2006. – 2010. predviđjala je jednu mjeru usmjerenu k poticanju zapošljavanja ciljanih skupina nezaposlenih žena:

„2.2.5. Subvencionirat će se zapošljavanje ciljanih skupina nezaposlenih žena prema Nacionalnom akcijskom planu zapošljavanja za razdoblje od 2005. do 2008. godine i godišnjim planovima za poticanje zapošljavanja, za 2006. 2007. i 2008. godinu.“ Nositelji ove mjere bili su Hrvatski zavod za zapošljavanje, mjerodavna tijela državne uprave te jedinice lokalne i područne samouprave. Sama Nacionalna politika ne definira koje su to ciljane skupine nezaposlenih žena, no referira se na Nacionalni akcijski plan zapošljavanja za 2006. godinu, u kojem je predviđena mjera *„Sufinanciranje zapošljavanja ciljanih skupina s otežanim faktorom zapošljivosti kao što su nezaposleni samohrani roditelji malodobne djece, nezaposlene ženske osobe nakon povratka s rodiljnog dopusta za treće i svako sljedeće dijete, žene žrtve nasilja, žrtve trgovanja ljudima, azilanti, nezaposleni hrvatski branitelji koji se najmanje šest mjeseci nalaze u evidenciji Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, djeca i bračni drugovi poginulih i nestalih hrvatskih branitelja i drugi, a koje je nositelj Hrvatski zavod za zapošljavanje.“*

Napominjemo da je Sabor RH Nacionalnu politiku za promicanje ravnopravnosti spolova za razdoblje od 2011. do 2015. usvojio tek 15. srpnja 2011. sa zakašnjenjem od više od pola godine, što znači da pola godine nije bila na snazi nikakva nacionalna politika.

Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova za razdoblje od 2011. do 2015. uopće ne spominje potrebe poticajnog zapošljavanja žena žrtava nasilja niti navodi mjere provedbe, iako sva izvješća Hrvatskog zavoda za zapošljavanje ukazuju na činjenicu da dosadašnje mjere poticajnog zapošljavanja za žene žrtve nasilja u obitelji te žene žrtve trgovanja ljudima nisu uistinu realizirane, te da problem zapošljavanja ovih ranjivih skupina nije riješen već naprotiv, zahvaljujući teškoj ekonomskoj krizi u zemlji, postaje sve alarmantniji.

3.3.14. Posljedice ne-provođenja mjera u segmentu rada i zapošljavanja

Istraživanje o ekonomskom nasilju nad ženama

(Maslić Seršić, Darja i Lauri Korajlija, Anita, 2009.)

U svom izvještaju na temelju provedenog istraživanja *Ekonomski aspekti nasilja nad ženama i njihovom djecom: Žene i zapošljavanje – Utjecaj nasilja na djecu* iz 2009. godine za Autonomnu žensku kuću Zagreb i Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, profesorice s Odsjeka za psihologiju Filozofskoga fakulteta u Zagrebu, Darja Maslić Seršić i Anita Lauri Korajlija navode sljedeće razloge zbog kojih su ispitanice u braku/vezi bile nezaposlene ili su prestale raditi:

- a) trebaju ostati kod kuće i brinuti se o djeci jer je to pametnije nego ih rano slati u jaslice (tako će često poboljšivati i sl.)
- b) sve žene koje rade su „kurve“ i loše žene, a pravim je ženama mjesto u kući
- c) uloga muškarca je da radi i zarađuje za svoju obitelj
- d) nema potrebe da rade jer on zarađuje dovoljno za sve njihove potrebe.

Ispitanice su navele i da su na njih utjecali partneri vrlo brzo nakon stupanja u brak, a najčešće nakon rođenja djece i uz gore navedene razloge uvjerali ih da ne trebaju raditi što im se u početku, najčešće zbog zaljubljenosti, činilo opravdanim, međutim vremenom shvaćaju da je to bio početak kontrole njihova života. One ispitanice koje su prije braka ili u kratkom razdoblju tijekom braka bile zaposlene kao razlog otkaza navode upravo ponašanje svojih partnera koji su ih na poslu maltretirali na način da su ih neprestance nazivali i ometali tijekom posla, čekali pred tvrtkom, vozili ih na posao i s posla, imali ljubomorne ispade zbog kolega na poslu ili prema njihovoj procjeni predugog zadržavanja na poslu i sl., stoga su dobile otkaz ili su ga same dale kako bi spasile brak i spriječile buduće scene. Neke od njih bile su prisiljene dati otkaz zbog brige o djeci jer je partner odbijao brinuti se za njih dok su one na poslu. Ženama koje su bile zaposlene posao je najčešće bio bijeg od nasilja, izvor zadovoljstva i mira te su na poslu često glumile da je u njihovim životima sve u redu i rijetko su svoju situaciju povjeravale na poslu, najčešće svom neposrednom nadređenom kojem bi rekle kako bi objasnile česta bolovanja ili neka svoja ponašanja. Prema navodima ispitanica reakcije na njihovu situaciju bile su različite: neki su ih žalili, neki osuđivali, a neki im pružali potporu, što je ovisilo o osobi pojedinačno. Neke od ispitanica navode da su zbog situacija nasilja koje su kod kuće doživljavale, često na poslu bile dekoncentrirane, pospane zbog noćnih svađa, uplakane i s modricama koje bi opravdavale padovima, stoga je i njihova radna učinkovitost bila smanjena i nadređeni im nisu delegirali odgovorne poslove. Povlačenje u vlastiti svijet i pasivno promatranje situacije u kojoj se nalaze bio je najčešći oblik suočavanja ispitanica sa zlostavljanjem. Ispitanice navode da su članovi obitelji nasilnika često znali za zlostavljanje ali nisu ništa poduzimali, najčešće iz razloga da nasilnik ne „padne“ na brigu članova obitelji ili zbog stavova kako je razvod sramota.

Financijska moć partnera, odnosno ekonomska ovisnost ispitanica o svojim partnerima, najčešći je razlog zbog kojeg su one dugo ostajale u takvim brakovima/vezama. Često bez radnog iskustva, zbog čega su teško pronalazile posao, ali i zbog uvjeravanja njihovih partnera kako je život s njima njihova jedina opcija jer su nesposobne za samostalan život, vjerovale su da za njih ne postoji nikakva mogućnost osamostaljenja i financijskog uzdržavanja sebe i djece. Nakon što su ipak napustile nasilnog partnera, ispitanice navode da im je, kao samohranim majkama bilo dosta teško pronaći adekvatan posao. Naime, zaposlenja koja se najčešće nude često uključuju rad u smjenama i vikendom što otvara problem zbrinjavanja djece dok su one na poslu, jer radno vrijeme rada vrtića nije prilagođeno takvim zaposlenjima. Osim toga, poslodavci najčešće nisu senzibilizirani za probleme samohranih majki i smatraju ih nepouzdanim i nespremim za prekovremeni rad, a s druge strane neki smatraju da će takva žena zbog svoje situacije biti prisiljena pristati na sve njihove uvjete. U slučajevima agresivnih scena partnera na radnom mjestu partnerice, poslodavci bi najčešće dali otkaz zaposlenici kako bi zaštitili svoju tvrtku. Manji broj ispitanica ističe pozitivna iskustva s poslodavcima i to najčešće

onima koji su povezani s Autonomnom ženskom kućom Zagreb i znaju što su one prošle. Takvi su im poslodavci spremni izlaziti u susret, razumiju ih i na sve im načine pokušavaju pomoći. Ispitanice koje su bile zaposlene izjavile su da im je, unatoč svemu, radno mjesto bilo oaza mira, a financijska neovisnost i osjećaj kako su sposobne samostalno brinuti se o sebi i djeci, predstavljalo posebno zadovoljstvo.

Iako bi im trajno zaposlenje osiguralo financijsku stabilnost i sigurnost te mogućnost rješavanja stambenog pitanja, sudionice se zaposlenju ili ne nadaju ili ga ne mogu prihvatiti. Naime, mnogima od njih trenutačno odgovara „rad na crno“ jer im omogućava više slobodnog vremena koje mogu provoditi s djecom, kreiranje vlastitog radnog vremena, a nekima od njih čak i više prihode. Zbog financijske nestabilnosti ispitanice imaju problema s pronalaženjem odgovarajućeg smještaja za sebe i svoju djecu, jer su cijene stanova često previsoke za njihova primanja i zbog toga moraju birati manje adekvatan smještaj. Uz to ponekad se suočavaju s najmodavcima koji ne žele za podstanare samohrane majke i/ili majke s malom djecom.

3.4. Socijalno stanovanje

3.4.1. Zakon o društveno poticanoj stanogradnji

(NN 109/01, 82/04, 76/07, 38/09)

Ovim se Zakonom uređuje sustavno organizirana stanogradnja poticana javnim sredstvima (u daljnjem tekstu: društveno poticana stanogradnja) radi zadovoljavanja stambenih potreba i poboljšanja kvalitete stanovanja što šireg kruga građana, kao i unaprjeđenja graditeljstva. Javnim sredstvima u smislu ovoga Zakona razumijevaju se financijska i druga sredstva koja za poticanje stanogradnje osiguravaju Republika Hrvatska i jedinice lokalne samouprave.

U članku 21. određuje se da pravo na kupnju stana uz obročnu otplatu imaju:

1. građani – državljani Republike Hrvatske
2. jedinice lokalne samouprave i druge pravne osobe sa sjedištem u Republici Hrvatskoj.

Nastavno, prvenstvo na kupnju stana, neovisno o načinu plaćanja, imaju:

1. građani koji prvi put stječu stan u vlasništvo za potrebe svoga stanovanja
2. osobe koje kupuju stan u skladu s odredbom članka 3. stavka 3. ovoga Zakona (radi osiguranja stanova zaštićenim najmoprimcima koji koriste stan u vlasništvu fizičkih osoba).

Red prvenstva na kupnju stana za građane određuje se prema uvjetima i mjerilima koji se utvrđuju ovisno posebice o uvjetima stanovanja i stambenom statusu, tako da prednost na kupnju imaju osobe koje nemaju na adekvatan način riješeno stambeno pitanje, odnosno nemaju odgovarajući stan.

Zaključno, Zakon izričito ne spominje žene žrtve obiteljskog nasilja kao kategoriju građana koja bi na bilo koji način bile dodatno zaštićena. Navedeno se iskazuje kao problem jer se najčešće upravo žrtve moraju sklanjati od počinitelja. One napuštaju svoj dom u kojem su do tada živjele, jer je praksa izricanja zaštitnih mjera počinitelju nasilja da napusti zajedničku nekretninu iznimno rijetka. U namjeri da zaštite svoju imovinu koju su stjecale radom za vrijeme trajanja braka, a koja predstavlja bračnu stečevinu, žene koje su proživjele nasilje moraju pokrenuti odgovarajući sudski postupak radi utvrđenja bračne stečevine, te pritom osigurati privremenim mjerama svoje potraživanje, te podnijeti prijedlog radi zabilješke spora u zemljišne knjige. Sudski postupci radi utvrđenja bračnih stečevina i razvrgnuća suvlasničkih zajednica traju vrlo dugo, u pravilu duže od četiri godine. Ako je žrtva nasilja u prvom razdoblju od odlaska od počinitelja i sklonjena u neko od skloništa za žene žrtve nasilja, nakon proteka određenog vremena, ona je prisiljena na podstanarstvo neovisno o tome što ima imovinu, jer je imovina predmet sudskog postupka. U kontekstu navedenoga, u okolnosti koje se cijene za red prvenstva na kupnju stana ili najma stana svakako bi trebalo uzeti u obzir i činjenicu da je netko žrtva obiteljskog ili drugog partnerskog nasilja.

3.4.2. Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2011. do 2016. godine. (NN 20/11)

Kao što je ranije navedeno, radi se o strateškom dokumentu kojemu je cilj urediti pravni okvir Republike Hrvatske i na način da se osigura ne-diskriminirajuće zakonodavstvo u svrhu ostvarenja osnovnih ljudskih prava i socijalne pravde. Navedeno se nastoji ostvariti kroz različite pravce djelovanja.

Vezano uz stambeno zbrinjavanje žrtava, analizirajući probleme žrtava nasilja u protekle tri godine, vidljivo je da je jedan od akutnih problema upravo poboljšanje statusa žrtava s aspekta stanovanja. Žrtve nasilja zajedno sa svojom djecom, nakon izlaska iz skloništa najčešće se suočavaju upravo sa problemom stambenog zbrinjavanja. Kako se uglavnom radi o jednoroditeljskim obiteljima (nakon razvoda), lošeg imovinskog stanja, kao jedini preostali izlaz ostaje im najam stana koji su im nedostupni zbog visoke najamnine. Kako bi se ubrzalo rješavanje ovih potreba žrtava nasilja u obitelji potrebna je naglašena inicijativa lokalne i područne (regionalne) samouprave u poduzimanju rješavanja stambenih potreba ove socijalne grupe. Pri tome treba uzeti svakako u obzir da je većina žena zlostavljanih u obitelji vrlo lošeg ekonomskog statusa i nije u mogućnosti potrošiti novčana sredstva i vrijeme na odvjetnika i sudski postupak.

Jedna od mjera Strategije je osigurati trajno i privremeno stambeno zbrinjavanje žrtava nasilja u obitelji sukladno raspoloživim stambenim prostorima.

Ciljevi navedene mjere su

- osigurati financijsku potporu skloništima za žrtve nasilja u obitelji,
- osigurati financijsku potporu radu organizacija civilnog društva koje rade na prevenciji i suzbijanju različitih oblika nasilja u obitelji,
- osigurati zapošljavanje žrtava nasilja u obitelji,
- osigurati stambeno zbrinjavanje žrtava nasilja u obitelji,
- unaprjeđivati sustav zaštite prava posebno osjetljivih skupina osoba – žrtava nasilja

Nositelj navedene mjere je Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnoga gospodarstva uz sunositelje Agenciju za pravni promet i posredovanje nekretninama, centre za socijalnu skrb, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave. Planirane aktivnosti su

1. utvrđivanje prava na stambeno zbrinjavanje
2. osiguravanje stambenog objekta, kupovinom, obnovom ili darovanjem osnovnoga građevinskog materijala
3. vođenje posebne evidencije o podnositeljima zahtjeva za stambeno zbrinjavanje žrtava nasilja u obitelji
4. vođenje posebne evidencije o stambenom zbrinjavanju žrtava nasilja u obitelji

3.4.3. Program socijalne politike Grada Zagreba od 2009. do 2012. godine.

Gore navedeni program je izradio Gradski ured za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje u suradnji s drugim nadležnim uredima. Program sadrži mjere socijalne politike koje su podijeljene po područjima (npr. stanovanje, zdravstvena zaštita, obrazovanje, zapošljavanje itd.).

Glavom VI spomenutog programa propisano je šest socijalnih mjera na području stanovanja. Jedna od značajnijih mjera je *mjera 2 – Javno – najamni stanovi*. Temeljem te mjere planira se dodijeliti 600 stanova u najam.

Nadalje, značajna je i *mjera 3 – Dodjela stanova u najam*, temeljem koje mjere grad provodi stambeno zbrinjavanje svojih građana na temelju odredbi Pravilnika o najmu stanova. Pravo na dodjelu stana u najam ostvaruju građani Grada Zagreba pod uvjetom da:

- nemaju riješeno stambeno pitanje niti mogućnosti da ga riješe na drugi način;

- prebivaju na području Grada Zagreba neprekidno, najmanje deset godina prije podnošenja zahtjeva na oglašeni natječaj;
- ukupna mjesečna primanja po članu obiteljskog domaćinstva ne prelaze 75% prosječne mjesečne isplaćene plaće u gospodarstvu Grada Zagreba u prethodnoj godini.

Pravo na dodjelu stana u najam ne ostvaruje:

- osoba koja se dovela u nepovoljan stambeni status prodajom ili darovanjem kuće ili stana;
- osoba koja stanuje u odgovarajućem stanu u vlasništvu roditelja ili supružnikovih roditelja (vlasnici svoje stambene potrebe zadovoljavaju izvan tog stana).

Stan se daje u najam na temelju liste reda prvenstva, utvrđene po provedbenom natječaju, te iznimno izvan liste reda prvenstva za osobe koje se nalaze u izuzetno teškom socijalno-zdravstvenom položaju na temelju obrazloženog mišljenja i prijedloga Gradskog ureda za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje.

Osobama koje se nalaze u iznimno teškom socijalno-zdravstvenom položaju smatraju se osobe kojima je rješenjem Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje utvrđeno tjelesno oštećenje organizma u visini od 100% ili opća nesposobnost za rad ili je nalazom i mišljenjem tijela vještačenja u postupku ostvarivanja prava iz socijalne skrbi utvrđeno teže tjelesno oštećenje ili mentalno oštećenje i psihička bolest i potpuna ovisnost o tuđoj njezi i brizi, a korisnici su prava socijalne skrbi na temelju Zakona o socijalnoj skrbi i to: korisnici pomoći za uzdržavanje, korisnici pomoći za tuđu njegu i pomoć te korisnici osobne invalidnine.

Na temelju prijedloga Povjerenstva za zaštitu od nasilja u obitelji Gradski ured za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje uputit će prijedlog za proširenje članka 7.c Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o najmu stanova i na žrtve obiteljskog nasilja koje će po pravomoćnoj sudskoj odluci (prekršajnoj ili kaznenoj), uz uvjet da od dana pravomoćnosti sudske odluke nije prošlo više od godinu dana, imati pravo na dodjelu stana u najam. Postavlja se pitanje da li je ovakvo vremensko uvjetovanje opravdano s obzirom na sve okolnosti kojima su žene žrtve nasilja izložene. Također, prema Odluci o najmu javno najamnih stanova (Službeni glasnik Grada Zagreba 7/09) mjerila za najam se vrednuju i izražavaju brojem bodova, a podnositelj prijave u statusu žrtve obiteljskog nasilja ostvaruje dodatnih 5 bodova. Vrijedna je činjenica da su žrtve obiteljskog nasilja prepoznate kao posebna kategorija prilikom bodovanja, no uvažavajući činjenicu ukupnih okolnosti koje neku osobu čine žrtvom obiteljskog nasilja nerazmjerno je da žrtve obiteljskog nasilja imaju samo 5 bodova. Uz Pravilnikom propisane kriterije podnositelj zahtjeva za dodjelu stana u najam ne smije imati prosjek plaće veći od 50% prosječno mjesečno isplaćene plaće u gospodarstvu Grada Zagreba u prethodnoj godini.

Mjerom 5 – Pomoć za podmirenje troškova stanovanja osigurati će se sredstva za ostvarivanje prava na pomoć za podmirivanje troškova stanovanja, koje se ostvaruje u Gradskom uredu za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje. Troškovi stanovanja podrazumijevaju najamninu, komunalne naknade, električnu energiju, grijanje, plin, vodu i druge troškove stanovanja. Pomoć se može odobriti samcu ili obitelji, ako plaćanje tih troškova ne osiguravaju po drugoj osnovi.

Mjerom 6 – Pomoć za podmirenje troškova ogrjeva kojom je Grad Zagreb dužan u svom proračunu osigurati sredstva za podmirenje troškova ogrjeva pod uvjetima i na način kako je to propisano Zakonom o socijalnoj skrbi. Naime, korisnicima prava na pomoć za podmirenje troškova stanovanja koji se griju na drva, jednom godišnje osigurava se novčani iznos za podmirivanje troškova ogrjeva u visini 3 m³ drva. Postupak za utvrđivanje prava na pomoć za podmirenje troškova ogrjeva pokreće se podnošenjem zahtjeva Gradskom uredu za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje koji utvrđuje uvjete za stjecanje prava i donosi rješenje.

3.4.4. Zagrebačka strategija jedinstvene politike za zaštitu od nasilja u obitelji u razdoblju od 2008. do 2010. godine

Kako je već ranije navedeno Gradska skupština Grada Zagreba donijela je Zagrebačku strategiju jedinstvene politike za zaštitu od nasilja u obitelji u razdoblju od 2008. do 2010. (Službeni glasnik Grada Zagreba 9/08) koja je donesena u skladu s Nacionalnom strategijom zaštite od

nasilja u obitelji za razdoblje od 2008. do 2010. godine. Prema navedenoj Strategiji jedna od mjera za prevenciju i sprečavanje nasilja u obitelji je i Izraditi prikaz svih propisa vezanih uz stambenu problematiku žrtava nasilja u obitelji

Provoditelji mjera Zagrebačke strategije trebaju do 15. siječnja svake godine dostavljati Gradskom uredu za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje izvješća o provedbi mjera i aktivnosti iz svoje nadležnosti za prethodnu godinu koje Gradski ured za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje, do 1. veljače, treba objediniti. Potom Gradski ured za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje treba, do 15. veljače svake godine, Gradskom poglavarstvu Grada Zagreba dostaviti objedinjeno izvješće o provedbi mjera i aktivnosti iz Zagrebačke strategije koje potom treba o tome izvijestiti Gradsku skupštinu Grada Zagreba. Treba istaći da nijedan od izvještaja nije pronađen na stranicama Grada Zagreba, te se ne može utvrditi da li se i na koji način se provode mjere iz navedene Strategije.

3.5. Dostupna pravda

3.5.1. Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći

(NN 62/08, 44/11, 81/11)

Ovim Zakonom uređuju se pojam, vrste i opseg besplatne pravne pomoći (u daljnjem tekstu: pravna pomoć), korisnici pravne pomoći, mjerodavnost, postupak i uvjeti za ostvarivanje pravne pomoći, pružatelji pravne pomoći, pravna pomoć iz razloga pravičnosti, prekogranično ostvarivanje pravne pomoći, financiranje pravne pomoći i nadzor nad provedbom ovoga Zakona.

Pravna pomoć je način olakšavanja pristupa sudu i drugim tijelima koja odlučuju o pravima i obvezama hrvatskih državljana i stranaca tako da troškove u cijelosti ili djelomično snosi Republika Hrvatska, uzimajući u obzir njihov materijalni položaj, kako bi mogli ostvariti to pravo bez ugrožavanja svog uzdržavanja i uzdržavanja članova svojeg kućanstva.

Odlukom Ustavnog suda br. U- I-722/2009 od 6. travnja 2011. okončan je postupak za ocjenu suglasnosti Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći s Ustavom koji je pokrenula Hrvatska odvjetnička komora („Narodne novine“ broj 62/08.; dalje: ZBPP) te su ukinute odredbe pet zakonskih članaka (čl. 5. st. 2., čl. 8., čl. 10. st. 2., čl. 37., čl. 53. st. 2.), koje su predstavljale značajnu prepreku efektivnom ostvarivanju prava građana za besplatnu pravnu pomoć.

Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći se razrađuje postupak za ostvarivanje pravne pomoći, pa je tako u članku 16. određeno da se podnosi zahtjev na propisanom obrascu uz koji se prilaže pisana izjava podnositelja zahtjeva i članova njegova kućanstva o imovini, te pisana izjava podnositelja zahtjeva i punoljetnih članova njegova kućanstva o dopuštenju uvida u sve podatke o imovini i dohotku. Iznimke od navedenog vezane su za žrtve obiteljskog nasilja koje navedene izjave podnose samo za sebe, dok azilanti, stranci pod supsidijarnom zaštitom, stranci pod privremenom zaštitom te žrtve trgovanja ljudima, uz zahtjev prilažu i potvrdu mjerodavnog tijela o svom statusu.

Positivna okolnost vezana uz ovaj Zakon jest činjenica da je zakonodavac prepoznao potrebu uspostave pravnog okvira za ostvarivanje besplatne pravne pomoći u širem opsegu nego dosad, budući da je Hrvatska odvjetnička komora takvu pomoć pružala hrvatskim državljanima, no ne i strancima.

Negativna okolnost jest da Zakon zbog brojnih nedostataka nije zaživio. Postupak i uvjeti za ostvarivanje besplatne pravne pomoći prekomplikirani su i do te mjere isformalizirani da predstavljaju strahovito opterećenje za građane, a osobito za žene žrtve obiteljskog nasilja. Pisani obrazac građani bez stručne pomoći često ne znaju ispuniti.

U slučaju da žena žrtva nasilja u obitelji želi ostvariti besplatnu pravnu pomoć za više sudskih postupaka koji se uobičajeno vode pred sudovima (tužba radi razvoda braka, prijedlog radi privremenog uređenja sadržaja roditeljske skrbi i kontakata roditelja s djetetom do presude, tužba radi utvrđenja bračne stečevine ili postupka razvrgnuća suvlasničke zajednice, prijedlog radi zabilježbe spora u zemljišnim knjigama, prijedlog radi osiguranja privremenom mjerom, ostvarenje prava na dječji doplatak, kaznena prijava, prijedlog ili privatna kaznena tužba ili

optužni prijedlog prekršajnom sudu sa zahtjevom radi izricanja mjera opreza i zaštitnih mjera, ako to nije učinila policija), uz primjenu ovog Zakona žena žrtva nasilja dobit će uputnicu za primarnu pravnu pomoć koja joj daje pravo na korištenje svih oblika primarne pravne pomoći. U tom smislu dobit će opću pravnu informaciju, pravni savjet te sastav pismena za upravni postupak. Prvom uputnicom na taj način riješit će pitanje pravne pomoći za dječji doplatak i dobiti pravni savjet i informacije o tome da treba pokrenuti razne postupke. Nakon toga, žena će dobiti uputnice za sekundarnu pravnu pomoć i to za 1. parnični postupak radi razvoda braka – prvostupanjski postupak; 2. izvanparnični postupak radi privremenog uređenja odnosa – prvostupanjski; 3. za pokretanje kaznenog postupka; s tim da ako je počinjeno više kaznenih djela pa treba pisati više pismena, trebaju joj različite uputnice; 4. za zahtijevanje mjera opreza i zaštitnih mjera; 5. za utvrđenje bračne stečevine. Dakle, prije vođenja postupka, ženi žrtvi nasilja treba minimalno oko pet uputnica. Kada jednom postupci krenu, pa se povodom žalbi promijeni stadij postupka, bit će potrebne nove uputnice. Građani pritom moraju točno znati na što se odnosi uputnica: ako su slučajno tražili uputnicu za sekundarnu pravnu pomoć radi zastupanja u postupku razvoda braka, a ispostavi se u razgovoru s odvjetnikom da je hitno potrebno poduzimati i druge radnje, odvjetnik to ne može učiniti jer stranka nema uputnicu.

Zbog kompliciranosti naplate izvršenih radnji pravnog zastupanja te izuzetno niske naknade, odvjetnici mahom odustaju od pokušaja naplate svog rada i u konačnici zastupaju stranke *pro bono*. Navedena činjenica može biti uzrokom slabije kvalitete rada odvjetnika, što sve skupa može dovesti do slabije zaštite prava stranaka, a što je u suprotnosti sa svrhom i ciljem ovog zakona.

Osim toga, prema Pravilniku o obrascu zahtjeva za odobravanje korištenja besplatne pravne pomoći, obrascu uputnice i evidenciji izdanih uputnica (NN br. 13/2009 i 13/2010) mjesečno se može izdati samo onaj broj uputnica za korištenje sekundarne pravne pomoći čija vrijednost ne prelazi 90% iznosa mjesečno osiguranih sredstava za besplatnu pravnu pomoć na razini Ureda državne uprave u županiji odnosno Grada Zagreba.

Sve uputnice koje nisu mogle biti realizirane u tekućem mjesecu zbog limitiranja financijskih sredstava prenose se i izdaju u narednom mjesecu prije početka izdavanja uputnica po zahtjevima zaprimljenim u tom mjesecu. Prema tome, imajući na umu da je stranki potrebno više uputnica za ostvarivanje svojih prava, a broj uputnica koje se mogu mjesečno izdati je ograničen iznosom sredstava osiguranih za besplatnu pravnu pomoć na razini Ureda državne uprave u županiji odnosno Grada Zagreba, stranke primjenom ovog Zakona teško ostvaruju svoja prava.

3.5.2. Zakon o odvjetništvu

Člankom 21. Zakona o odvjetništvu propisano je da je Hrvatska odvjetnička komora dužna osigurati besplatno pružanje pravne pomoći žrtvama domovinskog rata i socijalno ugroženim osobama u pravnim stvarima u kojima te osobe ostvaruju određena prava. S tim u vezi, Kodeks odvjetničke etike u glavi III. razrađuje pitanje ostvarenja besplatne pravne pomoći te propisuje da građani koji žele ostvariti pravo na besplatnu pravnu pomoć moraju Hrvatskoj odvjetničkoj komori podnijeti molbu i uz nju priložiti dokaze da su socijalno ugroženi ili da su žrtve domovinskog rata. Prema točkama 36. i 37. Kodeksa odvjetnik je dužan preuzeti zastupanje socijalno ugroženih osoba i žrtava Domovinskog rata u građanskim i kaznenim predmetima kada to odredi nadležno tijelo Komore, odnosno u pravnim stvarima u kojima te osobe ostvaruju prava koja su u svezi s njihovim položajem, kada odvjetniku pružanje te pravne pomoći povjeri Komora u skladu s općim aktom.

3.6. Drugi relevantni dokumenti

3.6.1. Zakon o ravnopravnosti spolova

(NN 82/08)

Ovaj je zakon deklarativne naravi, a njime se utvrđuju opće osnove za zaštitu i promicanje ravnopravnosti spolova kao temeljne vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske, te se definira i uređuje način zaštite od diskriminacije na temelju spola i stvaranje jednakih mogućnosti za žene i muškarce. Zakon sadrži i odredbu kojom je određeno da se odredbe ovoga Zakona ne smiju tumačiti niti primjenjivati na način koji bi ograničio ili umanjio

sadržaj jamstava o ravnopravnosti spolova koja izvire iz općih pravila međunarodnog prava, pravne stečevine Evropske zajednice, Konvencije Ujedinjenih naroda o ukidanju svih oblika diskriminacije žena, Ugovorima Ujedinjenih naroda o građanskim i političkim pravima odnosno ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima te Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Na taj način pokriva se eventualna pravna praznina koja bi postojala u hrvatskom pozitivnom pravu, a koja bi išla na štetu predmetnim skupinama žena žrtava obiteljskog nasilja i žrtava trgovanja ljudima.

Osim toga, definirano je kako ravnopravnost spolova znači da su žene i muškarci jednako prisutni u svim područjima javnog i privatnog života, da imaju jednak status, jednake mogućnosti za ostvarivanje svih prava, kao i jednaku korist od ostvarenih rezultata. Zakon u nastavku definira osnovne pojmove, pa tako kaže da je diskriminacija na temelju spola (u daljnjem tekstu: diskriminacija) označava svaku razliku, isključenje ili ograničenje učinjeno na osnovi spola kojemu je posljedica ili svrha ugrožavanje ili onemogućavanje priznanja, uživanja ili korištenja ljudskih prava i osnovnih sloboda u političkom, gospodarskom, društvenom, kulturnom, građanskom ili drugom području na osnovi ravnopravnosti muškaraca i žena, obrazovnom, ekonomskom, socijalnom, kulturnom, građanskom i svakom drugom području života.

U smislu definiranja pojmova, Zakon određuje i više zabrana, pa se tako zabranjuje diskriminacija na temelju bračnog i obiteljskog statusa. Nepovoljnije postupanje prema ženama na osnovi trudnoće i materinstva smatra se diskriminacijom. Zabranjuje se diskriminacija na temelju spolne orijentacije. Zabranjuje se diskriminacija u odnosu na mogućnosti dobivanja i nabave roba kao i diskriminacija u pružanju i pristupu uslugama. Poticanje druge osobe na diskriminaciju smatra se diskriminacijom u smislu ovoga Zakona, ako je učinjeno s namjerom.

Nastavno, definirani su pojmovi izravne i neizravne diskriminacije, pa je tako izravna diskriminacija svako postupanje uvjetovano spolom kojim se osoba stavlja, ili je bila stavljena, ili bi mogla biti stavljena u nepovoljniji položaj od druge osobe u usporedivoj situaciji. Neizravna diskriminacija postoji kada neutralna pravna norma, kriteriji ili praksa stavljaju osobe jednoga spola u nepovoljniji položaj u odnosu na osobe suprotnog spola, osim ako je ta pravna norma, kriterij ili praksa objektivno opravdana legitimnim ciljem, a sredstva usmjerena postizanju tog cilja su primjerena i nužna.

3.6.2. Zakon o suzbijanju diskriminacije

(NN 85/08)

Ovim se Zakonom osigurava zaštita i promicanje jednakosti kao najviše vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske, stvaraju se pretpostavke za ostvarivanje jednakih mogućnosti i uređuje zaštita od diskriminacije na osnovi rase ili etničke pripadnosti ili boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovnog stanja, članstva u sindikatu, obrazovanja, društvenog položaja, bračnog ili obiteljskog statusa, dobi, zdravstvenog stanja, invaliditeta, genetskog naslijeđa, rodnog identiteta, izražavanja ili spolne orijentacije.

Diskriminacijom u smislu ovoga Zakona smatra se stavljanje u nepovoljniji položaj bilo koje osobe po nekoj gore navedenoj osnovi, kao i osobe povezane s njom rodbinskim ili drugim vezama. Diskriminacijom se smatra i stavljanje neke osobe u nepovoljniji položaj na temelju pogrešne predodžbe o postojanju gore navedenih osnova za diskriminaciju.

Valja naglasiti da Zakon u članku 16. određuje da *svatko tko smatra da mu je zbog diskriminacije povrijeđeno nekopravo može tražiti zaštitu toga prava*. Dakle, putem individualne diskriminacijske tužbe daje se pravo pristupa sudu svim onim osobama koje se osjećaju diskriminirane.

Nastavno, u članku 24. određeno je da *udruge, tijela, ustanove ili druge organizacije koje su osnovane u skladu sa zakonom, a imaju opravdani interes za zaštitu kolektivnih interesa određene skupine ili se u sklopu svoje djelatnosti bave zaštitom prava na jednako postupanje mogu podnijeti tužbu protiv osobe koja je povrijedila pravo na jednako postupanje, ako učine vjerojatnim da je postupanjem tuženika povrijeđeno pravo na jednako postupanje većeg broja osoba koje pretežno pripadaju skupini čija prava tužitelj štiti*. Ovim odredbama ustanovljen je institut udružene tužbe koja je upravo pogodna kako bi se obuhvatila čitava skupina ugroženih osoba.

Zaključno, ovaj Zakon daje pravni temelj za pravna sredstva u borbi protiv diskriminacije dajući određenu formu.

3.6.3. Zakon o potvrđivanju Evropske konvencije o naknadi štete žrtvama kaznenih djela (NN 4/08)

Zakonom se potvrđuje Evropska konvencija sastavljena u Strasbourgu 24. studenog 1983. godine, a koju je Republika Hrvatska potpisala u Helsinkiju 7. travnja 2005. godine. Konvencija je temeljem objave Ministarstva vanjskih poslova i europskih integracija stupila na snagu dana 1. Studenog 2008. godine.

Konvencijom je propisano da će država dati doprinos radi naknade štete kada ona nije u potpunosti raspoloživa iz drugih izvora, onima koji su pretrpjeli teške tjelesne ozljede ili narušenje zdravlja kao izravnu posljedicu zločina nasilja počinjenog s namjerom i uzdržanim članovima obitelji osoba koje su umrle od posljedica takvog kaznenog djela. Šteta se u navedenim slučajevima nadoknađuje i u slučajevima kada se počinitelj ne može kazneno progoniti ili kazniti. Ovisno o slučaju o kojem je riječ, naknada štete obuhvaća barem izgubljenju zaradu, troškove liječenja, bolničke troškove (pogrebne troškove), a u odnosu na uzdržavane članove obitelji, gubitak uzdržavanja. U nacionalnim sustavima može se utvrditi gornja granica iznad koje i najniži prag ispod kojeg se ta šteta neće nadoknađivati.

3.6.4. Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela (NN 80/08, 27/11)

Ovim se Zakonom uređuje pravo na novčanu naknadu žrtvama kaznenih djela nasilja počinjenih s namjerom (u daljnjem tekstu: naknada), pretpostavke i postupak za ostvarivanje prava na naknadu, tijela koja donose odluke i sudjeluju u postupku odlučivanja o pravu na naknadu te se određuju tijela i postupak koji se primjenjuje u prekograničnim slučajevima. Naknadu daje Republika Hrvatska na načelima društvene solidarnosti i pravednosti.

Kao i kod drugih novijih zakona i ovdje je prisutan standard nediskriminacije po osnovi spola. Tako izrazi koji se koriste u ovom Zakonu koji imaju rodno značenje, bez obzira jesu li korišteni u muškom ili ženskom rodu, obuhvaćaju na jednak način muški i ženski rod.

Pravo na naknadu prema ovom Zakonu ima neposredna žrtva i posredna žrtva, ako ovim Zakonom nije drugačije propisano.

Neposredna žrtva je osoba koja je pretrpjela teške tjelesne ozljede ili teško narušenje zdravlja kao posljedicu kaznenog djela nasilja.

Zakon daje i definiciju što se smatra kaznenim djelom nasilja. Takvo je:

- kazneno djelo počinjeno s namjerom uz primjenu sile ili povredom spolnog integriteta,
- kazneno djelo dovođenja u opasnost života i imovine opće opasnom radnjom ili sredstvom kojim je prouzročena smrt, teška tjelesna ozljeda ili teško narušenje zdravlja jedne ili više osoba, a propisano je Kaznenim zakonom kao teži oblik temeljnoga kaznenog djela počinjenog s namjerom.

Neposrednom žrtvom smatra se i osoba koja je pretrpjela teške tjelesne ozljede ili teško narušenje zdravlja:

- za vrijeme počinjenja namjernoga kaznenog djela nasilja prema drugoj osobi, ako nije sudjelovala u počinjenju toga kaznenog djela,
- pokušavajući spriječiti počinjenje kaznenog djela,
- pomažući policiji pri uhićenju počinitelja,
- pružajući pomoć drugoj žrtvi kaznenog djela.

Kad gore opisana kaznena djela prouzroče smrt neposredne žrtve, pravo na naknadu ima **posredna žrtva**. Posredna žrtva je bračni drug, izvanbračni drug, dijete, roditelj, posvojenik, posvojitelj, maćeha, očuh, pastorak neposredne žrtve i osoba s kojom je neposredna žrtva

živjela u istospolnoj zajednici. Posredna žrtva je i djed, baka i unuk, ako je jedan od njih neposredna žrtva, u slučaju kad je između njih postojala trajnija zajednica života, a baka i djed su zamjenjivali roditelje. Postojanje izvanbračne i istospolne zajednice prosuđuje se prema propisima Republike Hrvatske.

Valja naglasiti kako ovaj Zakon stupa na snagu na dan ulaska Republike Hrvatske u Evropsku uniju, te će se tek od tog trenutka vidjeti na koji način će se odredbe ovog Zakona implementirati u pravnoj praksi.

Zaključno, žene žrtve obiteljskog nasilja i žrtve trgovanja ljudima s ciljem seksualne eksploatacije se ne spominju izričito, već spadaju u krovni pojam „žrtve“ i kao takve će imati pravo na naknadu prema odredbama ovog Zakona.

3.6.5. Zakon o zaštiti osobnih podataka

(NN 103/03, 118/06, 41/08)

Zakonom o zaštiti osobnih podataka uređuje se zaštita osobnih podataka o fizičkim osobama te nadzor nad prikupljanjem, obradom i korištenjem osobnih podataka u Republici Hrvatskoj.

Svrha zaštite osobnih podataka je zaštita privatnog života i ostalih ljudskih prava i temeljnih sloboda u prikupljanju, obradi i korištenju osobnih podataka.

Zaštita osobnih podataka u Republici Hrvatskoj osigurana je svakoj fizičkoj osobi bez obzira na državljanstvo i prebivalište te neovisno o rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama.

Zakonom o zaštiti osobnih podataka, a kako je navedeno, uređuje se prikupljanje podataka od strane fizičkih i pravnih osoba, dakle i poslodavaca. Članak 7. propisuje da se osobni podaci smiju prikupljati i dalje obrađivati:

- uz privolu ispitanika ili
- u slučajevima određenim zakonom.

U slučaju prikupljanja i obrade osobnih podataka uz privolu ispitanika, osobni se podaci smiju prikupljati i dalje obrađivati samo u svrhu za koju je ispitanik dao privolu. Bez privole ispitanika osobni podaci smiju se prikupljati i dalje obrađivati:

- u svrhu izvršavanja zakonskih obveza voditelja zbirke osobnih podataka, ili
- u svrhu zaštite života ili tjelesnog integriteta ispitanika ili druge osobe u slučaju kada:
  - o ispitanik fizički ili pravno nije u mogućnosti dati svoj pristanak, ili
  - o ako je obrada podataka nužna radi ispunjenja zadataka koji se izvršavaju u javnom interesu ili
  - o u izvršavanju javnih ovlasti koje ima voditelj zbirke osobnih podataka, ili
  - o ako je ispitanik sam objavio te podatke.

Članak 8. istog zakona zabranjeno je prikupljanje i daljnja obrada osobnih podataka koji se odnose na rasno ili etničko podrijetlo, politička stajališta, vjerska ili druga uvjerenja, sindikalno članstvo, zdravlje ili spolni život i osobnih podataka o kaznenom i prekršajnom postupku. Zakon izriječno navodi u kojim slučajevima se iznimno ti podaci mogu prikupljati, uvjete pod kojima se podaci o građanima mogu davati trećim osobama, te način vođenja evidencije. Temeljem tog zakona, poslodavac je dužan na zahtjev radnika-ice, a najkasnije u roku od 30 dana od podnošenja zahtjeva, dostaviti mu/joj potvrdu o podacima koji se prikupljaju, čija je obrada u tijeku, tko je i po kojoj osnovi dobio na korištenje osobne podatke koji se odnose na radnika-cu i omogućiti mu/joj uvid u zbirke osobnih podataka koji se na njega/nju odnose, te prijepis tih podataka. U slučaju neovlaštenog korištenja ili neovlaštenog davanja osobnih podataka radnika-ice drugim korisnicima ili fizičkim i pravnim osobama, radnik-ca može zahtijevati naknadu štete koja mu/joj je time nastala.

Nadzor nad provođenjem zaštite osobnih podataka provodi Agencija za zaštitu osobnih podataka kao samostalno tijelo koje za svoj rad odgovara Hrvatskom saboru.

Sve ranije navedene odredbe kako Zakona o radu tako i Zakona o zaštiti osobnih podataka posebno su značajne za žene žrtve obiteljskog nasilja i trgovanja ljudima. Odredbe tih zakona omogućuju ženi zaštitu njezina privatnog i obiteljskog života. Radnice koju su žrtve obiteljskog nasilja, a posebno žrtve trgovanja ljudima, često ne žele da njihovi kolege i kolegice, te druge osobe raspolažu podacima iz njihova privatnog života objašnjavajući to najčešće riječima „sram me je“. Njihovo je ustavno pravo da štite svoj osobni i obiteljski život, te im osiguranje tog prava mora jamčiti i poslodavac, a posebno jer je riječ o podacima koji nisu u vezi sa radnim odnosom.

Odredbe Zakona o radu o zaštiti privatnosti radnika/ca i odredbe Zakona o zaštiti osobnih podataka na području radnog zakonodavstva od iznimne su važnosti jer je Hrvatski zavod za zapošljavanje u okviru Nacionalnog plana za poticanje zapošljavanja za 2011. i 2012. godinu donio mjere o sufinanciranju zapošljavanja posebnih skupina nezaposlenih osoba, među kojima se nalaze i žene žrtve nasilja. Poslodavci kada koriste ove mjere unaprijed znaju da je žena s kojom sklapaju ugovor o radu žrtva obiteljskog nasilja, jer je to uvjet za korištenje mjere, i tada dolaze do izražaja odredbe o zaštiti privatnosti radnika/ce i odredbe Zakona o zaštiti osobnih podataka. Važno da je ženama žrtvama nasilja i trgovanja ljudima osigura zaštita njihova privatnog i obiteljskog života kroz dobar zakonodavni okvir.

Kao što je i ranije navedeno, u slučaju otkrivanja odnosno neovlaštenog korištenja podataka drugim fizičkim i pravnim osobama, radnica može zahtijevati naknadu štete od osobe koja je određena kao voditelj zbirke osobnih podataka, a sukladno propisima o naknadi štete. Prema Zakonu o radu poslodavac može odgovarati za teži prekršaj ako prikuplja, obrađuje, koristi i dostavlja trećim osobama osobne podatke radnika/ca protivno odredbama Zakona o radu ili ako ne imenuje osobu koja je osim njega ovlaštena nadzirati prikupljanje, obradu, korištenje i dostavljanje tih podataka trećim osobama.

3.7. Preporuke

U materijalno kazneno zakonodavstvo trebalo bi implementirati Ustav i Konvenciju intervencijom u glavu VII. Zakona – sigurnosne mjere. Sigurnosne mjere koje Kazneni zakon predviđa jesu obvezno psihijatrijsko liječenje, obvezno liječenje od ovisnosti, zabrana obavljanja zvanja, djelatnosti ili dužnosti, zabrana upravljanja motornim vozilom, protjerivanje stranca iz zemlje i oduzimanje predmeta. Uz postojeće zaštitne mjere potrebno je uvesti i nove, primjerice: zabrana približavanja žrtvi nasilja, zabrana uznemiravanja žrtve nasilja, zabrana uspostavljanja bilo kakve veze sa žrtvom nasilja, zabrana uhođenja žrtve nasilja, osiguranje zaštite osobe izložene nasilju, udaljenje iz kuće ili stana te druge mjere kojima će se, prema ocjeni suda, postići zaštita žrtve nasilja. S obzirom na to da su sigurnosne mjere kaznenopravne sankcije, potrebno je pritom precizno odrediti pretpostavke za njihovu primjenu.

U kazneno procesno zakonodavstvo treba implementirati Ustav Republike Hrvatske i Evropsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava te uvesti mogućnost da se radi zaštite žrtava nasilja za vrijeme trajanja sudskih postupaka mogu primijeniti mjere opreza u odnosu na počinitelja nasilja, primjerice, zabrana približavanja žrtvi nasilja, zabrana uznemiravanja žrtve nasilja, zabrana uspostavljanja bilo kakvog kontakta sa žrtvom nasilja, zabrana uhođenja žrtve nasilja, osiguranje zaštite osobe izložene nasilju, udaljenje iz kuće ili stana u kojem živi žrtva nasilja, zabrana uspostavljanja *slučajnih* susreta sa žrtvom, druge mjere kojima će se prema odluci suda postići zaštita žrtve nasilja.

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji koristi izraz „izravna životna ugroženost“ u člancima 18. i 19. kada propisuje uvjete za samostalno izricanje zaštitnih mjera. S obzirom da je riječ o prekršajno-pravnim mjerama kojima se štite osobe izložene nasilju bez odlaganja potrebno je riječi „izravna životna ugroženost“ zamijeniti riječima „uznemirenosti, straha ili zaštite povrijeđenog dostojanstva,“. Stanje izravne životne ugroženosti žrtve može biti predmetom razmatranja u kaznenim, ali ne i u prekršajnim postupcima.

Praksa u primjeni odredbe članka 130. Prekršajnog zakona koja uređuje svrhu, vrste i načela

primjene mjera opreza pokazala je da se mjera opreza neopravdano ne izriče i u odnosu na djecu koja su neposredno ili posredno bila izložena nasilju. U slučajevima kada se žene koje su proživjele nasilje nalaze u skloništima s djecom ili su napustile partnersku zajednicu, neizricanje mjere opreza u odnosu na djecu, stavlja njihove majke u neživotnu situaciju u kojoj se unatoč postojanju mjere opreza moraju, a radi susreta i druženja oca s djecom, susretati s počiniteljem nasilja. Odluke koje nisu smislene i životno logične znaju dovesti do paradoksalnih situacija, pa je potrebno promijeniti sudsku praksu i olakšati položaj žrtvi nasilja.

U Obiteljskom zakonu u glavi 3. *Posredovanje prije razvoda braka*, propisane su pretpostavke za provođenje postupka posredovanja u slučajevima razvoda braka. Postupak provodi ustanova ili pojedinac (u praksi - centri za socijalnu skrb) svaki put kada se postupak radi razvoda pokreće tužbom, neovisno o tome imaju li bračni drugovi maloljetnu djecu ili nemaju. Dužnost je posredovatelja ispitati stranke, te pomoći da se uzroci koji su doveli do poremećenih bračnih odnosa otklone i bračni drugovi pomire. U slučajevima rodno uvjetovanog obiteljskog nasilja, nije oportuno miriti žrtvu nasilja i počinitelja nasilja. Poželjno je pomoći žrtvi nasilja da izađe iz nasilnog partnerskog odnosa. S tim u vezi potrebno je proširiti odredbu članka 45. Zakona koji predviđa iznimne situacije kada se postupak posredovanja ne provodi.

Sva autonomna ženska skloništa na teritoriju Republike Hrvatske izradila su prijedlog radi donošenja zakona kojim će biti uređen sustav sustavnog, redovnog i dostatnog financiranja autonomnih skloništa i pripadajućih savjetovališta. Radi osiguravanja kvalitetnog i sustavnog rada sa ženama koje su proživjele obiteljsko i drugo partnersko nasilje potrebno je donijeti Zakon o financiranju autonomnih ženskih skloništa i pripadajućih savjetovališta koje vode organizacije civilnog društva.

U Zakonu o predškolskom odgoju i naobrazbi, bilo bi korisno definirati zakonski pojam samohranog roditelja zbog restriktivnog tumačenja u praksi.

4. ANALIZA ISKUSTAVA ŽENA KOJE SU PREŽIVJELE OBITELJSKO/ PARTNERSKO NASILJE

Kvalitativno istraživanje provedeno je s ciljem boljeg razumijevanja potreba žena koje su bile, ili još uvijek jesu, žrtve nasilja u obitelji. Istraživanjem su bile obuhvaćene četiri teme: zapošljavanje ili zadržavanje posla u slučaju zaposlenih žena, briga o djeci, stanovanje tj. način na koji su riješile stambeno pitanje nakon što su napustile nasilnika ili ako su u nasilnoj vezi predstavlja li stambeni problem prepreku u odlasku, te načini na koje su realizirale pravnu pomoć i zastupanje na sudu. Istraživanje je provedeno po regijama Hrvatske, te je dio šireg istraživanja provedenog i u Srbiji i Bosni i Hercegovini.

Prikupljeni podaci prezentirani su u ovoj studiji u formi kvalitativnog izvještaja iskustava koja su iznosile sudionice – sažeto su opisana karakteristična iskustva, ilustrirana su citatima izjava sudionica, te su izneseni zaključci. Ovaj kvalitativni izvještaj predstavlja i polazište za razvoj strategije kojom bi se poboljšala situacija rješavanja problema zlostavljanih žena.

4.1. Rezultati

4.1.1. Briga o djeci

U toku razgovora, posebno prvog dijela, sudionice su iznosile svoja iskustva vezana uz proživljeno nasilje od strane partnera. Kako ta iskustva nisu obuhvaćena ciljem ovog istraživanja, nisu obrađivana. No, svakako je važno naglasiti da su sudionice i njihova djeca trpile, ili još uvijek trpe, teške oblike tjelesnog, psihičkog i/ili ekonomskog zlostavljanja. Ako nisu i sama bila zlostavljana, djeca su bila promatrači zlostavljanja ili su tema sporova o skrbništvu među roditeljima. Nekoliko sudionica nalazi se u teškoj situaciji u kojoj je, ne njihovom voljom, skrbnišтво nad djecom (upravo zbog nezaposlenosti i ne postojanja adekvatnog stambenog rješenja) dodijeljeno njihovim partnerima koji im otežavaju susrete, djecu opterećuju negativnim pričama o majci i sl. Sve to ukazuje na potrebu vrlo suosjećajnog i empatičnog ophođenja sa ovim ženama i njihovom djecom koje treba biti osigurano u svim institucijama, ali i od strane šire javnosti.

Iako većina sudionica ima djecu, dob njihove djece, financijska situacija, radni status i odnosi u široj obitelji su potpuno različiti, pa samim time i njihova iskustva vezana uz brigu o djeci.

Problematika brige o djeci različita je ovisno o tome radi li se o djeci predškolske ili školske dobi.

„Mislim da je teže što su djeca manja. Mislim da je puno teže što su djeca manja.“, sudionica iz Pule

Majke, žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja, koje imaju djecu predškolske dobi suočavaju se s problemima koji su vezani prvenstveno uz čuvanje djece, te uz financiranje vrtića. Problemi čuvanja djece predškolske dobi usko su povezani sa zaposlenjem. Sudionice su većinom bile nezaposlene i ostajale su kod kuće i čuvale djecu. Od njih se očekivalo da brinu o djeci te su im se stalno plasirale informacije da su žene koje daju djecu u vrtić loše majke. To da su nezaposlene i da djeca nisu u vrtiću otežalo im je odluku o odlasku – bile su svjesne da nemaju kamo s djecom, te da se ne mogu zaposliti dok djeca nisu u vrtiću. To im se činilo bezizlaznom situacijom za koju nisu vidjele rješenja.

„Nije bit to, bit je da si ti ostavio dijete; da sam ga i dala u vrtić onda bi ispalo još gore, maltretira dijete, neće na dijete da pazi.“, sudionica iz Plaškog

Dodatni problem s kojim su se suočavale jest prijavljivanje u vrtić – u nekim vrtićima su imali razumijevanje za njihovu situaciju i davali im prednost pri upisu, dok su nekim vrtićima to nije bio slučaj. Zbog činjenice da su nezaposlene dolazile bi na dno liste.

„Ja koliko znam, žene žrtve nasilja mogu, sve zavisi o njihovom ekonomskom statusu,

mogu dobiti besplatno vrtić, ali opet imaju tu prioritet žene, recimo one koje ne rade

žene žrtve nasilja neće dobiti, dobit će ona koja radi. Tu su negdje žene diskriminirane, ako su žrtve nasilja. Znaju biti slabijeg imovnog stanja, sve to jedno povlači za drugim. A kod nas teško, u patrijarhatu žena koja ne radi nema potrebe staviti dijete u vrtić. Zašto bi dijete išlo u vrtić, ako ona ne radi.," sudionica iz Umaga

Sudionice iz manjih mjesta navode da su zbog ograničenog broja vrtića mjesto dobivale u vrtiću udaljenom više kilometara, što je njima bez posla i prijevoznog sredstva činilo odvođenje djeteta u vrtić nemogućim.

„Nisam bila zaposlena i nisam smatrala da bi to dijete slala u vrtić, kao prvo nisam imala mogućnosti da vrtić i plaćam, a prvi vrtić je u Josipdolu, nemam ga čim ni odvest do Josipdola, ni doći po nju tako da u vrtić nije išla.," sudionica iz Plaškog

Za djecu koja pohađaju vrtić pitanje plaćanja vrtića je sudionicama veliki problem. Rijetke od njih su upoznate sa svojim pravima djelomičnog ili potpunog oslobađanja od plaćanja vrtića. Neke od njih su s tim upoznate i trenutno koriste te beneficije.

„Ja sam tek sad nedavno čula da majke koje su same, da imaju pravo na pola. Da pola plaćaju roditelji, ili očevi, općenito, koji su sami, da imaju pravo na pola cijene. Sad ne znam je li to točna informacija.," sudionica iz Slavenskog Broda

„Financijski mi je jako teško, tek sam prije par dana dobila odobrenje od grada, plaćat će mi 6 mj. vrtić.," sudionica iz Novigrada

Za sudionice koje su zaposlene problem predstavlja čuvanje djece nakon radnog vremena vrtića. One često imaju poslove koji su u smjenama i teško se snalaze one koje nemaju podršku obitelji u tom smislu. Ostavljanje djece na čuvanje očevima zbog njihova ponašanja i odnosa nije opcija.

„Jer smo bez novca bez materijalnih sredstava, koliko ja to sad pratim, bilo bi im jako bitno da neko negdje može čuvati tu djecu, a da to ne bude ustanova koja ima radno vrijeme do 16 sati.," sudionica iz Pule

„Kako organiziram život? Teško. Možete li zamisliti kako mi je dok sam na poslu jer znam da su djeca ostala sa ocem za kojeg nikad ne možeš znati što će napraviti i kako će reagirati.," sudionica iz Pakraca

Sve zajedno stavlja sudionice u poziciju da same brinu o svojoj djeci i pri tome se snalaze na različite načine. Sve to im svakako otežava prilagodbu na samostalan život.

„Ja sam ponosna mama, dvoje ponosne zdrave djece, zahvaljujući sebi i nikome drugome, najmanje našem društvu, sama.," sudionica iz Novigrada

„Ja sam samohrana majka, djevojčica je sada trenutno petnaest godina. Dijete je s posebnim potrebama, Downov sindrom je u pitanju. Za vrijeme dok je išla u vrtić nisam imala pomoć, niti od strane Centra niti od neke bliže rodbine. Ja sam ju odvozila u vrtić i natrag biciklom, nevezano za vremenske uvijete. Ali što se tiče osoblja u vrtićima i školama, naišla sam samo na razumijevanje.," sudionica iz Slavenskog Broda

Majke školske djece manje su opterećene problemom čuvanja djece (odnosno on je kod njih nešto drugačiji), a više brigom o financijama i psihičkom zdravlju djece.

Sudionice koje su zaposlene imaju problem sa čuvanjem školske djece (prvenstveno one mlađe dobi) dok su one na poslu. To rješavaju tako da ih često vode sa sobom na posao ili pokušavaju pronaći nekog da ih nadgleda dok su sama kod kuće. To podrazumijeva stalno nazivanje telefonom i brigu je li s djecom sve u redu. Takva djeca ranije postaju samostalna i nauče voditi brigu o sebi prije od ostale djece.

„A najviše je bio sam, tako da jedina veza nam je bila telefon, stalno me je zivkao na posao i tata nije vodio brigu o njemu... i tada smo bili stvarno... i prošla sam svašta, želim pomoći svakome kome budem mogla i treba se pobrinut da bi se našla ustanova koja bi se pobrinula o takvoj djeci.," sudionica iz Poreča

„Vodila sam ih na posao, ili sam bila u kuhinji. Djeca su bila ispred firme. U zadruzi, na branju grožđa, maslina, djeca su bili sa mnom. Nitko mi ih nije nikad čuvao, niti ih čuva dan danas.“, sudionica iz Buja

Za vrijeme školske godine majke se suočavaju s većim financijskim izdacima – na početku školske godine prilikom nabavke knjiga i školskog pribora; tokom godine za izlete i terensku nastavu, te za obroke u školi. Pri tome su samo djelomično upoznate sa svojim pravima, pa često imaju dojam da traže milostinju, što im predstavlja psihičko opterećenje. Na kraju se opet snalaze svojim snagama i pokušavaju što više toga priuštiti svojoj djeci – ulaze u kredite, posuđuju novce, razmjenjuju knjige i sl.

Sudionice opisuju da njihova djeca većinom imaju neke posljedice zbog obiteljskih uvjeta u kojima su živjela. Ako su dobri učenici (što mnogi od njih jesu), onda imaju problema s vladanjem. Nerijetko imaju problema i u savladavanju školskog gradiva, te se susreću s nerazumijevanjem razrednika i nastavnika u školi. Imaju dojam da postoji veliko etiketiranje njihove djece i objašnjavanje svega što oni naprave obiteljskom situacijom, ali i stigmatiziranje njih kao majki. To njihovu djecu stavlja u nepravedan položaj i otežava im prilagodbu na zahtjeve škole.

„Ali, recimo, škola. Negativno o našoj školi mogu samo reći. Bez senzibiliteta, nerazumijevanje, maltretiranje, nitko se nije zapitao u toj školi, dijete koje je bilo pozitivno šest godina, zašto to dijete ima sedam jedinica na polugodištu.“, sudionica iz Novigrada

„Pa ja imam problema sa sinom u osnovnoj školi, sa ponašanjem. Znači odličan učenik, sa pet, sve učenje o.k, s tim što dovodi do tih nekih agresivnih ispada. I, sad ćemo vidjeti. Trebali bi kod psihologa, što će biti. On je ovako miran, dobar, nije ni agresivan, i mazan je strašno, ali jednostavno neke situacije ga dovedu do toga da on bukne.“, sudionica iz Buja

Neke od sudionica opisuju vrlo pozitivna iskustva sa školskim osobljem – razumijevanje situacije, izlaženje u susret prilikom odgovaranja, opravdavanja sati i toleriranjem manjih ispada djece. Osim toga, takvo osoblje ima razumijevanje i prema njima kao samohranim majkama i izlazi im u susret s informacijama i financijskim izdacima.

„Osnovna škola, srednja škola, nikada nisu bili nikakvi problemi. Naprotiv, razrednici i nastavnici su bili odlični. Odlični, jednostavno su se fantastično ponašali prema toj djeci. Posebnu pažnju, posebno ponašanje su imali prema toj djeci. U pozitivnom smislu. Odlično, zaista odlično.“, sudionica iz Slavenskog Broda

„Ako nije stigla, tri dana nije bila u školi, i ja odem i kažem razredniku, stariji čovjek i muškarac, je li, što me šokiralo, da se može s muškarcima razgovarati tako. Kad mu kažem imali smo probleme, selili smo baš tada i nije uspjela naučiti, i on joj je pomakao ispit iz njemačkog. Recimo, dao joj je rok tri dana da nauči, tri dana je učila i onda je dobila odličnu ocjenu. Baš su bili, davali su prilike, moglo se razgovarati, moglo se reći. A da ostane anonimno.“, sudionica iz Rijeke

Kako većina sudionica koje su sudjelovale u istraživanju ima maloljetnu djecu pitanje o daljnjem školovanju im je daleko, ali u vezi s njim nisu vrlo optimistične. Teško im je podnositi troškove i obaveznog obrazovanja, a o odlasku na fakultet većina njihove djece ne može ni razmišljati. Rješenje sudionice vide u posebnim stipendijama namijenjenim njihovoj djeci. Manji dio starijih sudionica ima punoljetnu djecu i samo je nekolicina njih na studiju – to su im veliki izdaci u kojima, uz dodatne stipendije i pomoć obitelji, sudjeluju i sama djeca.

„Ja nisam u mogućnosti sama. Kad ne radim, nisam u mogućnosti. Kad bi htio ići dalje, a ne mogu ga školovati.“, sudionica iz Umaga

Majke, sudionice ovog istraživanja vrlo su slabo upoznate sa financijskim olakšicama i drugim pravima vezanim uz brigu o djeci kao žene žrtve zlostavljanja. Traženje financijskih olakšica često doživljavaju, ali im se tako i predstavlja, kao milostinju koju država i njeni službenici nevoljko daju „socijalnim slučajevima“ i one su često sklone odgađati njeno traženje dok se ne nađu u stvarno bezizlaznoj situaciji. Takav stav institucija kojima se obraćaju za pomoć otežava njihovu prilagodbu na samostalan život i nepovoljno djeluje na njihovo mentalno zdravlje.

Najviše takvih negativnih primjera sudionice imaju sa Centrima za socijalnu skrb, koje one vide kao instituciju koja bi trebala biti najotvorenija ka njihovim problemima i najspremnija na pomoć.

„Ne. Nitko mi nije rekao. Teško je doći do ikakvih informacija. Jedno piše u protokolu, a drugo se radi. Sad kad bih ja spomenula nekome tamo da u zakonu piše nešto drugo, onda bi ja ispala glupava ili naporna.“, sudionica iz Slavenskog Broda

„S obzirom da sam ja vrlo često kontaktirala sa Centrom za socijalnu skrb ako postoje neka prava koja sam ja imala a niko mi ih nije rekao, ja mislim da su oni, da je taj centar prekršio neka moja prava, kao takvi su, bila sam zadnjih tri godine - ma najmanje trideset puta sam bila na centru iz raznoraznih razloga, ali oni su jednostavno nemoćni i apsolutno nemaju nikakvu ulogu u cijelom ovom sistemu, jer ako su imali ulogu, onda su oni mogli pomoći meni i mom djetetu, ali stvarno nisu po ničem, mislim da nemaju nikakva prava, osim što su jedna institucija u zraku. Čak sud nije obavijestio centar da dijete svjedoči.“, sudionica iz Karlovca

„Ja jesam se obraćala socijalnoj radnici, koja nije ništa napravila, rekla je da sam ja građanka, kao i svi ostali, zašto bi ja imala neke privilegije. Kao da sam tražila besplatno da mi upiše dijete u vrtić. Tako se odnosila na taj financijski dio, nisam «te» tražila, tražila sam samo blizinu, pošto mi je predaleko bilo. Dakle, nisam dobila pomoć.“, sudionica iz Slavenskog Broda

Beneficije i prava koja bi njim olakšala prilagodbu su: direktan upis u vrtić po subvencioniranim cijenama, financijske olakšice prilikom nabavke knjiga i školske opreme, postojanje stipendija te rad na smanjenju negativnih stereotipa, posebno kod odgajatelja/ica i nastavnika/ica.

„Možda bi trebale službe državne po pitanju tog školovanja, ako dijete je za, dati sredstva, dati sredstva direktno za školovanje, ne moraju ići roditelju u ruke, ta stipendija.“, sudionica iz Slavenskog Broda

4.1.2. Zapošljavanje

Većina sudionica koje su sudjelovale u istraživanju su nezaposlene. Problemi s kojima se susreću one i zaposlene sudionice su različiti, pa će biti odvojeno i prikazani.

Nezaposlene žene

Ono što je zajedničko svim sudionicama je shvaćanje važnosti zaposlenja, ne samo u financijskom, već i u psihološkom smislu.

Većina žena koje su sudjelovale u istraživanju financijski je iznimno ugrožena – nezaposlene su, često ne primaju alimentaciju, ovise o dječjem doplatku i ostalim socijalnim davanjima koja nisu dostatna ni sigurna. Sve to ih stavlja na sam rub egzistencije i predstavlja veliki stres i izvor nezadovoljstva u njihovom životu. Sudionice opisuju svakodnevne situacije u kojima biraju što će kupiti, koje račune platiti i kako preživjeti do kraja mjeseca. Posebno je teško sudionicama s djecom, koja imaju veće financijske izdatke kojima one teško udovoljavaju. Zbog svega navedenog, često prilično očajne, prihvaćaju vrlo nesigurne i potplaćene poslove "na crno", što samo dodatno otežava njihovu situaciju. Na takvim se poslovima često aktivira retraumatizacija i osjećaj manje vrijednosti.

Osim toga, sudionicama nedostaje osjećaj sigurnosti i korisnosti koje im posao može pružiti, te osjećaj da su same sposobne brinuti se o sebi i svojoj djeci. Većina njih je godinama bila izložena uvredama da ne vrijede i da su nesposobne i upravo bi im posao dao potreban osjećaj da mogu same.

Sudionice koje su nezaposlene nalaze se u začaranom krugu iz kojeg im je teško izaći. Radi se većinom o ženama koje su za vrijeme trajanja nasilja bile nezaposlene – ili su oduvijek nezaposlene i brinule o kućanstvu, ili su dale/dobile otkaz. Često je njihovo ostajanje bez posla bilo povezano s nasiljem – partneri su im stvarali probleme na poslu ili su problemi s kojima su dolazile na posao bili toliki da nisu uspijevale adekvatno obavljati posao. Osim toga, kod kuće su često trpjele zlostavljanje i vrijeđanje koje je bilo potaknuto činjenicom da rade

– prema vjerovanju njihovih partnera - žene koje rade su manje vrijedne i loše žene, da im se najjednostavnijim činilo odustati i dati otkaz.

„Ja nisam nikada ni radila jer mi nije dao da radim. Uvijek je govorio da sam ja glupa i nikakva i što ja mogu uopće raditi.“, sudionica iz Slavenskog Broda

„Ja jesam radila, ali prije ono, skoro deset godina. Zabranio mi je da idem na posao, kaže da muški rade, a žena bude kod kuće. I tako je to bilo. Ali, inače, voljela sam svoj posao. I kao djevojka sam radila, mogla sam si lijepe stvari kupiti, a sada pogledajte me, skoro u dronjcima hodam.“, sudionica iz Slavenskog Broda

„Ja sam imala tih problema, kad god sam počela raditi morala sam dati otkaz, to je bilo ono da ja samo idem raditi nisam kod kuće i tako. Imala sam svađe, ako se ne javim na poslu na mobitel, tko zna gdje si, s kim si, što radiš, onda me se ometalo, zvalo na posao, dođem kući, onda nastavlja.“, sudionica iz Slavenskog Broda

Kad uzmemo u obzir činjenicu da je većina njih bila u dugogodišnjim nasilnim vezama postaje jasno da imaju malo ili ništa radnog iskustva i da su s te strane teško zapošljive. Kad se tome pridoda činjenica da bi iz veze najčešće trebale otići u nezaposlenost, same s djecom, postaje jasno koliko im je zaposlenje i sigurnost koju ono pruža važno. Upravo je nezaposlenost i osjećaj da će posao teško naći čimbenik koji im je otežavao donošenje odluke o napuštanju partnera.

„Loša je situacija, loše ako ostanem, bit će mi isto kao što je ako odem. A gdje ću, gdje ću bez novaca bez posla bez stana, bez dana radnog staža, mislim nekako se osjećam kao da sam ja ovisna o nekome, kao da ja tu moram biti“, sudionica iz Korenice

„Izaći, a ne znaš je li ideš u sigurno ili nesigurno. Pogotovo ako imaš djecu. To je najteže u svemu.“, Slavonski Brod

„To što sam dobila posao mi je pomoglo da donesem konačnu odluku i da odem.“, sudionica iz Pakraca

Imaju malo radnog iskustva, same su s djecom koju nema tko čuvati pa traže samo poslove s jutarnjim radnim vremenom i bez rada vikendom. Sve to, u današnjim uvjetima u Hrvatskoj predstavlja gotovo nemoguću misiju i okreće ih traženju povremenih poslova "na crno" koji su tek kratkoročno rješenje. Takvi im poslovi, koliko god neadekvatni, omogućavaju da se prilagode situaciji u kojoj se nalaze i da istovremeno imaju makar nekakve prihode.

„Tako da za sad još, možda bih i mogla naći posao, ali jednostavno sad još nemam nekoga tko bi mi pričuvao dijete. Sad dok ta faza ne prođe, e onda. A ovako se snalazim. Malo radiš ovdje, malo odradiš tamo, malo kod kuće, malo roditelji pomognu.“, sudionica iz Slavenskog Broda

„Trebam stalan, posao koji bi bio korektan. Kopala bi. Da mi se prilagođava, jutarnja smjena, da kada dođem kući sjednem sa svojom djecom, da pišemo zadaću, da naučimo to i ostatak vremena da provedemo zajedno. Tražim posao koji bi bio od ujutro do popodne kada su djeca u školi kako bi bila sa djecom. Posao ne bih birala, kuhanje, spremanje, peglanje, čišćenje, ništa mi nije teško.“, sudionica iz Pakraca

Posebno loša situacija je u manjim mjestima Like i Slavonije, u kojima je gospodarska situacija vrlo loša, ali u kojima su prisutni i veći stereotipi o zlostavljanim ženama. Svugdje, a posebno u manjim sredinama, zlostavljane žene nose stigmu manje vrijedne, problematične žene koja svoje probleme donosi i na posao. Dio poslodavaca ne želi ili se boji zapošljivati zlostavljane žene zbog mogućih problema koji im mogu stvarati njihovi partneri, a dio vjeruje da su manje dobre radnice (zbog potencijalno čestih bolovanja, brige za djecu, rastresenosti i sl.)

„Velika nezaposlenost je po velikima gradovima, a ovako u malome mjestu gdje imaju dvije trgovine i par kafića nemaš se gdje zaposliti.“, sudionica iz Plaškog

„Misle kao da si problem, ti osobno. Da zbog djece nećeš moći doći na posao, možda će doći suprug, praviti će probleme, zastrašivati će te i ne znam što. Jel', da će poslodavac sam biti na gubitku. Možda čak da će ga se oštetiti na neki način. Možda se ljudi, eto, boje toga.

Ja ne znam stvarno, jel' bih ja to sad trebala isto prikrivat ili što? Jer možda, ako ja gubim s tim, treba se onda zapitati što reći da bi prošao i dobio posao.”, sudionica iz Slavenskog Broda

U razmišljanjima o tome treba li budućem poslodavcu reći za svoju situaciju sudionice imaju puno dilema. Većina njih ima dojam da im je to otežavajuća okolnost prilikom zapošljavanja jer smatraju da, kao što smo već naveli, većina poslodavaca nema razumijevanja za njihove probleme, ne žele se miješati i boje se problema koje one donose sa sobom. S druge strane, svjesne su da im treba pomoć i razumijevanje za situaciju u kojoj se nalaze.

”Recimo, ja sam na Zavodu za zapošljavanje i to da sam ja žrtva zlostavljanja djeluje, ne pozitivno, već naprotiv, negativno. Ako i postoji radno mjesto, oni neće. Naprotiv, kažem, to je negativno za žene, za osobu koja trpi nasilje. Neće zaposliti tu ženu. Baš neće. Ja sam osobno prikrivala svoje probleme. I sad javi se privatno, jer sam na crno radila, javim se i šutim. I sad se pročuje, dođe do šefa ili šefice da ja imam problema, već oni onako, znate, e ona ima problema, ima troje djece i znate to već. Smeta im.”, sudionica iz Slavenskog Broda

„Čak naprotiv, to mi djeluje tamo negativno, jako negativno. Već si ono, kao radno nesposoban, skoro kao radno nesposoban.”, sudionica iz Slavenskog Broda

„Ja evo jesam imala problema. Sve poslove koje sam radila do sada, to je bilo konobarenje u selima. I nisam bila ni prijavljena, a mijenjala sam druge, i sama sam htjela otići s posla, nije mi odgovaralo iz različitih razloga. Ali recimo, baš na zadnjem mi je šef rekao da ne želi da više dolazim zato što je muž stalno dolazio, stalno je tamo bio, kontrolirao s kim pričam, s kime ne, kako se ponašam i to. I jednostavno je šef rekao da ne želi probleme. Tako da, muž je kriv što sam tamo izgubila posao.”, sudionica iz Slavenskog Broda

„Informacije se više koriste kao metoda isključenja. Recimo da imam posao i da poslodavac zna da sam žrtva nasilja. Vjerojatno će misliti: imat ću problema, doći će njezin muž, što će biti s djecom: bolovanja, dolazit će policija. Svaki poslodavac na sve osobe treba gledati jednako, vidjeti osobu kao osobu. Žene žrtve nasilja odbacuju, pogotovo ako je mlađa.”, sudionica iz Pakraca

Ono što je posebno zabrinjavajuće jest njihov osjećaj da se na institucionalnoj razini ništa ne poduzima kako bi im se pomoglo, i sve što su od odlaska iz nasilne veze postigle, pripisuju sebi i svojoj snalažljivosti.

„Uglavnom prijatelji i poznanici, uglavnom tako, jedino tako. Preko Zavoda za zapošljavanje ništa nije išlo. Ili poznanstva, da bi se neko ubacio negdje.”, sudionica iz Slavenskog Broda

Sudionice su vrlo malo upoznate s pravima pri zapošljavanju koja imaju kao žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja. Većina njih ne zna da ima neka prava, a one koje za njih znaju (i to isključivo preko nevladinih organizacija kojima su se obratile za pomoć) nemaju u njih povjerenja. Niti jedna od sudionica nije dobila posao preko posebnih mjera Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, navode da ih se rijetko poziva na razgovore i općenito nemaju povjerenja da će na taj način dobiti posao. Sudionice opisuju iskustva velikog nerazumijevanja i neuvažavanja njihove situacije od strane službenika u Zavodu za zapošljavanje, u smislu preporuke poslova koji su sezonski i van grada (a znaju da nemaju gdje s djecom), rada u smjenama i sl.

”Da, bila sam prijavljena na Hrvatski zavod za zapošljavanje, no međutim, da su oni jamčili nekakvo zaposlenje ili sigurnost - nisu. To je bilo mjesečno javljanje i to bi bilo to. Nekakvu preporuku ili nešto nisam dobila, čak ni od njih nisam dobila tu informaciju da bi žrtve obiteljskog nasilja imale prednost pri zaposlenju.”, sudionica iz Slavenskog Broda

„Čula sam da Hrvatski zavod za zapošljavanje provodi neke programe, ne znam kako funkcioniraju, ali mislim da definitivno zaslužuju prava i da ih trebaju imati.”, sudionica iz Slavenskog Broda

„Očajna je situacija, iskreno da kažem očajno i kad su me god pozvali to je bio Zagreb, ja moram dijete ostaviti i sve su to daljine i meni treba prijevoz.”, sudionica iz Plaškog

”Žene ne žele sažaljenje, nego posao koji će im omogućiti sigurnost i osigurati egzistenciju i

nikome na Hrvatskom zavodu za zapošljavanje nisam rekla da sam žrtva nasilja u obitelji.“, sudionica iz Pakraca

„Ne, nisam znala. Kod nas kada dođeš u Zavod, onda te zapišu i kažu posao si tražite sami ili kažu ti da ima posla u Austriji ili sezonski na moru. Kako da vodim djecu tamo u Austriju?“, sudionica iz Pakraca

Smatraju da bi se problem trebao rješavati na više načina:

- jasnijim i transparentnijim obavještavanjem o mjerama i pravima koje imaju žrtve zlostavljanja;
- sustavnim mjerama beneficija koje bi imali poslodavci koji zaposle ženu žrtvu nasilja – sličnim onima koje postoje za osobe s invaliditetom;
- podizanjem svijesti građana, ali i poslodavaca o problematici žena žrtava zlostavljanja;
- smanjenje stereotipa i predrasuda o ženama žrtvama zlostavljanja.

„Pa oni ne mogu, to je bilo nedavno na televiziji, ove godine na televiziji da će se postaviti jednom mjesečno, to su u vrhu pričali, da će biti emisija za žene, općenito, žrtve obitelji i što ja znam. Nikada to nije počelo. Koliko bi to državu koštalo, sat vremena u mjesecu da žene čuju svoja prava. Masa žena bi to gledala, razumijete? Sve od države potječe.“, sudionica iz Slavenskog Broda

„Ja sam izgubila radno mjesto, krivim njega jer mi je poslao policiju na poslu. Šefica se naljutila i dala mi otkaz jer su mi rekli otvoreno u oči – mi nećemo policiju na poslu. I pitam tu policajku – tko vas je poslao? I ona – mi moramo preko centra. Ja sam rekla da vidim značku! I neće mi pokazati značku. Morala sam podignuti glas i sve, i ja sam radi nje izgubila.“, sudionica iz Slavenskog Broda

„Ja mislim da bi udruge trebale imati malo veći glas. Čula sam da su im skraćene ruke, da nemaju pravo za sve. Tako da, Zavod za zapošljavanje bi trebao uzeti takve žene u obzir i preporučiti poslodavcima. Trebalo bi prvo zaposliti njih, nego od onih koji iz jedne obitelji rade po dvoje, troje. Mislim da je to prvenstveno, da bi se trebalo njima jer oni imaju sve podatke o nama i svakoj osobi.“, sudionica iz Slavenskog Broda

„Znači da bi grad mogao više aktivirati te žene koje su proživjele takva iskustva, da ih aktivira u zajednicu. Da im pomogne da nađu posao, da aktivira zajednicu.“, sudionica iz Umaga

Zaposlene žene

Zaposlene sudionice ističu sigurnost koje im zaposlenje prima – navode da im je to dalo sigurnost da će se i nakon odlaska od partnera uspjeti snaći. Posao je za neke njih predstavljao i oazu mira – mjesto na koje mogu otići i “odmoriti” se od obiteljske situacije, zaokupiti misli drugim problemima, družiti se s kolegicama i kolegama i održavati privid “normalnog” života.

„Mi žene koje smo u takvim brakovima, smo uglavnom izuzetno dobri radnici i vrijedni jer mi se radom liječimo, mi smo na poslu sretne, zadovoljne i zaštićene i dajemo na poslu maksimum.“, sudionica iz Pule

Za vrijeme dok su bile u nasilnim vezama iskustva sudionica s kolegama/icama i poslodavcima su vrlo individualna. Dio njih opisuje da nitko na poslu nije znao što im se doma događa, kako su to vješto skrivale i glumile da je sve u najboljem redu. Na to su se odlučile jer im je to bilo jednostavnije i jer nisu imale povjerenja u kolege/ice i nadređene da će razumjeti što im se događa. Kod njih je bio prisutan i sram zbog situacije u kojoj se nalaze.

„Kako da vam kažem, sve to ostavlja posljedice ne mene, ali ja se trudim da to niko ne vidi i čini mi se da pucam po šavovima.“, sudionica iz Pakraca

„Znate odgojena sam da žena mora slušati muža i da je sramota pričati o onome što se događa između muža i žene.“, sudionica iz Pakraca

„Moj muž nije dolazio. Ja sam krila da je prisutno nasilje, ali naravno da sam bila

rastresena na poslu. Znam da sam radila i greške u poslu, upravo zbog toga što sam bila dekoncentrirana. Puno puta sam se jako loše osjećala i mislim da nisam ni bila sposobna za posao.”, sudionica iz Slavenskog Broda

„Ja osobno nisam imala problema na poslu, zato što sam vjerojatno kao i svaka druga žena koja živi u takvom braku gdje je zlostavljač, uglavnom to držite nekako kao privatnu stvar, stvar za sebe, sakrivajte, prikrivate... jer dođete u situaciju da vas bude sram, da živite s nekim takvim.”, sudionica iz Pule

Dio njih, i to najčešće one kojima su partneri stvarali probleme i na poslu, rekly su kolegama/icama i poslodavcima što im se događa. Iskustva s tim su također različita. Manji broj sudionica je nakon toga dobio otkaz, a dio njih je naišao na apsolutno razumijevanje kolega/ica i nadređenih koji su ih štitili. Objašnjavaju da se sve zapravo temelji na tome kakav je tko čovjek i da se nisu ni na koji način osjećale zaštićene od mogućih reakcija poslodavaca.

„Ali moram naglasiti da sam jako sretna da moji na poslu imaju puno razumijevanja i imali su jer sam bila dobar radnik i ostala i tako da barem što se te strane tiče, na poslu su mi super. Griješila bi kad bi rekla protiv.”, sudionica iz Poreča

„Ja sam imala razumijevanje od šefova. Ja mogu reći, što se tiče posla, prije bi dolazila u 8 h i odlazila kad bi mogla. Sad me puštaju i prije 16 h. Što se tiče toga, meni to jako puno znači.”, sudionica iz Novigrada

„Moja šefica mi je izlazila u susret. U periodu kad je bilo najžešće me je rasteretila jednog djela obaveza koje je rasporedila na moje kolege dok sam ja bila u dosta žalosnom psihičkom stanju.”, sudionica iz Rijeke

4.1.3. Stanovanje

Vrlo slično kao i sa zapošljavanjem, riješeno stambeno pitanje sudionicama predstavlja važan preduvjet planiranja i ostvarivanja života van nasilne veze. Rješenje stambenog pitanja sudionicama olakšava/otežava donošenje odluke o napuštanju nasilnika i pri tome svaka od sudionica ima svoju „individualnu“ priču. U toj vrlo složenoj dinamici priče o odlasku, važni čimbenici usko vezani uz problem stanovanja su zaposlenje i podrška od strane rodbine. Važno je istaknuti da nekoliko sudionica ističe kako je upravo riješeno stambeno pitanje važan čimbenik pri dodjeljivanju skrbištva nad djecom i neke od njih su u tom smislu imale negativna iskustva sa centrima za socijalnu skrb.

„Jer nama ženama žrtvama nasilja je jako bitno taj krov nad glavom. Neka je dva sa dva, ali mi se tu osjećamo sigurno, i ja mislim, da su sve te žene spremne raditi i ne tražiti da im se to da u poklon. Da su one spremne to svojim radom platiti i isplatiti društvu i odužiti se. Ali taj krov nad glavom je toliko siguran, potreban. Vjerujte mi, dva sa dva, da se tu ta žena osjeća sigurno i svoja na svome.”, sudionica iz Pule

„Kada bi pronašla kuću za koju ne bi trebala plaćati veliki najam odmah bi otišla. Važno mi je da nađem mjesto za sebe i djecu da mi imaju gdje doći i gdje bi s osjećali komotno i sigurno.”, sudionica iz Pakraca

„Tako da, u biti, te žene ne znaju kuda bi s djecom. Da li bi uopće izašle iz te nasilne obitelji, jer u biti ne znaju, nemaju uvid u to sve i kako to realizirati. Jer pogotovo, ako si sam onda dobro, ali kad imaš djecu onda je to malo teže. Treba njih i školovati i hraniti i sve.”, sudionica iz Slavenskog Broda

„Ja ne bi imala gdje otići. Kao prvo mala su primanja i ne bi imala za život da odem negdje da si nađem kakvu sobicu, podstanarstvo. A gore kuću napustit ne bi mi bilo teško mada smo je zajedno radili i sve. Više sam uložila i kredite dizala za tu kuću nego on. Tako da mi ne bi bilo teško to napustit, jedino bi mi bilo teško i problem naći smještaj.”, sudionica iz Karlovca

Sudionice koje su zaposlene lakše donose odluku o odlasku u podstanarstvo, a nekoliko njih čak navodi da je već pokrenulo kredite za stan u kojem žive same s djecom. Pri tome je sigurnost posla ono što im je uvelike olakšalo samostalan život i podmirivanje troškova podstanarstva.

Podrška rodbine i mogućnost privremenog ili stalnog smještaja kod njih je također čimbenik koji olakšava donošenje odluke o odlasku. Sudionice to često vide tek kao privremeno rješenje jer su na stanovit način „željne“ samostalnog života i mira. Obitelj im najčešće pruža ne samo sigurnost, već i materijalnu podršku te im pomaže u brizi o djeci.

„Zahvaljujući mojim roditeljima, od kojih imam podršku veliku, eto, oni će mene prihvatiti sebi. Pomagati će mi koliko mogu oko djeteta, financijski, moralno. Svakako imam podršku od njih. Tako da sam ja sretna sam što imam riješeno kako odavde otići.“ sudionica iz Slavenskog Broda

„Ja sam kod roditelja. A da nema roditelja vjerojatno bi spavala u obližnjem parku kad bi prestale mogućnosti plaćanja nekakvog podstanarskog smještaja, što je sve vrlo izgledno s obzirom da danas su i poslovi i primanja takvi kakvi jesu. Dakle, smještaj kod roditelja.“ sudionica iz Rijeke

Sudionice koje nisu zaposlene i nemaju mogućnost smještaja kod rodbine nalaze se u nezavidnoj situaciji nesigurnosti, ali i dugotrajnijeg ostajanja u nasilnoj vezi jer im je teško ostvariti samostalan život. Osim toga, jedan dio sudionica nevoljko odlazi iz vlastitog doma u koji su uložile puno godina vlastitog truda, ali i novca i ostavlja sve to partnerima. Pri podijeli imovine često su izigrane i prevarene, te nakon odlaska iz zajednice ostaju doslovno bez ičega. Tu situaciju u kojoj one trebaju otići, a partneri ostaju na sigurnom, doživljavaju iznimno nepravednom i ona kod njih izaziva cijeli niz negativnih emocija.

„Pa naravno da je problem stanovanja jako važan i to je razlog ili barem jedan od nekoliko zašto sam još uvijek sa suprugom. Ljudi moji, čitav život sam radila u i na toj kući i sada mi nije baš lako otići i sve to ostaviti.“ sudionica iz Pakraca

Smještaj u skloništima sudionice vide kao krajnje i to samo kratkoročno rješenje. Većina sudionica nije znala za postojanje skloništa već su o tome saznavale od medicinskog osoblja, službenika Centra za socijalnu skrb ili u organizacijama civilnog društva kojima su se obratile za pomoć. Iako uvjete života u sigurnim kućama opisuju samo u pozitivnim terminima, svjesne su da su sigurnost i mir koje im se u njima pruža samo privremeni. Život u kući doživljavaju kao mogućnost koja im omogućuje da se oporave i na pravi način informiraju o svojim pravima i mogućnostima.

„Mislim da je ova Sigurna kuća, jednostavno, utočište za žene koje traže neku sigurnost, ohrabrenje, snagu i dobiju je tu. Eto, ja to mogu reći za sebe da to dobivam. Sve što se želim informirati, dobijem od službenica koje tu rade i s tim što sam tu.“ sudionica iz Slavenskog Broda

„Teško mi je bilo, bila sam u skloništu dva puta. Oba dva puta sam se vratila njemu zato što zaista nisam znala ni kuda bi, ni što bi nakon skloništa. Zapravo, jedan od osnovnih razloga zbog kojih sam se vratila je to, ono, da imam krov nad glavom.“ sudionica iz Novigrada

Odlazak u podstanarstvo za njih je najčešće jedina opcija koja ima puno svojih otegotnih okolnosti. Podstanarski stanovi su često vrlo skupi, a oni koji su povoljniji su neadekvatni za stanovanje. Osim toga stanodavci nisu skloni podstanarima s djecom, te rijetko pristaju prijaviti im boravište. Upravo to predstavlja prepreku u ostvarivanju prava koja im daju lokalne vlasti.

„Koliko sam stanovala, sve sam stanovala u privatnom vlasništvu. Plaćala sam sama stanarinu. Jednom prilikom sam išla u gradsko poglavarstvo pitati o tim pravima. Gospođa me pitala, bila je onako poprilično ljuta, spremna da me „napenali“. Kad sam pitala kakvu pomoć, kakva prava imam, tražila je od mene da ja budem na toj adresi prijavljena. Pitala sam gazdu za taj stan, no međutim, ne dolazi u obzir. Stekla bi stanarsko pravo. Što ja znam već što je on mislio s tim da bi njemu naškodilo. Dakle, to nisam uspjela.“ sudionica iz Slavenskog Broda

„Problem je bio kad smo tražili stan, ako imaš dijete malo onda su ti gazde rekle „ne“. Ne ide, neće. Nisam imala djece, a onda je slijedeće pitanje bilo – jel' mislite imati dijete. I onda ako misliš imati dijete, opet ništa.“ sudionica iz Rijeke

Sudionice su iznimno neupućene u prava koja imaju i koja mogu ostvariti preko lokanih vlasti ili nadležnih centara za socijalnu skrb.

„Ja mislim da nešto postoji, ali ne provodi se. Nismo upoznati s tim.“, sudionica iz Poreča

„I plus toga, ja evo isto nisam dovoljno informirana. Kada sam došla ovamo nisam znala apsolutno ništa. To na internetu, to je ono... Misliš da je, a u biti nije. Kažem, svi ti, na neki način te, kad dođeš – idi ovdje, kad dođeš tu – idi tamo. Non-stop guraju nekog drugog ispred sebe. I ti misliš da nećeš nikada doći na cilj, nikada.“, sudionica iz Slavonskog Broda

„Mislim da je dosta žalosno da to isto one službe koje su upoznate sa svim ovim slučajevima nisu nas obavijestile o pravima kao što je recimo Porezna uprava i sve drugo su jako ažurni za nadziranje prava države prema pojedincu. Međutim, očito ne postoji nikakav automatizam gdje bi vi bili obaviješteni o svojim pravima iako su sva naša imena i situacije na raznim mjestima i institucijama dobro poznati i dokumentirani. Dakle, tu povratne informacije doista nema. Kome je to u interesu doista ne znam. Imati Centar za socijalnu skrb koji ti ne kaže, a očito tamo sjede ljudi koji bi trebali nešto više znat nego osobe koje se nađu u poziciji da im je i potrebno takva prava i realiziranje.“, sudionica iz Karlovca

„Najveći bi mir imala i najveće zadovoljstvo da živim sama. A ne znam sad za podršku za stan. Bilo bi idealno kad bi bilo tako da se stvarno to što piše u zakonu da se pomaže takvim ženama, da stvarno to postoji. Jer ja nisam to nikad ni vidila niti čula za to.“, sudionica iz Korenice

Najvažniji faktor od kojeg ovisi koliko i koja prava će žena ostvariti, je taj na koju/kojeg službenika/cu će naići prilikom rješavanja situacije u kojoj se našla. Službenici/e s kojima se susreću često su nesusretljivi, neskloni pružanju potpunih i adekvatnih informacija i kod sudionica stvaraju dojam da im daju milostinju. Za veliki dio prava koja imaju nisu ni znale, a ona za koje su znale često nisu mogle ostvariti zbog nekih birokratskih poteškoća. Tako sudionice opisuju da su se prijavljivale na liste za dodjelu gradskih stanova, da su godinama visoko rangirane, ali ih se stalno prilikom dodjele stanova preskače. Prilikom ostvarivanja prava na sudjelovanje u troškovima stanarine i režija sve ovisi o službeniku/ci kod koje će slučaj završiti. Neke sudionice imaju iznimno pozitivna iskustva, osjećaju do ih službenici/e razumiju i da im žele pomoći, dok su iskustva nekih vrlo negativna i one ništa od svojih prava nisu uspjele ostvariti. Situacija je posebno teška u većim gradovima gdje je i više korisnika tih prava. Sudionice iz područja od posebne državne skrbi navode da kod njih još uvijek ima puno napuštenih stanova i kuća u koje mogu useliti i lokalne vlasti su spremnije na takva rješenja.

„Za najam gradskog stana. I ja sam predala svoje. Papiri su bili u redu. Nakon mjesec dana sam došla da pročitam listu. Bilo je pedeset i pet kandidata i ja sam se tražila na dnu. „Bože da nisam uopće na listi?“ Kad ono, za divno čudo, bila sam na prvom. I eto, već više od godinu dana sam prva. Kad pitam uvijek mi kažu da nema ništa i ne budite dosadni i tako to.“, sudionica iz Slavonskog Broda

„Tražila sam stan od grada i rečeno mi je da nema slobodnih. Nećete vjerovati ali u Pakracu je teško pronaći mjesto za stanovanje iako imate puno praznih kuća. A sada imam problem sa stanovanjem. Bilo bi dobro da postoji neki stan ili kuća u koju bi se mogle smjestiti žene hitno. Još bi bolje bilo da ima kadrovske stanove za žene kao što sam ja, mi.“, sudionica iz Pakraca

„Ja sam tražila pomoć. Ja sam napustila našu kuću zajedničku. On je u toj kući sada koja je prevelika za njega. Sad sam u podstanarstvu. Nisam koristila sredstva, dobila neku pomoć u vezi plaćanja najma režija. Socijalna skrb je pisala gradskom poglavarstvu da se dodijeli gradski stan, da nas stacioniraju na jednom mjestu, da se psihički jednostavno smirimo jer danas sutra, kao što se očekuje, se dogodilo. Gazda kaže – hajte van! Jednostavno, to je preteško za djecu. Navodno, ja sam baš razočarana na te, na tu gradsku upravu. Jednom sam nazvala, meni je gospođa tajnica rekla da sam ja imala razgovor sa gospodinom koji dodjeljuje stanove. Nikad nisam imala razgovor. Nikad nisam ni pozvana. To je par godina trajalo. Tako sam jednom to predala i gospođa iz socijalne skrbi predala. Nikad ništa od toga.“, sudionica iz Slavonskog Broda

„Svi smo mi ovdje sada privremeno, to je privatni smještaj. Zbrinuti smo. To smo stanove i kuće dobili na privremeni smještaj, privremeno korištenje dok se ne snađemo.“, sudionica iz Plaškog

Sudionice vrlo jasno navode da bi lokalne i državne vlasti trebale imati više sluha za ove probleme žena žrtava nasilja, i da bi osim smišljanja prava koja dobro zvuče trebali osigurati i dostatna sredstva za ostvarivanje tih prava. Pri tome bi trebali biti dobro koordinirani sa Centrom za socijalnu skrb i nevladinim organizacijama koje su u direktnom kontaktu sa ženama i koji im pravodobno mogu prenijeti točnu i pouzdanu informaciju o njihovim pravima.

„Po pitanju stanovanja, trebali bi se dodijeliti gradski stanovi. Na primjer, da se ne plaća naknada. Ili da se plaća kao nekad što je bilo po zakonu sto - dvjesto kuna. U nekim granicama normale. Stanarina u privatnom stanu je tisuću kuna. I to u lošijem stanu. Meni je potrebno s troje djece stan od pedesetak kvadrata, minimalno. I to da se zbijemo onako. Ali neka je pedeset kvadrata. Ne mora biti, kažem, parket, klima i ne znam što. Ali ti osnovni uvjeti, bar taj dio da se ne snosi.“, sudionica iz Slavonskog Broda

„Kada bi se, recimo, moglo osigurati, možda ne trajno, ali kao privremeno, da nam se ponudi nekakav stan ako želimo otići iz nasilnog okruženja, od muža. Jer nekada možda postoji želja, ali nema se kuda.“, sudionica iz Slavonskog Broda

4.1.4. Dostupna pravda

O pravima koja imaju i koja mogu ostvariti sudionice znaju vrlo malo, gotovo ništa. Među njima kruži jako puno dezinformacija ili polu-informacija koje su se prenosile usmenim putem. Ponovno je uočljivo da svaka od njih ima vrlo individualna i različita, pozitivna i negativna iskustva s institucijama s kojima se susreću.

Prve institucije s kojima se većina njih susreće su policija i centri za socijalnu skrb. O tim iskustvima uvelike ovisi kako će se njihova situacija dalje rješavati i koliko će one imati povjerenja u sustav općenito.

Sudionice koje imaju negativna iskustva u smislu da su policijski službenici zbog poznanstva sa partnerom ili vlastitih stereotipa postupali neprofesionalno, nagovarali ih da se vrate u obitelj i okrivljavali njih zbog nasilja, ili stručnih osoba u centrima za socijalnu skrb koje nisu pokazale razumijevanje već ih optuživali i odnosili se prema njima neprofesionalno, duže su ostajale u nasilnim vezama i puno su manje upućene u svoja prava. Te su se sudionice osjećale kao da su u cijeloj priči same, bez ikoga kome se mogu obratiti za pomoć. Opisuju iskustva u centrima za socijalnu skrb gdje ne samo da ih nisu uputili u materijalna ni u stručna prava koja imaju, već su ih nagovarale da je važno očuvati brak i obitelj.

„Nije tako jednostavno doći do razvoda. Samo kada se sjetim Centra bude mi zlo. Razgovori koji te zapravo nagovaraju na pomirenje ne uvažavajući ono što im govoriš.“, sudionica iz Pakraca

„Da sam ja znala da postoji besplatna pravna pomoć ja danas u ovim problemima ne bi bila jer ja, s obzirom da nisam radila godinu dana, nisam imala financijskih mogućnosti platiti si odvjetnika a psihički sam bila vrlo loše.“, sudionica iz Novigrada

„Išla sam u Centar. Nisu me uputili u moja prava. Imaš osjećaj da jedva čekaju da odeš i kao da se stalno pitaju zašto dolazim i što ih uznemirujem.“, sudionica iz Pakraca

„Mislim da je to kriva služba kojoj se ja obratim kad dođe do ove situacije, do nasilja. Mislim da su to oni krivi zato što oni meni ništa od toga nisu rekli. Koga biste vi krivili? Isto, naravno, ljude kojima se obratite, koji znaju zakon i znaju pravo, a nitko vam od toga ništa nije rekao.“, sudionica iz Korenice

Posebno je teška i složena situacija u manjim mjestima u kojima se svi poznaju pa je čuvanje profesionalne tajne gotovo nepostojeći pojam, a stigmatizacija puno veća.

„U Plaškome nemaš koga tražit pomoć. Ne bi tražila pa taman da krepam od gladi! Jer ovdje rade ljudi nemoralni. Kad bi ti pomogli znalo bi te do Kosovog polja i rugalo bi ti se. Neću dozvolit da se ponižavam pred ovakvom vlašću kao što je u Plaškome, to sad kažem.

Nikada u životu nisam tražila niti ću tražiti, jer to su ljudi koji gledaju sebe, svoj interes i samo sebe. Ako si došao u općinu tražiti 500 kuna pomoći, zna te. Cijela općina se ruga, priča – eno gledaj, šeće cestom, neće da ide zarađivati nego je došla mene tražit 500 kuna iz općine.” sudionica iz Plaškog

Među sudionicima ima i onih koje imaju pozitivna iskustva sa policijskim službenicima ili stručnim osobljem iz centara za socijalnu skrb koji su ih uputili u njihova prava i dali im podršku u napuštanju nasilne veze.

O institutu besplatne pravne pomoći sudionice znaju vrlo malo i često su dugo bile neinformirane po tom pitanju. Za njega najčešće saznaju u nevladinim organizacijama kojima se obrate za pomoć i skloništima, a vrlo rijetko preko Centra za socijalnu skrb ili lokalnih vlasti.

U ostvarivanju pomoći opisuju nekoliko problema i poteškoća:

- pogrešno ili nepotpuno informiranje o tome gdje i kako pravnu pomoć zatražiti i tko na nju ima pravo. Zaposlene sudionice opisuju iskustva da su mislile da se ona odnosi samo na one nezaposlene.

„Za besplatnu pravnu pomoć sam čula nedavno ovdje u Centru za socijalnu skrb, ali mi je rečeno da imaju pravo samo oni koji ne rade. A pošto ja radim...” sudionica iz Poreča

- Obrasci i formulari koji trebaju ispuniti prilikom traženja besplatne pravne pomoći su mnogima od njih dosta nerazumljivi i zahtjevni.

„Kada govorim o besplatnoj pravnoj pomoći onda moram reći da sam išla u općinu i tamo su mi dali taj obrazac da popunim. Kako da ga popunim kada puno od toga baš i ne razumijem.” sudionica iz Pakraca

- Sudionice smatraju da besplatna pravna pomoć koju imaju često nije najadekvatnija – imaju dojam da odvjetnici nisu posebno zainteresirani za takve slučajeve, da ih izbjegavaju, na ročišta šalju neiskusne pripravnike, ne odgovaraju na njihove pozive i često su spori u rješavanju postupaka.

„Nitko te neće uzeti. Zaobilaze nas, na žalost.” sudionica iz Pule

„Ja sam u Centru za socijalnu skrb vidjela plakat sa podacima o mogućnosti da se dobije besplatna pravna pomoć. Otišla sam do njih, ženice su bile izuzetno ljubazne susretljive, međutim, njihovo znanje je nedostavno i netočno. Ono što sam ja iskopala sama po internetu je bilo pet puta opširnije, opsežnije, točnije od onog što su mi one.” sudionica iz Rijeke

„Evo, ja odvjetnicu zovem, tu što mi je bila po državnoj dužnosti. Ona se meni dvije godine nije javila. I odjednom se ona neki dan javila da su iz, jer stalno prebacuju sudove, iz Vukovara – tamo di je njegovo sjedište, prebacili me u Vinkovce di sam ja bila prijavljena.” sudionica iz Buja

Kao poseban problem sudionice ističu sporost sudstva, odnosno dugotrajnost sudskih procesa koji se vode. Više njih navodi da su sudovi njihovim partnerima izricali kazne i materijalne i obaveznog liječenja, ali ističu da nakon isticanja presude nitko ne provjerava provodi li se ona zaista ili ne. Procesi oko dodjeljivanja skrbništva su često dugotrajni i mukotrpnji, kao i procesi podijele imovine, što je sudionicama posebno teško jer većina njih nema riješeno stambeno pitanje.

„Pravosuđe je sporo. Jako sporo djeluje. Ne znam da li je to zbog gužve općenito, da li je to toliko slučajeva ili to mora jednostavno tako. Ali je sporo. Užasno sporo. Doći do pravde, to je težak put. Jako težak.” sudionica iz Slavonskog Broda

„Od trenutka prijave nasilnika, sve što institucija napravi je da on ima 8 dana zabrane približavanja, maltretiranja i dalje prestaje sve. Branite se sami, štitite sami.” sudionica iz Umaga

S obzirom da su centri za socijalnu skrb najčešće prve institucije kojima se žene žrtve nasilja obraćaju, iznimno je važno kako će im se pri tome pristupiti. Sudionice smatraju da bi ih službenice u centru trebale obavijestiti o njihovim pravima, kako materijalnim, tako i pravnim i uputiti ih kome se obratiti kako bi dobile najadekvatniju moguću pomoć. Iz razgovora sa sudionicama stječe se dojam da je upravo to karika koja je na neki način najslabija.

„Pitala sam kod socijalne skrbi. Rekli su mi odite kod odvjetnika ili napišete to sami pa predajte na sud zahtjev za to. Oni nešto pomognu, ali na kraju više odmognu nego pomognu. Ništa od te njihove pomoći. Oni gledaju da ukinu sve, kamoli da pomognu.“
sudionica iz Plaškog

Iako sudionice navode da je sudstvo vrlo važno i presude koje će se donijeti o skrbništvu, podijeli imovine ili kažnjavanju nasilja uvelike određuju njihov daljnji život, ta prva stepenica u izlasku iz nasilne veze su upravo centri za socijalnu skrb. Način na koji se u Centru odnose prema njima na neki način određuju i „oboji“ cijeli daljnji postupak. To je prvo mjesto na kojem sudionice mogu dobiti nadu ili se dodatno zakopati u priči o vlastitoj krivnji, grižnji savjesti i nesposobnosti.

„Žrtve su, od strane okoline, i toliko psihički opterećene, i toliki pritisak imaju žrtve nasilja, da se čak stvori kompleks. Da se osoba koja je trpila nasilje izolira. Javna sramota. Uz tu javnu sramotu, toliki se pritisak stvori na tu ženu da se žena povlači. Stvori se neki kompleks manje vrijednosti, žena se povlači, jednostavno prikrija od društva.“
sudionica iz Slavonskog Broda

„Znate, oni vam kažu da je najbolje da se vratim, djeca su tu, a onda oni imaju manje posla. A tek psiholog? Što oni rade i za koga su tamo? Meni treba pomoć, a ona priča o tome da djeci treba otac. Koji otac koji majku i njih ganja nožem i ne pita ih jesu li su gladni!“
sudionica iz Pakraca

„Ja imam osjećaj da kad kažete da ste žrtva nasilja ono kao da mu čitate iz očiju – pa tko ti je kriv, riješi svoje probleme. Eto znate točno kako se onda osjećam.“
sudionica iz Karlovca

Nevladine organizacije i skloništa su mjesta na kojima većina sudionica prvi put osjeti razumijevanje i počne razmišljati o sebi na drugačiji način. Na tim mjestima dobiju nadu, vjeru da se stvari mogu riješiti na, za njih pozitivan način, te često po prvi put saznaju o pravima koja imaju. U organizacijama ih informiraju o koracima koje bi trebale poduzeti, daju im besplatne pravne savjete, a najviše im pomognu iskustvom i razumijevanjem. Žene upravo nevladine organizacije opisuju kao mjesta na kojima se netko po prvi put odnosi prema njima kao prema dostojnim ljudima.

„Meni je pravnica koja radi za Sigurnu kuću Istra, ona mi je pisala što god mi je trebalo.“
sudionica iz Pule

Dodatni problem, međutim, predstavlja činjenica da puno njih za organizacije civilnog društva sazna kasno i često slučajno. Osim toga u svim mjestima one niti ne postoje. Sudionice navode da često zbog nedostatka materijalnih sredstava nisu bile u mogućnosti otići u drugi grad ili nazvati organizaciju i obratiti im se za pomoć.

Sudionice smatraju da sustav treba funkcionirati puno bolje u smislu veće iskoristivosti prava koje žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja imaju. To se odnosi na sve segmente pravne procedure s kojom se susreću. Osnovni problem je to što one nisu upućene u sva prava koja imaju, a u cijeloj proceduri ostaje nejasno tko bi ih o tome trebao informirati. Njihovo je mišljenje da bi tu centri za socijalnu skrb trebali imati značajniju ulogu i uputiti ih u proceduru ili u organizacije koje im mogu pomoći. Iako sudionice jasno prepoznaju trud organizacija, navode da bi oni trebali još glasnije oglašavati pomoć koju nude.

„Socijalna skrb da pruža detaljne informacije o pravnoj pomoći, o svim pravima žena da zbilja adekvatno žene uputi. Svakoj ženi kaže sve, jer ne kažu puno toga.“
sudionica iz Slavonskog Broda

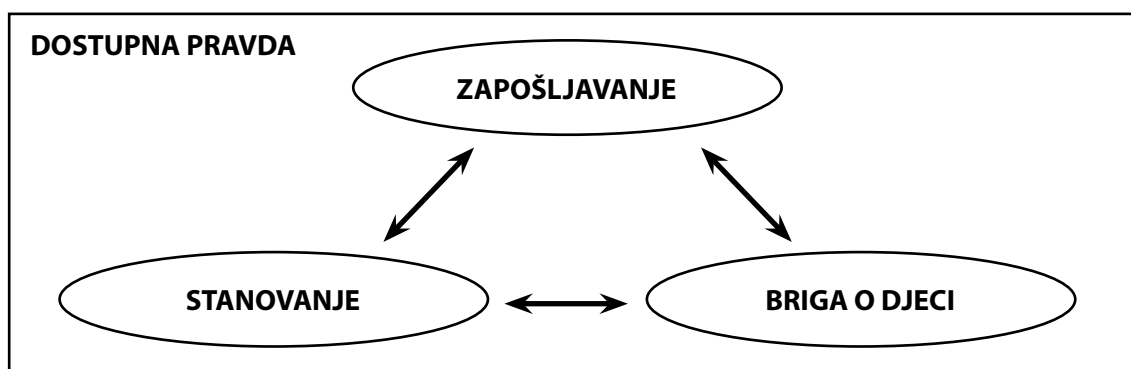
„To je tabu tema ovog društva. O tome se nigdje ne govori. Ne istupa se nigdje. Svaka čast

entuzijastima i ljudima kojih ima. Sada znam, jer ih ima. Do sada nisam znala i drago mi je da sam ih upoznala i stvarno ih treba maksimalno podržati država i grad koji ih ima kao što ih ima Pula ili Poreč.“; sudionice iz Poreča

„Uglavnom bi se trebale više udruge oglašavati o svojim aktivnostima. Koliko ja znam iz iskustva, iz razgovora sa svojim prijateljicama, uglavnom one nisu toliko baš obaviještene da postoji neka udruga, koja bi mogla njima pomoći. Tako, znači, oglašavanje dosta znači ženama.“; sudionica iz Slavonskog Broda

4.1.5. Zaključci i preporuke

Provedeno istraživanje još jednom pokazuje da je problem zlostavljanja u obitelji i njegovih posljedica složen i da ga je nemoguće promatrati segment po segment bez praćenja cijele slike.

Slika 1. – Prikaz međudjelovanja problema zapošljavanja, stanovanja, brige o djeci i dostupne pravde u okviru zlostavljanja

Slika 1. prikazuje kako su problemi vezani uz zaposlenost/nezaposlenost, riješeno stambeno pitanje te osiguranu brigu o djeci međusobno povezani i ovisni. Mjere usmjerene samo na jedan od tih segmenata nemaju snagu da postignu dobre efekte poboljšanja kvalitete života žrtava obiteljskog/partnerskog nasilja i adekvatnu prilagodbu. U planiranju daljnjih koraka i akcija te strategija pomoći ženama žrtvama obiteljskog/partnerskog nasilja potrebno je osigurati integrativni pristup pri tome vodeći računa o individualnim potrebama. Ono što istraživanja, ali i iskustvo rada s tim ženama pokazuju, jest da je svaka priča različita, te da svakoj od njih treba drugačije pristupiti kako bi se problemi riješili. Potpuno je neprimjereno nametati mjere koje su nefleksibilne.

Problem koji se provlači kroz sva ispitivana područja je problem nedovoljne informiranosti žena o njihovim pravima i načinima njihova ostvarivanja. One su ili potpuno neinformirane ili imaju pogrešne informacije. Jedina mjesta koja one ističu da su im u tom segmentu korisna su organizacije civilnog društva kojima su se obratile za pomoć. Pomoć i informacije koje su tražile u centrima za socijalnu skrb i lokalnim vlastima su nesustavne i više pod utjecajem stava i spremnosti na pomoć osobe kojoj se obrate, nego slijedenja pravila i protokola. To je svakako segment na koji je potrebno jasno upozoravati, jer primjeri postupanja koje žene opisuju više nalikuju na produžetak zlostavljanja nego na pomoć.

Slijedi kratak prikaz problema iz svakog od navedenih segmenata:

- Problemi brige o djeci mogu se svesti na dva osnovna područja – čuvanje djece i materijalna sredstva. Oba problema su usko povezana sa problemima stanovanja i zaposlenosti. No, ono što je osnovno jest činjenica da osigurano čuvanje djece i ostvarivanje financijskih olakšica vezanih uz djecu oslobađa resurse koji se mogu usmjeriti na rješavanje stambenog pitanja i pitanja zaposlenosti. Pri tome prijedlozi uključuju ostvarivanje prava prvenstva prilikom upisa u vrtiće, sufinanciranje dijela troškova boravka djece u vrtiću ili školi, jednokratne pomoći za nabavku knjiga i opreme, stipendije, te osiguravanje brige o djeci kroz cijeli dan (a ne samo tokom jutra).

- Problemi stanovanja često su oni koji otežavaju donošenje odluke o napuštanju nasilne veze. Žene su često te koje trebaju tražiti alternativni smještaj i sa djecom napustiti dom koji su stvarale, te otići u nesigurnost traženja adekvatnog smještaja koji si mogu priuštiti. Cijene najmova i režija su visoke, a stanodavci često neskloni samohranima majkama. Prijedlozi rješavanja ovog problema odnose se na ostvarivanje prava na sufinansiranje dijela troškova, te ostvarivanje prava prvenstva prilikom dodjeljivanja gradskih stanova.
- Problem (ne)zaposlenosti je usko vezan uz osnaživanje žena da budu sposobne samostalno se brinuti o sebi i svojoj djeci, te prekida obrasca osjećaja manje vrijednosti. Žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja predstavljaju specifičnu populaciju žena koje, većinom zbog životnih okolnosti, imaju malo radnog staža i iskustva i kao takve su teže zapošljive. No, upravo je tu prostor za adekvatno i sustavno provođenje mjera poticanja zapošljavanja ovih žena, kao mjere njihovog osnaživanja za samostalan život i prekid obrasca zlostavljanja.
- Problem dostupne pravde je usko vezan uz problem sudstva u Hrvatskoj i prati slične obrasce: sporo rješavanje postupaka, pristrano donošenje odluka, te promatranje slučajeve kao brojki, a ne kao pojedinaca na koje donesene odluke imaju dalekosežne posljedice. Institut besplatne pravne pomoći često je premalo i neadekvatno iskorišten.

Zaključno, rezultati provedenog istraživanja pokazuju kako uloženi naponi državne i lokalne zajednice, te organizacija civilnog društva u osiguravanje regulative za pomoć ženama žrtvama obiteljskog/partnerskog nasilja, nisu zaživjeli u praksi. Spremnost na pomoć pri informiranju o pravima koje imaju često ovisi o stereotipima i predrasudama djelatnika/ca s kojima se žene direktno susreću i koji su još uvijek negativni. Rezultati pokazuju da nije dovoljno imati zakone i pravilnike, već da je puno važnije u ovom trenutku osigurati njihovo dosljedno i spremno provođenje. Susretanje s nerazumijevanjem i osuđivanjem te nespremnošću na pomoć, često ženama predstavlja svojevrsan oblik retraumatizacije i diskriminacije. Senzibilizacija i edukacija osoba koji rade u školama, vrtićima, centrima za socijalnu skrb te lokalnim zajednicama o oblicima i posljedicama nasilja, te o njihovoj ulozi u prilagodbi i integraciji žena i djece nakon odlaska od nasilnika, preduvjet su za poboljšanje stanja na terenu.

5. ANALIZA LOKALNIH POLITIKA I STRATEGIJA

Analiza lokalnih politika i strategija s aspekta prava žena izvršena kroz četiri osnovne teme: briga o djeci i socijalne usluge; zapošljavanje, prekvalifikacija i obrazovanje odraslih; socijalno stanovanje; dostupna pravda. Cilj provedenih analiza bio je utvrditi koje strategije su lokalne zajednice donijele u svrhu socijalnog uključivanja žena koje su preživjele nasilje u obitelji te koja prava ova populacija može ostvariti temeljem svog statusa i na koji način. Na temelju rezultata analiza lokalnih politika i strategija te rezultata kvalitativnog istraživanja kreirani su dokumenti javnih politika, odnosno inicijative za izmjene i dopune odluka gradova koje reguliraju socijalna prava građana i građanki.

5.1. Analiza lokalnih politika Grada Pakraca i Požeško-slavonske županije

Požeško-slavonska županija nalazi se na sjeveroistočnom dijelu Republike Hrvatske i graniči sa pet županija: Sisačko-moslavačkom, Bjelovarsko-bilogorskom, Virovitičko-podravskom, Osječko-baranjskom i Brodsko-posavskom. Sastoji se od 10 jedinica lokalne samouprave, i to pet gradova: Požege, Pakraca, Lipika, Pleternice i Kutjeva, te pet općina: Brestovac, Čaglin, Jakšić, Kaptol i Velika. Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, Županija broji 78.031 stanovnika. Uspoređujući s prethodnim popisima iz 2001. i 1991. vidljiv je stalan pad broja i gustoće stanovnika što je povezano s teškim razaranjima koje je Županija pretrpjela tijekom posljednjeg rata i s društveno-gospodarskim razvojem nakon njega. Požeško-slavonska županija se po ostvarenom BDP-u u Hrvatskoj (uz Vukovarsko-srijemsku i Brodsko-posavsku županiju) nalazi se na samom začelju, iako su mogućnosti ostvarivanja daleko veće.

5.1.1. Briga o djeci, socijalne usluge, uzdržavanje

Primjena članaka 111. i 114. **Obiteljskog zakona** o oduzimanju prava roditelju da živi i odgaja dijete, ako isti u većoj mjeri zanemaruje podizanje i odgoj djeteta ili postoji opasnost za pravilno podizanje djeteta odnosno o provođenju postupka za lišenje roditeljske skrbi u slučajevima grubog kršenja roditeljske odgovornosti u realizaciji nailazi na probleme za koje saznajemo, kako od samih žena koje dolaze u organizacije civilnog društva po psihosocijalnu i pravnu pomoć i podršku, tako i od ljudi iz njihova najbližeg okruženja.

Iskustva pokazuju da žene gotovo bez uspjeha pokušavaju povećati svoju sigurnost i sigurnost svoje djece, da su sudovi spori u odlučivanju, te da nedostaje koordinacija između različitih tijela vlasti i institucija (Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji), odnosno nema razmjene važnih informacija o promjenama koje se događaju u nekom konkretnom slučaju.

Zakon o socijalnoj skrbi detaljno navodi korisnike i brigu o djeci, mladeži te osobama u socijalnoj potrebi (samci, obitelji, osobe s invaliditetom, trudnice i roditelj s djetetom, osobe starije dobi, uz navođenje djece žrtava obiteljskog ili vršnjačkog nasilja i trgovanja ljudima).

U lokalnoj zajednici primjena Zakona o socijalnoj skrbi odvija se kroz rad Centra za socijalnu skrb i kroz odluke i rješenja gradova i općina.

Prema Zakonu o socijalnoj skrbi, osnovicu na temelju koje se utvrđuje iznos pomoći za uzdržavanje, utvrđuje Vlada Republike Hrvatske u iznosu koji ne može biti manji od 22,5% mjesečnog iznosa relativne linije siromaštva za samačko kućanstvo: osnovica u iznosu od 500,00 kuna mjesečno. Osnovica se uvećava ili smanjuje ovisno živi li osoba u kućanstvu sama ili s obitelji.

Kako Grad Pakrac ima dokument o socijalnoj skrbi po kojem postupaju, a u kojem eksplicite nisu navedene žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja, na osnovu dugogodišnjeg iskustva u radu s njima, te provedenih intervjua i fokus grupa u okviru ovog projekta, organizacija Delfin je napravila prijedlog dopuna ovog dokumenta koji će biti predan nadležnima.

Gradsko vijeće je na 3. sjednici održanoj 12. rujna 2009. godine na temelju odredbi članka 35. Zakona o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi¹⁹ donijelo **Odluku o izmjenama i dopunama Odluke o socijalnoj skrbi na području Grada Pakraca**. Ovom se Odlukom uređuje način obavljanja i financiranja djelatnosti socijalne skrbi na području Grada Pakraca, korisnici, prava korisnika socijalne skrbi, postupak za ostvarivanje tih prava te druga pitanja značajna za obavljanje djelatnosti socijalne skrbi. Socijalna skrb u smislu ove Odluke podrazumijeva:

- a) pomoć korisnicima socijalne skrbi
- b) suradnju s institucijama, ustanovama i mjesnim odborima po pitanjima iz socijalne skrbi
- c) sufinanciranje dječjih zimovanja i/ili ljetovanja
- d) stipendiranje studenata prve godine redovnog studija

Ovom Odlukom daje se prednost u dodjeli pomoći uz pretpostavku zadovoljenja istih uvjeta slijedećim kategorijama stanovništva:

1. obitelji s troje i više djece,
2. djeca,
3. starije osobe i
4. nezaposleni.

Također, za ostvarivanje prava iz socijalne skrbi mora biti ispunjen jedan od slijedećih uvjeta:

- socijalni uvjeti
- uvjeti prihoda

Iz navedenog vidljivo je da se žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja ne spominju kao zasebna kategorija. Dosadašnja iskustva pokazala su da, ako nešto nije eksplicitno napisano/definirano, onda se i ne provodi. Pomoć korisnicima socijalne skrbi je širok pojam i u njemu se mogu, ali i ne moraju prepoznati žene žrtve obiteljskog nasilja kao kategorija kojoj će se osigurati socijalna skrb. Žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja ne smije se "skrivati" u zbirnim imenicama poput „obitelj“, „starije osobe“ ili „nezaposlene osobe“. Potrebno ih je eksplicite navesti, jer u protivnom ih se ne prepoznaje, što dovodi do različitog tumačenja prava. To pokazuju dosadašnja iskustva iz prakse. Važno je uvrstiti žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja kao zasebnu kategoriju, kako bi im se pravovremeno pružila sva potrebna pomoć i podrška. Također, nužno je uvesti i uvjet „prijavljenog nasilničkog ponašanja u obitelji“, što će ženama omogućiti brže ostvarivanje nekog od prava iz socijalne skrbi, odnosno omogućiti joj da izađe iz nasilne veze.

Dugogodišnja iskustva rada organizacije Delfin pokazala su da pomoć ženama žrtvama obiteljskog/partnerskog nasilja ovisi o senzibilitetu osoba zaposlenih u nadležnim institucijama za ovu populaciju i problematiku. Iako treba istaknuti pozitivne primjere i dobru suradnju s institucijama, smatramo da bi navođenje ove populacije kao kategorije povećalo njihovu šansu za ostvarivanje prava i onemogućilo ovisnost dodjele pomoći o senzibiliziranosti djelatnika u institucijama.

Nadalje, za potrebe provedbe ove Odluke Gradsko vijeće Grada Pakraca osniva Socijalno vijeće Grada Pakraca koje broji 5 članova koje iz svog reda imenuju:

- „Caritas“ pri župi Uznesenje Blažene djevice Marije u Pakracu,
- Centar za socijalnu skrb Pakrac,
- Gradsko vijeće Grada Pakraca,
- Gradsko društvo hrvatskog Crvenog križa Pakrac-Lipik i
- Matica umirovljenika Pakrac-Lipik.

Iako su uključeni predstavnici/ce Gradskog društva Crvenog križa Pakrac-Lipik i Matice umirovljenika Pakrac-Lipik smatramo da to nije dovoljno. Radi se o organizacijama koje nisu dovoljno rodno/spolno senzibilizirane i koje zbog toga neće biti od veće koristi ženama žrtvama obiteljskog/partnerskog nasilja.

¹⁹ NN 33/01, 60/01 – vjerodostojno tumačenje, 129/05, 109/08 i članka 36. Statuta Grada Pakraca, Službeni glasnik Grada Pakraca br. 04/09

5.1.2. Zapošljavanje, prekvalifikacija, obrazovanje odraslih

Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2011. do 2016. godine, Vlada Republike Hrvatske od 03.02. 2011. godine.

Hrvatska je donijela Nacionalnu strategiju kojom planira mjere za zapošljavanje žena žrtava nasilja u točkama:

5. Planirati i programirati zapošljavanje žrtava nasilja u obitelji

6. Poticati poslodavce na zapošljavanje žrtava nasilja u obitelji

Vlada Republike Hrvatske svake godine donosi mjere i osigurava sredstva za poticanje zapošljavanja osoba koje se otežano zapošljavaju. Pri tome se taksativno navode kategorije na koje se odnose navedene mjere. Među mjerama su i jednoroditeljske obitelji, osobe s invaliditetom, žene žrtve obiteljskog nasilja, žrtve trgovanja ljudima, azilanti i sl.

Prema iskustvu organizacije „Delfin“, žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja teško ostvaruju ove mjere koje u većini slučajeva ne zadovoljavaju njihove potrebe. Žene koje preko ovih mjera dobiju obrazovanje najčešće kasnije ne mogu dobiti zaposlenje ili ako ga dobiju, ono je privremeno, što ne rješava njihovu tešku situaciju. Rješenja su kratkoročna, što rezultira tim da se žena koja živi u nasilju teško odlučuje za napuštanje partnera, jer je ekonomski ovisna o njemu. Također, prema provedenom istraživanju, poslodavci i kada znaju za mjeru, ne koriste ju jer smatraju da sa ženom žrtvom obiteljskog/partnerskog nasilja, kad ju zaposle, dobiju i njene probleme. S druge strane tu je i njihovo nepovjerenje u sustav i pravovremenu isplatu sredstava za ove mjere. Istraživanje je pokazalo da poslodavci u većini slučajeva nisu informirani o postojanju ovih mjera.

5.1.3. Socijalno stanovanje

Zakon o socijalnoj skrbi ne spominje socijalno stanovanje već spominje organizirano stanovanje, privremeni smještaj, tjedni smještaj, stalni smještaj.

Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi spominje u članku 19. poslove koje obavljaju općine i gradovi:

- Uređenje naselja i stanovanje,
- Prostorno i urbanističko planiranje,
- Komunalno gospodarstvo,
- Brigu o djeci,
- Socijalnu skrb,
- Primarnu zdravstvenu zaštitu,
- Odgoj i osnovno obrazovanje,
- Kulturu, tjelesnu kulturu i šport,
- Zaštitu potrošača,
- Zaštitu i unapređenje prirodnog okoliša,
- Protupožarnu i civilnu zaštitu, promet na svom području,
- Te ostale poslove sukladno posebnim zakonima.

Iz navedenog evidentno je da se ne spominje rješavanje socijalnog ni drugog stanovanja.

Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2011. do 2016. godine od 03. 02. 2011. godine govori o stambenom zbrinjavanju žrtvi nasilja u obitelji u točki VI. - ZBRINJAVANJE I POTPORA ŽRTVAMA NASILJA U OBITELJI

Ciljevi:

- osigurati financijsku potporu skloništima za žrtve nasilja u obitelji,

- osigurati financijsku potporu radu organizacija civilnog društva koje rade na prevenciji i suzbijanju različitih oblika nasilja u obitelji,
- osigurati zapošljavanje žrtava nasilja u obitelji,
- **osigurati stambeno zbrinjavanje žrtava nasilja u obitelji,**
- unaprjeđivati sustav zaštite prava posebno osjetljivih skupina osoba – žrtava nasilja u obitelji.

Nositelj mjere za stambeno zbrinjavanje je Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnoga gospodarstva, a sunositelji su Agencija za pravni promet i posredovanje nekretninama, centri za socijalnu skrb, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave.

Hrvatska je **Zajedničkim memorandumom o socijalnom uključivanju** (Joint Inclusion Memorandum/JIM, 05.03.2007.godine) preuzela obavezu donijeti Nacionalni program poticanja socijalnog stanovanja, ali ga do danas nema. Osim financijskih sredstava, potrebno je i malo političke volje, ali i imenovati institucije jedinice lokalne samouprave koje će biti odgovorne za provedbu mjera iz Nacionalnog programa.

Požeško-slavonska županija jedna je od najmanjih županija u Hrvatskoj. Iako ima 5 gradova i 5 općina, činjenica je da nema industrijskih pogona u kojima bi se stanovnici zapošljavali, da je ruralnog karaktera, te da u većini slučajeva žene nisu vlasnice nekretnina odnosno zemlje. Također, mnogo obnovljenih obiteljskih kuća je prazno na području gradova Pakrac i Lipik i nema političke odluke što sa tim nekretninama koje bi se uz malo dobre volje mogle dati na korištenje. Vlasnici koji nisu godinama ušli u svoje kuće mogli bi dobiti neku simboličnu cijenu, spriječilo bi se propadanje, a žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja bi imale siguran krov nad glavom. Kako se radi o privatnim kućama, većina njih ima i okućnicu čijim bi se obrađivanjem mogla osigurati proizvodnja hrane, a višak proizvoda mogao bi se prodavati i na taj način bi se osigurala dodatna zarada/izvor prihoda

Grad Požega najavljuje izgradnju stanova, tzv. poticajnu stanogradnju - POS, koja nije na korist ženama žrtvama obiteljskog/partnerskog nasilja. Potrebno je imati sredstava za kupnju tih stanova, odnosno zaposlenje, kako bi se dobili krediti koji će se otplaćivati slijedećih 20 -25 godina uz velike mjesečne rate.

Grad Pakrac uz pomoć hrvatske Vlade radi na izgradnji stanova – stambeno zbrinjavanje za bivše korisnike stanarskih prava, ali istovremeno omogućuje mladim ljudima da na uređenom zemljištu uz dobivanje materijala u određenom vremenskom periodu (6 mjeseci) isti ugrade i naprave kuće. Dinamika je malo usporena. Sredstava je sve manje, a zahtjeva sve više.

Prema istraživanjima i radu sa ženama žrtvama obiteljskog/partnerskog nasilja, sve one žele izaći iz nasilne veze zbog straha za zdravlje i život djeteta/djece i svoj vlastiti. Međutim, nemaju kamo otići. Nema sustavnog rješenja za njih. Potrebna je institucionalna pomoć i podrška koja u velikoj mjeri ovisi o senzibiliziranosti, znanju i dobroj volji osoba kojima se obraćaju u sustavu. S druge strane, imamo problem prenormiranosti u sferi zakonodavstva i probleme da se zakoni ne provode, a da istovremeno nemamo mehanizama kažnjavanja za neprovođenje.

O socijalnoj politici (zaposlenje, stambeno zbrinjavanje, podmirenje troškova života, pravo na život u miru i nenasilju, dostupna pravda) govori se u vrijeme izbora, ali zapravo sve se svodi na deklarativnu razinu i obećanja, koja samo daju prostor za manipulaciju i povećanje stresa i frustriranosti žena žrtava obiteljskog/partnerskog nasilja. Naša očekivanja idu u pravcu da lokalne i područne samouprave naprave akte koji će biti provodljivi i koji će biti na korist krajnjim korisnicama/ima.

Socijalno stanovanje, odnosno osiguravanje stambenog zbrinjavanja žena žrtava obiteljskog/partnerskog nasilja je najveći problem i izazov jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, gradova i općina u Požeško-slavonskoj županiji. Prema našem istraživanju, žene smatraju da bi se, uz stambeno zbrinjavanje, mogle lakše nositi sa svim drugim problemima. Svjesne su da nema dovoljno novaca za njih, ali isto tako ne mogu prihvatiti činjenicu da se za neke stvari novaca mora uvijek naći, npr. financiranje nogometnih klubova. Smatraju da su isključene i da ta isključenost doprinosi da se one i njihova djeca osjećaju osobama drugog reda. Misle da se, uz malo dobre ljudske i političke volje, mnogo toga na lokalnoj razini može riješiti.

5.1.4. Dostupna pravda

U Požeško-slavonskoj županiji besplatnu pravnu pomoć žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja mogu dobiti u organizacijama civilnog društva koje su registrirane za besplatnu pravnu pomoć temeljem Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći, kao i u drugim organizacijama, poput organizacije Delfin, koje pružaju besplatnu pravnu pomoć u okviru svojih savjetovališta financiranih iz fondova EU i drugih domaćih i stranih fondova. Smatramo da ta vrsta pomoći nije dostatna ni dugoročna, jer žene time ne rješavaju svoje probleme. Da bi se ostvarila besplatna pravna pomoć potrebno je ispunjavati određene kriterije, koji se dokazuju raznim potvrdama, te uz to ispuniti obrazac koji je, prema iskustvu organizacije Delfin, vrlo zahtjevan, te se za njegovo ispunjavanje žene često obraćaju za pomoć odvjetnicima njihovog savjetovališta.

Korisnice često ističu svoja negativna iskustva s institucijama i službenicima koji iz pozicije vlastitih stereotipa postupaju neprofesionalno. Također, službenici/ce često ne pokazuju empatiju za njihovu situaciju i ne upućuju ih u njihova prava, što rezultira time da žene duže ostaju u nasilnim vezama. Posebno je teška i složena situacija u manjim mjestima u kojima se svi poznaju, pa je čuvanje profesionalne tajne gotovo nemoguće, a stigmatizacija puno veća. Kao poseban problem korisnice ističu sporost sudstva, odnosno dugotrajnost sudskih procesa koji se vode.

5.2. Analiza lokalnih politika Grada Poreča i Istarske županije

Istarska županija obuhvaća veći dio Istre - najvećeg jadranskog poluotoka. Smještena u sjeveroistočnom dijelu Jadranskog mora, Istra je s tri strane okružena morem, a sjevernu granicu prema kopnu čini linija između Miljskog zaljeva (Muggia) u neposrednoj blizini Trsta i Prelučkog zaljeva, u neposrednoj blizini Rijeke. Administrativno, Istarska županija je podijeljena na 41 teritorijalnu jedinicu lokalne samouprave, odnosno na 10 gradova i 31 općinu. Od ukupno 647 naselja u Županiji, njih 52 je svrstano u urbane lokalne zajednice, a 595 u seoske lokalne zajednice. Prema Popisu 2011. godine broji 208.440 stanovnika, od kojih nešto više od polovine živi u seoskim lokalnim zajednicama, pa prema tome prostor županije možemo nazvati pretežito ruralnom regijom.

5.2.1. Briga o djeci, socijalne usluge, uzdržavanje

Primjena članaka 111., i 114. **Obiteljskog zakona** članak o oduzimanju prava roditelju da živi i odgaja dijete, ako isti u većoj mjeri zanemaruje podizanje i odgoj djeteta ili postoji opasnost za pravilno podizanje djeteta odnosno o provođenju postupka za lišenje roditeljske skrbi u slučajevima grubog kršenja roditeljske odgovornosti u realizaciji nailazi na probleme za koje saznajemo uglavnom iz medija, nakon teških povreda ili smrtnog stradavanja djece (slučaj u Rovinju 2010. i Vodnjanu 2011.godine). Slučajevi ukazuju da žene bez uspjeha pokušavaju povećati svoju sigurnost i sigurnost djece, da su sudovi spori u odlučivanju, te da nedostaje koordinacija između različitih tijela vlasti i institucija (Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji)- tj. da nema razmjene važnih informacija o promjenama u odnosima, bolestima, ovisnosti i sl. O posljedicama čitamo u crnim kronikama.

Zakon o socijalnoj skrbi detaljno navodi korisnike i brigu o djeci, mladeži te osobama u socijalnoj potrebi (samci, obitelji, osobe s invaliditetom, trudnice i roditelj s djetetom, osobe starije dobi, uz navođenje djece žrtava obiteljsko ili vršnjačkog nasilja i trgovanja ljudima).

U lokalnoj zajednici primjena Zakona o socijalnoj skrbi se odvija kroz rad Centra za socijalnu skrb i odlukama i rješenja gradova i općina. Novim Zakonom o socijalnoj skrbi županija je dužna ustrojiti Savjet za socijalnu skrb i donijeti Socijalni plan županije. Prema ovom Zakonu, osnovica na temelju koje se utvrđuje iznos pomoći za uzdržavanje, utvrđuje Vlada Republike Hrvatske u iznosu koji ne može biti manji od 22,5% mjesečnog iznosa relativne linije siromaštva za samačko kućanstvo. Danas to znači osnovicu u iznosu od 500,00 kuna mjesečno. Osnovica se uvećava ili smanjuje ovisno da li osoba u kućanstvu živi sama ili s obitelji.

Grad Poreč, Odlukom o socijalnoj skrbi 2002., 2007. (Službeni glasnik 9/01, 18/05, te od 22.03. 2007.), regulirao je korisnike (socijalna zaštita dojenčadi, predškolske i školske djece; socijalna zaštita ostalih građana; socijalna zdravstvena zaštita građana i humanitarne organizacije), vrste

pomoći i uvjete za ostvarivanje prava iz socijalne skrbi. Odluka predviđa pomoć u hrani za dojenčad, plaćanje troškova boravka u jaslicama i vrtiću (od 50 do 100% za korisnike socijalne pomoći), plaćanje troškova prehrane u osnovnoj školi (50%), dodjelu socijalnih stipendija, te prijevoz učenika u školu (100%). Ostali građani ostvaruju pravo na podmirivanje troškova stanovanja i to najamnine, troškova vode i struje, pričuve, komunalne naknade i odvoza smeća (najmoprimac može ostvariti pravo od 350 do 1050 kuna na ime stanarine). Potom slijede pomoć i njega u kući; plaćanje pogrebnih troškova, pomoć sudionicima Narodno oslobodilačkog rata i Domovinskog rata. Uvjet prihoda ispunjava korisnik s mjesečnim prihodom: samac do 1400 kuna; dvočlana obitelj do 1.800 kuna; tročlana do 2.300 i četveročlana obitelj do 2800 kuna. Grad Poreč ima za svaki od oblika pomoći poseban i vrlo jednostavan obrazac kojim se korisnicima olakšava ostvarenje prava.

Većina gradova (kao i Grad Poreč) i općine u Istri imaju odluke koje se temelje na odluci o socijalnom statusu sugrađana dobivenog od Centra za socijalnu skrb. Iako se gradovi oslanjaju na statusna rješenja centara, ipak su u svojem radu fleksibilniji i s višim imovinskim cenzusom.

Problem na koji nas upozoravaju žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja je u tome da od najmodavaca ne mogu dobiti ugovor o najmu, pa ne mogu ostvariti pravo na pomoć. Ukoliko ugovor i dobiju iznos najma je uglavnom niži od stvarne cijene najma. Uočavamo i problem zaposlenih osoba, najčešće žena, samohranih roditelja i drugih osoba koje plaćaju visoke iznose najma stanova. Zbog imovinskog cenzusa, zaposlene osobe s dvoje djece, i plaćom od oko 3.000 kuna automatski su isključene iako za najam stana potroše oko 1.500 kuna, te dodatno plaćaju razne režijske troškove stanovanja. Jednom isključeni, bez obzira na potrebu, ostaju isključeni.

Ostvarivanje prava na neki od oblika pomoći pretpostavlja da žene i ostale osobe u potrebi znaju svoja prava i da znaju nadležnost Centra za socijalnu skrb, Zavoda za zapošljavanje, Zavoda za mirovinsko osiguranje i Zavoda za zdravstveno osiguranje te nadležnost lokalne samouprave tj. gradova i općina. Ostvarivanje prava se veže za činjenicu da je nezaposlena osoba prijavljena na Zavodu za zapošljavanje. Sve radnje potrebne za ostvarivanje neke od pomoći moraju se obaviti u rokovima kako to određuju ta tijela. Stoga, osobe u socijalnoj potrebi, stalno obilaze razne urede u centrima za socijalnu skrb i drugim institucijama te u lokalnoj samoupravi, pa i organizacijama kao što je Crveni križ i druge humanitarne organizacije. Iznos od 500,00 kuna nije dostatan za život.

U nastavku se navodi nekoliko podataka iz ankete provedene u Istri 2011. godine u sklopu ovog projekta, o pomoći koju gradovi i općine odobravaju građanima za uzdržavanje. Gradovi Pula, Umag, Novigrad, Buje, Buzet, Pazin, Labin i Poreč odobravaju pomoć u podmiranju troškova stanovanja, te odobravaju i plaćanje struje i vode, komunalnu naknadu, odvoz smeća. Pričuvu podmiruju Umag, Novigrad, Pazin i Poreč. Općine uglavnom nemaju oblik pomoći za podmirenje troškova stanovanja (najma) ali odobravaju pomoć plaćanju komunalne naknade (Tar i Bale), struje, vode i odvoza smeća (Tar), te Tinjan (odvoz smeća). Svi ili gotovo svi imaju kategoriju jednokratne pomoći.

U cilju zaštite djece gradovi i općine koji sufinanciraju jaslice, vrtiće, produženi boravak u školama, prehranu u školama, su: Pula, Umag, Novigrada, Buje, Buzet, Pazin, Labin i Poreč, te općine Tar i Bale dok općina Tinjan sufinancira jaslice i vrtiće bez produženog boravka i prehrane u školi.

Pomoć prilikom rođenja djeteta predviđena je u Bujama, Pazinu, Buzetu, Labinu i Poreču te u općinama Tinjanu, Taru i Balama.

Pomoć umirovljenicima, te izvanredne oblike pomoći daju svi navedeni gradovi i općine.

Za kronično oboljele osobe daju pomoć Pula, Umag, Novigrad, Buje, Buzet, te općina Tinjan.

Iz navedenog je vidljivo da općine i gradovi svojim odlukama proširuju vrste pomoći i na taj način pružaju podršku osobama u potrebi. Ipak, iznosi pomoći su mali i ne prate povećanje troškova života.

Žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja se u aktima gradova i općina ne spominju. Izuzetak

je Grad Pazin. Navodimo primjer Odluke Gradskog vijeća Grada Pazina o socijalnog skrbi od 20. 06. 2011. – pročišćeni tekst:

Članak 37. (1) na privremenu novčanu pomoć imaju pravo odrasla osoba i (ili) dijete žrtva obiteljskog nasilja iz čl. 10.t.5. ove Odluke (odrasla osoba ili dijete žrtva obiteljskog nasilja koji su bili primorani napustiti obitelj).

(2) odrasla osoba iz stavka 1- ovog članka ima pravo na mjesečnu novčanu pomoć u iznos od 500,00 kuna, predškolsko dijete - u iznosu od 250,00 kuna a školsko dijete do završetka redovnog školovanja, odnosno najdalje do navršene 26-te godine života – na novčanu pomoć u iznosu od 500,00 kuna mjesečno.

- Odluka: Gradsko vijeće grada Pazina

Pravilnik o dodjeljivanju stipendija učenicima i studentima Grada Pazina:

Članak 14. - među ostalim kriterijima – boduje se (20 bodova) žrtva obiteljskog nasilja.

Bodovi su u rasponu od 40 (dijete bez oba roditelja do 10 bodova - podstanar u mjestu školovanja).

Iz podataka provedene ankete vidljivo je da većina gradova i općina ne vodi statistiku u kojoj bi se posebno iskazivali podaci o ženama žrtvama nasilja. Podatke o novčanim iznosima pomoći ženama žrtvama nasilja dali su Umag (10.000 kuna), Buzet (1.750 kuna) i Poreč (5.162 kune). Nisu nam poznati podaci o dodatnim bodovima za žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja i njihovu djecu radi osiguranja mjesta u jaslicama i vrtićima. Djelatnice i aktivistice Sigurne kuće Istra razvijanjem dobrih odnosa i većim razumijevanjem odgovornih osoba u ustanovama osiguravaju smještaj djece u jaslice i vrtiće, te prijem u novu školu. U jaslicama i vrtićima nema dovoljno mjesta. Izgradnja novih jaslica i vrtića, sukladno potrebama ide sporo. Prema natječajima koji se objavljuju u novinama vidljivo je da jaslice i vrtići u vlasništvu gradova oglašavaju prijem oko 20-ak djece različite dobi – dok na mjesta u jaslicama/vrtićima čeka oko 200 djece. U vrijeme natječaja vlada velika nervoza među roditeljima. Alternativnih (privatnih) jaslica/vrtića je malo, oni su često skuplji i nemaju standard gradskih vrtića.

Neki gradovi imaju podatke o korisnicima socijalne pomoći po spolu: Novigrad - žene sudjeluju s 47%, Pazin 38%, Poreč 72% te Umag 77% od ukupno dodjeljenih pomoći.

Podrška ženama žrtvama nasilja:

Grad Poreč koji je dao veliki doprinos i početni impuls za rješavanje statusa Sigurne kuće Istra i mogućnosti smještaja u sigurni prostor žena žrtava nasilja i njihove djece, te daljnjem sufinanciranju Sigurne kuće Istra, svoje odluke temelji na Odluci o socijalnoj skrbi Gradskog vijeća Grada Poreča od 21. veljače 2002. te, 22. 03. 2007./ 30. 10. 2007., na članku 33 i potporama za rad organizacijama iz područja zaštite socijalno ugroženog stanovništva. Grad Poreč pruža podršku Sigurnoj kući Istra od 2005. godine. Od 2006. do 2011. financijska podrška iznosi od oko 100.000 kuna.

Na obje ove odluke (Pazin/Poreč), kao i na odluke ostalih gradova (prije svega Pule i Labina) te općina da sufinanciraju Sigurnu kuću Istra, presudnu ulogu imale su članice gradskih i županijskog povjerenstva za ravnopravnost spolova, vijećnice, stručne djelatnice u lokalnim tijelima i članice organizacija civilnog društva.

ISTARSKA ŽUPANIJA

Odluke Istarske županije u vezi nasilja nad ženama:

Skupština Istarske županije:

Među prioritete Plana za zdravlje građana Istarske županije unijeta je odredba o zaštiti žrtava i prevencija nasilja u obitelji.

Od 2005. Sigurna kuća Istra koristi sredstava Istarske županije; 2005. godine sredstva su utrošena na adaptaciju i opremanje prostora.

Od 2006. godine Sigurna kuća Istra dobiva redovna sredstva od Istarske županije (pozicija 546

u proračunu pod nazivom „Zaštita žrtva i prevencija nasilja u obitelji“).

25.11. 2008. Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti regulira obaveze prema autonomnim skloništim, te usmjerava dio obaveza na županijsku i gradsku razinu. (ono što smo u Istri imali sad je prošireno i na državu) ali sa sve manje sredstava iz svih izvora.

UGOVOR između Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, Istarske županije, Grada Pule i Sigurne kuće Istra od 27. 04. 2011.

Financijske obaveze:

Ministarstvo: 272.322 kuna

Istarska županija: 170.000 kuna

Grad Pula: 242.000 kuna

Sigurna kuća Istra - drugi izvori: 324.000 kuna (to su gradovi i općine koji sufinanciraju SKI)

2012. godine Istarska županija će pristupiti izradi novih zdravstvenih prioriteta te početi s radom na izradi socijalnih prioriteta, u skladu s Zakonom o socijalnoj skrbi.

Gradovi i općine u podršci Sigurnoj kući Istra.

Prema rezultatima provedene ankete, u 2011. godini gradovi su odobrili slijedeće iznose za funkcioniranje Sigurne kuće Istra:

Buje: 2.000 kuna

Buzet: 19.200 kuna

Labin: 18.000 kuna

Novigrad: 10.000 kuna

Pazin: 9.000 kuna

Pula: 242.000 kuna

Poreč: 90.000 kuna

Umag: 20.000 kuna

Nedostaju podaci o općinama i njihovom doprinosu funkcioniranju Sigurne kuće Istra.

Županija je do sada imala obavezu isplate naknade za grijanje (iz decentraliziranih sredstava) koje isplaćuju općine na teret županijskih sredstava. Novim Zakonom o socijalnoj skrbi predviđena je veća uloga županija u socijalnoj skrbi.

U gradovima bilježimo napore za podizanjem razine obrazovanja djece, pa se može vidjeti da gradovi financiraju: rad logopeda, rad učitelja u produženoj nastavi, rad defektologa, razne oblike psihološke podrške mladima, rad Zdravih gradova i njihovih programa rada s mladima, te rad školskih programa i rad udruga mladih i za mlade. Ostaje problem obuhvata djece u predškolskim ustanovama (jaslice i vrtići) na cijelom području Istre i time odgovarajućeg pripremnog obrazovanja za školovanje.

5.2.2. Zapošljavanje, prekvalifikacija, obrazovanje odraslih

Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2011. do 2016. godine, Vlada Republike Hrvatske od 03.02. 2011. godine.

Nacionalna strategija planira mjere za zapošljavanje žena žrtava nasilja u točkama:

5. Planirati i programirati zapošljavanje žrtava nasilja u obitelji

6. Poticati poslodavce na zapošljavanje žrtava nasilja u obitelji

Vlada Republike Hrvatske svake godine donosi mjere i osigurava sredstva za poticanje zapošljavanja osoba koje se otežano zapošljavaju. Pri tome se taksativno navode kategorije na koje se odnose navedene mjere. Među mjerama su i jednoroditeljske obitelji, osobe s

invaliditetom te žene žrtve obiteljskog nasilja, žrtve trgovanja ljudima, azilanti i sl.

U Istri, provedba mjera poticaja poslodavaca za zapošljavanje žena žrtava obiteljskog/partnerskog nasilja i drugih žrtava nije niti jednom realizirana. Jedine izuzetke bilježimo kroz direktan angažman organizacija civilnog društva i povezivanja žena i poslodavaca. Razloge vidimo s jedne strane u činjenici da sezonskim zapošljavanjem dio osoba same nađu posao po redovnom postupku zapošljavanja, a s druge strane u slabom radu Zavoda s poslodavcima i njihovoj nedovoljnoj senzibilizaciji za žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja. Jedan od razloga leži i u činjenici da Hrvatski zavod za zapošljavanje nema razrađenu strategiju zapošljavanja žena žrtava obiteljskog/partnerskog nasilja, nema posebno educirane osobe, te nema odnose s poslodavcima koji bi pomogli zapošljavanju ovih žena.

Rezultati provedene ankete o zapošljavanju provedene u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje - Područna služba Pula, pokazuju da 2009. i 2010. niti jedna žena žrtva obiteljskog/partnerskog nasilja nije uvrštena u plan poticanja zapošljavanja, te da nisu zaposlili ni jednu ženu žrtvu obiteljskog/partnerskog nasilja u Istri.

Kod prijave na Zavod, žena koja se želi prijaviti kao žrtva obiteljskog/partnerskog nasilja, mora donijeti dokaz iz Centra za socijalnu skrb ili policije, ili druge institucije ili organizacije koja može potvrditi njezin status. Rezultati ankete pokazuju da vrlo malo žena tijekom individualnog savjetovanja izjavljuje da su žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja, a ako i jesu, onda vrlo često u tom trenutku (upravo zbog obiteljskih problema) nisu spremne na zaposlenje.

Prema iskustvima Centra za građanske inicijative Poreč, prije svega Sigurna kuća Istra i Centar, nastoje svojim djelovanjem utjecati na poslodavce i zaposliti konkretne osobe, žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja. Obrazovanje žena žrtava obiteljskog/partnerskog nasilja i priprema za bolji start na tržištu rada, je važan oblik podrške ženama. Međutim, žene, samohrane majke, posebno one koje nemaju podršku uže ili šire obitelji, imaju problem čuvanja djece, nemaju dovoljno slobodnog vremena za obrazovanje, kao što nemaju dovoljno vremena niti za redovne zdravstvene preglede, očuvanje zdravlja ili bilo koji oblik rekreacije. Uglavnom, žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja ostaju na istoj razini obrazovanja jer im je pristup daljnjem obrazovanju otežan. Ako i prođu edukacije koje organizira Hrvatski zavod za zapošljavanje, ono nije ciljano i ne vrši pripremu za određene poslove kod određenog poslodavca, tako da ti programi, poput informatičkog tečaja, bez daljnje primjene postaju gotovo uzaludni.

5.2.3. Socijalno stanovanje

Zakon o socijalnoj skrbi ne spominje socijalno stanovanje već spominje organizirano stanovanje, privremeni smještaj, tjedni smještaj, stalni smještaj.

Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi spominje u članku 19 poslove koje obavljaju općine i gradovi:

- Uređenje naselja i stanovanje,
- Prostorno i urbanističko planiranje,
- Komunalno gospodarstvo,
- Brigu o djeci,
- Socijalnu skrb,
- Primarnu zdravstvenu zaštitu,
- Odgoj i osnovno obrazovanje,
- Kulturu, tjelesnu kulturu i šport,
- Zaštitu potrošača,
- Zaštitu i unapređenje prirodnog okoliša,
- Protupožarnu i civilnu zaštitu, promet na svom području,

- Te ostale poslove sukladno posebnim zakonima.
- Ovdje se ne spominje rješavanje socijalnog ni drugog stanovanja.

Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2011. do 2016.godine od 03. 02. 2011. godine govori o stambenom zbrinjavanju žrtvi nasilja u obitelji u točki VI. - ZBRINJAVANJE I POTPORA ŽRTVAMA NASILJA U OBITELJI

Ciljevi:

- osigurati financijsku potporu skloništima za žrtve nasilja u obitelji,
- osigurati financijsku potporu radu organizacija civilnog društva koje rade na prevenciji i suzbijanju različitih oblika nasilja u obitelji,
- osigurati zapošljavanje žrtava nasilja u obitelji,
- **osigurati stambeno zbrinjavanje žrtava nasilja u obitelji,**
- unaprjeđivati sustav zaštite prava posebno osjetljivih skupina osoba – žrtava nasilja u obitelji.

Nositelj mjere za stambeno zbrinjavanje je Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnoga gospodarstva dok su sunositelji Agencija za pravni promet i posredovanje nekretninama, centri za socijalnu skrb, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave. Centru za građanske inicijative Poreč nije poznato djelovanje Agencije za pravni promet i posredovanje nekretninama u Istri u cilju stambenog zbrinjavanja žena žrtava obiteljskog/partnerskog nasilja. Ne znamo raspolaze li Agencija stanovima u Istri i je li na bilo koji način djelovala prema mjeri iz Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji.

U Istri se povremeno najavljuje izgradnja POS-ovih stanova. Riječ je o poticanoj stanogradnji za tržište a stanove kupuju osobe koje mogu planirati otplatu kredita. U Puli je ugovorena izgradnja 65 stanova po cijeni od 895 EURA po kvadratnom metru. Grad Pula sufinancira ovu izgradnju s 6,2 milijuna kuna (kroz zemljište i komunalnu naknadu), a država s 6,5 milijuna kuna. Poticajnom stanogradnjom intervenira se i sufinancira kupnja stanova pod povoljnijim uvjetima, a namijenjena je uglavnom mlađim obiteljima. Ako Pulu uzmemo kao primjer, prije desetak godina u Puli je izgrađeno 30 poticajnih stanova koji nisu riješili probleme mlađih obitelji kojima je potreban krov nad glavom. No, ova izgradnja nije namijenjena socijalnim stanovanju, pa se gradovi ne pojavljuju kao kupci tih stanova radi zadovoljavanja potreba za socijalnim stanovima.

Hrvatska je **Zajedničkim memorandumom o socijalnom uključivanju** (Joint Inclusion Memorandum/JIM) (05.03.2007. godine) preuzela obavezu donijeti Nacionalni program poticanja socijalnog stanovanja. Do danas Hrvatska nema tog programa.

U Istri, kao i u cijeloj Hrvatskoj, građani su iskoristili priliku i postali vlasnici stanova kod pretvorbe društvenog u privatno vlasništvo. U Istri postoji i višak stambenog prostora, uglavnom apartmana, posebno u priobalnom području. Prema podacima do kojih smo došli provođenjem fokus grupa u okviru ovog projekta sa ženama žrtvama obiteljskog/partnerskog nasilja, žene kao podstanarke teško dolaze do odgovarajućeg smještaja, smještaj je skup, a zbog prometne nepovezanosti gradova i prigradskih naselja nije moguće koristiti pogodnosti jeftinijeg smještaja izvan grada. Ugovori o najmu se teško dobivaju i česti su otkazi ugovora u vrijeme turističke sezone. Žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja su u posebno teškoj situaciji, bez obzira jesu li bile korisnice skloništa u Sigurnoj kući Istra ili ne. U malim sredinama se uglavnom „sve zna“ pa su te žene često izložene nizu neugodnosti i uznemiravanja od najmodavaca. Nesigurnost i nedostupnost odgovarajućeg smještaja glavni su problemi žena žrtava obiteljskog/partnerskog nasilja nakon odlaska iz nasilne veze. Budući da gradovi i općine nemaju stanova za socijalne potrebe niti planova njihove izgradnje, ovaj problem ostaje jedan od većih, jer su te žene tada prisiljene rješavati ga same, bez pomoći institucija, što u tom slučaju problem spušta na razinu privatnog problema.

U 2011. godini Centar za građanske inicijative Poreč je poslao anketne upitnike gradovima i općinama radi dobivanja podataka o potrebama za socijalnim stanovima u jedinicama lokalne samouprave. Na anketu su odgovorila samo četiri grada: Buje, Novigrad, Pazin i Umag, te općine Fažana i Sv. Lovreč.

Općine Fažana i Sv. Lovreč su odgovorile da nemaju listu za dodjelu socijalnih stanova, da nemaju zahtjeve, te da nisu dodjeljivali stanove.

Općine u Istri su vrlo često male općine, često ruralnog karaktera, u kojima stanovnici imaju svoje kuće i zemlju. Takva mjesta uglavnom nemaju nove industrijske pogone, pa nema ni većeg priljeva radne snage koja bi trebala stanove. Ukoliko i imaju nove pogone ili tvornice (Kanfanar, Pićan) većina radnika putuje na posao iz okolnih mjesta.

S druge strane, iz medija doznajemo o slučajevima neprimjerenog stanovanja obitelji, posebno žena i djece u malim općinama (Višnjan, Tar). Nakon naših intervencija i upita načelnici lakonski odgovaraju da „nemaju viška stambenog prostora, te da ne mogu riješiti konkretni problem“. Zbog takvih slučajeva koji kao drastični primjeri dolaze u medije, sigurni smo da u općinama postoje potrebe za socijalnim stanovima koje uopće nisu evidentirane niti općine o tome vode brigu.

Na anketna pitanja o socijalnom stanovanju gradovi su dali sljedeće odgovore:

- Novigrad: *„ne mogu udovoljiti zahtjevu iz razloga jer trenutno Grad Novigrad nema razrađen plan i kriterije za dodjelu socijalnih stanova“.*
- Grad Pazin: ima listu za dodjelu socijalnih stanova, na listi je 13 osoba, 2009. izdali su dva rješenja, a 2010. tri rješenja. Imaju prostor koji bi se uz ulaganja mogao privesti svrsi, te da kriteriji za dodjelu stanova sadrže zaštićene kategorije, ali da žene žrtve nasilja nisu u tim kategorijama. Informacije daju preko internetske stranice Grada, Oglasnom pločom, u službenom glasniku.
- Grad Umag: iako nema listu, zaprima zahtjeve za dodjelu socijalnih stanova, te je 2008. i 2010. izdao po dva rješenja. Kupili su stanove za socijalne potrebe: 2008. godine 4 stana; 2009. godine 3 stana. Sada nemaju stanove za dodjelu. Raspolazu s prostorom koji bi se mogao adaptirati. Sve dodjele rade na temelju Odluke o davanju stanova u vlasništvu grada u najam, a odlukom o socijalnoj skrbi subvencioniraju stanovanje. U kriterijima za dodjelu stanova imaju zaštićene kategorije, ali nema žena žrtava nasilja. Sve podatke stavljaju na internetsku stranicu, oglasnu ploču i objavljuju u službenom glasniku.
- Grad Buje: ima listu socijalnih stanova od 29.10. 2010. godine, na listi je 5 osoba, nemaju novih zahtjeva, od 2008. do 2010. nisu izdali niti jedno rješenje, a u kriterijima nema samohranih majki, žena žrtava nasilja i hitnosti. U vremenu od 2008.-2010. nisu kupili ni izgradili niti jedan stan, ali raspolazu s prostorom koji bi se mogao adaptirati. Sve informacije daju putem internetske stranice, objave u službenom glasniku i usmeno.

Ovi podaci su tek poticaj za razmišljanje jer općine i gradovi uglavnom nisu odgovorili na anketna pitanja.

U nastavku je citat sudionice fokus grupe, žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja iz Istre, koja govori o tome što za nju znači osigurano stanovanje:

„Jer nama ženama žrtvama nasilja je jako bitno, taj krov nad glavom. Neka je dva sa dva, ali mi se tu osjećamo sigurno i ja mislim, da su sve te žene spremne raditi i ne tražiti da im se to da u poklon, da su one spremne to svojim radom platiti i isplatiti, društvu i odužiti se, ali taj krov nad glavom, je toliko siguran, potreban, vjerujte mi, dva sa dva, da se tu ta žena osjeća sigurnom i svoja na svome.“

5.2.4. Dostupna pravda

Centar za građanske inicijative je, sukladno Zakonu o besplatnoj pravnoj pomoći, registriran za pružanje besplatne pravne pomoći. Pravnu pomoć pruža i Sigurna kuća Istra te Udruga osoba s invaliditetom, sindikati kao i umirovljeničke organizacije (neovisno o registraciji). Većina tih organizacija je smještena u Puli i /ili u Poreču – pa je pravna pomoć dostupnija osobama koje žive u ta dva grada. Iz iskustva nam je poznato da je ženama žrtvama obiteljskog/partnerskog

nasilja teže dostupna besplatna pravna pomoć iz sljedećih razloga: često žive udaljeno od mjesta pružanja pomoći, lokalni promet je neadekvatan, ne znaju kome se treba obratiti za pomoć, nemaju dovoljno korisnih informacija kako ostvariti svoje pravo, informacije o besplatnoj pravnoj pomoći su slabo dostupne, pa većina građana/ki ne zna za adrese potencijalnih pružatelja takvih usluga.

Za pružene usluge u 2010. godini Centar za građanske inicijative Poreč je naplatio od Republike Hrvatske 790 kuna, a za usluge u 2011. godini iznos od 550 kuna. Organizacija ne može ni na koji način refundirati troškove nastale pružanjem besplatne pravne pomoći, jer većinu rada ne može naplatiti od Ministarstva pravosuđa. Naime, Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći traži da se za svaku radnju pružanja besplatne pravne pomoći ima potvrda, iz čega proizlazi da je važno administriranje a ne pružanje pravne podrške onima kojima je ona potrebna i koji na tu podršku imaju pravo.

Nova i bolja rješenja za organizacije se ne naziru, jer unatoč nizu prijedloga, okruglih stolova, analiza i pritisaka, nije došlo do bitne promjene zakona. Centar za građanske inicijative ima pogodnost jer su odvjetnici, članovi Rotary cluba, ponudili i obavljaju zastupanje žena žrtava obiteljskog/partnerskog nasilja - besplatno (sa ili bez potvrde).

Gradove i općine anketom smo pitali podržavaju li rad organizacija civilnog društva radi zaštite ljudskih prava žena i ravnopravnosti spolova, na koji način i u kojem iznosu. Dobili smo sljedeće odgovore: Umag za tu svrhu izdvaja 10.000 kuna. Novigrad financira Povjerenstvo za ravnopravnost spolova, što ne spada u kategoriju udruga. Buzet izdvaja 8.197 kuna i Poreč koji izdvaja 3.600 kuna za Centar za građanske inicijative, te po troškovniku, za rad Povjerenstva za ravnopravnost spolova grada.

Zaključno:

Iz navedenog je vidljivo da lokalna zajednica nema odgovore na potrebe žena koje su žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja. Ni Zakon o socijalnoj skrbi ne prati potrebe, već utvrđuje svoje institucionalne kriterije koji često ne odgovaraju potrebama. Realizacija konkretne socijalne pomoći zahtjeva prethodno znanje o pravima i rokovima za obilazak niza institucija kako bi se pravo ostvarilo.

Zakoni, pravilnici, odluke i slični dokumenti uglavnom nemaju ugrađene poticajne bodove za žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja, pa one nemaju prednost u ostvarivanju prava. Jaslica i vrtića je u pravilu u svim ciljanim sredinama premalo, pa nisu sva djeca obuhvaćena programom predškolskog obrazovanja.

Socijalne stambene politike nema ni na razini države niti u lokalnim zajednicama. Obzirom na sve veće potrebe za socijalnim stanovima, očekujemo od države izradu Nacionalnog programa poticanja socijalnog stanovanja. Od lokalnih zajednica očekujemo utvrđivanje potreba i plan mjera za izgradnju/kupnju/adaptaciju prostora koji će imati namjenu zadovoljenja potreba za socijalnim stanovima.

5.3. Analiza lokalnih politika Grada Slavenskog Broda i Brodsko-posavske županije

Brodsko-posavska županija jedna je od 20 hrvatskih županija koje, uz grad Zagreb kao zasebnu jedinicu, čine administrativni teritorijalni ustroj Republike Hrvatske. Županija je jedinica područne (regionalne) samouprave i sastoji se od jedinica lokalne samouprave odnosno gradova i općina. Brodsko-posavsku županiju čine 2 grada i 26 općina. Ured državne uprave u Brodsko-posavskoj županiji je nadležan za upravno-administrativne poslove na županijskoj razini. Županija kao područna (regionalna) jedinica ima svoju samoupravu odnosno zakonodavnu (Županijska skupština) i izvršnu vlast (Županijsko poglavarstvo) odnosno administrativna tijela (upravni odjeli i službe) u njihovoj funkciji.

Brodsko-posavska županija smještena je u južnom dijelu slavonske nizine i obuhvaća prostor od ukupno 2.034 km² što čini 3,61 % ukupnog teritorija Republike Hrvatske (56.542 km²). Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, ima 158.559 stanovnika. U strukturi stanovništva žene sudjeluju sa 51,47 %, a muškarci sa 48,53 %. Starosna struktura stanovništva je relativno

uravnotežena. Posjeduje značajan gospodarski potencijal kojeg karakteriziraju plodna poljoprivredna zemlja, šumske površine, strateški položaj s raskrižjem važnih prometnih pravaca i stvorena infrastruktura.

Glavni izazovi s kojima je suočena Brodsko-posavska županija su slijedeći:

- Pad broja stanovnika: Značajno smanjenje broja stanovnika na zapadnom dijelu Županije, a posebice na ratom stradalim i ruralnim područjima (prosječna godišnja stopa rasta iznosi -0,29%)
- Pad industrijske proizvodnje: Posljedice ratnih razaranja, težak proces privatizacije prema ekonomiji otvorenog tržišta, kasnija problematična privatizacija državne imovine, nedostatak domaćih i stranih poslovnih investicija, ovisnost o uvoznim dobrima i uslugama, negativni financijski rezultati poduzeća, te negativna vanjskotrgovinska bilanca, uzrokovali su veliki pad industrijske proizvodnje.
- Visoka stopa nezaposlenosti: (jedna od najviših u RH sa stopom nezaposlenosti od 42,07 % u 2003. godini). Zbog posustajućeg gospodarstva i neadekvatnog tržišta rada mnogo ljudi teško pronalazi posao.

Brodsko-posavska županija je u razdoblju od 1993. do 2011. godine izradila niz strateških dokumenata među kojima najvažnije mjesto zauzimaju:

- Program gospodarskog i društvenog razvitka Brodsko-posavske županije 1996. – 2005.
- ROP – Regionalni operativni program Brodsko-posavske županije 2005. – 2012.
- Strategija razvoja ljudskih potencijala 2006. – 2012.
- Strategija razvoja ljudskih potencijala 2011. – 2013.
- Županijska razvojna strategija Brodsko-posavske županije 2011.-2013.

Nadalje, ima niz programskih dokumenata odnosno konkretnih projekata različitih razina i iz različitih područja. U nastavku se navodi taksativni prikaz najvažnijih:

- Globalni programi
  - o Prostorni plan Brodsko-posavske županije
- Područje gospodarstva – industrija
  - o Program poticanja malog gospodarstva Brodsko-posavske županije
- Područje gospodarstva – poljoprivreda
  - o Program kreditiranja poljoprivrede na području Brodsko-posavske županije
  - o Program Sušionice povrća i voća d.o.o. Vrpolje
  - o Program umjetnog osjemenjivanja svinja na području Brodsko-posavske županije
  - o Program mjera protiv trihineloze i ostalih zaraznih bolesti svinja u obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima
  - o Program sufinanciranja kupnje deklariranog sadnog materijala
- Područje infrastrukture
  - o Vodoopskrbni sustav Brodsko-posavske županije, Idejno rješenje
  - o Studija zaštite voda na području Brodsko-posavske županije
  - o Studija i idejni projekt opskrbe prirodnim plinom Brodsko-posavske županije
  - o Program kapitalnih ulaganja u objekte infrastrukture na području Brodsko-posavske županije za 2004. godinu
  - o Program mjera za unapređenje stanja u prostoru Brodsko-posavske županije

- Područje zdravstva i socijalne skrbi
  - o Prenamjena Bolnice za plućne bolesti „Strmac“ Nova Gradiška u Ustanovu socijalne skrbi
  - o Centar za rehabilitaciju i radno osposobljavanje u Slavonskom Brodu
  - o Formiranje odsjeka za palijativno-hospicijsku skrb
  - o Osiguranje prostora za djelatnost preventivne školske medicine
  - o Osiguranje prostora djelatnosti primarne zdravstvene zaštite - ambulante obiteljske medicine ravnomjerno raspoređene na cijelom području Županije
  - o Centar za odgoj i kratkotrajni prihvata djece i maloljetnika
  - o Godišnji pregled stanovništva ugroženog od endemske nefropatije (EN)
  - o Opremanje odjela za razvoj interventne kardiologije i interventne radiologije u Općoj bolnici Slavonski Brod
  - o Adaptacija psihijatrije i neurologije za potrebe internističke djelatnosti sa odgovarajućom podspecijalističkom djelatnosti
- Područje društvenih djelatnosti
  - o Mreža osnovnih škola
  - o Mreža srednjih škola
  - o Analiza stanja i razvoj sporta na području Brodsko-posavske županije
  - o Analiza stanja, financiranje i razvoj kulture na području Brodsko-posavske županije
  - o Kapitalna ulaganja u društvenim djelatnostima do 2007. godine
  - o Plan razvoja visokog školstva

Regionalni operativni program (ROP)

Brodsko-posavska županija na sjednici Županijske skupštine 2005. godine usvojila je svoj Regionalni operativni program (ROP) – srednjoročni razvojni dokument za razdoblje od 2005. do 2012. godine kojim su dogovorena i formulirana četiri ključna razvojna cilja na bazi vizije Županije :

1. Jačanje gospodarstva na način koji vodi značajnom i trajnom smanjenju nezaposlenosti.
2. Izgradnja infrastrukture koja je nužna za razvoj poduzetništva i mudro gospodarenje okolišem.
3. Intenzivan razvoj obrazovnih sustava na način relevantan za gospodarstvo.
4. Razvoj socijalne infrastrukture sa ciljem poboljšanja položaja osjetljivih grupa društva.

Specifični projekti koji će provesti viziju u djelo i koji se smatraju prioritetnima za Županiju grupirani su u tri područja:

1. Ekonomska infrastruktura
2. Fizička infrastruktura
3. Socijalna infrastruktura

Okvir ROP-a sastoji se od strategije i projekata koji bi mogli biti provedeni u navedenom planiranom razdoblju od 7 godina. Projekti koji su usmjereni na ostvarivanje prava žena žrtvi obiteljskog nasilja nalaze se unutar grupe Socijalne infrastrukture, kojom je predviđeno financiranje projekata nevladinih udruga, s tim da će ROP istražiti načine za veću uključenost građana u odlučivanju, te je u istoj kategoriji planirano financiranje projekta u sektoru zdravstva i socijalne skrbi kao prioritetnog područja. ROP-om su predviđene sljedeće mjere za razvoj socijalne infrastrukture sa ciljem poboljšanja položaja osjetljivih grupa društva a koje se

možu odnositi na žene žrtve obiteljskog nasilja unutar kojih bi one mogle biti jedna od ciljanih skupina:

- Podrška sektoru zdravstvene zaštite i socijalne skrbi
  - o MJERA 35: Programi podrške nevladinim udrugama kako bi im se omogućilo da povećaju i poboljšaju svoje sudjelovanje u sektoru zdravstvene zaštite i socijalne skrbi
  - o MJERA 38: Izrada i provedba programa socijalne i gospodarske uključenosti te programa pomoći ranjivim skupinama
  - o MJERA 39: Vaninstitucionalni programi socijalne skrbi

ROP Brodsko-posavske županije zamišljen je tako da se adekvatno odnosi prema važnim razvojnim temama Evropske unije kao što je promocija jednakih mogućnosti i ljudska prava i to na način da će se:

- promovirati jednakosti muškaraca i žena u cijelom ROP-u;
- pomagati ljudima s poteškoćama u omogućavanju pristupa poslovima, robi i uslugama;
- promovirati društveno uključivanje za one ljude koji ostaju marginalizirani u gospodarskom i društvenom životu Županije.

Tako se navodi da će se osigurati prikladna spolna ravnoteža i zastupanje ključnih organizacija civilnog društva unutar institucionalne strukture odabrane da provodi ROP. Nadalje, tema jednakih mogućnosti provoditi će se u svim prioritetima kroz aktivnosti kojima se pruža podrška. ROP promiče jednak pristup svih ljudi obrazovanju, obuci i mogućnostima zapošljavanja koje nudi ROP bez obzira na spol, invaliditet ili etničko porijeklo. Da bi se to postiglo, nastojati će se postići tri cilja koji će biti integrirani kroz cijeli ROP:

1. Prvi cilj je povećati i osigurati pristup obrazovanju, obuci i mogućnostima zapošljavanja za žene, invalide i druge skupine.
2. Drugi cilj je povećati broj žena i invalida s osiguranim pristupom obuci i zaposlenju u višim platežnim razredima i sektorima viših vještina i samozapošljavanja.
3. Treći cilj je povećati broj poslodavaca i organizacija koje pružaju obuku i primjenjuju politike jednakih mogućnosti i radnih praksi kako bi se uskladio radni i obiteljski život.

Županijska razvojna strategija Brodsko-posavske županije 2011.- 2013.

Županijska razvojna strategija Brodsko-posavske županije temeljni je dokument gospodarsko-društvenog razvoja Brodsko-posavske županije od dana njegovog usvajanja od strane Županijske skupštine 2011. godine do kraja 2013. godine, koja ne samo da utvrđuje institucionalni temelj Županije potreban za podršku i izradu razvojnih projekata, već stvara okvir unutar kojeg su definirane sve aktivnosti potrebne za ostvarenje postavljenih ciljeva koji se odnose na dugoročan rast i razvoj društveno-gospodarskog života Županije.

Strategijom se utvrđuju dugoročni ciljevi Županije, usklađeni sa specifičnim ciljevima budućeg gospodarskog i društvenog razvoja Županije. U donošenju ciljeva Strategije uzeti su u obzir razvojni potencijali, interne i eksterne okolnosti, procjena snaga i slabosti kao i budućih potreba stanovnika. Temeljem Strategije nositelji razvoja Županije osiguravaju potrebne preduvjete za postizanje održivog željenog rezultata razvoja. Uporište Strategije je u Zakonu o regionalnom razvoju Republike Hrvatske koji uređuje ciljeve i načela upravljanja regionalnim razvojem. Politika regionalnog razvoja Republike Hrvatske uređena je Strategijom regionalnog razvoja, usvojenoj u lipnju 2010. kojom su definirana ključna načela razvoja za svaku statističku regiju. Preteče strateškog planiranja Županije su Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske i Regionalni operativni plan Brodsko-posavske županije, za razdoblje od 2005. do 2012. godine.

Strateški razvojni ciljevi Brodsko-posavske županije u razdoblju 2010. – 2013. godine su:

1. Jačanje gospodarstva na način koji vodi značajnom i kontinuiranom povećanju zaposlenosti i kvalitete radnih mjesta

2. Zaštita prirode i okoliša kao temelja održivog razvoja i gospodarskih aktivnosti
3. Kontinuiran razvoj obrazovnog sustava u skladu s potrebama gospodarstva
4. Poboljšanje kvalitete života, razvoj društvene infrastrukture i unapređenje položaja socijalno osjetljivih skupina

Žene žrtve obiteljskog nasilja u Strategiji nisu posebno prepoznate, a ciljevi putem kojih bi one mogle ostvariti svoja prava su: strateški cilj 1, strateški cilj 3 i strateški cilj 4. i to unutar ciljanih skupina: „stanovnici Brodsko-posavske županije“, „nezaposleni“, „socijalno ugrožene skupine“ i „socijalno isključene i marginalizirane skupine“ putem mjera koje su popisane.

Strategija razvoja ljudskih potencijala Brodsko-posavske županije 2011.- 2013.

Strategija razvoja ljudskih potencijala ključni je strateški dokument kojim se definiraju smjerovi politika zapošljavanja, obrazovanja i socijalnog uključivanja na županijskoj razini te je usklađena s relevantnim regionalnim, nacionalnim i europskim strateškim dokumentima. Ovaj dokument sadrži viziju, ciljeve i prioritetne mjere razvoja ljudskih potencijala prepoznate od strane ključnih dionika na lokalnom tržištu rada. Prioriteti predstavljaju sažeti opis namjeravanih ishoda s jasno izraženim i mjerljivim postignućima koja proizlaze iz vizije i koja su u skladu sa strateškim ciljevima na nacionalnoj i europskoj razini. Buduća željena situacija u području zapošljavanja, obrazovanja i socijalnog uključivanja temelji se na rezultatima analize tržišta rada i SWOT analize.

Prioritetne osi su :

- Prioritetna os 1: Potpora pristupu održivom zapošljavanju i prilagodljivosti radne snage
- Prioritetna os 2: Pojačanje socijalne uključenosti skupina u nepovoljnom položaju i osoba s posebnim potrebama
- Prioritetna os 3: Poboljšanje ljudskog kapitala u obrazovanju, istraživanju i razvoju
- Prioritetna os 4: Jačanje uloge civilnoga društva za bolje upravljanje

Unutar svake Prioritetne osi definirane su mjere, kao intervencije i aktivnosti u području razvoja ljudskih potencijala koje predstavljaju okvir za pripremu i izradu konkretnih razvojnih projekata.

5.3.1. Briga o djeci i socijalne usluge

Županijska razvojna strategija Brodsko-posavske županije 2011.- 2013. donosi analizu stanja Brodsko posavske županije iz koje donosimo opis stanja odgoja i obrazovanja te zdravstva i socijalne skrbi koji su značajni za temu briga o djeci i socijalne usluge.

Predškolski odgoj

Predškolski odgoj i naobrazba obuhvaća programe odgoja, naobrazbe, zdravstvene zaštite, prehrane i socijalne skrbi djece predškolske dobi od 6 mjeseci do 6 godina odnosno do polaska u školu. Na području Brodsko–posavske županije program predškolskog odgoja i naobrazbe ostvaruje se u 4 ustanove predškolskog odgoja - dječji vrtići. Osnivači dječjih vrtića su grad Slavonski Brod i grad Nova Gradiška koji financiraju troškove primarnih programa dječjih vrtića u iznosu od 70-75%, dok roditelji plaćaju ostatak. Broj djece uključene u programe predškolskog odgoja i naobrazbe čini 28% populacije predškolske djece u županiji. U odnosu na prosjek Republike Hrvatske (43%) Brodsko posavska županija je pri samom dnu po postotku obuhvata u primarnom predškolskom programu u odnosu na ukupnu populaciju (13,64%).

Osnovno školstvo

Djelatnost osnovnog obrazovanja u osnovnoj školi obuhvaća opće obrazovanje te druge oblike obrazovanja djece i mladih. **Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi**, definirana je obveza osnovnog obrazovanja za sve učenike u RH u pravilu od 6 do 15 godina života. Na području Brodsko posavske županije ima 35 osnovnih škola, od čega decentralizacijom funkcija za 24 osnovne škole prava ima Županija, a za 11 škola grad Slavonski Brod. Osnovne škole na području županije kojima je osnivač Brodsko-posavska županija

bilježe pad broja upisanih učenika za 4,2 % u odnosu na prethodnu školsku godinu. Pad broja učenika polaznika osnovne škole posljedica je dugogodišnjeg negativnog demografskog trenda zabilježenog tijekom proteklog i početkom ovog desetljeća.

Srednjoškolsko obrazovanje

Na temelju čl. 37 **Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o srednjem školstvu** (NN br. 59 /01) i točke 1 Odluke Vlade RH od 10 srpnja 2001. godine, Brodsko posavska županija ima osnivačka prava i obveze prema 12 srednjih škola. U školskoj 2010/2011 godini na području Brodsko-posavske županije srednje škole pohađalo je 7.229 učenika kroz:

- Gimnazijske programe 24, 8 % ukupne populacije učenika u srednjem obrazovanju
- Strukovne programe 45, 4 %
- Trogodišnje strukovne programe 29,69 %

Od ukupnog broja upisanih učenika, 80 % učenika gimnazije se upiše na fakultete i 50- 60 % učenika strukovnih škola.

Zdravstvena skrb

Zdravstvena zaštita u Brodsko-posavskoj županiji odvija se na primarnoj i sekundarnoj zaštiti. Primarna zdravstvena zaštita u Brodsko-posavskoj županiji obavlja se u domovima zdravlja praksom temeljne koncesije, Županijskom zavodu za hitnu medicinu, Zavodu za javno zdravstvo Brodsko posavske županije.

Domovi zdravlja

Na području županije djeluju dva doma zdravlja. Domovi zdravlja zapošljavaju 61 liječnika/cu i 114 medicinskih sestara. Na nivou domova zdravlja obavljaju se slijedeće djelatnosti: opća (obiteljska medicina – 18 timova, patronažna zdravstvena zaštita, zdravstvena zaštita djece predškolskog uzrasta – 2 tima, stomatološka zdravstvena zaštita – 18 timova, zdravstvena zaštita žena – 8 timova, hitna medicinska pomoć i sanitetski prijevoz, palijativna skrb bolesnika, zdravstvena njega i medicina rada.

Privatna praksa temeljem koncesije

Od 1 siječnja 2011.g. primarna zdravstvena zaštita u djelatnosti opće (obiteljske) medicine (59 timova) dentalne zdravstvene zaštite (47 timova), zdravstvene zaštite dojenčadi i predškolske djece (4 tima) zdravstvene zaštite žena (2 tima) laboratorijske dijagnostike (2 tima) i zdravstvene njege u kući (50 timova).

Županijski zavod za hitnu medicinu

Županijski zavod osnovan je 2010. godine a provodi mjere hitne medicine na području Brodsko posavske županije, osigurava suradnju u pružanju hitne medicine sa susjednim jedinicama područne samouprave, organizira i osigurava popunjavanje mreže timova na području Brodsko posavske županije, osigurava provedbu utvrđenih standarda opreme, vozila i zdravstvenih radnika, provodi standarde hitne medicine za hitni medicinski prijevoz cestom, osigurava kvalitetu rada, sudjeluje u planiranju i provedbi obrazovnih zdravstvenih radnika, provodi stručna i znanstvena istraživanja iz područja hitne medicine u suradnji s Hrvatskim zavodom za hitnu medicinu.

Zavod za javno zdravstvo

Zavod za javno zdravstvo Brodsko posavske županije svoju djelatnost provodi na dvije lokacije u Slavonskom Brodu i dvije lokacije u Novoj Gradišci. Zavod za javno zdravstvo ima važnu ulogu u provođenju preventivnih mjera zaštite stanovništva Brodsko posavske županije. Značajna je uloga Zavoda u preventivnoj mjeri zdravstvene zaštite djece u osnovnim, srednjim školama, fakultetima, obavljanju mikrobiološke djelatnosti, analiziranju higijene ispravnosti vode, stanja vodoopskrbe, zdravstvene ispravnosti namirnica i predmeta opće uporabe. Služba za javno zdravstvo, zaštitu mentalnog zdravlja, prevenciju i izvanbolničko liječenje glavni je nositelj programa prevencije i izvaninstitucionalnog liječenja bolesti ovisnosti u

Brodsko posavske županije. Na području Županije živi 163.322 osigurane osobe, što ukazuje na problem nedostatka liječničke primarne zdravstvene zaštite, jer primarna zdravstvena zaštita nije jednako dostupna svim stanovnicima Županije.

Ljekarska djelatnost.

Na prostoru Brodsko posavske županije ima 38 ljekarni od toga je 18 u Slavonskom Brodu, 4 u Novoj Gradišci a ostale se nalaze u općinskim središtima.

Sekundarna zdravstvena zaštita

Stacionarna zdravstvena zaštita odvija se kroz rad dviju bolnica .Jedna se nalazi u Slavonskom Brodu a druga u Novoj Gradišci. Bolnica u Slavonskom Brodu obavlja djelatnost zdravstvene zaštite na nivou dnevne bolnice u okviru specijalističko-konzilijarne zdravstvene zaštite za liječenje akutnih bolesti. Bolnica raspolaže sa 511 ugovorenih kreveta. Bolnica u Novoj Gradišci prema Pravilniku o uvjetima za razvrstavanje bolničkih zdravstvenih ustanova u kategorije ustanova je gradska (lokalna) bolnica. U bolnici je zaposleno 63 liječnika a raspolaže sa 160 kreveta.

Socijalna skrb

Ustanove socijalne skrbi na području Brodsko-posavske županije čine centri za socijalnu skrb i domovi socijalne skrbi. Na području naše županije kao domovi socijalne skrbi djeluju Dom za starije i nemoćne osobe Slavonski Brod i Dom za djecu i mladež (bez odgovarajuće roditeljske skrbi). Na području naše županije djeluju dva centra za socijalnu skrb i to Centar za socijalnu skrb Slavonski Brod i Centar za socijalnu skrb Nova Gradiška.

Odluke Grada Slavenskog Broda i Brodsko-posavske županije

Temeljem **Zakona o predškolskom odgoju i naobrazbi** (NN 10/97, 107/07) djelatnost predškolskog odgoja i naobrazbe, te skrbi o djeci predškolske dobi dio je sustava odgoja i naobrazbe. Gradovi i općine, odnosno jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, imaju pravo i obvezu odlučivati o potrebama i interesima građana na svom području za organiziranjem i ostvarivanjem programa predškolskog odgoja te radi zadovoljavanja tih potreba osnivati dječje vrtiće. Prema Zakonu dječje vrtiće mogu osnovati:

1. Republika Hrvatska,
2. jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave,
3. vjerske zajednice,
4. druge pravne i fizičke osobe.

Dječji vrtić mogu zajednički osnovati jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave i fizička i pravna osoba. Republika Hrvatska osniva dječji vrtić zakonom ili uredbom Vlade Republike Hrvatske ili rješenjem Ministarstva prosvjete i športa. Na području Brodsko-posavske županije osnovni nositelj provedbe gradskog programa javnih potreba u predškolskom odgoju su ustanove dječji vrtići kojima je osnivač i vlasnik Grad Slavonski Brod a financiraju se sredstvima iz gradskog proračuna, te sudjelovanjem roditelja u cijeni programa predškolskog odgoja što ih ostvaruju njihova djeca. Na području grada su 4 dječja vrtića i prvenstveno provode redoviti primarni program predškolskog odgoja za 969 djece. Djeca čiji roditelji su u sustavu socijalne skrbi ili teškog imovnog stanja imaju pravo na besplatan boravak u vrtiću. Žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja u gradskim odlukama u ovoj problematici nisu posebno prepoznate i svoja prava mogu ostvariti u kategoriji socijalno ugroženih.

Na području grada djeluju dječji vrtići s posebnim programom „Cekin“ koji provodi Montessori program i Posebni program za djecu s teškoćama u razvoju. Grad sufinancira Program kao i boravak djece u redovitom programu.

Socijalne usluge temelje se na:

- Zakonu o socijalnoj skrbi (NN br. 57/11)
- Odluci o socijalnoj skrbi grada Slavenskog Broda

- Procjeni korisnika koji će ostvariti pojedine oblike pomoći
- Dostavljanju projekata/programa udruga koji su od interesa za grad Slavonski Brod

Temeljem navedenih zakona donesene su razne odluke Grada i Županije vezane za socijalne usluge koje su opisane u nastavku.

Subvencija prijevoza

Za određene kategorije stanovništva: umirovljenici, učenici i studenti, te dobrovoljni davaoci krvi, predviđena je subvencija prijevoza.

- Subvencija prijevoza za sve učenike i studente (1201 učenik i student) sa područja grada Slavenskog Broda za vrijeme trajanja školske godine temeljem mjesečnih subvencija katara koje grad financira u iznosu od 70,00 kuna dok student ili učenik plaća 100,00 kuna
- Subvencija prijevoza 1584 umirovljenika s primanjima manjim od 2.500,00 kn temeljem mjesečnih subvencionalnih karata koje Grad sufinancira u iznosu od 110,00 kn.
- Prijevoz dobrovoljnih davatelja krvi (muškarci s 40 i više darivanja, žene s trideset i više darivanja) i djece do 7 godina starosti uz pratnju roditelja, prijevoznik vrši bez naknade

Iz navedenih kategorija evidentno je da žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja u gradskim odlukama u ovoj problematici nisu posebno prepoznate.

Naknade kućanstvima za nabavku ogrjeva

Sredstva za naknadu kućanstvima za nabavku ogrjeva, osiguravaju se sukladno Zakonu o socijalnoj skrbi, te o Odluci o kriterijima, mjerilima i načinu financiranja Centra za socijalnu skrb Brodsko-posavske županije i pomoći za podmirenje troškova stanovanja korisnicima koji se griju na drva, a koju Brodsko-posavska županija donosi početkom svake godine temeljem Odluke Vlade Republike Hrvatske o minimalnim financijskim standardima materijalnih i financijskih rashoda centara za socijalnu skrb i pomoći za podmirenje troškova stanovanja.

Samcu ili obitelji koji ispunjava propisane uvjete, za ostvarivanje prava na pomoć za podmirenje troškova stanovanja, a koja se griju na drva može se, jednom godišnje osigurati 3m³ drva ili se može odobriti novčani iznos za podmirenje tog troška u visini koju odlukom odredi nadležna jedinica područne (regionalne) samouprave. Kriterij koji se je do sada primjenjivao bio je iznos od 950,00 kn po korisniku pomoći. Isplata pomoći tereti sredstva proračuna Brodsko-posavske županije.

Žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja nisu posebno prepoznate i svoja prava mogu ostvariti ako ispunjavaju propisane uvjete.

Pomoć za podmirenje troškova stanovanja

Grad Slavonski Brod, osigurava sredstva za pomoć za podmirenje troškova stanovanja građanima Grada Slavenskog Broda, koji se nalaze u stanju socijalne potrebe i ne mogu sami platiti navedene troškove, a ispunjavaju propisane uvjete za ostvarivanje ovog prava. Troškovi stanovanja u smislu zakona o socijalnoj skrbi Grada Slavenskog Broda odnose se na najamninu, komunalnu naknadu, električnu energiju, plin, grijanje i vodu. Iz proračuna Grada Slavenskog Broda, za ovu vrstu pomoći u 2012. godini planirano je 2.050.000,00 kn.

Žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja u nisu posebno prepoznate i svoja prava mogu ostvariti ako se nalaze u stanju socijalne potrebe i ako ispunjavaju propisane uvjete.

Socijalna skrb - ostale pomoći

Pomoći namijenjene građanima i kućanstvima s ove pozicije temelje se na Odluci o socijalnoj skrbi Grada Slavenskog Broda a odnose se na:

- Besplatno ljetovanje djece u odmaralištu u Starom Gradu
- Dostavu obroka za korisnike Programa „Pomoć u kući starijim i nemoćnim osobama“
- Program „Dnevni boravak i pomoć u kući starijim osobama“

- Pomoć za pogrebne troškove
- Jednokratne pomoći

Osim pomoći namijenjenih građanima i kućanstvima koje se realiziraju kroz ostvarivanje prava sukladno Odluci o socijalnoj skrbi Grada Slavonskom Broda, Grad posebno skrbi određenim kategorijama stanovništva kao što su žrtve obiteljskog nasilja, mladima, osobama sa invaliditetom, zdravstveni programi gradskog Crvenog križa. U sklopu posebne skrbi za navedene skupine, Grad Slavonski Brod, Županija Brodsko-posavska i Ministarstvo socijalne politike i mladih sufinanciraju Program „Savjetovalište i sklonište za žene i djecu žrtve obiteljskog nasilja“ kojeg provodi Udruga Brod - grupa za ženska ljudska prava.

Financiranje projekata/programa organizacija koje su od socijalnog, zdravstvenog i humanitarnog interesa za grad temelji se na objavljenom Natječaju za financiranje udruga. Odabir programa/projekata udruga koji su od interesa za grad Slavonski Brod vrši Povjerenstvo. Nakon analize pristiglih programa vrši se raspodjela planiranih sredstava. Prednost pri financiranju imaju organizacije koje svojim radom podižu kvalitetu pomoći, resocijalizaciju i integraciju za osobe s invaliditetom (gluhe osobe, slijepe osobe, mentalno retardirane osobe, osobe s tjelesnom invalidnošću), ratne stradalnike i humanitarne organizacije.

Naknada za novorođenčad

Temeljem Odluke Gradskog vijeća Slavonskog Broda iz 2007. godine isplaćuje se jednokratna pomoć za novorođenčad. Za 2012. godinu planirana je isplata jednokratne novčane pomoći za novorođenčad u iznosu od 1.500,00 kuna. Pravo na pomoć ostvaruju roditelji koji imaju prebivalište na području grada Slavonskog Broda najmanje godinu dana prije rođenja djeteta, a zahtjev se podnosi u roku od 6 mjeseci od rođenja djeteta.

Pomoć osobama s invaliditetom

U suradnji s Povjerenstvom za osobe s invaliditetom nastavlja se rad na poboljšanju uvjeta života za osobe s invaliditetom. Cilj je omogućiti što primjerenije uvjete života ovim osobama kroz prilagodbu stanovanja, nabavku ortopedskih pomagala i sl.

Stipendije

Pravilnikom koji su utvrdili grad i županija dodjeljuju se stipendije studentima s područja grada i županije. Sukladno Pravilniku, odabir vrši Komisija za odabir studenata. Za akademsku 2011./2012. godinu grad će dodijeliti stipendije za 25 studenata u iznosu od 1000 kn a Županija Brodsko-posavska godišnje stipendira 15 studenata sa područja Brodsko-posavske županije u iznosu od 1000 kn za svakog studenta.

Županijska razvojna strategija Brodsko-posavske županije

Županijska razvojna strategija Brodsko-posavske županije donosi niz mjera koje će podići kvalitetu života stanovnika županije. Tako su u području brige o djeci i socijalnih usluga važne sljedeće propisane mjere:

- Mjere u okviru Strateškog cilja 3 - Kontinuiran razvoj obrazovnog sustava u skladu s potrebama gospodarstva,
- Mjere u okviru Prioriteta 1: Praćenje potreba tržišta rada
- Mjera 3.1.1: Razvoj mreže srednjih škola i transformacija strukovnog obrazovanja u skladu s novim Zakonom o strukovnom obrazovanju

Cilj mjere je:

- o Razvoj mreže srednjih škola
- o Transformacija strukovnog obrazovanja u skladu s novim Zakonom o strukovnom obrazovanju
- Mjera 3.1.2: Prilagodba novih programa i upisnih kvota potrebama gospodarstva i interesima učenika

Cilj mjere je:

- o Dostupnost usluga profesionalnog usmjerenja i savjetovanja
- o Razvijeni novi obrazovni programi sukladno potrebama gospodarstva
- o Postojeći programi usklađeni sa potrebama gospodarstva
- o Usklađenost obrazovnog sustava sa potrebama gospodarstva i interesima učenika
- Mjera 3.1.3: Uvođenje posebnih programa za djecu s teškoćama u razvoju

Cilj mjere je:

- o Razvijeni novi obrazovni programi za djecu s poteškoćama u razvoju
- Mjere u okviru Strateškog cilja 4 - Poboljšanje kvalitete života, razvoj društvene infrastrukture i unapređenje položaja socijalno osjetljivih skupina
- Mjere u okviru Prioriteta 1: Podrška sektoru zdravstvene zaštite i socijalne skrbi
- Mjera 4.1.2: Unapređenje zdravlja stanovništva i zaštita zdravlja ljudi od djelovanja štetnih čimbenika okoliša

Cilj mjere je:

- o Uspostavljeni sustavi mjerenja kakvoće okolišnih čimbenika
- o Provedeni preventivni programi s ciljem zaštite zdravlja stanovništva
- Mjera 4.1.3: Programi socijalne skrbi

Cilj mjere je:

- o Razvoj i provođenje novih programa socijalne skrbi
- o Suradnja javnog, privatnog i civilnog sektora u razvoju socijalnih usluga
- o Obnova infrastrukture socijalne skrbi
- Mjera 4.1.4: Izrada i provedba programa socijalne i gospodarske uključenosti te programa pomoći socijalno osjetljivim skupinama

Cilj mjere je:

- o Povećati socijalnu inkluziju svih skupina društva u društveni život putem uključivanja u različite programe
- Mjere u okviru Prioriteta 2: Unapređenje kvalitete života
- Mjera 4.2.1: Poboljšanje javnog prijevoza u Županiji

Cilj mjere je:

- o Osiguravanje sredstava u Proračunu Brodsko-posavske županije za subvencioniranje prijevoza
- o Usklađenost prometnih linija s radnim vremenom i odvijanjem nastave u školama
- Mjera 4.2.2: Stvaranje približno jednakih uvjeta za školovanje na području cijele Županije

Cilj mjere je:

- o Izgradnja novih škola
- o Adaptacija i dogradnja postojećih škola
- o Izgradnja novih školskih dvorana
- o Adaptacija i dogradnja postojećih sportskih dvorana
- Mjera 4.2.3: Unapređenje učeničkog i studentskog standarda

Cilj mjere je:

- o Razvoj smještajnih kapaciteta učenika i studenata
- o Povećanje broja menzi u Brodsko-posavskoj županiji
- o Subvencioniranje stanovanja učenika i studenata

Strategija razvoja ljudskih potencijala Brodsko-posavske županije 2011.- 2013. donosi sljedeće prioritete i mjere kojima propisuje smjerove politike zapošljavanja, obrazovanja i socijalnog uključivanja na županijskoj razini, a koje su bitne za žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja u temi briga o djeci i socijalne usluge:

- Prioritetna os 2: Pojačanje socijalne uključenosti skupina u nepovoljnom položaju i osoba s posebnim potrebama.

Opći cilj:

- o Promicati socijalnu i profesionalnu integraciju skupina u nepovoljnom položaju i osoba s posebnim potrebama

Specifični ciljevi:

- o Unaprijediti socijalnu uključenost osoba u nepovoljnom položaju u obrazovni sustav
- o Poticati socijalno uključivanje osoba u nepovoljnom položaju kroz olakšavanje njihovog pristupa tržišta rada
- o Unaprijediti socijalne usluge i sposobnost pružanja tih usluga u borbi protiv socijalne isključenosti i siromaštva

Mjera 2.1. Pružanje potpore pri obrazovanju skupina s posebnim potrebama

Aktivnosti:

- o Omogućiti uključivanje učenika/studenata u nepovoljnom položaju u obrazovnim ustanovama kroz različite prilagođene aktivnosti,
- o Poboljšati sposobnost škola, odnosno njihovih zaposlenika za integraciju djece/mladih u nepovoljnom položaju u obrazovanju,
- o Razvijati nove nastavne materijale za učenike/studente s invaliditetom,
- o Pružati potporu inovativnim projektima namijenjenim osobama u nepovoljnom položaju u obrazovnim ustanovama.
- Prioritetna os 3: Poboljšanje ljudskog kapitala u obrazovanju i istraživanju

Opći cilj:

- o Pružiti potporu razvoju reformi sustava obrazovanja i osposobljavanja radi poboljšanja kvalitete obrazovnog sustava i njegovog usklađivanja s EU standardima

Specifični ciljevi:

- o Poboljšanje obrazovnog sustava
- o Razvoj hrvatskog kvalifikacijskog okvira radi potpore konceptu cjeloživotnog učenja
- o Razvoj ljudskog potencijala u istraživanju i inovativnosti , potpora umrežavanju, suradnji i transnacionalnoj suradnji između veleučilišta, ustanova i poduzeća

Mjera 3.1. Jačanje sustava obrazovanja

Aktivnosti:

- o Poboljšanje kvalitete obrazovanja jačanjem obrazovnih ustanova,
- o Kvaliteta usluga u obrazovanju poboljšana kroz provedbu reformi zasnovanih na strategijama, u cilju povećanja odgovora ljudi na potrebe društva znanja,
- o Uspostava mehanizama za razvoj sustava osiguranja kvalitete,

- o Jačanje strukovnog obrazovanja i osposobljavanja s naglaskom na nove tehnologije,
- o Jačanje kapaciteta obrazovnog kadra,
- o Kreiranje novih kurikuluma prema potrebama tržišta rada,
- o Usklađivanje sustava obrazovanja odraslih i visokoškolskog obrazovanja s potrebama tržišta rada i načelima socijalnog uključivanja,
- o Kontinuirano poboljšavanje sustava osposobljavanja nastavnika.

Mjera 3.2. Daljnji razvoj Hrvatskog kvalifikacijskog okvira radi potpore konceptu cjeloživotnog učenja

Aktivnosti:

- o Jačanje Hrvatskog kvalifikacijskog okvira,
- o Jačanje sustava cjeloživotnog učenja kroz podizanje svijesti,
- o Razvijanje novih programa, usavršavanje, dokvalifikacije, prekvalifikacije, osposobljavanje sukladno potrebama poslodavaca odnosno tržištu rada,
- o Poticajne mjere za sufinanciranje troškova usavršavanja, dokvalifikacije, osposobljavanja i neformalnog obrazovanja.

5.3.2. Zapošljavanje , prekvalifikacija i obrazovanje odraslih

Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje godišnji prosjek stope nezaposlenosti za 2011.godinu u Brodsko-posavskoj županiji iznosi 31,8% što ju po zaposlenosti stavlja na posljednje mjesto u Hrvatskoj. Državni prosjek, za usporedbu, iznosi 17% za isto razdoblje. Također, u Brodsko-posavskoj županiji je najveće povećanje stope nezaposlenosti u odnosu na 2010. godinu. Što se tiče nezaposlenosti prema spolu, udio žena u ukupnom broju nezaposlenih krajem 2011. u Brodsko-posavskoj županiji iznosi 56,6 % što ju čini vodećom županijom u Hrvatskoj po visini stope nezaposlenih žena. Iako žene čine većinski dio stanovništva (51,47%) na tržištu rada su daleko manje prisutne. Prema podacima iz SWOT analize Strategije razvoja ljudskih potencijala brodske posavske županije 2011.- 2013. do visoke stope nezaposlenosti žena u Brodsko-posavskoj županiji doveli su slijedeći problemi:

- Nedovoljni kapaciteti nezaposlenih žena koje žele pokrenuti vlastiti posao, do čega je došlo radi nedostataka sredstava za dodatne oblike obrazovanja i usavršavanja (kojima bi stekle poduzetnička znanja i vještine i osnovno informatičko obrazovanje) i neinformiranosti o mogućnostima i poticajima za samozapošljavanje.
- Nekompetentnost i nemotiviranost nezaposlenih žena za nastup na tržištu rada jer nemaju osnovno informatičko znanje, a vještine za traženje posla, predstavljanje potencijalnom poslodavcu, pisanje životopisa i sl., su im slabo razvijene.

Osim zabilježene izrazito visoke stope nezaposlenih žena u Brodsko-posavskoj županiji postoji i velika nejednakost između muškaraca i žena na tržištu rada koja se, prema podacima iz SWOT analize Strategije razvoja ljudskih potencijala brodske posavske županije 2011.- 2013., očituje u slijedećim činjenicama:

- Prosječna plaća žena posljednjih godina dosegla je otprilike 97,65 % plaće muškaraca.
- Žene primaju manju plaću u svakom sektoru i svakoj obrazovnoj kategoriji.
- Rad koji obavljaju žene obično se smatra manje vrijednim (kako u javnom, tako i u privatnom sektoru).
- Tradicionalna podjela poslova na «ženske» i «muške» vidljivo je da žene uglavnom rade u djelatnostima podjela tržišta rada, osobito u djelatnostima kao što su zdravstvena i socijalna skrb, obrazovanje i javna administracija, gdje su plaće niže nego u ostalim djelatnostima.

Nezaposlenost je usko povezana s raznim obrazovanjima pa tako najveći broj nezaposlenih žena (68,66 %) u Županiji ima završenu srednju školu u trajanju 3 ili 4 godine ili gimnaziju.

Nezaposlenih žena samo sa završenom osnovnom školom ima 26,16 %, dok svega 5,18 % nezaposlenih žena ima završenu višu ili visoku školu. Kod većine nezaposlenih žena znanja i vještine nisu prilagođene potrebama tržišta rada.

U 2011. godini, mjerama iz Nacionalnog plana za poticanje zapošljavanja u Brodsko-posavskoj županiji ukupno je obuhvaćeno 1540 osoba. Udio žena je, prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, raspoređen na sljedeći način:

- potpore za zapošljavanje – od ukupnog broja (84) 34 su žene,
- potpore za samozapošljavanje – od ukupnog broja (18) 5 su žene,
- financiranje obrazovanja – od ukupnog broja (704) 350 čine žene
- javni radovi – od ukupnog broja (539) 316 čine žene
- stručno osposobljavanje za rad bez zasnivanja radnog odnosa - od ukupnog broja (195) 133 su žene.

Žene žrtve nasilja su u Nacionalnom planu za poticanje zapošljavanja za 2011. i 2012. godinu obuhvaćene u kategoriji *Sufinanciranje zapošljavanja posebnih skupina nezaposlenih osoba*. Iz statističkih podataka Zavoda za zapošljavanje nije vidljivo koliko je žena putem te mjere zaposleno u Brodsko-posavskoj županiji.

Županijska razvojna strategija Brodsko-posavske županije 2011.- 2013. donosi mjere kojima se cilj podići razinu zaposlenosti u Brodsko-posavskoj županiji. Mjere u okviru teme zapošljavanje, prekvalifikacija i obrazovanje odraslih, koje bi se mogle odnositi na žene žrtve obiteljskog nasilja nalaze se unutar strateškog cilja 1- Jačanje gospodarstva na način koji vodi značajnom i kontinuiranom povećanju zaposlenosti i kvalitete radnih mjesta. Unutar ovog cilja žene žrtve obiteljskog nasilja nisu posebno prepoznate, već se mogu podvesti pod generalnu skupinu „nezaposleni“. Nadalje, važan strateški cilj za navedenu temu je strateški cilj 3 - Kontinuiran razvoj obrazovnog sustava u skladu s potrebama gospodarstva, unutar kojeg su donesene sljedeće mjere koje se odnose na žene žrtve obiteljskog nasilja kao kategorije nezaposlenih:

- Mjere u okviru Strateškog cilja 3
  - o Mjere u okviru Prioriteta 3: Provedba programa cjeloživotnog obrazovanja koji će poticati stvaranje znanja i vještina
  - o Mjera 3.3.1: Razvoj sustava i programa cjeloživotnog obrazovanja sukladno potrebama gospodarstva

Cilj mjere je:

- o Razvoj i provođenje programa cjeloživotnog obrazovanja
- o Uključivanje što je moguće više polaznika
- Mjera 3.3.3: Prekvalifikacijama i dokvalifikacijom osigurati dovoljan broj radnika za pojedina zanimanja

Cilj mjere je:

- o Identificirane potrebe tržišta rada
- o Dodjela stipendija povećana za 10%
- o Uvođenje 4 nova programa prekvalifikacija i dokvalifikacija

Strategije razvoja ljudskih potencijala Brodsko-posavske županije 2011.- 2013. donosi sljedeće prioritete i mjere kojima propisuje smjerove politike zapošljavanja, obrazovanja i socijalnog uključivanja na županijskoj razini, a koje su bitne za žene žrtve obiteljskog nasilja:

- Prioritetna os 1: potpora pristupu održivom zapošljavanju i prilagodljivosti radne snage

Opći cilj:

- o Privući i zadržati više zaposlenih povećanjem ulaganja u ljudski kapital, pojačanjem i promicanjem prilagodljivosti poduzeća i radnika.

Specifični ciljevi:

- o Promicati aktivne mjere na tržištu rada kroz nacionalne i lokalne inicijative
- o Podržati razvoj poduzetništva i poboljšati konkurentnost malog i srednjeg poduzetništva
- o Jačati sustav cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja Hrvatskog zavoda za zapošljavanje i drugih mehanizama potpore tržištu rada
- o Jačati zaštitu zdravlja i sigurnosti na radu

Mjera 1.1. Promicanje aktivnih mjera na tržištu rada kroz nacionalne i lokalne inicijative

Aktivnosti:

- Osposobljavanje tražitelja posla, prekvalifikacije, dokvalifikacije i aktivnosti potpore radi postizanja prilagodljivosti i mobilnosti radne snage,
- Promicanje zapošljavanja za tražitelje posla,
- Promicanje aktivnih mjera na tržištu rada kroz lokalne inicijative za zapošljavanje,
- Potpora pristupu zapošljavanju za žene

Mjera 1.2. Podržavanje razvoja poduzetništva i poboljšanje konkurentnosti malog i srednjeg poduzetništva i obrta

Aktivnosti:

- Promoviranje kulture poduzetništva putem usmjerenog profesionalnog usmjeravanja u cilju zapošljavanja i samozapošljavanja,
- Mikro-krediti za nezaposlene i skupine u nepovoljnom položaju radi pokretanja posla,
- Znanja i vještine za prilagodljivost malog i srednjeg poduzetništva,
- Usmjerenom strukovno obrazovanje i savjetovanje.

Mjera 1.3. Jačanje sustava cjeloživotnog i profesionalnog usmjeravanja Hrvatskog zavoda za zapošljavanje i drugih mehanizama potpore tržištu rada

Aktivnosti:

- Poboljšanje aktivnosti središnjih i područnih struktura Hrvatskog zavoda za zapošljavanje,
- Nadogradnja usluga koje pruža Hrvatski zavod za zapošljavanje,
- Jačanje cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja.
  - o Prioritetna os 2: Pojačanje socijalne uključenosti skupina u nepovoljnom položaju i osoba s posebnim potrebama.

Opći cilj:

- o Promicati socijalnu i profesionalnu integraciju skupina u nepovoljnom položaju i osoba s posebnim potrebama

Specifični ciljevi:

- o Unaprijediti socijalnu uključenost osoba u nepovoljnom položaju u obrazovni sustav
- o Poticati socijalno uključivanje osoba u nepovoljnom položaju kroz olakšavanje njihovog pristupa tržišta rada
- o Unaprijediti socijalne usluge i sposobnost pružanja tih usluga u borbi protiv socijalne isključenosti i siromaštva

Mjera 2.2. Pružanje potpore pristupu zapošljavanju za skupine u nepovoljnom položaju (žene žrtve obiteljskog nasilja izrijekom su spomenute)

Aktivnosti:

- o Promicanje održivog zapošljavanja osoba s posebnim potrebama i osoba s invaliditetom,
- o Poduzeti mjere u području socijalne ekonomije.

Mjera 2.3. Pružanje potpore razvoju socijalnih usluga i sposobnosti pružatelja tih usluga u borbi protiv isključenosti i siromaštva (uključujući i poboljšanje mogućnosti zapošljavanja)

Aktivnosti:

- Pružiti potporu daljnjoj provedbi aktivnosti reforme u sektoru socijalne skrbi,
- Pojačati socijalne usluge u zajednici za skupine u nepovoljnom položaju,
- Pružiti potporu obiteljima s ovisnim članovima obitelji u usklađivanju radnog i obiteljskog života,
- Pružiti potporu socijalnom uključivanju mladih u nepovoljnom položaju,
- Pružiti potporu inovativnim kao i prilagođenim aktivnostima namijenjenim razvoju vještina mladih i samopoštovanja kao i njihovom jačanju.

Projekti u Brodsko-posavskoj županiji

U 2011. i 2012. godini Brodsko-posavska županija provodi projekt „Radne sposobnosti-izvor znanja (WORK) koji se financira iz IPA programa, IV (razvoj ljudskih potencijala). Nositelj projekta je Područna služba Hrvatskog zavoda za zapošljavanje u Slavonskom Brodu, a Brodsko-posavska županija je partner u projektu. U projekt je uključeno 15 zaposlenih i 15 nezaposlenih osoba. U cilju održivosti projekta Hrvatski zavod za zapošljavanje osigurava sredstva za 10 nezaposlenih osoba.

U 2011. godini. Hrvatski zavod za zapošljavanje – Područna služba Slavonski Brod i Županija Brodsko-posavska proveli su projekt „Budi aktivna-budi konkurentna“ financiran iz IPA programa, IV komponenta „Strategije razvoja ljudskih potencijala Brodsko-posavske županije“. Korisnice projekta bile su žene iznad 40 godina, duže nezaposlene, Romkinje (bez obzira na socijalni status primateljice socijalne pomoći). Predviđeno je nastavljanje projekta i u 2012. godini.

5.3.3. Socijalno stanovanje

Rješavanje stambenog pitanja za žene koje su preživjele obiteljsko/partnersko nasilje iznimno je važno i predstavlja važan preduvjet planiranja i ostvarivanja života izvan nasilne veze. Također, prema iskustvima savjetovališta Udruge Brod, upravo je riješeno stambeno pitanje važan čimbenik pri dodjeljivanju skrbništva nad djecom. Korisnice koje su zaposlene lakše donose odluku o odlasku u podstanarstvo, međutim, kako je ova populacija najčešće nezaposlena i vrlo lošeg ekonomskog statusa, često ovise o podršci rodbine i mogućnosti privremenog ili stalnog smještaja kod njih. Stoga je sigurnost zaposlenja ono što bi im uvelike olakšalo samostalan život i podmirivanje troškova podstanarstva koji su često iznad njihovih mogućnosti. Prema iskustvima savjetovališta Udruge Brod, žene koje nisu zaposlene i nemaju podršku okoline, nalaze se u nezavidnoj situaciji nesigurnosti i duže ostaju u nasilnoj vezi, jer im je teško ostvariti samostalan život. Osim toga, jedan dio korisnica nevoljko odlazi iz vlastitog doma u koji su uložile puno godina vlastitog truda, ali i novca. Situaciju, u kojoj one trebaju otići a partneri ostaju na sigurnom, doživljavaju iznimno nepravednom i ona kod njih izaziva cijeli niz negativnih emocija.

Smještaj u sigurnim kućama korisnice vide kao krajnje i to samo kratkoročno rješenje koje im pruža mogućnost oporavka i pravog načina informiranja o svojim pravima i mogućnostima. Za postojanje sigurnih kuća, prema iskustvu Udruge Brod, korisnice saznaju od medicinskog osoblja, djelatnica/ka Centra za socijalnu skrb ili članova organizacija kojima su se javile. Boravak u skloništu reguliran je Pravilima boravka u skloništu, a prihvaćanjem pravila žene potvrđuju

potpisom internog ugovora. Osim individualnog i grupnog rada sa ženama i djecom, jednom tjedno organizira se i grupni sastanak sa ženama stanarkama skloništa. Sastanci se održavaju sa ciljem rješavanja dnevne organizacije života u skloništu kao i radi rješavanja konfliktnih situacija. Maksimalni boravak u skloništu je devet mjeseci, ali u iznimnim slučajevima može biti produžen do dvanaest mjeseci.

Nakon izlaska iz skloništa žene koje su preživjele obiteljsko/partnersko nasilje najčešće se suočavaju upravo sa problemom stambenog zbrinjavanja. Odlazak u podstanarstvo za njih je najčešće jedina opcija koja ima puno svojih otegotnih okolnosti. Podstanarski stanovi su često vrlo skupi, a oni koji su povoljniji neadekvatni su za stanovanje, ili ako su povoljni, često su udaljeni od škole ili vrtića, što ženama često predstavlja problem ukoliko javni prijevoz u tom području nije dobro razvijen. Osim toga stanodavci nisu skloni podstanarima s djecom, te im također rijetko pristaju prijaviti boravište. Upravo to predstavlja prepreku u ostvarivanju prava koja im daju lokalne vlasti. Žene koje su socijalno ugrožene, odnosno nemaju nikakvih primanja u Brodsko-posavskoj županiji imaju pravo koristiti pomoć grada, koji im financira dio režija (struja, voda, plin ili ogrjev). Također postoje socijalni stanovi, ali nažalost, do sada niti jedna žena žrtva obiteljskog/partnerskog nasilja nije dobila socijalni stan.

5.3.4. Dostupna pravda

U Brodsko-posavskoj županiji besplatnu pravnu pomoć žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja mogu dobiti u organizacijama koje su registrirane za besplatnu pravnu pomoć temeljem Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći kao što je IPC - Informativno pravni centar – pravna pomoć za izbjeglice, te u drugim organizacijama, poput Udruge Brod – grupe za ženska ljudska prava, koje pružaju besplatnu pravnu pomoć u okviru svojih savjetovališta financiranih iz fondova EU i drugih domaćih i stranih fondova. Odvjetnička komora osigurava besplatnu pravnu pomoć socijalno ugroženim osobama i žrtvama Domovinskog rata u pravnim stvarima u kojima te osobe ostvaruju prava koja su u vezi s njihovim položajem. Besplatna pravna pomoć osigurava se imenovanjem punomoćnika za zastupanje bez prava na nagradu. Da bi se ostvarila besplatna pravna pomoć potrebno je ispunjavati određene kriterije koji se dokazuju raznim potvrdama, te uz to ispuniti obrazac koji je, prema iskustvu Udruge Brod, vrlo zahtjevan, te se za njegovo ispunjavanje žene često obraćaju za pomoć odvjetnicima savjetovališta Udruge.

Besplatna pravna pomoć je način olakšavanja ostvarenja prava i pristupa sudovima i javnopravnim tijelima Republike Hrvatske hrvatskim državljanima i strancima uzimajući u obzir njihov materijalni položaj i okolnost da ne bi mogli ostvariti prava bez ugrožavanja svojeg uzdržavanja i uzdržavanja članova svojeg kućanstva. Besplatna pravna pomoć obuhvaća primarnu i sekundarnu pravnu pomoć.

- Primarna pravna pomoć obuhvaća:
  - o pravni savjet
  - o sastavljanje podnesaka pred javnopravnim tijelima
  - o zastupanje u postupcima pred javnopravnim tijelima
  - o pravnu pomoć u mirnom izvensudskom rješenju spora
- Sekundarna pravna pomoć obuhvaća:
  - o pravni savjet
  - o sastavljanje podnesaka u sudskim postupcima
  - o zastupanje u sudskim postupcima
  - o pravnu pomoć u mirnom rješenju spora

Pravno savjetovalište Udruge Brod korisnicama pruža informacije o njihovim pravima i mogućnostima ostvarivanja prava kroz institucije sustava, te im također osigurava pomoć, podršku i savjetovanje u postupcima pred sudovima, Centru za socijalnu skrb, policijom, Hrvatskim zavodom za zapošljavanje, Hrvatskim zavodom za mirovinsko osiguranje,

Hrvatskim zavodom za zdravstveno osiguranje, itd., sastavljanjem podnesaka (tužbe, žalbe, ovrhe) prijedloga, zamolbi, zahtjeva i slično, kao i posredovanjem, te kontaktima sa pojedinim institucijama sustava radi realizacije konkretnog prava korisnica. Usluge savjetovališta korisnice mogu ostvariti osobnim dolaskom u savjetovalište ili putem telefona.

Iz dugogodišnjeg iskustva savjetovališta proizlazi da se savjetovalištu obraćaju žene iz svih krajeva države, a naročito sa područja istočne Hrvatske (Slavonska regija) koja obuhvaća Brodsko-posavsku, Osječko-baranjsku i Vukovarsko-srijemsku županiju. Savjetovalište kao i ženska savjetodavna telefonska linija djeluju po ustaljenim principima i kriterijima rada po kojima je svaka usluga za žene dostupna, besplatna i povjerljiva. Godišnje se u Udruhu obrati za pomoć 750 – 800 žena sa područja cijele Hrvatske.

Korisnice često ističu svoja negativna iskustva s institucijama i službenicima koji iz pozicije vlastitih stereotipa ili zbog privatnog poznanstva sa partnerom postupaju neprofesionalno, te ih često nagovaraju da se vrate u obitelj, ili ih okrivljuju zbog proživljenog nasilja. Također, službenici/ice često ne pokazuju interes za njihovu situaciju i ne upućuju ih u njihova prava, što rezultira time da žene duže ostaju u nasilnim vezama. Posebno je teška i složena situacija u manjim mjestima u kojima se svi poznaju pa je čuvanje profesionalne tajne gotovo nemoguće, a stigmatizacija puno veća. Kao poseban problem sudionice ističu sporost sudstva, odnosno dugotrajnost sudskih procesa koji se vode.

5.4. Analiza lokalnih politika gradova Rijeke, Karlovca, Gospića i Primorsko-goranske, Karlovačke i Ličko-senjske županije

5.4.1. Primorsko-goranska županija

Primorsko-goranska županija nalazi se na zapadu Hrvatske i prema popisu iz 2011. godine broji 296.123 stanovnika. Obuhvaća područje grada Rijeke, sjeveroistočni dio istarskog poluotoka, Kvarnerske otoke, Hrvatsko primorje i Gorski kotar. Sjedište joj je Rijeka, hrvatski grad treći po veličini. Sastoji se od 14 gradova, 22 općine i 536 naselja u sastavu gradova i općina. U istraživanje je uključeno 9 gradova (Čabar, Delnice Kastav, Kraljevica, Krk, Mali Lošinj, Novi Vinodolski, Opatija, Vrbovsko) i 9 općina (Brod Moravice, Kostrena, Lovran, Punat, Ravna Gora, Skrad, Općina Vinodolska, Viškovo, Vrbnik).

5.4.1.1. BRIGA O DJECI, SOCIJALNE USLUGE, UZDRŽAVANJE

Zakon o socijalnoj skrbi detaljno navodi korisnike socijalne skrbi i osobe u socijalnoj potrebi (samci, obitelji, osobe s invaliditetom, trudnice i roditelji s djecom, osobe starije dobi, djeca žrtve obiteljsko ili vršnjačkog nasilja i žrtve trgovanja ljudima).

Od 24. ožujka 2012. godine na snazi je **novi Zakon o socijalnoj skrbi**. U članku 27 navodi se da korisnik socijalne skrbi može biti „*odrasla osoba s invaliditetom ili osoba s drugim privremenim ili trajnim promjenama u zdravstvenom stanju zbog kojih nije u mogućnosti udovoljiti osnovnim životnim potrebama, žrtva obiteljskog ili drugog nasilja te žrtva trgovanja ljudima*“. Primjena Zakona o socijalnoj skrbi odvija se kroz rad Centra za socijalnu skrb te odlukama i rješenjima gradova i općina.

Prema našem istraživanju Primorsko-goranska županija još nije donijela Socijalni plan, iako je to bila dužna prema novom Zakonu o socijalnoj skrbi. Gradsko vijeće Grada Rijeke 20. prosinca 2007. godine **Odlukom o socijalnoj skrbi**²⁰, utvrđuje korisnike prema Zakonu o socijalnoj skrbi.

Prava (čl. 13.) koja korisnici mogu ovom odlukom ostvariti su sljedeća:

1. pravo na pomoć za podmirenje troškova stanovanja, i to:
  - 1.1. pravo na pomoć za podmirenje troškova najamnine,
  - 1.2. pravo na pomoć za podmirenje troškova električne energije,
  - 1.3. pravo na pomoć za podmirenje troškova komunalnih usluga,

20 Službene novine Primorsko-goranske županije 23/01, 4/02, 13/02, 3/05, 9/06, 17/06-pročišćeni tekst, 8/07 i 44/07.

2. pravo na pomoć za uslugu prehrane u Pučkoj kuhinji,
3. pravo na pomoć za nabavu opreme novorođenčeta,
4. pravo na besplatnu prehranu dojenčadi,
5. pravo na pomoć za podmirenje troškova boravka djece u jaslicama i vrtićima,
6. pravo na pomoć za podmirenje troškova marende i prehrane u produženom boravku učenika osnovnih škola,
7. pravo na uslugu pomoći i njege u kući,
8. pravo na pomoć za podmirenje troškova javnog prijevoza,
9. pravo na pomoć za podmirenje pogrebnih troškova,
10. pravo na smještaj u Psihijatrijsku bolnicu Lopača,
11. pravo na novčanu pomoć za umirovljenike.

Prava iz socijalne skrbi utvrđena ovom Odlukom ne mogu se prenositi na drugu osobu niti nasljeđivati. Korisnik može istovremeno ostvariti više pojedinačnih prava odnosno oblika pomoći iz stavka 1. ovoga članka, ako njihovo istovremeno ostvarivanje ne proturječi svrsi za koju je ostvarivanje namijenjeno, osim ako ovom Odlukom nije drugačije određeno.

Prava iz socijalne skrbi koja su utvrđena člankom 13. ove Odluke može ostvariti korisnik ako ispunjava jedan od sljedećih uvjeta:

- a) socijalni uvjet,
- b) uvjet prihoda,
- c) posebni uvjet,
- d) uvjet korištenja doplatka za djecu,
- e) uvjet tjelesnog oštećenja,
- f) uvjet darivanja krvi.

Prava iz socijalne skrbi uglavnom su ista u svim općinama/gradovima Primorsko-goranske županije (pomoć za nabavu opreme za novorođenčad, besplatna prehrana dojenčadi, pomoć podmirenja troškova boravka djece u jaslicama i vrtiću, podmirenje troškova marende i prehrane u produženom boravku učenika osnovne škole, pomoć prvašima za nabavu školskog pribora).

Odluke o socijalnom statusu u većini gradova i općina u Primorsko-goranskoj županiji temelje se na Odluci Centra za socijalnu skrb ali ponekad, ovisno o financijskom proračunu grada/općine, mogu biti i drugačija.

Da bi ostvarile svoja socijalna prava, žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja moraju biti prijavljene na Zavodu za zapošljavanje najmanje 3 mjeseca. Istraživanje koje smo provele pokazalo je da žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja, u ovoj kao i svim drugim istraženim županijama, posebice u ruralnim područjima, u većini slučajeva ne znaju svoja prava i nisu dovoljno informirane o mjerama koje institucije provode.

Provedena anketa nam pokazuje da se žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja u aktima gradova i općina ne spominju kao posebna kategorija. Samo neki gradovi i općine vode statistiku po spolu pri dodjeli socijalne pomoći. Anketirani gradovi i općine izdvajaju sredstva za prehranu u školi, prijevoz srednjoškolaca, rođenje djece, pomoć za kronično bolesnu djecu te financiraju jaslice/vrtić, a u nekim ruralnim općinama ih uopće nema.

Podrška ženama žrtvama nasilja

U 2007. godini osnovani su Obiteljski centri s ciljem podrške i stručne pomoći obiteljima u vezi s brakom, roditeljstvom ili nošenjem sa svakodnevnim pitanjima. Prema internetskim stranicama Centra najčešći razlozi zbog kojih se građanke/i javljaju za pomoć su: nesređeni

bračni odnosi, zlostavljanje od strane partnera i pomoći u slučaju alkoholizma. Obiteljski centar Primorsko-goranske županije pruža usluge savjetovanja koje obavljaju socijalna/i radnica/k, psiholog/inja, socijalni/a pedagog/inja i defektolog/inja.

Na temelju članka 28. točka 15. **Statuta Primorsko-goranske županije**²¹, a u skladu sa **Strateškim smjernicama Primorsko-goranske županije 2005 - 2009. godine**²², Županijska skupština Primorsko-goranske županije, na sjednici održanoj 2008. godine usvojila je program „Sigurna kuća“ s **Akcijskim planom cjelovitog sustava zaštite od nasilja u Primorsko-goranskoj županiji za razdoblje 2007-2009. godine.**

U **Strategiji Primorsko-Goranske županije za 2011.-2013.** stoji „realizirati mjere i aktivnosti iz usvojenih dokumenata i akcijskih planova (Socijalna karta, Sigurna kuća,)“ (str. 83.). Rezultat donesenih mjera je osnivanje Skloništa za žene i djecu žrtve nasilja Rijeka pored već postojećeg Caritasovog Doma za žene i djecu žrtve obiteljskog nasilja „Sveta Ana“. Na području Rijeke djeluje Udruga za zaštitu obitelji Rijeka – UZOR, odnosno prihvatilište koje pruža **cjelodnevni privremeni smještaj (do šest mjeseci) ženama i djeci – žrtvama obiteljskog/partnerskog nasilja.**

Od 01. svibnja 2007.godine kao javna ustanova socijalne skrbi djeluje Dom za dnevni boravak djece „TIĆ“ sa savjetovalištem za zlostavljanu i zanemarivanu djecu.

SOS telefon Rijeka, Provodi program “Savjetovalište za žene žrtve nasilja u obitelji” od kolovoza 2010. godine na području Primorsko-goranske i Ličko-senjske županije uz partnerstvo Centara za socijalnu skrb. Provedbu programa financiralo je Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi.

Zavod za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije, Odjel socijalne medicine, Odsjek za prevenciju nasilja čiji je zadatak, „...provoditi istraživanja i voditi statističke i ostale podatke vezane uz nasilje i žrtve nasilja u Primorsko-goranskoj županiji, i to nasilja u obitelji, mobbing, nasilja među mladima, nasilja nad djecom i zanemarivanje od strane roditelja, izrabljivanja i nasilja nad starijim osobama, kolektivnog nasilja, redovito izvještavati vijeća gradova i općina te Skupštinu i Poglavarstvo Primorsko-goranske županije, kao i sve institucije koje rade na problemu nasilja te cjelokupnu javnost o svim saznanjima vezanim uz nasilje i njegovo suzbijanje, pomagati u radu i djelovanju svih institucija, ustanova, i udruga koje se bave problematikom nasilja i žrtvama.“

Grad Rijeka u suradnji s partnerskim organizacijama u 2011. godini provodio je i provodi slijedeće programe i projekte namijenjene psihosocijalnoj zaštiti žena i obitelji, koji su većinom vezani uz prevenciju nasilja i zaštitu žrtava nasilja: sklonište za žene i djecu – žrtve obiteljskog nasilja, smještaj i resocijalizacija žena žrtava obiteljskog nasilja, besplatna pravna pomoć za žrtve obiteljskog nasilja, psihosocijalni tretman za počinitelje nasilja, obiteljsko i bračno savjetovalište.

Prema rezultatima provedene ankete o socijalnim davanjima, novac utrošen u 2010. za oblike socijalne pomoći koju financira/subvencionira općina/grad Primorsko-goranske županije raspodijeljen je na sljedeći način:

- 560.000,00 (Brod Moravice)
- 702.000,00 (Lovran)
- Prema programu socijalnih prava građana grada za 2010.godinu²³ bilo je predviđeno 590.000,00 (Čabar)
- 1.268.654,83 (Vrbovsko)
- 2.932.700,00 (Novi Vinodolski)
- 542.100,09 (Delnice)
- 241.658,70 (Ravna Gora, ukupno)

21 Službene novine broj 22/01, 10/06, 16/06-pročišćeni tekst, 35/07 i 43/07.

22 Klasa: 021-04/05-02/76; Ur.broj: 2170-01-11-01-05-2 od 28. rujna 2005. godine.

23 Službeni glasnik Primorsko-goranske županije br.04/10.

- 286.621,31 (Punat)
- Oko 150.000,00 (Skrad)
- 340.000,00 (Kraljevica)
- 3.130.663,01(Kastav)
- 535.781,08 (Krk)
- 1.728.325,50 (Kostrena)
- 8.188.957,00 (Viškovo)
- 592.130,99 (Vinodolska općina)
- 4.270.402,00 (Opatija)
- Dnevni boravak starije osobe
- 1.892.883,19 (Mali Lošinj)
- Općina Vrbnik financira, ali nije navela iznos

Socijalna davanja su utrošena na:

- Najma/sufinanciranje podstanarstva (11),
- Struju i vodu (16),
- Odvoz smeća (11),
- Jaslice/vrtiće (18),
- Prijevoz srednjoškolaca u škole (14)
- Rođenje djece (18),
- Komunalnu naknadu (12),
- Prehranu u osnovnim školama (17),
- Pomoć umirovljenicima (16)
- Izvanrednu socijalnu pomoć (16)
- Pomoć za kronično bolesnu djecu (14)

Od 18 primljenih upitnika, u 16 gradova/općina 445 žena i 166 muškarca su koristili neke od oblika ovih pomoći, jedna općina/grad ne vodi zasebnu evidenciju, a dvije ju vode u postocima. Od 18 primljenih upitnika u 17 stoji odgovor da nije dodjeljen nikakav oblik socijalne pomoći za žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja, a jedna općina/grad isplatila je 3.000,00 organizaciji Uzor iz Rijeke za sklonište.

Iz proračuna 16 gradova/općina ne pomaže se rad skloništa za žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja. Jedan grad/općina dotira 38.812,50 za savjetovalište za žrtve nasilja, dok jedan kroz socijalni program osigurava sredstva za rad savjetovališta za rak i savjetovališta za obitelj i mladež, te se na taj način daje i psihološka podrška ženama žrtvama obiteljskog/partnerskog nasilja. Rad organizacija koje promoviraju ravnopravnost spolova ne financira 14 gradova/općina. 4 grada/općine financiraju sa 51.483,93 kn.

5.4.1.2. ZAPOŠLJAVANJE, PREKVALIFIKACIJA, OBRAZOVANJE ODRASLIH

Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2011.do 2016. godine, Vlada Republike Hrvatske od 03.02. 2011. godine.

Nacionalna strategija planira mjere za zapošljavanje žena žrtava *obiteljskog/partnerskog* nasilja u točkama:

5. Planirati i programirati zapošljavanje žrtava nasilja u obitelji

6. Poticati poslodavce na zapošljavanje žrtava nasilja u obitelji

U mjerama Vlade Republike Hrvatske navode se žene žrtve *obiteljskog/partnerskog* nasilja kao kategorija koja je teško zapošljiva. Hrvatski zavod za zapošljavanje je u 2009. započeo provedbu ciklusa mjera aktivne politike koje su sadržane u **Nacionalnom planu za poticanje zapošljavanja za 2009. i 2010.** godinu, a isti je temeljen na Zajedničkom memorandumu o prioritetima politika zapošljavanja (JAP –Joint Assasment Paper) koji je pripremljen u okviru Predpristupne strategije EU za Hrvatsku na području zapošljavanja i socijalnog uključivanja. Intervencije u smislu motiviranja, obrazovanja i sufinanciranog zapošljavanja usmjerene su prema, između ostalog, dugotrajno nezaposlenim osobama, uz posebno navođenje osoba s invaliditetom, žrtvama obiteljskog nasilja, samohranim roditeljima, liječenim ovisnicima, azilantima, žrtvama trgovanja ljudima, hrvatskim braniteljima kao i osobama romske nacionalne manjine. U 2010. godini u mjere aktivne politike uključeno je bilo ukupno 13.088 osoba i od toga 6.468 žena odnosno njih 49,4%. U sufinanciranje zapošljavanja posebnih skupina nezaposlenih osoba, u koje spadaju žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja, u Primorsko-goranskoj županiji bile su uključene 3 žene.

Nemamo podatak je li u Primorsko-goranskoj županiji realizirana mjera poticanja poslodavaca za zapošljavanje žena žrtava *obiteljskog/partnerskog* nasilja i drugih žrtava. Rezultati provedene ankete o zapošljavanju provedene na Hrvatskom zavodu za zapošljavanje - Područna služba Rijeka, pokazuju da u 2009. i 2010. niti jedna žena žrtva obiteljskog/partnerskog nasilja nije uvrštena u plan poticanja zapošljavanja, te da nisu zaposlili niti jednu ženu žrtvu obiteljskog/partnerskog nasilja u Primorsko-goranskoj županiji.

Od aktivista na terenu saznajemo za provedbu Programa IPA Razvoj ljudskih potencijala pod nazivom. „Zajednica koja brine – jačanje kapaciteta lokalne zajednice za implementaciju zakona i mjera u cilju integracije žrtava obiteljskog nasilja“ (111.390,21 €) Nositelj projekta je Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi u suradnji s Centrom za zdravo odrastanje IDEM i ja iz Malog Lošinja.

5.4.1.3. SOCIJALNO STANOVANJE

Kako iz Grada Rijeke nismo dobili upitnike koje smo im uputili, pregledom Internet stranica ustanovili smo da imaju kriterije za dodjelu socijalnih stanova, ali u njima nema kategorije žrtve *obiteljskog/partnerskog* nasilja, iako je grad u 2008. godini izgradio 124 stana za socijalno ugrožene obitelji i dao ih u najam na 15 godina.

Poslije obrade upitnika situacija u Primorsko-goranskoj županiji izgleda ovako:

Prema provedenoj anketi od 18 gradova/općina 5 ima listu za dodjelu socijalnih stanova usvojenih od 2006. do 2011. godine a važećih od 2008 do 2014. godine. U 3 grada/općine 76 osoba traži socijalni stan. U 8 nemaju zaprimljenih zahtjeva, a od 3 koje imaju, 14 osoba traži socijalni stan. U 2008. je u jednoj općini/gradu dodijeljen socijalni stan, a u 2010. 5 stanova. U 5 gradova/općina ne postoje kriteriji za socijalne stanove, dok u 4 grada/općine postoji prioritet, od čega su 3 slučaja samohrani roditelji. Ako se stanovi dodjeljuju ženama žrtvama obiteljskog/partnerskog nasilja, samo u jednoj općini/gradu status dokazuju dokumentacijom iz Centra za socijalnu skrb premda pregledom internetskih stranica saznajemo da je to većinom kriterij kod svih.

Broj stanova kupljenih i izgrađenih radi zadovoljenja socijalnih potreba građana/građanki bilo je u 2008. godine 23 u dva grada/općine i samo 2 u jednom gradu općini u 2010. godini. 14 gradova/općina trenutno ne raspolaže sa stanom koji bi dodjelili ženama žrtvama *obiteljskog/partnerskog* nasilja, te u 11 nemaju pravo na stan ako posjeduju nekretninu. Sa stanom/prostorom koji bi se mogao adaptirati za žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja trenutno raspolažu 4 grada/općine, a ne raspolaže njih 9. U 9 gradova/općina koji nemaju socijalnu listu navelo je razne razloge, primjerice: „nije bilo zamolbi“, „nema nekretnina“, „nemamo takvih zahtjeva“.

Grad Kastav nema listu za dodjelu stanova, niti mogućnosti dodjele stanova. Obitelji koje su socijalno ugrožene ostvaruju prava temeljem Odluke o socijalnoj skrbi na području grada, prema odluci o socijalnoj skrbi općine Kostrena²⁴.

24 Službeni glasnik Primorsko-goranske županije br. 54/10,12/11., Mišljene Odbora za zdravstvo i socijalnu.

Općina Vrbnik nije do sada primila nikakav zahtjev i „do sada nije imala takvu problematiku“.

Grad Opatija planira u 2011. godini 40 stanova radi zadovoljenja potreba socijalno ugroženih građana.

5.4.1.4. DOSTUPNA PRAVDA

2009. godine na temelju članka 40. Statuta Grada Rijeke²⁵, Gradsko vijeće Grada Rijeke donijelo je **Odluku o osnivanju Vijeća za prevenciju kriminaliteta na području grada Rijeke**. U članku 4. stoji: „U djelokrugu rada Vijeća je donošenje i provedba programa prevencije kriminaliteta na području grada Rijeke, putem zajedničkog planiranja i djelovanja tijela javne vlasti i drugih pravnih osoba zaduženih za sigurnost ljudi i imovine, javni red te kvalitetu života građana“. Program prevencije iz stavka 1. ovoga članka sadrži mjere i aktivnosti u svezi suzbijanja nasilja u obitelji, delikvencije djece, maloljetnih i mlađih punoljetnih osoba, zlouporabu droge, suzbijanja svih oblika kriminaliteta, te drugih mjera koje se provode radi osiguravanja i povećanja mira, te sigurnosti građana i imovine. Ista Vjeća imaju i gradovi/općine Krk, Rab i Čabar.

Sve organizacije koje pružaju pravnu podršku smještene su u Rijeci, stoga je pravna pomoć teško dostupna onim ženama koje žive izvan Rijeke. Besplatnu pravnu pomoć u Rijeci pružaju Obiteljski centar Primorsko-goranske županije, SOS telefon, Obiteljsko i bračno savjetništvo Riječke nadbiskupije, Centar za participaciju žena u društvenom životu Rijeka, Centar za pravno savjetovanje i podršku u pravnim procedurama i postupcima koji su osnovale članice Centra za participaciju žena u društvenom životu Rijeka s ciljem konkretne pomoći ženama i djeci žrtvama nasilja.

Iako je mogućnost besplatne pravne pomoći u Rijeci i Primorsko-goranskoj županiji za žene relativno dobro organizirana, u razgovoru sa ženama (fokus grupe i individualni intervjui) saznajemo da one vrlo teško ostvaruju tu pomoć iz raznih razloga, ali ono što su sve navodile bila je nesenzibiliziranost službenika policije i Centra za socijalnu skrb. Također, žene iz ruralnih sredina u većini slučajeva, nemaju dostup informacijama i nemaju financijskih sredstava da bi putovale u Rijeku. Prema anketi većina gradova i općina ne podržava rad organizacija i povjerenstva za ravnopravnost spolova.

5.4.2. Karlovačka županija

Karlovačka županija se nalazi u središnjoj Hrvatskoj i prema popisu iz 2011. godine broji 128.749 stanovnika. Graniči s dvije susjedne države: Republikom Slovenijom i Republikom Bosnom i Hercegovinom. Ima 5 gradova i 17 općina. Administrativno, političko, gospodarsko, kulturno i sportsko središte županije je Grad Karlovac. U istraživanje je uključeno 5 gradova (Karlovac, Duga Resa, Ogulin, Ozalj, Slunj) i 10 općina (Barilović, Bosiljevo, Generalski Stol, Krnjak, Lasinje, Netretić, Rakovica, Saborsko, Vojnić, Žakanje).

5.4.2.1. BRIGA O DJECI, SOCIJALNE USLUGE, UZDRŽAVANJE

U **Razvojnoj strategiji Karlovačke županije za 2011.-2013.** stoji između ostalog: „Nasilje u obitelji i nasilje nad djecom nominalno je u porastu. Stoga se iskazala jasna potreba za osnivanjem i djelovanjem Obiteljskog centra“ čija je namjena pružanje društvene potpore obitelji u cilju osnaživanja obitelji i jačanja društvene svijesti o obiteljskim vrijednostima.

Za razne oblike socijalne pomoći, u kojima nema posebne kategorije za žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja, grad Karlovac je u 2010. godini utrošio 8.256.699,71 tisuća kuna. Prema njihovim riječima, ne vode evidenciju po spolu, ali potvrđuju da žene koriste neke oblike socijalne pomoći. Grad sufinancira troškove podstanarstva, struje, vode i odvoz smeća za socijalne slučajeve. Zatim sufinancira jaslice/vrtić, prijevoz srednjoškolaca, rođenje djece, komunalnu naknadu, prehranu u osnovnim školama, pomoć umirovljenicima, izvanrednu socijalnu pomoć, te pomoć za kronično bolesnu djecu. Za psihološku podršku ženama žrtvama obiteljskog/partnerskog nasilja i sklonište za žene, te rad organizacija koje promoviraju ravnopravnost spolova grad izdvaja 400.000,00 kuna.

Općina Barilović navodi da je u 2010. godini osigurala 25.000,00 kn za invalidne učenike,

25 Službeni glasnik Primorsko-goranske županije broj 23/01, 4/02, 13/02, 3/05, 9/06, 17/06-pročišćeni tekst, 8/07 i 44/07.

odnosno plaćanje osobnog asistenta, 20.000,00 kn za lijekove koji nisu na listi Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje, 75.000,00 kn za besplatne knjige za sve učenike Osnovne škole Barilović, a za djecu slabijeg imovinskog stanja osigurava se i prehrana. Općina Barilović preuredila je stan u svom vlasništvu u ordinaciju opće medicine za one korisnike koji žive 30 km od centra općine. Utvrđeno je da programi i potpore konkretno za žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja i njihovu djecu ne postoje, te od 1994. godine, u ovoj općini, nije zabilježen niti jedan slučaj bilo kakve pomoći tim ženama.

U okviru Ženske grupe Karlovac „Korak“ djeluje Sklonište za žrtve obiteljskog nasilja“. Pod prioritetima Karlovačke županije uvršteno je i unapređenje zaštite žrtava obiteljskog nasilja. Novac u 2010. godini za oblike socijalne pomoći koju financira/subvencionira općina/grad raspodijeljen je na sljedeći način:

- 8.265.699,71 (Karlovac)
- 183.987,07 (Krnjak) od čega:
  - za drva 492,00 kn
  - stanovanje 869,46 kn
  - jednokratna pomoć 5.571,50 kn
  - pogrebni troškovi 10.996,00 kn,
  - prijevoz učenika 96.912,11 kn,
  - novorođeni 16.500,00 kn,
  - Prehrana učenika OŠ 27.046,00 kn,
  - pomoć studentima 25.600,00 kn
- 1,557.775,00 kn (Ogulin)
- 21.762,00 kn (Saborsko)
- 423.746,80 kn (Lasinja)
- 219.184,13 kn (Bosiljevo)
- 199.113,96 kn (Netretić)
- 663.058,78 kn (Rakovica)
- 137.274,32 kn (Generalski Stol)
- 484.854,00 kn (Vojnić)
- 108-140,00 kn (Žakanje)
- 420.000,00 (Ozalj)
- 3.263.230,81 kn (Duga Resa)
- 586.000,00 kn (Barilović)

Anketirani gradovi i općine financiraju prehranu u školi, prijevoz srednjoškolaca, rođenje djece, pomoć za kronično bolesnu djecu, jaslince/vrtić. U nekim ruralnim općinama, primjerice Plaški, vrtići ne postoje, što je problem za tamošnje žene koje tu uslugu trebaju.

U 14 gradova/općina žene su koristile neke od oblika ovih pomoći i to 739 žena i 583 muškarca. Za 2010. godinu 14 gradova/općina nije dodjelilo nikakav oblik socijalne pomoći za žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja. *Iz proračuna 14 gradova/općina ne pomaže se rad skloništa za žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja, psihološku podršku ženama niti povjerenstva za ravnopravnost spolova, osim grada Karlovaca koji ima sklonište i dotira 400.000,00 kn u što uključuje psihološku podršku ženama žrtvama obiteljskog/partnerskog nasilja i rad organizacije Korak, Karlovac koja promovira ravnopravnost spolova.* Ženskoj akciji Saborsko Grad plaća struju i vodu, te daje besplatan prostor za rad organizacije. Na području grada Duga Resa sufinancira

se rad svih organizacija koje imaju različito područje djelovanja.

Prema riječima našeg aktivista na terenu saznajemo:

„Situacija na terenu je u najmanju ruku nepovoljna. O temi nasilja u obitelji se ne govori iako u većini slučajeva postoje naznake da ono postoji u skoro svakoj obitelji. Žene, ekonomski ovisne, nemaju nikakvih prava. Jako teško da će itko o tome govoriti. Nemate vi pojma, ima žena koje su zatvorene u kući i ne smiju ni poštu uzeti kada dođe poštar, ni ne viđamo ih. Nitko se ne usudi miješati, jer se događa da vi onda ispadnete krivi kada se oni pomire.“

5.4.2.2. ZAPOŠLJAVANJE, PREKVALIFIKACIJA, OBRAZOVANJE ODRASLIH

21. svibnja 2009. godine Vlada RH donijela je **Odluku o donošenju Nacionalnog plana za poticanje zapošljavanja 2009.-2010.** Strateški cilj 3.1.2. *Povećanje sudjelovanja nezaposlenih žena žrtava obiteljskog nasilja u programima obrazovanja za tržište rada.* Sredstva za provedbu programa mjera aktivne politike u nadležnosti Hrvatskog zavoda za zapošljavanje osigurana su u Državnom proračunu u okviru Financijskog plana Hrvatskog zavoda za zapošljavanje.

Unatoč zakonima, programima i politikama niti jedna žena žrtva obiteljskog/partnerskog nasilja nije zaposlena putem propisanih mjera. Od Hrvatskog zavoda za zapošljavanje - Područne službe Karlovac saznajemo da je bio samo jedan pokušaj korištenja ove mjere koji nije ostvaren jer se je osoba preselila, odnosno vratila u mjesto prebivališta.

5.4.2.3. SOCIJALNO STANOVANJE

Grad Karlovac ima listu za dodjelu socijalnih stanova koja vrijedi od 14.12.2010. do 14.12.2013. godine. Trenutno imaju 2 zahtjeva za dodjelu istih. U 2008. godini dodjelili su 27 stanova, u 2009. godini 18, a u 2010. godini 22 stana. Samohrane majke imaju prvenstvo na listama. Grad Karlovac je u 2008. godini kupio dva stana radi zadovoljenja socijalnih potreba, ali trenutno ne raspolažu stanovima koje bi dodjelili ženama žrtvama obiteljskog/partnerskog nasilja. Grad ne posjeduje stanove koji bi se dodjeljivali po nekim drugim kriterijima.

Vežano uz rješavanje stambene problematike na području Grada Duga Resa, Gradsko v(i)jeće donijelo je Pravilnik o davanju stanova u najam (Službeni glasnik Grada br. 2/08 i 7/09) koji sadrži uvjete i kriterije za davanje stanova u najam. Samohrani roditelj dobiva 10 bodova. Od općine Duga Resa dobili smo bodovnu listu za dodjelu stanova iz koje su vidljivi kriteriji reda prvenstva dodjeljivanja stanova, žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja nisu navedene u kriterijima. Razmatrajući ovu problematiku Grad nije utvrdio nove modalitete rješavanja ovog problema i bori se s problemom manjka stanova, jer je uvijek broj zahtjeva veći od broja stanova slobodnih za dodjelu. Situacija je sve teža obzirom na činjenicu da je najveći broj stanova prešao u vlasništvo države, tako da je svake godine sve manji broj stanova kojima Grad raspolaže.

Grad Ogulin (dopis od 28.06.2011. godine iz Ureda gradonačelnika) nema listu za dodjelu socijalnih stanova, već ima dvogodišnju listu za dodjelu stanova u najam, u kojoj je socijalni status podnositelja jedan od elemenata koji se boduju prilikom sastavljanja liste, a tu žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja nisu posebno izdvojene.

Grad Ozalj navodi da *„nema zahtjeva za socijalnim stanovima jer većina živi u svojim kućama“.*

Općina Krnjak primjenjuje propise za područja od posebne državne skrbi i regionalnog ureda Ministarstva regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva.

5.4.2.4. DOSTUPNA PRAVDA

Žene u Karlovačkoj županiji pravnu pomoć mogu potražiti u Obiteljskom centru Karlovačke županije. Prema **Zakonu o besplatnoj pravnoj pomoći** (NN 62/08, 44/11, 81/11) organizacija Srpski demokratski forum u svom uredu u Karlovcu pruža usluge besplatne pravne pomoći svima u potrebi.

5.4.3. Ličko-senjska županija

Ličko-senjska županija obuhvaća područje četiriju gradova (Gospić, Novalja, Otočac i Senj) i osam općina (Brinje, Donji Lapac, Karlobag, Lovinac, Perušić, Plitvička Jezera, Udbina i

Vrhovine). Središte Ličko-senjske županije je Gospić. U ukupnom prostoru Republike Hrvatske Ličko-senjska županija ima izuzetno značajan položaj. Povezuje prostor između istarsko-riječkog i unutrašnjeg dijela Hrvatske s jadranskim priobalnim područjem. Nalazi se između Primorsko-goranske županije na sjeverozapadu, Karlovačke županije na sjeveru, Zadarske županije na jugu i jugoistoku, te Bosne i Hercegovine na istoku. Pripada većim dijelom Gorskoj Hrvatskoj i manjim dijelom Hrvatskom primorju. Unatoč relativno velikom prostoru, Ličko-senjska županija je županija s najmanjim brojem stanovnika. Prema popisu iz 2011. godine broji 51.022 stanovnika i time spada u najrjeđe naseljeno područje Hrvatske. U provedeno istraživanje uključena su 3 grada (Gospić, Otočac, Senj) i 5 općina (Brinje, Karlobag, Lovinac, Udbina, Vrhovine).

5.4.3.1. BRIGA O DJECI, SOCIJALNE USLUGE, UZDRŽAVANJE

U **Razvojnoj strategiji Ličko-senjske županije za 2011.-2013.** stoji između ostalog: *„Sukladno Zakonu o socijalnoj skrbi, korisnik socijalne skrbi je samac ili obitelj koji nemaju dovoljno sredstava za podmirenje osnovnih životnih potreba, a nisu ih u mogućnosti ostvariti svojim radom ili prihodom od imovine ili iz drugih izvora, tjelesno ili mentalno ili psihički bolesno dijete/odrasla osoba, dijete žrtva obiteljskog nasilja te druge osobe koje su u nevolji zbog poremećenih odnosa u obitelji, ovisnosti o alkoholu, drogama i sl.“*

Dakle, ni tu se izrijeком ne spominju žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja, već one mogu ostvariti svoja prava u okviru kategorije „druge osobe koje su u nevolji zbog poremećenih odnosa u obitelji“.

Obiteljski centar Ličko-senjske županije je ustanova koju je osnovalo Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti 27. lipnja 2007. godine, te je s radom započeo 22. travnja 2008. godine sa sjedištem u Senju. Na stranicama Obiteljskog centara Ličko-senjske županije (www.oclsz.hr) navodi se da je jedan od pet ciljeva „Senzibilizirati javnost za problem žrtava nasilja u obitelji i provođenjem aktivnosti u tom području, doprinijeti smanjenju nasilja u obitelji“. Podaci iz 2009. godine govore da su 203 osobe koristile usluge savjetovanja, a 1874 osobe koristile su neke od ponuđenih programskih aktivnosti. U 2010. godini, do 01. prosinca, 395 korisnika bilo je uključeno u savjetovanje i programe i projekte, 1784 korisnika bilo je uključeno u jednokratne aktivnosti vezane uz programe i projekte, dok je 1269 korisnika bilo uključeno u jednokratne aktivnosti (radionice, predavanja, tribine, okrugle stolove). Otvoreno je i savjetovalište u Otočcu koje prema potrebi radi četvrtkom od 16.00 do 20.00 sati u prostoru Gradskog društva Crvenog križa Otočac. Čini se da sve ostaje na radionicama, predavanjima, tribinama, okruglim stolovima koje su same po sebi dobre, međutim, u žene svoja prava trebaju ostvariti u konkretnim slučajevima.

Za razne oblike socijalne pomoći, a tu nema posebne kategorije za žene žrtve obiteljskog nasilja, Grad je u 2010. godini utrošio 702.175,39 tisuća kuna. Od toga su 232 žene i 45 muškaraca koristili tu pomoć. Socijalnim slučajevima grad sufinancira troškove režija, struju i vodu, odvoz smeća, jaslvice/vrtić, prijevoz srednjoškolaca, rođenje djece, komunalnu naknadu, prehranu u osnovnim školama, izvanrednu socijalnu pomoć te pomoć za kronično bolesnu djecu.

Poslije obrade upitnika situacija u Ličko-senjskoj županiji izgleda ovako:

Od poslanih 24 upitnika vratilo se je 8 koji govore o socijalnim davanjima i 8 koji govore o potrebi za dodjelom socijalnih stanova. Novac je u 2010. godini za oblike socijalne pomoći koju financira/subvencionira općina/grad raspodijeljen na sljedeći način:

- 1.762.737,00 (Otočac)
- oko 450.000,00 (Senj)
- 702.175,39 (Gospić)
- 117.453,80 (Brinje)
- 97.034,22 (Udbina)
- 191.544,40 (Karlobag)

Broj socijalnih davanja raspoređen je na sljedeći način :

- Najam/sufinanciranje podstanarstva (2),
- Struja i voda (4, jedan povremeno),
- Odvoz smeća (2),
- Jaslice/vrtiće (3, jedan povremeno),
- Prijevoz srednjoškolaca u škole (5)
- Rođenje djece (6),
- Komunalna naknada (5, jedan povremeno),
- Prehrana u osnovnim školama (1),
- Pomoć umirovljenicima (2)
- Izvanredna socijalna pomoć (6)
- Pomoć za kronično bolesnu djecu (4)

Od 8 primljenih upitnika u 7 gradova/općina 114 muškarca i 343 žene su koristile neke od oblika ovih pomoći. Za 2010. godinu, od primljenih 8 upitnika u 5 stoji odgovor da se nije dodjelo nikakav oblik socijalne pomoći za žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja, u jednom mjestu nisu imali takve zahtjeve, a jedan upitnik je bez odgovora. *Iz proračuna sedam gradova/općina ne pomaže se rad skloništa za žene žrtve obiteljskog/ partnerskog nasilja, jedan grad izdvaja iz proračuna za psihološku podršku ženama žrtvama nasilja, 4 grada/ općine ne promoviraju ravnopravnost spolova.*

Grad iz proračuna također izdvaja (615.000,00 kn) za Hrvatski Crveni križ koje oni „prema potrebama raspoređuju za programe“. Za psihološku podršku ženama, ali ne isključivo žrtvama obiteljskog nasilja nego za obitelji, supruge branitelja koji boluju od PTSP-a, grad izdvaja 5.000,00 kuna. Prema našem istraživanju, programi potpore za žene žrtve obiteljskog/ partnerskog nasilja i njihovu djecu ne postoje.

5.4.3.2. ZAPOŠLJAVANJE, PREKVALIFIKACIJA, OBRAZOVANJE ODRASLIH

Na temelju članka 89. Ustava Republike Hrvatske, donesen je **Zakon o poticanju zapošljavanja** koji je Hrvatski sabor donio na sjednici 11. svibnja 2012. godine.

Socijalno poduzetništvo je navedeno i kao važan dio **Nacionalne strategije za razvoj civilnog društva 2006.-2011.** O tome saznajemo od aktivistica na terenu, članica organizacije Korenica. Provodio se projekt „Zajedno ka socijalnom uključivanju dugotrajno nezaposlenih žena i njihovih obitelji korisnica socijalne pomoći“ (140.194,26 €) u kojem su partnerske organizacije bile Prospero Gračac i Udruga žena NIT iz Korenice. Svrha projekta bila je povećanje mogućnosti zapošljavanja i samozapošljavanja, tj. unaprjeđenja kvalitete života korisnika/ca kroz ekonomsko osnaživanje. Educirano je ukupno 388 dugotrajno nezaposlenih osoba (372 žene i 16 muškaraca), od čega je 75% žena starijih od 40 godina, 95 pripadnika/ca nacionalnih manjina, te 123 osobe samo sa završenom osnovnom školom. Iz ovog projekta je vidljivo koliki je problem nezaposlenosti žena u ruralnim sredinama.

Iz našeg istraživanja evidentno je da potencijalne i zainteresirane korisnice navedenog projekta nisu bile u mogućnosti redovito se prijavljivati zavodima za zapošljavanje i centrima za socijalnu skrb izvan njihovih mjesta prebivanja, upravo zbog nedostatka materijalnih sredstava u svrhu putnih troškova, pa nisu ni bile u evidencijama suradničkih institucija, te u početku nisu mogle biti obuhvaćene programom.

5.4.3.3. SOCIJALNO STANOVANJE

Grad Gospić ne raspolaže socijalnim stanovima. Budući da ne raspolaže socijalnim stanovima, nema ni listu, te se sve stranke upućuje u ured Ministarstva regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva u Gospiću tako da ni posebna kategorija za žene žrtve obiteljskog/ partnerskog nasilja pri dodjeli socijalnih stanova ne postoji.

Ostali gradovi i općine navode da nemaju zahtjeva za stambenim zbrinjavanjem socijalno ugroženih stanovnika, jer su u suradnji s državom zbrinuli sve stambeno nezbrinute osobe i da do sada nisu evidentirali nikakav zahtjev za bilo kakvo zbrinjavanje žena žrtava obiteljskog/partnerskog ili nekog drugog oblika nasilja.

5.4.3.4. DOSTUPNA PRAVDA

Prema **Zakonu o besplatnoj pravnoj pomoći** (NN 62/08, 44/11, 81/11) organizacija Srpski demokratski forum je u svom uredu u Korenici pružala usluge besplatne pravne pomoći svima u potrebi. Međutim, trenutno je ured zatvoren. Iz arhive, u zadnjih 13 godina u grupi 'Prava iz obiteljskih odnosa' nalaze se razni slučajevi kao što su: priznanje braka iz ratnog perioda, utvrđivanje očinstva, rastave braka, uzdržavanje članova obitelji (alimentacije) i slično. Međutim, situacije obiteljskog nasilja žene kriju sve dok se ne moraju rastati, a i tada vrlo teško progovaraju o fizičkom i drugim vrstama nasilja koje su podnosile u braku. Obiteljski centar Ličko-senjske županije kojemu je sjedište u Senju pruža usluge pravnog savjetovanja i upoznaje stranke s pravima, dužnostima i obvezama koje imaju u skladu sa zakonskim i drugim propisima, te provodi preventivne programe.

Naše istraživanje je pokazalo da su ženama žrtvama obiteljskog/partnerskog nasilja informacije o radu Obiteljskog centra i uslugama koje pruža nepoznate i nedostupne, jer nemaju pristup Internetu niti novaca za put do centra, a neke nisu niti prometno povezane.

Zaključno

Iako mehanizmi kojima Hrvatska osigurava i štiti prava žena koje su preživjele obiteljsko/partnersko nasilje postoje, u stvarnosti se problemi tih žena ne rješavaju, pogotovo u lokalnim/ruralnim sredinama, jer su one daleko od informacija; jer im oni, od kojih bi trebale te informacije dobiti, informacije uskraćuju; jer su ekonomski ovisne (nezaposlene) i nemaju sredstava za putne troškove, primjerice za put do Zavoda za zapošljavanje da bi se svaki mjesec mogle prijaviti. Također, velika je razlika od županije do županije, od grada do grada, od općine do općine i to ovisi o proračunima istih.

6. INICIJATIVE ZA IZMJENE I DOPUNE ODLUKA U LOKALNIM ZAJEDNICAMA PROIZAŠLE IZ ANALIZA

Temeljem analiza, koje su s jedne strane dale uvid u prava žena koje su preživjele obiteljsko/partnersko nasilje i njihovu zastupljenost u lokalnim odlukama, te s druge strane stvarne potrebe te populacije, napravljene su inicijative za izmjene i dopune odluka u lokalnim zajednicama koje su predane jedinicama lokalne samouprave s ciljem utjecaja na izmjene i dopune postojećih odluka kako bi se povećala prava tih žena te poboljšala kvaliteta njihovog života.

6.1. Grad Pakrac i Požeško-slavonska županija

6.1.1. Prijedlog izmjene i dopune Odluke o najmu stanova

Prijedlog je napravljen temeljem provedene analize nacionalnih i lokalnih propisa, strategija i zakona čime je utvrđeno da u Hrvatskoj nema sustavnih rješenja socijalnog stanovanja.

Prema našim istraživanjima, ali i istraživanjima koja su napravljena ranije, evidentno je da žene (dugo) ostaju u nasilnim vezama i trpe nasilje i zbog ekonomske ovisnosti o nasilniku, koji je najčešće jedini zaposlen u obitelji. Činjenica je da žene teško pronalaze posao, a još teže imaju priliku dobiti stan u najam u vlasništvu grada po subvencioniranoj cijeni najma. Sve to utječe na ostanak žene u nasilnoj vezi, čime ona ugrožava svoj život ali i život djece koja odrastaju u neprihvatljivoj nasilnoj sredini uz vjerojatno usvajanje nasilnih obrazaca ponašanja.

Ovim prijedlogom o davanju u najmu stanova želimo ženama žrtvama obiteljskog/partnerskog nasilja povećati mogućnost dobivanja u najam stana u vlasništvu gradova po subvencioniranoj cijeni najma.

Pretragom Službenih glasnika gradova: Lipik, Kutjevo, Pakrac, Pleternica i Požega, te upitima u uredima gradova nismo uspjele dobiti Odluke ili Pravilnike o davanju u najam stanova u gradskom vlasništvu iako znamo da oni postoje. Prema navodima nadležnih, neke odluke su izradi, te je to razlog zašto nisu dostupne. Grad Pakrac izrađuje novu Odluku/Pravilnik te predlažemo da se uzmu u razmatranje naši prijedlozi koji bi uvelike pomogli ženama žrtvama obiteljskog/partnerskog nasilja da lakše ostvare svoja prava.

Do donošenja sustavnih rješenja kojima će Republika Hrvatska rješavati probleme socijalnog stanovanja, kao privremenu mjeru predlažemo da svaki grad i općina donesu Odluke/Pravilnike o najmu stanova u njihovom vlasništvu te dajemo neke opće smjernice:

- uvesti kategoriju „žena žrtava obiteljskog/partnerskog nasilja“ u opisu uvjeta, korisnika i podnositelja zahtjeva
- uvjet dužine boravka na području grada/županije za žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja ne smije biti veći od 2 odnosno 5 godina.

Obrazloženje:

Dopunom kriterija i eksplicitnim navođenjem žena žrtava obiteljskog/partnerskog nasilja kao mogućih podnositeljica zahtjeva s prvenstvom omogućilo bi tim ženama da na direktniji, jednostavniji i lakši način ostvare svoja prava.

Uvjet stalnog boravka onemogućuje ženama žrtvama obiteljskog/partnerskog nasilja da podnesu molbe za najam stana u vlasništvu grada po subvencioniranim cijenama najma. Žene koje su izašle iz nasilne veze, vrlo često, moraju napustiti mjesto dotadašnjeg prebivanja. Zbog toga tražimo da broj godina neprekidnog boravka u Gradu ne bude duži od 2 godine, odnosno 5 godina s prekidima. Jako je važno da svi gradovi u Požeško-slavonskoj županiji ujednače kriterije podrške ženama žrtvama obiteljskog/partnerskog nasilja na način da za njih smanje navedene potrebne godine boravka u gradu kako bi mogle ostvariti uvjet za dobivanje gradskog stana u najam. Navedeni uvjet o godinama boravka na području grada jest naizgled

neutralna norma, ali za ove žene to je norma koja ih isključuje iz mogućnosti podnošenja zahtjeva za stan u vlasništvu grada po subvencioniranim cijenama najma i to u trenucima kad im je pomoć najpotrebnija.

Stanovi se daju u najam podnositeljima/cama zahtjeva prema redosljedu utvrđenom listom reda prvenstva, na temelju zbroja bodova po kriterijima utvrđenima Odlukom/Pravilnikom. Nužno je da se žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja imenuju kao podnositelji/ice:

“Podnositelj zahtjeva je žena žrtva obiteljskog/partnerskog nasilja koja je sa ili bez djece izašla iz nasilničke veze”

Uz ostale uvjete prema kojima se stanovi fizičkoj osobi daju u najam potrebno je dodati:

„da je žena žrtva obiteljskog/partnerskog nasilja, sa ili bez djece, pod uvjetom da u posljednje 2 godine bez prekida prebiva na području Grada ili je prebivala najmanje 5 godina na području Grada s prekidima“.

Dopunom kriterija i eksplicitnim navođenjem žena žrtava obiteljskog/partnerskog nasilja kao mogućih podnositeljica zahtjeva s prvenstvom, pokazuje da Grad Pakrac (i drugi gradovi Požeško-slavonske županije) prepoznaju posebno težak položaj ovih žena i time ih izjednačuje s nekim drugim osjetljivim i socijalno ugroženim skupinama koje će biti imenovani u odluci/pravilniku.

Nadalje, predlažemo da se ženi žrtvi obiteljskog/partnerskog nasilja priznaju izuzetno teške okolnosti života u vrijeme i nakon prekida nasilne veze, te im se time dodijeli određen broj bodova (ne manji od 10) čime im se povećava mogućnost dobivanja stana u najam.

Također, kada u izuzetnim situacijama, na prijedlog Komisije, Vijeće daje stan u najam fizičkim osobama izvan liste reda prvenstva u posebno opravdanim slučajevima, potrebno je uvesti kategoriju:

„izlazak žene iz nasilničke veze kada su njezin život i život njezine djece ugroženi“.

6.1.2. Prijedlog izmjene i dopune Odluke o socijalnoj skrbi na području Grada Pakraca

Gradsko vijeće Grada Pakraca je na 3. sjednici održanoj 12. rujna 2009. godine, temeljem odredbi članka 35. **Zakona o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi**²⁶ i članka 36. **Statuta Grada Pakraca** (Službeni glasnik Grada Pakraca br. 04/09), donijelo **Odluku o socijalnoj skrbi na području Grada Pakraca**. Ovom se Odlukom uređuje način obavljanja i financiranja djelatnosti socijalne skrbi na području Grada Pakraca, korisnici, prava korisnika socijalne skrbi, postupak za ostvarivanje tih prava te druga pitanja značajna za obavljanje djelatnosti socijalne skrbi. Grad Pakrac ima dokument po kojem postupa, a u kojem nisu navedene žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja. Na osnovu iskustva u radu sa ovom populacijom te provedenog istraživanja predlažemo izmjene i dopune ove Odluke i to na način:

- eksplicite navesti kategoriju **„žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja sa ili bez djece“** u sve članke Odluke gdje postoji navedena kategorizacija.

Obrazloženje:

Dosadašnja iskustva su pokazala da ako nema eksplicitnog navođenja, tada provedba ovisi o senzibiliziranosti nadležnih za ovu problematiku. Eksplicitnim navođenjem žena žrtava obiteljskog/partnerskog nasilja kao kategorije s prvenstvom omogućilo bi tim ženama da na direktniji, jednostavniji i lakši način ostvare svoja prava.

Uzimajući u obzir gore navedeno, članak 4. bi trebao glasiti:

Članak 4.

Socijalna skrb u smislu ove Odluke podrazumijeva:

- a) pomoć korisnicima socijalne skrbi
- b) suradnju s institucijama, ustanovama i mjesnim odborima po pitanjima iz socijalne skrbi

- c) sufinanciranje dječjih zimovanja i/ili ljetovanja
- d) stipendiranje studenata prve godine redovnog studija

e) pomoć ženama žrtvama obiteljskog nasilja

Za potrebe provedbe ove Odluke Gradsko vijeće Grada Pakraca osniva Socijalno vijeće Grada Pakraca koje broji 5 članova koje iz svog reda imenuju:

- Caritas“ pri župi Uznesenja BDM u Pakracu,
- Centar za socijalnu skrb Pakrac,
- Gradsko vijeće Grada Pakraca,
- Gradsko društvo hrvatskog Crvenog križa Pakrac-Lipik i
- Matica umirovljenika Pakrac-Lipik.

Obrazloženje:

Iako su uključeni predstavnici/ce Gradskog društva Crveni križ Pakrac-Lipik i Matice umirovljenika Pakrac-Lipik smatramo da to nije dovoljno. Radi se o udrugama koje nisu dovoljno rodno/spolno senzibilizirane i koje zbog toga neće biti od veće koristi ženama žrtvama obiteljskog/partnerskog nasilja u lobiranju za ostvarivanje njihovih prava.

Smatramo da bi članci 5. i 7. trebali biti formulirani na sljedeći način:

SOCIJALNO VIJEĆE

Članak 5.

Za potrebe provedbe ove Odluke Gradsko vijeće Grada Pakraca osniva Socijalno vijeće Grada Pakraca koje broji 5 članova koje iz svog reda imenuju:

- „Caritas“ pri župi Uznesenja BDM u Pakracu,
- Centar za socijalnu skrb Pakrac,
- Gradsko vijeće Grada Pakraca,
- Gradsko društvo hrvatskog Crvenog križa Pakrac-Lipik i
- Matica umirovljenika Pakrac-Lipik.
- Predstavnice/i organizacija civilnog društva

Članak 7.

Socijalno vijeće Grada Pakraca održava sjednice prema potrebi, a najmanje četiri puta godišnje. Zadaci socijalnog vijeća su:

- suradnja s institucijama, ustanovama i mjesnim odborima po pitanjima iz socijalne skrbi, a posebno oko prepoznavanja potrebitih obitelji i pojedinaca, **s posebnim naglaskom na žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja** te postupanje u skladu s pozitivnim zakonima i ovom Odlukom,
- organiziranje akcija i aktivnosti za pružanje dobrosusjedske i druge pomoći potrebitima,
- suradnja pri izradi Programa javnih potreba u dijelu socijalne skrbi Grada Pakraca s Upravnim odjelom iz članka 2. ove Odluke,
- davanje mišljenja za dodjelu jednokratne pomoći – socijalne intervencije i
- davanje mišljenja na prijedlog liste za dječja zimovanja i ljetovanja.

Kako je već navedeno nužno je eksplicite navesti kategoriju „žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja sa ili bez djece“ u sve članke Odluke gdje je kategorizacija navedena pa tako i u dio koji definira korisnike socijalne skrbi.

Obrazloženje:

Važno je uvrstiti žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja kako bi im se na vrijeme pružila sva potrebna pomoć i podrška, te osigurali minimalni uvjeti za život. Dosadašnja iskustva su pokazala da neeksplicitno navođenje ove populacije kao kategorije može rezultirati neostvarivanjem ili otežanim ostvarivanjem prava iz ove Odluke koja su za njih životno važna. Iz tog se razloga žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja, kao posebno osjetljivu i ugroženu skupinu, ne može svrstati u zbirne imenice poput „obitelj“, „starije osobe“ ili „nezaposlene osobe“.

Prema navedenom, članci 9. i 11. trebali bi glasiti na sljedeći način:

KORISNICI SOCIJALNE SKRBI

Članak 9.

Korisnik socijalne skrbi je samac, **žena žrtva obiteljskog/partnerskog nasilja sa ili bez djece**, i obitelj koja nema dovoljno sredstava za podmirenje osnovnih životnih potreba, a nisu u mogućnosti ostvariti ih svojim radom, prihodom od imovine ili iz drugih izvora.

Članak 11.

Ovom Odlukom daje se prednost u dodjeli pomoći uz pretpostavku zadovoljenja istih uvjeta slijedećim kategorijama stanovništva:

1. obitelji s troje i više djece,
2. djeca,
3. starije osobe i
4. nezaposleni.

5. žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja

Djecom se smatraju osobe u životnoj dobi do navršениh 18 godina starosti. Starije osobe u smislu ove Odluke su osobe koje su navršile 65 ili više godina. Nezaposlenom osobom u smislu ove Odluke, smatra se osoba sposobna ili djelomično sposobna za rad u dobi od 18, odnosno 16 - sukladno članku 120. stavak 2. Obiteljskog zakona do 65 godina života, koja nije u radnom odnosu, a evidentirana je u nadležnom Zavodu za zapošljavanje kao osoba koja aktivno traži posao.

Za ostvarivanje prava iz socijalne skrbi moraju se ispunjavati određeni uvjeti u kojima nisu zastupljene posebne okolnosti kao što je prijava nasilničkog ponašanja.

Obrazloženje:

Uvođenje ove kategorije u uvjete, omogućio bi se žrtvi lakše ostvarivanje prava te samim ti i izlazak iz nasilne veze u kojoj žrtva često ostaje zbog ekonomske ovisnosti o nasilniku. Slijedom navedenog dio o uvjetima za ostvarivanje prava socijalne skrbi i dio pravima korisnika socijalne skrbi trebali bi glasiti na sljedeći način:

UVJETI ZA OSTVARIVANJE PRAVA SOCIJALNE SKRBI

Članak 12.

Za ostvarivanje prava iz socijalne skrbi mora biti ispunjen jedan od slijedećih uvjeta:

- socijalni uvjeti
- uvjeti prihoda
- **prijavljeno nasilničko ponašanje: žene i djeca žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja**

SOCIJALNI UVJETI

Članak 13.

Korisnik socijalne skrbi ispunjava socijalni uvjet ako na temelju rješenja Centra za socijalnu

skrb ostvaruje jedno od prava, i to:

- pravo na pomoć za uzdržavanje,
- pravo na doplatu za pomoć i njegu,
- pravo na pomoć i njegu u kući,
- pravo na osobnu invalidninu,
- pravo na pomoć za nabavku ogrjeva.

UVJETI PRIHODA

Članak 14.

Korisnik socijalne skrbi ispunjava uvjete prihoda, ako iznos prosječnog mjesečnog prihoda samca ili obitelji, ostvarenog u tri mjeseca koja prethode mjesecu u kojem je podnesen zahtjev za ostvarivanje prava socijalne skrbi ne prelaze:

- za samca iznos od 700,00 kuna
- za dvočlanu obitelj 1.100,00 kuna
- za tročlanu obitelj 1.500,00 kuna, odnosno za svakog daljnjeg člana taj iznos se povećava za 400,00 kuna.
- **za žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja kao za tročlane obitelji uvećano za 400,00 kn za svakog slijedećeg člana obitelji**

Prihodima iz prethodnog stavka smatraju se sva financijska i materijalna sredstva koja samac ili obitelj ostvari po osnovi rada, mirovine, prihoda od imovine ili na neki drugi način. U prihode iz stavka 2. ovog članka ne uračunava se pomoć koju korisnik ostvaruje temeljem rješenja Centra za socijalnu skrb, dječjeg doplatka, naknade za tjelesno oštećenje.

Sukladno članku 213. stavak 1. Obiteljskog zakona, punoljetna djeca koja ostvaruju prihode dužna su skrbiti o potrebitim roditeljima, te isti temeljem odredbi ove Odluke ne mogu biti korisnici socijalne skrbi, izuzev onih čija djeca ne ostvaruju prihode ili ne ostvaruju dovoljne prihode za uzdržavanje svojih roditelja.

Obrazloženje:

Iznos za žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja utvrditi na razini tročlane obitelji, odnosno uvećati za svakog člana obitelji za 400,00 kn, u slučaju da se radi o nezaposlenoj ženi ili ženi koja radi, a ne dobiva plaću za svoj rad, odnosno ženama koje dobivaju plaću manju od iznosa minimalne plaće.

PRAVA KORISNIKA SOCIJALNE SKRBI

Prema ovoj Odluci samac, **žena žrtva obiteljskog/partnerskog nasilja** ili obitelj imaju pravo na:

1. pomoć za podmirenje dijela troškova stanovanja, i to:
  - a) troškova najamnine, ukoliko ona postoji
  - b) troškova potrošnje električne energije
  - c) troškova potrošnje vode/odvodnja
  - d) troškove komunalne naknade
2. pomoć u prehrani, i to:
  - a) prehrana djece u osnovnoj školi
  - b) prehrana u javnoj kuhinji GD HCK Pakrac- Lipik
  - c) bon za kupnju osnovnih namirnica
3. pomoć za podmirenje pogrebnih troškova

4. jednokratnu pomoć – socijalne intervencije
5. pomoć u prijevozu
  - a) prijevoz na području Pakraca i Lipika
  - b) prijevoz učenika srednjih škola
6. dječja zimovanja i ljetovanja
7. stipendiranje studenata prve godine redovnog studija

1. Pomoć za podmirenje dijela troškova stanovanja

Članak 16.

Pravo na pomoć za podmirenje dijela troškova stanovanja odobrava se dva puta godišnje na zahtjev korisnika. Pomoć za podmirenje dijela troškova stanovanja uplaćuje se po odobrenom iznosu distributeru, davatelju usluga, odnosno najmodavcu. Korisnik socijalne skrbi može ostvariti u tekućoj godini prava navedena u točki 1. članka 15. do iznosa:

- za samce do 1.000,00 kuna
- za dvočlane obitelji do 1.300,00 kuna, odnosno svakog daljnjeg punoljetnog člana po 100,00 kuna
- za obitelji s troje djece do 2.000,00 kuna, za svako daljnje maloljetno dijete po 200,00 kuna
- **za žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja kao što je definirano za obitelji sa troje i više djece**

Obrazloženje:

Ženama žrtvama obiteljskog/partnerskog nasilja i iznosu koji će se definirati, a koji ne može biti manji od iznosa za dvočlane obitelji, s tim da se mora uvećati za svakog člana obitelji u iznosu koji neće biti manji od 200,00 kuna kao što je to definirano za obitelji s troje i više djece.

Iznimno, posebnom odlukom gradonačelnika Grada Pakraca, sukladno kriterijima i mjerilima iz ove Odluke, korisnik može ostvariti i više vrsta pomoći u tekućoj godini.

a) Troškovi najamnine, ukoliko ona postoji

Članak 17.

Pomoć za podmirenje troškova najamnine ostvaruju korisnici ukoliko ista ne prelazi:

- za samce 150,00 kuna mjesečno
- za obitelji 300,00 kuna mjesečno
- **za žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja kao što je definirano u članku 16.**

Pomoć za podmirenje troškova najamnine ne ostvaruju korisnici koji:

- imaju u vlasništvu useljivu kuću ili stan u Republici Hrvatskoj
- ne dokažu ugovorom o najmu stana postojanje najma (ovjerena preslika kod javnog bilježnika) i ne dostave broj računa najmodavca
- daju stan, kuću ili dio stambene jedinice u podnajam
- ne koriste stambeni prostor za stanovanje ili ako isti prostor koriste za druge namjere
- ako stanuju u stanu koji ima veće standarde od propisanih ovom Odlukom i to:
  - o samac u stanu površine do 25 m²
  - o dvočlana obitelj u stanu površine do 35m², odnosno svaki daljnji član 5 m² više stambenog prostora.

U stambeni prostor ne uračunava se prostor terasa, balkona, šupa, garaža i ostalih pomoćnih prostorija.

b) Troškovi električne energije

Članak 18.

Pomoć za podmirenje troškova potrošnje električne energije odobrava se korisnicima i u iznosu najviše 160,00 kuna mjesečno, na bazi potrošnje električne energije jednog domaćinstva, odnosno 200kW struje.

c) Troškovi potrošnje vode/odvodnja

Članak 19.

Pomoć za podmirenje troškova potrošnje vode/odvodnje odobrava se korisnicima na bazi mjesečne potrošnje od 4 m³ vode/odvodnje po članu domaćinstva.

d) Troškovi podmirenja komunalne naknade

Članak 20.

Pomoć za podmirenje komunalne naknade korisnik može ostvariti:

- samac - za stambeni prostor do 35m²
- dvočlana obitelj - 45m², odnosno s povećanjem od po 10m² za svakog daljnjeg člana obitelji.

2. Pomoć u prehrani

Članak 22.

Pravo na prehranu u javnoj kuhinji Gradskog društva hrvatskog Crvenog križa Pakrac-Lipik korisnici **žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja i njihova djeca** ostvaruju jedan dnevni obrok od dana pravomoćnosti rješenja kojim im je pravo utvrđeno do kraja tekuće kalendarske godine u kojoj je rješenje doneseno. Pravo se ostvaruje po osobnom zahtjevu korisnika/ustanove/vijeća mjesnog odbora na čijem području korisnik boravi. Za jedan obrok korisnika izdvaja se 15,00 kuna iz sredstava Proračuna Grada Pakraca.

Teško bolesnim korisnicima, nepokretnim i osobama koje su od javne kuhinje udaljene više od 1,5 km dostavljati će se hrana kući uz dnevnu nadoplatu u iznosu od 5,00 kuna bez obzira na udaljenost, a na području Grada Pakraca.

Obrazloženje:

Potrebno je osigurati besplatnu prehranu za žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja i njihovu djecu u javnoj kuhinji Gradskog društva Crveni križ kako bi se dodatno podigla kvaliteta njihovog života. Dosadašnja iskustva su pokazala da je ovo pravo bilo potrebno, međutim, iako je Gradsko društvo hrvatskog Crvenog križa Pakrac-Lipik izlazilo u susret u pojedinačnim slučajevima, postavlja se pitanje legitimnosti financiranja, jer do sada te osobe nisu spadale u navedene kategorije.

c) Bon za kupnju osnovnih namirnica

Članak 23.

Pravo na dobivanje bona ostvaruje korisnik **žrtva obiteljskog/partnerskog nasilja**, na osnovi vlastitog zahtjeva ili Vijeća mjesnog odbora na čijem području korisnik boravi, i to najviše dva puta godišnje. Bon za kupnju osnovnih namirnica ima vrijednost od:

- a) 500,00 kuna za samca
- b) 1.000,00 kuna za dvočlanu obitelj
- c) po 300,00 kuna za svakog daljnjeg člana obitelji
- d) bon za žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja u iznosu kao za dvočlanu obitelj, uvećeno za 300,00kn za svakog daljnjeg člana obitelji za nezaposlene žene i žene koje rade a ne dobivaju plaću, odnosno žene koje dobivaju plaću manju od propisane minimalne plaće.

Pravo na pružanje usluge bona za kupnju osnovnih namirnica imaju trgovine/ tvrtke koje to pravo steknu na temelju provedenog postupka javne nabave. Bon za kupnju osnovnih namirnica isplaćuje se s Gradskog proračuna po ispostavljenom fakturi dobavljača, davatelja usluge, koji je dužan navesti proizvode u potpisanoj otpremnici od strane korisnika. Grad Pakrac neće podmirivati troškove bona, ili njegovog dijela, koji se odnose na duhanske ili alkoholne proizvode.

3. Pomoć za podmirenje pogrebnih troškova

Članak 25.

Pravo na jednokratnu pomoć – socijalne intervencije, ima korisnik i **žena žrtva obiteljskog/partnerskog nasilja** u izvanrednim situacijama nesreće, **izbacivanja iz stana/kuće od strane nasilnika** i potrebe; požar, nenadani kvarovi koji ugrožavaju minimalne stambene standarde, promjena osobnih dokumenata i sl. jednokratno i jednom godišnje na vlastiti zahtjev. Iznosi koji će se korisnicima osiguravati u Proračunu Grada Pakraca ne mogu prelaziti 3.000,00 kuna po korisniku. Iznimno, uz pisanu suglasnost Socijalnog vijeća Grada Pakraca može se osigurati i više sredstava s Proračuna Grada Pakraca od iznosa iz stavka 2. ovog članka, a najviše do 10.000,00 kuna po korisniku. O korisnicima jednokratne pomoći – socijalne intervencije, vodi se posebna evidencija unutar Upravnog tijela iz članka 2. ove Odluke.

Voditi evidenciju o ženama žrtvama obiteljskog/partnerskog nasilja kao zasebnu kategoriju korisnica jednokratne novčane pomoći.

Obrazloženje:

Osim što je prema zakonskim propisima vođenje evidencije obaveza Javne lokalne samouprave, bilo bi korisno voditi evidenciju na osnovu roda/spola te posebno unutar toga evidenciju i o ženama žrtvama obiteljskog/partnerskog nasilja, korisnicama jednokratne novčane pomoći, kako bi se omogućilo praćenje o tome tko su korisnici, odnosno koliko je žena korisnica u ukupnom broju odobrenih jednokratnih novčanih pomoći.

5. Pravo na pomoć u prijevozu

- Prijevoz na području gradova Pakraca i Lipika

Članak 26.

Pravo na pomoć za troškove prijevoza na području gradova Pakraca i Lipika vozilom Gradskog društva Crvenog križa Pakrac – Lipik, ukoliko isti nije planiran kroz financirani program Društva, može ostvariti korisnik na vlastiti zahtjev, koji je:

- tjelesni invalidi rata ili rada,
- starije i nemoćne osobe,
- **žena žrtva obiteljskog/partnerskog nasilja**

a za potrebe;

- odlaska liječniku,
- nabavku hrane,
- plaćanja računa i sl.

Gradsko društvo hrvatskog Crvenog križa Pakrac-Lipik za uslugu prijevoza ispostaviti će fakturu uz potpis korisnika i naznačen broj rješenja kojim ostvaruje pravo, te obrazloženje potrebe za svaki prijevoz, a po cijeni od 20,00 kuna za sat vremena, uključujući čekanje. Pravo pomoći u prijevozu korisnik ostvaruje pravomoćnim rješenjem na šest mjeseci.

Obrazloženje

Žene žrtve obiteljskog/partnerskog su najčešće dislocirane od grada i zbog loše financijske situacije nemaju mogućnosti plaćanja javnog ili privatnog prijevoza do grada. Zbog toga je ih potrebno u članak 26 uvesti kao kategoriju.

6.2. Grad Poreč i Istarska županija

6.2.1. Prijedlog izmjene i dopune Odluke o najmu stanova

Gradovi Buje, Buzet, Labin, Pazin, Poreč, Pula, Umag, Vodnjan imaju dokumente – Odluke ili Pravilnike o davanju stanova u gradskom vlasništvu u najam. Prijedlog dopune i izmjena Odluke o najmu stanova rađen je na primjeru Odluke o najmu stanova Grada Poreča i uz manje prilagodbe vezane uz broj članka ili stavka primjenjiv je i u drugim gradovima Istarske županije. **Prijedlog dopuna i izmjena Odluke o najmu stanova izrađen je jer se želi ženama žrtvama obiteljskog/partnerskog nasilja povećati mogućnost dobivanja u najam stana u vlasništvu Grada Poreča po subvencioniranoj cijeni najma.** Prijedlog dopuna i izmjena je napravljen nakon provedene analize nacionalnih i lokalnih propisa, strategija i zakona nakon čega je utvrđeno da u Hrvatskoj nema sustavnih rješenja socijalnog stanovanja.

Prijedlog je izrađen jer su sva prijašnja, kao i naše istraživanje, pokazala da žene dugo ostaju u nasilnim vezama te trpe nasilje jer su ekonomski ovisne o nasilniku. Činjenice da teško pronalaze posao, te nemogućnost dobivanja u najam stana u gradskom vlasništvu po subvencioniranoj cijeni najma, utječu na ostanak žene u nasilnoj vezi, čime ona ugrožava svoj život i život svoje djece koja odrastaju u neprihvatljivoj nasilnoj sredini uz vjerojatno usvajanje nasilnih obrazaca ponašanja.

Do donošenja sustavnih rješenja kojima će Republika Hrvatska rješavati probleme socijalnog stanovanja, kao privremenu mjeru predložimo dopunu Odluke o najmu stanova u Gradu Poreču kao i iste dopune u ostalim gradovima Istarske županije.

Gradsko poglavarstvo Grada Poreča na sjednici održanoj 20. studenog 2001. godine donijelo je

O D L U K U

o najmu stanova

II UVJETI ZA DAVANJE STANOVA U NAJAM

Članak 2.

Članak 2., točka 2., dopunjuje se točkom 2.2.:

“da je žena žrtva obiteljskog/partnerskog nasilja, sa ili bez djece, pod uvjetom da u posljednje dvije godine bez prekida boravi na području Grada ili je boravila najmanje 5 godina na području Grada.”

Obrazloženje:

Uvjet stalnog boravka u Gradu Poreču (po Odluci, od 5 do 10 godina) u startu onemogućuje ženama žrtvama obiteljskog/partnerskog nasilja da podnesu molbe za najam stana u vlasništvu grada po subvencioniranim cijenama najma. Žene koje su izašle iz nasilne veze, vrlo često, moraju napustiti mjesto dotadašnjeg prebivanja. Iz tog razloga, za žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja tražimo da se smanji broj godina neprekidnog boravka u Gradu Poreču sa 5 do 10 godina na 2 godine.

Mislimo da je važno da svi gradovi, u Istarskoj županiji ujednače podršku ženama žrtvama obiteljskog/partnerskog nasilja na način da za njih smanje navedene potrebne godine boravka u gradu kako bi mogle ostvariti uvjet za dobivanje gradskog stana u najam. Navedeni uvjet o godinama boravka na području grada, jest naizgled neutralna norma, ali za žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja to je norma koja ih isključuje iz mogućnosti apliciranja za stan u vlasništvu grada po subvencioniranim cijenama najma i to u trenucima kad im je pomoć najpotrebnija.

Nakon dopune članak 2. bi glasio:

Članak 2.

Stanovi iz članka 1. ove Odluke daju se u najam fizičkoj osobi pod uvjetom:

1. da je državljanin Republike Hrvatske

2. da u posljednjih 5 godina bez prekida prebiva na području Grada Poreča ili da je prebivala najmanje 15 godina na području Grada Poreča,
  - o da je žena žrtva obiteljskog/partnerskog nasilja, sa ili bez djece, pod uvjetom da u posljednje 2 godine bez prekida prebiva na području Grada ili je prebivala najmanje 5 godina na području Grada.
3. da na području Republike Hrvatske
  - o nema u vlasništvu kuću ili stan,
  - o u posljednjih 20 godina nije otuđila kuću ili stan,
4. da nema pravo korištenja odgovarajućeg stana na temelju ugovora o najmu stana zaključenog na neodređeno vrijeme,
5. da nije iskoristila pravo na otkup stana sukladno Zakonu o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo.

Uvjeti iz stavka 1. točke 1., 3., 4., i 5. ovog članka moraju biti zadovoljeni kumulativno kako za podnositelja zahtjeva, tako i za sve članove porodičnog domaćinstva za koje se traži davanje stana u najam.

III KRITERIJI ZA DAVANJE STANOVA U NAJAM

Dopunjuje se članak 8. točkom 8. koja glasi:

“Podnositelj zahtjeva je žena žrtva obiteljskog/partnerskog nasilja koja je sa ili bez djece izašla iz nasilničke veze“.

Obrazloženje:

Dopunom kriterija i eksplicitnim navođenjem žena žrtvi obiteljskog/partnerskog nasilja kao mogućih podnositelja zahtjeva s prvenstvom pokazuje da Grad Poreč (i drugi gradovi Istarske županije) prepoznaje posebno teški položaj ovih žena i time ih izjednačuje s nekim drugim osjetljivim i socijalno ugroženim skupinama imenovanih u odluci. Nakon dopune članak 8. bi glasilo:

Članak 8.

Stanovi iz članka 1. ove Odluke daju se u najam podnositeljima zahtjeva prema redosljedu utvrđenom listom reda prvenstva, na temelju zbroja bodova po kriterijima utvrđenima ovom Odlukom. Lista reda prvenstva za davanje stanova u najam utvrđuje se prema sljedećim kriterijima:

1. dužina prebivališta podnositelja zahtjeva na području Grada Poreča,
2. stambeni uvjeti,
3. broj članova porodičnog domaćinstva podnositelja zahtjeva,
4. sudjelovanje podnositelja zahtjeva u Domovinskom ratu,
5. samohranost roditelja,
6. zdravstveno stanje podnositelja zahtjeva i članova njegovog porodičnog domaćinstva,
7. imovinsko stanje podnositelja zahtjeva i članova njegovog porodičnog domaćinstva,
- 8. podnositelj zahtjeva je žena žrtva obiteljskog/partnerskog nasilja koja je sa ili bez djece izašla iz nasilničke veze.**

Članak 13.

Članak 13. dopunjuje se novim stavkom:

„Podnositeljici zahtjeva koja je žrtva obiteljskog/partnerskog nasilja sa ili bez djece pripada 10 bodova“.

Obrazloženje:

Ovime se ženi žrtvi obiteljskog/partnerskog nasilja priznaju izuzetno teške okolnosti života u vrijeme i nakon prekida nasilne veze čime im se povećava mogućnost dobivanja stana u najam. Nakon dopune članak 13. bi glasio:

Članak 13.

Podnositelju zahtjeva koji je samohrani roditelj, kad je drugi roditelj nepoznat ili je umro, pripada 10 bodova.

Podnositeljici zahtjeva koja je žrtva obiteljskog/partnerskog nasilja sa ili bez djece pripada 10 bodova.

Članak 24.

Članak 24. dopunjuje se novim stavkom:

“U teškim situacijama nakon izlaska žene iz nasilničke veze kada su njezin život i život djece ugroženi”.

Obrazloženje:

Ovom dopunom omogućava se žena žrtvama obiteljskog/partnerskog nasilja isti tretman kao i ostalim skupinama kojima je potreban nužan smještaj i ugrožena egzistencija. Nakon dopune članak 24. bi glasio:

Članak 24.

Izuzetno, na prijedlog Komisije, Poglavarstvo može dati stan u najam fizičkim osobama i izvan liste reda prvenstva:

- u teškim socijalnim slučajevima, prema mišljenju državnog tijela nadležnog za socijalnu skrb, ukoliko ispunjavaju uvjete iz članka 2. ove Odluke,
- radi osiguranja nužnog smještaja osobama kojima je stanovanje ugroženo elementarnim nepogodama na području Grada Poreča,
- najmoprimcima radi oslobađanja gradskih stanova koje koriste, a koji su od posebnog interesa za Grad,
- u posebno opravdanim slučajevima,
- **u teškim situacijama nakon izlaska žene iz nasilničke veze kada su njezin život i život djece ugroženi”.**

6.3. Grad Slavonski Brod i Brodsko-posavska županija

6.3.1. Prijedlog za individualizirani pristup u radu na Hrvatskom zavodu za zapošljavanje – Područna služba Slavonski Brod, sa ženama koje su preživjele obiteljsko/partnersko nasilje

Ovaj dokument nastao je u okviru projekta *Ka socijalnoj koheziji – Utjecaj na politike socijalnog uključivanja za višestruko marginalizirane grupe žena, žrtve nasilja u obitelji* temeljem analize zakonodavstva Republike Hrvatske kroz četiri osnovne teme: briga o djeci i socijalne usluge, zapošljavanje, prekvalifikacija i obrazovanje odraslih, socijalno stanovanje i dostupna pravda cilj koje jest pravna analiza zakona, pod-zakonskih akata, strategija i akcijskih planova koje je Republika Hrvatska donijela u svrhu socijalnog uključivanja žena koje su preživjele obiteljsko/partnersko nasilje. Nadalje, temeljem izvještaja kvalitativnog istraživanja, kroz četiri navedene teme, provedenog korištenjem kvalitativne metodologije i to kombinacijom grupnih diskusija (fokus grupa) i intervjua provedenih sa ženama koje su bile ili još uvijek jesu žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja s ciljem boljeg razumijevanja potreba tih žena. Također, za kreiranje ovog dokumenta korištena je i analiza lokalnih politika i strategija koje su grad Slavonski Brod i Brodsko-posavska županija donijeli u svrhu socijalnog uključivanja žena koje su preživjele obiteljsko/partnersko nasilje.

Cilj dokumenta je, temeljem analize prava, potreba i položaja žena koje su preživjele obiteljsko/partnersko nasilje, dati konkretne prijedloge za poboljšanje stanja i pozitivnu diskriminaciju ove populacije na tržištu rada, a koja je u tom području u nepovoljnom položaju, te kako bi se propisane mjere bolje koristile.

Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje godišnji prosjek Stope nezaposlenosti za 2011. godinu u Brodsko-posavskoj županiji iznosi 31,8%, što ju po zaposlenosti stavlja na posljednje mjesto u Hrvatskoj. Državni prosjek, za usporedbu, iznosi 17% za isto razdoblje. Također, u Brodsko-posavskoj županiji je najveće povećanje stope nezaposlenosti u odnosu na 2010. godinu te je broj korisnika socijalne pomoći iznadprosječan. Što se tiče nezaposlenosti prema spolu, udio žena u ukupnom broju nezaposlenih krajem 2011. u Brodsko-posavskoj županiji iznosi 56,6 %, što ju čini vodećom županijom u Hrvatskoj po visini stope nezaposlenih žena. Iako žene čine većinski dio stanovništva (51, 47%) na tržištu rada su daleko manje prisutne. Prema podacima iz SWOT analize Strategije razvoja ljudskih potencijala Brodsko posavske županije 2011.- 2013. do visoke stope nezaposlenosti žena u ovoj Županiji doveli su slijedeći problemi:

- Nedovoljni kapaciteti nezaposlenih žena koje žele pokrenuti vlastiti posao, do čega je došlo radi nedostataka sredstava za dodatne oblike obrazovanja i usavršavanja (kojima bi stekle poduzetnička znanja i vještine i osnovno informatičko obrazovanje) i neinformiranosti o mogućnostima i poticajima za samozapošljavanje
- Nekompetentnost i nemotiviranost nezaposlenih žena za nastup na tržištu rada jer nemaju osnovno informatičko znanje, a vještine za traženje posla, predstavljanje potencijalnom poslodavcu, pisanje životopisa i sl. su im slabo razvijene.

Osim zabilježene izrazito visoke stope nezaposlenih žena u Brodsko-posavskoj županiji postoji i velika nejednakost između muškaraca i žena na tržištu rada koja se, prema podacima iz SWOT analize Strategije razvoja ljudskih potencijala brodske posavske županije 2011.g.- 2013.g., očituje u slijedećim činjenicama:

- Prosječna plaća žena posljednjih godina dosegla je otprilike 97,65 % plaće muškaraca
- Žene primaju manju plaću u svakom sektoru i svakoj obrazovnoj kategoriji
- Rad koji obavljaju žene obično se smatra manje vrijednim (kako u javnom, tako i u privatnom sektoru)
- Iz tradicionalne podjela poslova na „ženske“ i „muške“ vidljivo je da žene uglavnom rade u osobito u djelatnostima kao što su zdravstvena i socijalna skrb, obrazovanje i javna administracija, gdje su plaće niže nego u ostalim djelatnostima

Nezaposlenost je usko povezana s razinom obrazovanja, pa tako najveći broj nezaposlenih žena (68,66 %) u Županiji ima završenu srednju školu u trajanju 3 ili 4 godine ili gimnaziju. Nezaposlenih žena samo sa završenom osnovnom školom ima 26,16 %, dok svega 5,18 % nezaposlenih žena ima završenu višu ili visoku školu. Kod većine nezaposlenih žena znanja i vještine nisu prilagođene potrebama tržišta rada.

Mjere usmjerene na reguliranje ravnopravnosti spolova i osnaživanje žena uključene su i u ostale nacionalne i regionalne strategije i dokumente poput Nacionalnog plana za poticanje zapošljavanja za 2011. i 2012. godinu. Istraživanje je pokazalo da su sudionice istraživanja vrlo malo upoznate s pravima pri zapošljavanju posebno s pravima koja imaju kao žrtve nasilja. Većina njih ne zna da ima neka prava, a one koje za njih znaju (i to isključivo preko nevladinih organizacija kojima su se obratile za pomoć) nemaju u njih povjerenja. Niti jedna od sudionica istraživanja nije dobila posao preko mjera Hrvatskog zavoda za zapošljavanje. Također navode da ih se rijetko poziva na razgovore i općenito nemaju povjerenja da će na taj način dobiti posao. Sudionice opisuju iskustva velikog nerazumijevanja i neuvažavanja njihove situacije od strane savjetnika Zavoda, u smislu preporuke poslova koji su sezonski i izvan grada (a znaju da nemaju kamo s djecom), rada u smjenama i sl.

Hrvatski zavod za zapošljavanje je jedna od najvažnijih institucija za provedbu mjera aktivne politike zapošljavanja u Hrvatskoj, međutim upitna je njihova učinkovitost kad se radi o

ženama koje su preživjele nasilje. U 2011. godini, mjerama iz Nacionalnog plana za poticanje zapošljavanja u Brodsko-posavskoj županiji ukupno je obuhvaćeno 1540 osoba. Udio žena je prema podacima Zavoda raspoređen je na sljedeći način:

- potpore za zapošljavanje – od ukupnog broja (84) 34 su žene,
- potpore za samozapošljavanje – od ukupnog broja (18) 5 su žene,
- financiranje obrazovanja – od ukupnog broja (704) 350 čine žene
- javni radovi – od ukupnog broja (539) 316 čine žene
- stručno osposobljavanje za rad bez zasnivanja radnog odnosa - od ukupnog broja (195) 133 su žene.

Žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja su u Nacionalnom planu za poticanje zapošljavanja za 2011. i 2012. godinu obuhvaćene u kategoriji *Sufinanciranje zapošljavanja posebnih skupina nezaposlenih osoba*. Iz statističkih podataka Zavoda nije vidljivo koliko je žena putem te mjere zaposlena u Brodsko-posavskoj županiji. Kako je već navedeno, prema podacima istraživanja niti jedna od sudionica nije dobila posao putem poticajnih mjera.

Temeljem dobivenih rezultata istraživanja o potrebama žena koje su preživjele obiteljsko/partnersko nasilje može se zaključiti da bi se dobili bolji rezultati u provođenju poticajnih mjera kao i boji rezultati u položaju ovih žena na tržištu rada ako bi se prvenstveno podigla razina savjetovanja koju vrše savjetnici Zavoda i to u smjeru drukčijeg i individualiziranijeg pristupa ovoj ciljanoj populaciji. Zbog osjetljivosti situacije ove populacije posebno je važan prvi kontakt te bi primjena modela koji je već zaživio u Područnim službama Hrvatskog zavoda za zapošljavanje Zagreb i Šibenik na Područne službe u Brodsko-posavskoj županiji dala bolje rezultate. Naime, navedene područne službe su radi lakše koordinacije i uključivanja u aktivnosti Zavoda – javni radovi, obrazovanje, korištenje potpora za zapošljavanje i sl., imenovale posebnu savjetnicu koja vodi evidenciju o ženama koje su preživjele obiteljsko/partnersko nasilje koje su prijavljene u evidenciji nezaposlenih osoba. Također je usvojen i protokol o postupanju kod prijave žena koje su preživjele obiteljsko/partnersko nasilje u evidenciju nezaposlenih. Prema navedenom protokolu postupak prijave u evidenciju za korisnice koje to žele je sljedeći:

1. Centri za socijalnu skrb/skloništa/sigurne kuće/savjetovališta šalju putem e-maila ili javljaju telefonski podatke o ženi žrtvi obiteljskog/partnerskog nasilja imenovanoj savjetnici, te dogovaraju termin njezina dolaska na razgovor;
2. Centar za socijalnu skrb/sklonište/sigurna kuća/savjetovalište obvezno šalje potvrdu/rješenje o statusu žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja (kako ne postoji unificirana potvrda o statusu žrtve dovoljna je pisana i potpisana izjava);
3. Osoba se pri prvom dolasku javlja imenovanoj savjetnici i od nje dobiva sve informacije o mogućnostima zapošljavanja s obzirom na status žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja;
4. U pratnji savjetnice ili uz telefonsku najavu žena obavlja prvu prijavu na info pultu. Pritom žena treba naglasiti službeniku/ci da u prijavicu ne unosi osobne podatke: adresu, telefon i sl. jer oni smiju biti poznati samo matičnoj savjetnici;
5. Daljnje aktivnosti idu uobičajenim tijekom preko matičnih savjetnika.

Važno je istaknuti da je podatak o tome da je žena žrtva obiteljskog/partnerskog nasilja vidljiv samo njenoj savjetnici, a drugima, pa tako i poslodavcu, ostaje nepoznat ukoliko žena tako želi.

Dakle, kako bi se unaprijedio rad na Hrvatskom zavodu za zapošljavanje – Područna služba Slavonski Brod s ženama koje su preživjele obiteljsko/partnersko nasilje, predlažemo da se primjeni navedeni Protokol o postupanju i imenuje savjetnica koja bi bila zadužena za žene žrtve obiteljskog/partnerskog nasilja i njihovo individualno savjetovanje kod prijave u evidenciju nezaposlenih.

Obzirom da je u ovoj problematici važna suradnja savjetnika za zapošljavanje na Zavodu i socijalnih radnika u centrima za socijalnu skrb, potrebno je stalno unapređivati njihovu međusobnu suradnju. S tim ciljem potpisan je „Protokol o pružanju usluga dugotrajno

nezaposlenim korisnicima pomoći za održavanje“ usuglašen između Hrvatskog zavoda za zapošljavanje i Ministarstva socijalne politike i mladih o formalnoj razmjeni podataka o „radno sposobnom i djelomično radno sposobnom stanovništvu (profesionalno radno nesposobnima), te pojedincima koji se na Zavodu duže od jedne godine vode kao nezaposlene osobe“. Potpisivanje navedenog protokola bio je dio aktivnosti projekta “Žene na tržištu rada” (“Women in the Labour Market”; WLM) financiranog iz sredstava Instrumenta za predpristupne pomoći (Instrument of Pre-Accession; IPA), komponente Razvoj ljudskih potencijala, kojeg je provodio konzorcij na čijem je čelu tvrtka WYG International Ltd (WYGI). Projekt je osmišljen kako bi ojačao kapacitete Zavoda i ostalih ključnih dionika u cilju boljeg razumijevanja položaja žena na tržištu rada u Hrvatskoj, te utjecaja trenutnih mjera aktivne politike zapošljavanja na pojedine skupine žena u nepovoljnom položaju na tržištu rada, a primjenjujući pristup temeljen na prikupljenim dokazima. Također, u okviru istog projekta razvijene su nove radne metode Hrvatskog zavoda za zapošljavanje i Centra za socijalnu skrb u radu sa ženama u nepovoljnom položaju na tržištu rada. Radi se o individualiziranom pristupu mentorstvu i savjetovanju tražitelja posla u nepovoljnom položaju, a u pravilu se oslanja na individualne akcijske planove i u središtu je suvremene aktivacijske politike, te je iznimno koristan za dugotrajno nezaposlene tražitelje/ice posla koji/e su suočeni/e s višestrukim preprekama na putu do zapošljavanja, kao što su nedostatak vještina, nedostatak prethodnog iskustva na tržištu rada te socijalne potrebe. Novi Zakon o socijalnoj skrbi uvodi koncept socijalne aktivacije i dva plana: „Individualni plan promjene“ i „Plan aktivnosti“ pomoću kojih će se pratiti socijalna aktivacija. Zakon o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti kao uvjet postavlja izradu profesionalnog plana tj. „Profesionalni plan zapošljavanja“.

Što se tiče provedbe novih, zajedničkih metoda rada Zavoda i Centra sa ženama u nepovoljnom položaju, treba istaći da žene koje su preživjele obiteljsko/partnersko nasilje nisu uključene u novi pristup kao kriterij, već svoju uključenost mogu ostvariti putem drugih kriterija. Žene koje će biti uključene u novi pristup moraju ispunjavati najmanje tri sljedeća kriterija:

biti nezaposlene žene preko 40 godina starosti;

- biti dugotrajno nezaposlene (najmanje 3 godine);
- imati najmanje jednu osobu o kojoj skrbe;
- biti iz ruralnog područja;
- biti samohrane majke;
- imati niži stupanj stručne spreme (PKV, NKV, ...);
- biti bivše ovisnice;
- biti bivše zatvorenice; ili
- biti pripadnice nacionalne manjine; i
- biti žene s invaliditetom.

Mišljenja smo da bi žene koje su preživjele obiteljsko/partnersko nasilje zbog svoje specifične i teške pozicije na tržištu rada trebale biti istaknute kao žene u nepovoljnom položaju i navedene u spomenutim kriterijima, te da bi primjena ovih novih zajedničkih metoda rada Zavoda i Centra sa ženama u nepovoljnom položaju dovela do boljih rezultata na tržištu rada za ovu populaciju stoga, s tim ciljem, zagovaramo njihovu primjenu.

Nadalje, rezultati istraživanja pokazali su sljedeće što je neophodno kako bi se olakšao pristup tržištu rada ženama koje su preživjele nasilje u obitelji:

- prvenstveno je potrebno osigurati brigu o djeci i starijim osobama
- unaprijediti mjere za poticanje zapošljavanja žena na način da su prilagođenije ovoj ciljanoj skupini, odnosno fleksibilnije u načinu provođenja mjera i povećanjem broja žena u programima osposobljavanja i prekvalifikacije, te ih učiniti dostupnim u što većoj mjeri kako u urbanim tako i u ruralnim područjima
- povećati suradnju s jedinicama lokalne samouprave i drugim relevantnim dionicima.

7. ZAKONODAVNI I NORMATIVNI OKVIR U DRŽAVAMA EUROPSKE UNIJE I PRIMJERI DOBRE PRAKSE

7.1. Evropska unija

7.1.1. Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja

U svibnju 2011. godine u Istanbulu je usvojena **Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja** koja čini sveobuhvatan, pravno obvezujući međunarodni sporazum s odredbama o prevenciji, zaštiti žrtava i gonjenju počinitelja nasilja. Konvenciju je, do kolovoza 2012. godine, potpisalo 17 država članica Vijeća Evrope, no Hrvatska nije među njima. Konvencija stupa na snagu i postaje obvezujuća za sve članice kad ju ratificira najmanje 10 država.

Konvencija predstavlja napredak u europskom pravnom sustavu te je prema njoj nasilje nad ženama je ozbiljno kršenje ljudskih prava i predstavlja oblik diskriminacije. Također, kriminalizira djela poput prisilnog braka, zlostavljanja, genitalnog sakaćenja, prisilnog pobačaja i prisilne sterilizacije. Cilj Konvencije je suzbiti sve oblike nasilja i diskriminacije, promoviranje rodne ravnopravnosti, razvoj sveobuhvatnih okvira, politika i mjera za zaštitu i pomoć žrtvama svih oblika nasilja, te pružanje podrške i pomoći organizacijama i institucijama u uspostavljanju efikasne suradnje i usvajanja sveobuhvatnog pristupa u suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. U članku 18. – Opće obaveze, u točki 3. se navodi „strane se obavezuju da će mjere, koje se poduzimaju u skladu sa ovim poglavljem, biti:

- zasnovane na razumijevanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji iz rodne perspektive i usmjerene na ljudska prava i sigurnost žrtava;
- zasnovane na integriranom pristupu, koji uzima u obzir odnos između žrtava, počinitelja, djece i njihovog šireg društvenog okruženja;
- usmjerene na izbjegavanje sekundarne viktimizacije;
- usmjerene na osnaživanje i ekonomsku neovisnost žena žrtava nasilja;
- smještene, tamo gdje je to prikladno, u istim prostorijama različite službe za zaštitu i podršku ženama;
- odgovarajuće za specifične potrebe ugroženih osoba, uključujući i djecu-žrtve, te da su im dostupne.“

U točki 4. se navodi: „Pružanje usluga ne smije ovisiti o spremnosti žrtve da podnese prijavu ili svjedoči protiv bilo kojeg počinitelja. U članku 20. – Opće usluge podrške, navodi se da su strane obavezne poduzeti neophodne zakonodavne i druge mjere te osigurati žrtvama pristup uslugama koje omogućavaju njihov oporavak od nasilja. Kada je to neophodno, ove mjere trebaju obuhvatiti sljedeće usluge: *pravno i psihološko savjetovanje, financijsku pomoć, stanovanje, obrazovanje, osposobljavanje i pomoć prilikom zapošljavanja.*

Konvencijom se uspostavlja i međunarodni nadzorni mehanizam koji će nadzirati provedbu Konvencije na nacionalnoj razini. Nadzor će provoditi skupina neovisnih stručnjaka/ stručnjakinja (The Group of experts on action against violence against women and domestic violence - GREVIO).

Ministarstvo socijalne politike i mladih 10. veljače 2012. godine donijelo *Odluku o osnivanju Radne skupine za pripremu potpisivanja i usklađivanje prijevoda Konvencije Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji s hrvatskim pravnim nazivljem.* U radnoj skupini je 19 predstavnika/ca nadležnih državnih tijela, institucija i organizacija civilnog društva te se intenzivno radi na skorom potpisivanju i ratificiranju Konvencije.

7.1.2. Evropska platforma za borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti

Evropska platforma za borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti identificira obitelji samohranih roditelja i obitelji sa jednim zaposlenim članom kao grupe zaposlenog stanovništva pod najvećim rizikom od siromaštva. Postizanje cilja smanjenja siromaštva zahtijevat će objedinjene napore i instrumente na nivou EU, međutim, glavna se odgovornost locira na zemlje članice. Inicijativa *Evropska platforma protiv siromaštva i isključenosti* i *Strategija Evropa 2020* imaju za cilj pružiti potporu državama članicama, te nadahnuti države kandidatkinje za nove poticaje koordinaciji socijalnih politika i uključivanju svih dionika za poduzimanje konkretnih i inovativnih akcija. U tom smjeru, Komisija je identificirala ključna polja za akciju: mjere u čitavom spektru javnih politika, veće i uspješnije korištenje fondova EU, promoviranje socijalnih inovacija zasnovanih na podacima, rad kroz partnerstva i iskorištavanje potencijala socijalne ekonomije, poboljšanje koordinacije javnih politika između zemalja članica.

Obitelji samohranih roditelja i obitelji sa jednim zaposlenim članom suočavaju se sa najvećim rizikom od siromaštva između ostalih grupa zaposlenih. Nedostatak dostupnih usluga brige o djeci sprječava njihovo puno sudjelovanje na tržištu rada. Ekonomska kriza je također dodatno istakla visoku izloženost migranata socijalnim rizicima, jer rast nezaposlenosti često prvo njih pogađa. Za ovu grupu stanovništva, gubitak zaposlenja često je praćen nemogućnošću pristupa mrežama socijalne sigurnosti. Višestruka deprivacija ima nesrazmjerno veći utjecaj na određene etničke manjine, među kojima su Romi najveća grupa (oko deset do dvanaest miliona ljudi u Evropi). Osobe sa invaliditetom ili osobe koje pate od teških kroničnih bolesti često su suočene sa velikim ekonomskim i socijalnim poteškoćama, koje utječu i na cijelo domaćinstvo o kojem ovise – oko šest i po miliona ljudi koji su izloženi riziku od siromaštva ili isključenosti izjasnilo se da ima neki vid invaliditeta.

Komisija je identificirala sljedeća područja za akciju:

- poduzimanje mjera u čitavom spektru javnih politika;
- veće i uspješnije korištenje fondova EU s ciljem podrške socijalnom uključivanju;
- promoviranje socijalnih inovacija zasnovanih na podacima;
- rad kroz partnerstva i iskorištavanje potencijala socijalne ekonomije;
- poboljšanje koordinacije javnih politika između zemalja članica.

Bolja koordinacija javnih politika znači da je potrebno pažljivo analizirati utjecaj mjera javnih politika na društvo i svesti na najmanju moguću mjeru potencijalno negativne društvene posljedice kroz mjere orijentirane na jednakost i usmjerene na siromaštvo. Evropska komisija je podvrgla sve značajne inicijative i prijedloge propisa detaljnoj analizi utjecaja, uključujući i socijalnu dimenziju. Komisija će nastaviti usavršavati i poboljšavati kvalitetu svoje analize utjecaja, kako bi osigurala da se socijalnoj dimenziji posvećuje dužna pažnja. Važno je da pri modifikaciji prijedloga Komisije, druge institucije EU kao i svaka zemlja članica na nacionalnom nivou, procjene socijalnu dimenziju vlastitih prijedloga.

7.1.3. Strategija Evropa 2020.

Strategija Evropa 2020. donosi viziju evropske socijalne tržišne ekonomije za 21. Stoljeće i predlaže tri prioriteta koji se međusobno nadopunjuju:

- Pametan rast: razvijanjem ekonomije utemeljene na znanju i inovaciji.
- Održiv rast: promicanje ekonomije koja učinkovitije iskorištava resurse, koja je zelenija i konkurentnija
- Uključiv rast: njegovanje ekonomije s visokom stopom zaposlenosti koja donosi društvenu i teritorijalnu povezanost.

Strategija Evropa 2020. počiva na dva temelja: prvi se odnosi na tematski pristup koji čine prioriteta i glavni ciljevi, dok se drugi odnosi na izvještavanje država članica, koje će pomoći državama članicama da razviju svoje strategije za povratak na održiv rast i javne financije.

Integrirane smjernice biti će usvojene na razini EU kako bi se pokrio opseg prioriteta i ciljeva EU dok će državama članicama biti poslana preporuke specifične za svaku državu. Strategija Evropa 2020. će pomoći u izradi odgovarajućih javnih politika i aktivnosti za borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti, ali glavna je odgovornost na ovom polju nadležnost zemalja članica.

7.1.4. Direktiva 2006/54/EC

Revidirana *Direktiva 2006/54/EC* objedinila je i zamijenila nekoliko prethodnih direktiva²⁷ te propisuje jednake prilike i jednaki tretman muškaraca i žena na području zapošljavanja, odnosno, zabranjuje direktnu i indirektnu diskriminaciju na osnovu spola u zapošljavanju. Uključuje uvjete za zapošljavanje, samozapošljavanje, odabir zanimanja, kriterije u oglašavanju slobodnih radnih mjesta, izbor kandidata, i sl., bez obzira radi li se o postupanju javnog ili privatnog sektora ili javnih tijela.

Objedinjena Direktiva, zasnovana na Ugovoru o EU²⁸, u skladu je sa standardom CEDAW Konvencije, predviđa mogućnost uvođenja privremenih posebnih mjera ili *mjera pozitivne akcije*, koje su opravdane činjenicom da je formalna jednakost muškaraca i žena nedovoljna za promjenu faktičke nejednakosti žena.

U području politike suzbijanja diskriminacije u Hrvatskoj, Zakon o suzbijanju diskriminacije usvojen 9. srpnja 2008. usklađen je s Direktivom Vijeća 2000/43/EZ o primjeni načela ravnopravnosti osoba bez obzira na njihovo rasno ili etničko podrijetlo i Direktivom Vijeća 2000/78/EZ o uspostavi okvira za jednak tretman na području zapošljavanja i odabira zvanja. Zakonom se predviđa dodatno jačanje i osnaživanje institucije pučkog pravobranitelja kao središnjeg tijela za suzbijanje diskriminacije.

7.1.5. Evropska konvencija o naknadi štete žrtvama kaznenih djela nasilja (1983.)

Evropska konvencija o naknadi štete žrtvama kaznenih djela nasilja sastavljena je dana 24. studenog 1983. godine u Strasbourgu (ETS br. 116), a stupila je na snagu dana 01. veljače 1988. godine. Republika Hrvatska potpisala je Evropsku konvenciju dana 7. travnja 2005. te donijela Prijedlog zakona o potvrđivanju ove Konvencije kako bi njezine odredbe u smislu članka 140. Ustava Republike Hrvatske ("Narodne novine", broj 41/01 – pročišćeni tekst i 55/01 - ispravak) postale dio unutarnjeg pravnog poretka Republike Hrvatske.

Svrha Evropske konvencije jest stvaranje okvira kako bi se na odgovarajući način riješio položaj žrtava kaznenih djela nasilja počinjenih s namjerom, koje su pretrpjele tjelesne ozljede ili narušenje zdravlja, te uzdržanih članova obitelji osoba koje su umrle od posljedica takvih kaznenih djela. Nadalje, svrha Konvencije je razvijanje sustava za naknadu štete tim žrtvama od strane države na čijem su području takva kaznena djela počinjena, osobito ako počinitelj nije otkriven ili ako nema sredstava, kao i uvođenje najnužnijih odredbi koje reguliraju ovo područje. Konvencija sadrži odredbe kojima se uređuju temeljna načela koja se odnose na isplatu naknade štete žrtvama kaznenih djela nasilja, kojima se određuje što naknada štete obuhvaća, u kojim se slučajevima naknada štete može odbiti ili umanjiti, zatim odredbe o međunarodnoj suradnji, te završne odredbe koje propisuju stupanje na snagu Konvencije, odredbe o ratifikaciji i pristupanju, izjavljivanju rezervi, te o otkazu.

Konvencijom je propisano da će država dati doprinos radi naknade štete kada ona nije u potpunosti raspoloživa iz drugih izvora i to onima koji su pretrpjeli teške tjelesne povrede ili narušavanje zdravlja kao direktnu posljedicu djela nasilja počinjenog s namjerom i uzdržanim članovima obitelji osobe koja je umrla od posljedica takvog kaznenog djela. Štete se u tim

27 Directive 2006/54/EC of the European Parliament and of the Council of 5 July 2006 on the implementation of the principle of equal opportunities and equal treatment of men and women in matters of employment and occupation (recast). Ova direktiva je objedinila, zamijenila, i modernizirala 6 prethodnih direktiva: Direktiva 75/117/EEZ o jednakoj plaći, Direktiva 76/207/EEZ o pristupu zapošljavanju, stručnom obrazovanju i napredovanju, te uvjetima rada, Direktiva 2002/73/EZ kojom se mijenja i dopunjava 76/2007/EEZ, Direktiva 86/378/EEZ o profesionalnom socijalnom osiguranju koju je zamijenila Direktiva 96/97/EC, i konačno Direktiva 97/80/EZ o teretu dokazivanja u slučajevima diskriminacije na osnovi spola;

28 Ugovor o EU, član 141. (4) „održavanje ili usvajanje mjera kojima se osiguravaju posebne prednosti podzastupljenom spolu sa ciljem da se olakša mogućnost obavljanja poslovnih aktivnosti ili sprječavanje ili kompenziranje postojećih nepogodnosti u profesionalnim karijerama.“

slučajevima nadoknađuju i kada se počinitelj ne može kazneno progoniti ili kazniti. Ovisno o slučaju o kojemu je riječ, naknada štete obuhvaća barem sljedeće: izgublenu zaradu, troškove liječenja i bolničke troškove te pogrebne troškove, a u odnosu na uzdržavane članove obitelji, gubitak uzdržavanja. U nacionalnim zakonodavstvima može se utvrditi gornja granica iznad koje, kao i najniža granica ispod koje se ta šteta neće nadoknađivati.

7.1.6. Ženska povelja²⁹

Cilj *Ženske povelje* je borba protiv rodne nejednakosti u privatnom životu i na poslu u Evropi i šire. Povelja postavlja pet ključnih akcijskih područja: ravnopravnost na tržištu rada i jednaka ekonomska neovisnost za žene i muškarce, jednake plaće za jednaki rad, ravnopravnost u donošenju odluka, iskorjenjivanje rodno specifičnog nasilja te ravnopravnost izvan granica EU-a. Izdvojili smo tri najznačajnije:

1. Ekonomska neovisnost, koja se treba dostignuti posebno kroz borbu protiv diskriminacije, obrazovnih stereotipa, segregacije na tržištu rada, nesigurnih uvjeta zapošljavanja, prinudnog skraćenog radnog vremena i neuravnotežene podjele odgovornosti za brigu o obitelji sa muškarcima. Komisija se obavezuje osigurati punu realizaciju mogućnosti žena i korištenje njihovih vještina.
2. Jednako plaćan rad za žene i muškarce. Komisija se obavezuje na borbu protiv razlika u plaćama svim dostupnim sredstvima, uključujući zakonske instrumente.
3. Poštovanje dostojanstva i integriteta žena i zaustavljanje rodno utemeljenog nasilja, uključujući štetne običajne i tradicijske prakse.

Europska komisija donijela je i mjere kojima će smanjiti razlike u plaćama između muškaraca i žena u sljedećih pet godina.

7.1.7. Strategija za ravnopravnost žena i muškaraca 2010-2015³⁰

Ravnopravnost je jedna od pet vrijednosti na kojima počiva Evropska unija koja se obavezala da će se u svim svojim aktivnostima zalagati za ravnopravnost žena i muškaraca³¹ što se temelji na *Povelji o osnovnim pravima EU*³² koja osigurava ravnopravnost i zabranjuje diskriminaciju na osnovi spola.

Strategija za ravnopravnost žena i muškaraca postavlja šest tematskih prioriteta među kojima su jednako pravo na ekonomsku neovisnost, jednaka zarada za jednak rad i rad jednake vrijednosti, te iskorjenjivanje rodnog nasilja. Naglašava se da je ekonomska neovisnost preduvjet koji omogućava ženama (i muškarcima) kontrolu nad vlastitim životom i prave vlastite izbore. Žene i muškarci doživljavaju siromaštvo i socijalnu isključenost na različite načine: žene su suočene sa većim rizikom od siromaštva, posebno samohrane majke i starije žene, kada razlika u zaradi pređe u razliku u visini mirovine. U marginaliziranim grupama postoji veća tendencija ka stvaranju dubljeg jaza između spolova, koji dovodi do mnogih problema kada su žene u pitanju. U skladu sa rečenim Komisija:

- podržava implementaciju relevantnih nacionalnih mjera, a u kontekstu Smjernica za zapošljavanje i vrednovanje nacionalnih planova za zapošljavanje pažljivo nadgleda usvojene nacionalne politike kako bi se unaprijedila rodna ravnopravnost na tržištu rada i povećala socijalna uključenost žena;
- promovira žensko poduzetništvo i samozapošljavanje;
- procjenjuje jaz u pravima na odsutnost zbog obiteljskih razloga, te procjenjuje na koji se način može smanjiti;

29 *Strengthening the commitment to equality between women and men: a Women's Charter*

30 *Strategy for equality between women and men 2010-2015*

31 Članovi 2. i 3. Ugovora o EU, član 8. Ugovora o funkcioniranju EU.

32 *Povelja o osnovnim pravima Evropske unije* prvi put u povijesti EU jedinstvenim tekstom utvrđuje niz građanskih, političkih, ekonomskih i socijalnih prava svih građana i osoba s prebivalištem u Europskoj uniji. Povelja je objavljena na Samitu EU u Nici 7. prosinca 2000., ali kao politička deklaracija koja nije bila obavezujuća. Potpisana je na plenarnoj sjednici Europskog parlamenta 12. prosinca 2007. u Strazburu, a Ugovorom iz Lisabona (2007./2009.) Povelja je postala pravno obavezujući dokument svim institucijama i državama članicama Europske unije osim za Poljsku i Veliku Britaniju i Češku Republiku koje su osigurale izuzeća.

- izvještava o aktivnostima koje poduzimaju zemlje članice vezano za sadržaje za brigu o djeci;
- promovira rodnu ravnopravnost u svim inicijativama integracije i integracije migranata.

Iako je jednaka zarada za rad jednake vrijednosti ugrađena u ugovore EU, razlika u zaradama žena i muškaraca je i dalje 17,8%. Uzroci ove razlike uglavnom se ne temelje na razlikama u obrazovanju i stručnom usavršavanju, stoga bi pažnju trebalo usmjeriti na prelazak iz obrazovanja na tržište rada, segregaciju na tržištu rada³³, na neproporcionalni udio žena u obiteljskim obavezama i poteškoćama sa usklađivanjem privatnog i poslovnog života. Mnoge žene rade nepotpuno radno vrijeme ili su angažirane u netipičnim oblicima zapošljavanja, što može imati negativne posljedice na njihovu zaradu, razvoj karijere, izgleda za napredak i mirovinu. Tim povodom, Komisija:

- istražuje moguće načine za unaprjeđenje transparentnosti visine zarada i utjecaj nepotpunog radnog vremena i ugovora na određeno vrijeme na ostvarivanje jednake zarade;
- nastoji ohrabriti žene da se počnu baviti netradicionalnim zanimanjima, posebno u „zelenim“ i inovativnim sektorima.

7.2. Austrija

Donošenjem *Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji* 1997. godine promijenjene su osnovne paradigme postupanja službi, a novi odgovor države zamišljen je kao postupanje koje izražava bezuvjetno neodobravanje nasilnog akta, što je impliciralo prihvaćanje odgovornosti službi (posebno policije i sudova) za poduzimanje odgovarajućih i srazmjernih mjera u cilju zaštite osoba koje doživljavaju partnersko nasilje, kao i drugih osoba koje su mu izložene. Definiran je koncept policijske intervencije a razumijevanje fenomena nasilja uvjetovalo je reakciju države strukturiranu u dvije faze, sa tri ključna elementa.

Tijekom *prve* faze intervencija ne ovisi od želje žene, a u određenim slučajevima (zaštite života) ona se mora poduzeti čak i protiv njene volje. Austrijski zakon je policiji dao ovlaštenje da nasilniku izda nalog za iseljenje iz stana na period od 10 (odnosno 20) dana, bez obzira na želju žene. Izdvajanje nasilnika iz stana pokazalo se kao efikasno sredstvo i snažna poruka: podrška sigurnosti i sigurnosti žene u trenutku kada je nasilje zaustavljeno i nasilna veza prekinuta, kao i sloboda koju žena dobiva da donese odluke o mogućim promjenama³⁴. Policijska intervencija je ograničena i predstavlja prvi korak, nakon čega se kontrola nad daljnjim procesom jasno i bezuvjetno prepušta ženi, u okolnostima u kojima ona raspolaže informacijama i može donijeti neovisnu odluku, te koja zahtjeva daljnju suradnju institucija.

U *drugoj* fazi intervencija podrazumijeva dugoročniju zaštitu, građansko-pravne privremene zaštitne mjere i podršku za žrtve kroz koordinaciju usluga službi³⁵. Interventni program obuhvaća: (a) proaktivni pristup (automatski prijenos informacija reguliran je zakonom; obavezno kontaktiranje žrtve); (b) procjenu opasnosti i planiranje sigurnosti (upotrebljava se lista pitanja i faktora kojima se olakšavaju procjena i planiranje); (c) organiziranje konferencije slučaja radi prevencije nasilja; (d) savjetovanje žrtve (na srednji i duži rok) i kontrolni kontakti (ako se žene ne javljaju tri ili šest mjeseci); (e) kućne posjete i savjetovanje kod kuće (za slučaj da žena nema resurse za čuvanje djece, putovanje i sl.); (f) koordiniranje i umrežavanje grupa i intervencija; (g) intervencije koje se odnose na nasilnike i (h) obuku za profesionalce.

Praćenje efekata zaštite smatra se drugim ključnim elementom uspjeha. Identificiraju se pokazatelji dobre prakse: broj, prostorna i vremenska dostupnost usluga zaštite za žene;

33 Žene i muškarci često rade u različitim sektorima što doprinosi razlici u plaćama. Žene su više zastupljene u zdravstvenoj njezi, obrazovanju, socijalnoj zaštiti i javnoj upravi, poslovima koji su manje vrednovani od „muških zanimanja“. I kada su zaposleni na istom sektoru ili poduzeću, poslovi koje obavljaju žene često su manje vrednovani i manje plaćeni.

34 Dearing, A., (2002). Austrijski zakon o zaštiti od nasilja u porodici, *Temida, časopis o viktimizaciji, ljudskim pravima i rodu*, br.3, godina 5, str. 15-27, Viktimološko društvo Srbije, Beograd.

35 U svakoj od devet saveznih pokrajina kao zakonsko rješenje osnovana je interventna služba protiv nasilja; Logar, R., (2003). *Iseljenje nasilnika – i šta onda? O mogućnostima novih oblika intervencije i nemogućnosti da se nasilje nad ženama spreči uz mala sredstva. Spoznaje iz sedme godine Zakona o zaštiti od nasilja u porodici u Austriji*; Stručni skup, Berlin, Novembar 2003 (prevod: Autonomni ženski centar, Beograd).

preciznost definicija i zakonske regulacije policijskog postupanja, implementacija mjera, efikasnost primjene zaštitnih mjera³⁶. Istražuju se i problemi i izazovi za implementaciju: nedostatak sredstava za financiranje interventnih centara, zbog čega nije moguće osigurati široku i sveobuhvatnu zaštitu za sve žrtve; nedostaci u koordinaciji i elementima zaštite žrtve, posebno kada se radi o „ekstremno opasnim nasilnicima“; kazneno-pravosudni sustav kao „karika koja nedostaje“³⁷, nedovoljna zaštita emigrantica, problem zaštite djece u obiteljima u kojima su majke žrtve i sl.

Analizirajući pritužbe povodom slučaja ubojstva dvije žene, UN Komitet za eliminaciju diskriminacije žena³⁸, uvažavajući postignuto, preporučio je Austriji da: (a) ojača primjenu i praćenje provođenja Zakona za zaštitu od nasilja u obitelji i relevantnih odredbi Krivičnog zakona; (b) odlučno i brzo procesuiraju počinitelje nasilja u obitelji i osigura da se u svim akcijama obrati dužna pažnja na sigurnost žene, naglašavajući to da prava nasilnika ne mogu imati primat nad ženskim ljudskim pravima na život i na fizički i mentalni integritet; (c) osigura poboljšanu koordinaciju između policije i predstavnika pravosuđa, a također i da osigura da svi nivoi kazneno-pravnog sistema (policija, javni tužitelji, sudci) redovno surađuju sa nevladinim organizacijama koje rade na zaštiti i podršci ženama koje su preživjele rodno zasnovano nasilje; (d) usavrši programe treninga i edukacije na temu nasilja u obitelji za suce, odvjetnike i policiju³⁹.

Austrijski *Zakon o zaštiti od nasilja* dopunjava se 1999., 2002. i 2004. godine, da bi u lipnju 2009. bio usvojen *Drugi Zakon o zaštiti od nasilja*, kojim je poboljšana zaštita i podrška za žrtve. Pravo na zaštitu od nasilja zagaranirano je svakoj osobi koja boravi u Austriji, nezavisno od porijekla i državljanstva. Zakon o sigurnosti omogućio je da policijski nalog za iseljenje traje dva tjedna, te da se na sudu može produžiti na četiri tjedna⁴⁰. Dugoročna zaštita dobiva se na sudu, kao iseljenje i zabrana povratka u stan/kuću, koje može trajati do šest mjeseci⁴¹ i/ili mjera opće zaštite od nasilja (zabrana pojavljivanja na određenim mjestima i zabrana kontakta), koja može trajati do godinu dana i može se produžavati ako postoje opravdani razlozi. Mjere se mogu izdati i za psihičko nasilje, a mogu ih dobiti i djeca koja su svjedočila nasilju koje je činjeno prema njihovim majkama (za djecu ovu mjeru mogu tražiti i nadležne službe). Sudski postupak ne traje duže od četiri tjedna (zbog kontinuiteta zaštite), može se okončati bez saslušanja nasilnika, a po prvi put žrtve dobivaju pravo na psiho-socijalnu podršku i praćenje u građanskim postupcima.

Zakonske izmjene iz 2009. obuhvatile su i proširenje *Kaznenog zakona* i *Zakona o kaznenom postupku*. Zaštita od nasilja je u Kaznenom zakonu (koji ne sadrži djelo „nasilje u obitelji“) regulirana većim brojem djela, da bi 2006. godine bila proširena djelom „uporno proganjanje“, a 2009. djelom „trajno vršenje nasilja“, za koje je predviđena stroža kazna nego za pojedinačni slučaj nasilja. Proširena su prava žrtve u kaznenom postupku, tako da obuhvaćaju: pravo na informiranje o postupku, na uvid u sudske spise, na saslušanje sa posebnom poštedom i sa respektom (obavezno u svim slučajevima kada su djeca žrtve), sudjelovanje i davanje osobnog

36 Na primjer, od 1997. do 2004. godine policija je izdala 26.717 naloga o iseljenju, a registrirano je tek 12% kršenja, zbog dosljedne politike kažnjavanja prekršitelja, novčano, čak i uhićenjem; Haller, 2002, prema Logar, R., (2005). *Austrijski model intervencije u slučajevima nasilja u porodici*, Sastanak ekspertne grupe: *Nasilje nad ženama: primjeri dobre prakse u eliminaciji nasilja i borbi protiv nasilja nad žena*. Odsjek Ujedinjenih naroda za unapređenje položaja žena i Ured Ujedinjenih naroda za borbu protiv droge i kriminala, Svibanj 2005., Beč.

37 Haller je otkrila da je približno svaka druga prijava fizičke povrede odbačena, a samo je u jednom od sedam slučajeva zabilježena primjena kazne. Svaki treći slučaj je odbačen jer žrtva nije htjela svjedočiti (prema Logar, 2005).

38 Zakon o zaštiti od nasilja i mjera iseljenja ne sprečavaju „ekstremno opasne nasilnike“ od daljnjeg činjenja nasilja, zbog čega su se u Austriji (2002. i 2003. godine) dogodila dva ubojstva žena i pored toga što su nasilnici imali mjeru iseljenja i zabranu prilaska, a žene prijavile policiji prijetnje nasilnika da će ih ubiti. *Bečki Interventni centar i Asocijacija za pristup žena pravdi* su 2004. godine podnijeli predstavku Komitetu za eliminaciju diskriminacije nad ženama, koji je konstatirao propuste države u zaštiti i dao preporuke za unapređenje.

39 CEDAW/C/39/D/5/2005 (6 August 2007); CEDAW/C/39/D/6/2005 (1 October 2007).

40 Policija je dužna dati pisanu informaciju i počinitelju nasilja i žrtvi o pravima i obvezama, kao i napraviti detaljni zapisnik o intervenciji. Također, policija nadgleda izvršenje iseljenja (najmanje jedan obilazak). U slučaju otpora izvršenju, policija može upotrebiti silu, a u slučaju kršenja ovih mjera nasilnik plaća prekršajne kazne, a može biti i uhićen.

41 ... uz mogućnost produženja ako su pokrenuti drugi postupci u relaciji s nasiljem, npr. razvod braka ili zahtjev za podjelu imovine, kada mjera traje do okončanja sudske postupka, odnosno pravomoćnosti presude.

doprinosu u odvijanju kaznenog postupka, naknadu štete i naknadu za pretrpljeni bol i strah, pratnju u postupku.

Od 2009. godine žrtva može zahtijevati saslušanje sa posebnom poštedom, tajnost svoje adrese za nasilnika i praćenje u postupku i u građanskim procesima (uvijek kada su oni u relaciji sa kaznenim postupkom za nasilje)⁴². Na ovaj način zakonodavac je potvrdio opredjeljenost za bezuvjetno neodobranje nasilja i za prihvaćanje odgovornosti države i službi u ispunjavanju prava žrtava nasilja.

7.2.1. Inicijativa nevladinog sektora: Prevencija siromaštva u Bečkom ženskom skloništu⁴³

Sigurni opstanak: informiranje i pravo na socijalne beneficije kao što je naknada za nezaposlene, socijalna pomoć, asistencija u stanovanju, dečji doplatak, dodatak za iznajmljivanje stana, karte za socijalne beneficije i sl., od ogromne su važnosti da bi se „sastavio kraj sa krajem“ u vrijeme bez, ili sa malim prihodima. Iskustvo pokazuje da mnoge žene ne znaju koje beneficije mogu dobiti. Imigrantice koje su iskusile nasilje a žele ostati u Austriji, za kratko vrijeme ostaju bez ikakvih finansijskih sredstava. Prelazna pomoć može biti važna za sve žene koje su izložene nasilju muškaraca, jer one moraju naći hrabrost da naprave prvi korak izlaska iz nasilnog odnosa. Privatne donacije koje Sigurna kuća dobija čine mogućnost da se osigura izvjesna finansijska pomoć neposredno nakon što se žena nađe u hitnoj situaciji.

Zapošljavanje i kvalifikacije: Pomoć u nalaženju zaposlenja i sudjelovanje u adekvatnim programima za kvalifikaciju namijenjena je ženama koje do tada nisu imale nijedan trening, kao i ženama koje ne mogu naći posao u svom području kvalifikacije, a također i ženama koje se vraćaju na tržište rada nakon perioda nezaposlenosti. Sigurna kuća ima blisku suradnju sa Bečkim fondom za promociju zapošljavanja (WAFF) koja osigurava da žene dobiju odgovor na sva pitanja u vezi sa zapošljavanjem: programi kao što je NOVA za žene koje se vraćaju poslije roditeljskog odsustva, program FRECH (Šansa za žene), da dobiju informacije i savjete, kao i finansijsku pomoć za buduće treninge. Drugi važan aspekt je priznavanje profesionalnih kvalifikacija koje su stečene u zemljama porijekla, tako da se žene mogu vratiti na tržište rada što je prije moguće. Pritisak da se nađe posao je izrazito visok za imigrantice koje moraju pripremiti dokaze o dovoljnim prihodima da bi im se dozvolilo produženje boravka. Zato je centralni zahtjev da imigrantice koje su izložene nasilju na lakši način pristupe tržištu rada.

Privremeni smještaj za zlostavljane žene i njihovu djecu: Sve žene, neovisno od porijekla, godina, religije, mogu se obratiti Ženskom skloništu. To se takođe odnosi i na sve žene koje nemaju primanja, tako da sve žene koje su izložene nasilju mogu naći sigurno mesto za život. Ako žena i njena djeca žele otići iz njihovog doma zbog nasilja, ili ako iseljenje i zabrana pristupa nisu dovoljne mjere pružanja zaštite, one mogu biti primljene u Žensko sklonište. Bez ove mogućnosti, neke od njih ne bi imale gdje živjeti, a neke ne bi mogle ni zatražiti pomoć Centra za beskućnike, već bi morale ostati sa nasilnikom i trpjeti zlostavljanje. U ruralnim regijama Austrije mnoge žene su još uvek suočene sa problemom nedovoljnih ili nedostajućih usluga podrške.

Boravišni status: Informiranje i osiguravanje ovog statusa je prioritetno za žene koje žele ostati u Austriji. Savjetnice surađuju sa autoritetima i pružateljima usluga, kao što je Savjetodavni centar za migrante u Beču, kao i sa savjetodavnim centrima za izbjegle osobe i azilante, da bi se pribavile informacije o statusu boravka za određenu ženu i kako bi se pokušalo osigurati prava da ona ostane u zemlji. Samo pod tim uvjetima je moguće da žena pristupi tržištu rada i poduzme buduće korake ka osiguranju svog opstanka. Ako se žena želi razvesti od supruga, ona ima mogućnost za savjetovanje o tome da li će razvod voditi ka gubljenju dozvole za boravak u zemlji. Još uvijek ima žena koje ne mogu zatražiti razvod i koje se moraju vratiti suprugu, jer se ne mogu vratiti u zemlje porijekla. Zbog toga, od najveće moguće važnosti je da žena dobije boravišni status neovisno od svog muža.

Nalaženje novog doma: Neovisno od individualne situacije svake žene, savjetnice pomažu ženama naći novo mjesto za život poslije vremena koje su provele u Ženskom skloništu, u

42 Logar, R., (2009). *Pravo žrtava nasilja u porodici na zaštitu i pomoć – Zakoni vezani za zaštitu od nasilja u Austriji* (bosanski/hrvatski/srpski), BM für Frauen und Öffentlichen Dienst, BM für Inneres, BM für Justiz.

43 Klein, S. (Ed.), (2009), p. 84-88

slučaju da se one ne mogu vratiti u obiteljski dom. Ukoliko je potrebno, savjetnice usmjeravaju žene na „smještaj za majku i dijete“ ili u kuće za vrlo mlade ili samohrane majke, te je Servis za stanovanje grada Beča važna opcija. Bečko žensko sklonište ima odličnu suradnju sa strukturama grada. Na žalost, u drugim provincijama u Austriji nije moguće da žena koja je izložena nasilju aplicira za „stan za hitne slučajeve“, iako je to resurs od suštinskog značaja za žene. Mogućnost pristupačnom stanovanju je vrlo važna tema u prevenciji nasilja, ali posebno u seoskim područjima ona predstavlja veliki izazov. Drugi važan aspekt je prevencija obavijesti o iseljenju. Ako je žena u opasnosti da izgubi obiteljski stan dok boravi u skloništu zato što njen partner, koji u njemu još uvijek živi, više ne plaća najamninu i račune, savjetnice kontaktiraju vlasnike stana u namjeri da ih obavijeste da žene imaju namjeru nastaviti živjeti u njemu.

Stanovanje u prelaznom periodu: Od 2006. godine Bečko žensko sklonište ima specijalni model stanovanja koji predstavlja prelazne kuće i stanove za žene koje više nemaju potrebu za intenzivnom podrškom skloništa, ali se ne mogu obratiti drugim organizacijama za smještaj, ili nemaju pravo na korištenje stanova za hitne slučajeve ili gradskih stanova. Osim što imaju gde živjeti, žene su podržane od strane socijalnih radnica/ka, ali ne tako intenzivno kao što je to bilo dok su boravile u skloništu, što im pomaže da ponovo steknu neovisnost, korak po korak. Poslije napuštanja skloništa, sudske procedure (razvod, starateljstvo, izdržavanje, krivične procedure i slično) nisu završene u mnogim slučajevima. Dok boravi u prelaznom stanu žena je svo vrijeme podržavana u pravnim procesima u kojima sudjeluje. Zahtjev za boravak u prelaznom stanu moguć je ako žena ima izvjesna primanja i ako ne postoji akutna opasnost od nasilja. Broj stanova se stalno povećava (planira se da ih 2010. bude 50). Po pravilu, stan je dostupan na jednu godinu, ali u specifičnim slučajevima taj period može biti produžen. Praksa pokazuje da je model prelaznog stanovanja vrlo važan dodatak postojanju ženskog skloništa. Ukoliko ova opcija ne bi postojala, određen broj žena i djece, koje nemaju alternativu, morao bi se obratiti Centru za beskućnike, a neke imigrantice ne bi bile primljene ni tamo.

7.3. Finska

Finska je jedna od država koja, prema izviješću njihove Vlade, ima Nacionalni akcijski plan za borbu protiv nasilja nad ženama (NAP) koji je, prema mišljenju stručnjaka Evropskog ženskog lobija (European Women's Lobby (EWL))⁴⁴, tek djelomično uređen. EWL ističe da definicija nasilja nad ženama u finskom NAP-u ne uključuje sve oblike nasilja nad ženama, nema dovoljno proračunskih sredstava za provedbu mjera, te ne sadrži vremenski okvir za provedbu mjera, kao ni mjerila za procjenu uspješnosti provedenih mjera. Također, ističe se da je Finska jedna od pet zemalja koje imaju NAP o postizanju ravnopravnosti spolova u koji je uključen dio o borbi protiv nasilja nad ženama. Nadalje, EWL stručnjaci ocijenili su da od 22 zemlje koje imaju zakone protiv nasilja u obitelji samo njih 6 ima odgovarajuće zakonodavstvo, među kojima je i Finska. Međutim, veliki problem u Finskoj je nedostatak intervencijskih centara i skloništa za žene. Savjetodavne (višejezične) telefonske linije navode se kao jedna od najvećih prednosti u pogledu usluga za žene žrtve nasilja.

7.3.1. Društveno održiva Finska 2020: Strategija socijalne i zdravstvene politike⁴⁵

Jedan od strateških ciljeva je balansiranje različitih područja života. Prepoznato je da se ravnomjernim kombiniranjem profesionalnog i obiteljskog života poboljšava dobrobit na poslu i kod kuće, povećava stopa nataliteta, stopa zaposlenosti i kapacitet obitelji sa djecom da upravljaju svojim svakodnevnim životima. Roditeljski dopust, visokokvalitetne usluge obrazovanja za djecu i fleksibilno radno vrijeme pomažu usklađivanju profesionalnog i obiteljskog života. Potreba za usklađivanjem je povećana u slučaju samohranih roditelja i zaposlenih čijim je starijim, bolesnim ili članovima obitelji sa invaliditetom, potrebna pomoć.

Sistemi za brigu o maloj djeci moraju se prilagoditi različitim potrebama djece i obitelji i podržati balansiran rast i razvoj dece. Obitelji moraju imati dostupna alternativna rješenja brige za djecu. Roditeljski dopust mora biti podijeljen ravnomjernije između očeva i majki. Roditelji imaju odgovornost za svoje roditeljstvo i za prava i odgovornosti koja se podrazumijevaju.

44 European Women's Lobby, <http://www.womenlobby.org/?lang=en>

45 Socially Sustainable Finland 2020: Strategy for social and health policy

7.3.2. Paket roditeljskog dopusta (HE 147/2002)⁴⁶

Paket roditeljskog dopusta predviđa novi oblik roditeljskog dopusta, odnosno djelomičan roditeljski dopust. Novi dopust se zasniva na podjeli odgovornosti za brigu o djetetu između roditelja. To znači da oba roditelja zaključuju ugovor sa svojim poslodavcima o skraćenom radnom vremenu za period od najmanje dva mjeseca.

Reforma posebno ima za cilj povećanje sudjelovanja očeva u aktivnostima vezanim za brigu i odgoj dece kroz povećanje njihovih mogućnosti izbora. U okviru reforme, roditeljski dopust koji je na raspolaganju biološkim očevima i očevima usvojiteljima proširen je tako da očevi imaju mogućnost na kontinuiranu jednomjesečnu odsutnost s posla kombiniranjem roditeljskog dopusta (paternal leave) i dopusta očeva (paternity leave).

Zakonskim amandmanima sistem roditeljskog dodatka je postao fleksibilniji pa roditelji (male) djece također mogu uzeti djelomičan roditeljski dopust dok dijele odgovornost za njegu deteta, tako da su istovremeno na djelimičnom roditeljskom dopustu i rade skraćeno radno vrijeme. Uz to, naknada za rodiljni dopust koja se isplaćuje majkama je uvećana za period od prvih 56 radnih dana nakon porođaja. Povećanje dodatka ne poboljšava samo prihode obitelji, već i nadoknadu poslodavcu za zaradu isplaćenu majci tokom njenog rodiljskog dopusta.

7.4. Španjolska

Sustav za borbu protiv rodno uvjetovanog nasilja u Španjolskoj odlikuje se opsežnim, koordiniranim i sveobuhvatnim prioritetnim pristupom. Razvoj propisa o rodno uvjetovanom nasilju u Španjolskoj datira od 1989. godine, kada je "obiteljsko nasilje", prvi put uključeno u kazneni zakon. Od 2004., usvojen je pristup koji je više usmjeren što pokazuje da, iako je kazneno pravo neophodno sredstvo za iskorjenjivanje rodno uvjetovanog nasilja, to je samo po sebi nedovoljno za rješavanje složenosti tog pitanja. Ključna je učinkovita primjena.

7.4.1. Organski zakon 1/2004 o mjerama integralne zaštite protiv rodno uvjetovanog nasilja

*Organski zakon 1/2004 o mjerama integralne zaštite protiv rodno uvjetovanog nasilja*⁴⁷ je temeljni propis u Španjolskoj o mjerama integrirane zaštite protiv rodno uvjetovanog nasilja. Glavni cilj Organskog zakona je osigurati jednako postupanje i jednake mogućnosti za žene i muškarce, posebno u smislu diskriminacije žena u svim područjima života. Obaveze iz zakona odnose se na privatne i pravne osobe koje borave ili djeluju u Španjolskoj, bez obzira na nacionalnost, te registriranu adresu prebivališta/boravka. Izjednačena zastupljenost ili članstvo znači da niti jedan spol ne smije biti zastupljen više od 60% ili manje od 40%.

Koordiniran pristup temelji se na 5 glavnih osi i to stvaranju: posebnih/specijaliziranih sudova; specijaliziranih ureda javnih tužitelja; forenzičkih timova; besplatne pravne pomoći za sve žrtve; i koordinacije, što je jedna od glavnih prednosti španjolskog sustava.

Odgovornost za promociju, koordinaciju, nadzor i prevenciju pada na dvije organizacije posebno stvorene za tu svrhu: Vladino izaslanstvo protiv spolnog nasilja i Državni opservatorij za praćenje nasilja nad ženama. U svrhu promicanja učinkovite koordinacije svih relevantnih uključenih dionika kreirani su protokoli za djelovanje, te se od 2004. godine osiguravaju odgovarajuća sredstva za provedbu različitih politika.

Prava žena žrtava rodnog nasilja (članci 17.-28.): svim ženama koje proživljavaju rodno utemeljeno nasilje, bez obzira na njihovo porijeklo, religiju ili neko drugo osobno ili socijalno svojstvo, zagarantirana su sljedeća prava: pravo na informiranje, integrirana socijalna pomoć, besplatna pravna pomoć, (za žene koje dokažu da nemaju dovoljno sredstava da pokrenu pravni postupak); smanjenje ili reorganizacija radnih sati, geografska mobilnost, promjena radnog mjesta, suspenzija radnog odnosa uz rezerviranje njihove pozicije, prestanak njihovog ugovora o radu sa pravima po osnovi nezaposlenosti; prioritetan pristup subvencioniranom stanovanju (tretiraju se kao prioritetna grupa za pristup subvencioniranom stanovanju i stanovanju za stare); socijalna pomoć.

46 Family Leave Package (HE 147/2002)

47 Organic Law 1/2004 on measures of integral protection against gender violence

Sutkinje koje su žrtve rodnog nasilja imaju pravo zatražiti odsustvo s rada, bez obzira na duljinu staža na sudu, odsustvo može trajati najduže tri godine, uz punu plaću i sve beneficije u prva 2 mjeseca te garantirani povratak na istu poziciju za odsustvo do 6 mjeseci.

7.4.2. Organski zakon za efektivnu ravnopravnost žena i muškaraca (3/2007)⁴⁸

Državni mehanizmi za ravnopravnost (članci 23. - 35.): sve državne politike i planovi, poštujući pristup stanovanju, uključit će mjere kreirane s ciljem osiguranja principa efikasnosti ravnopravnosti žena i muškaraca; upravljačke gradske/urbane i zemljišne politike uzet će u obzir potrebe različitih društvenih grupa i obitelji različitih struktura, favorizirajući jednak pristup svim gradskim službama i infrastrukturi.

7.4.3. Kraljev dekret 255/2006⁴⁹

Ova Uredba daje preferencijalno pravo zaposlenoj ženi koja je žrtva rodno utemeljenog nasilja da dobije drugu poziciju u okviru svog ranga ili nivoa plaće, sa sličnim karakteristikama, ako je takva pozicija upražnjena i mora biti popunjena, kako bi joj bila data efikasna zaštita ili ispunjeno njeno pravo na integralnu socijalnu pomoć.

7.4.4. Kraljev dekret 1369/2006⁵⁰

Među korisnicima su žrtve rodno utemeljenog nasilja i žrtve nasilja u obitelji. Program obuhvaća mjere afirmativne akcije za poboljšanje mogućnosti žena za zapošljavanje i pruža ekonomsku podršku u vidu minimalnog dohotka, u kombinaciji sa mjerama afirmativne akcije za zapošljavanje koja ne uključuje plaćenu naknadu.

7.4.5. Kraljev dekret o Alimentacijskom garancijskom fondu (1618/2007)⁵¹

Uredba predviđa isplatu minimalnih iznosa za izdržavanje djeteta koje su sudski određene u slučaju podmirenja od strane dužnika. Ova davanja vrijede za maloljetnu djecu i odraslu djecu sa više od 65% invalidnosti. Odobreni iznosi tretiraju se kao povratne naknade i ograničeni su na 18 mjeseci na maksimalno 100 eura za svako dijete.

---

48 Organic Act for effective equality between women and men (3/2007)

49 Royal Decree 255/2006 amending the General Regulations governing the terms and conditions of employment in the central government, approved by Royal Decree 365/1995

50 Royal Decree 1369/2006 regulating the minimum income programme for the unemployed.

51 Royal Decree on the Alimony Payment Guarantee Fund (1618/2007)

8. ZAKLJUČAK

Zakonodavstvo Republike Hrvatske je stvorilo određeni okvir i mehanizam za prevenciju i suzbijanje partnerskog nasilja te je tako ono formalno prepoznato kao društveni problem. Tijekom proteklih godina zakonodavni okvir razvijao se je s ciljem usklađivanja sa standardima EU i UN-a na način da odražava definicije Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW)⁵². Ustav i Konvencija pritom daju Republici Hrvatskoj tri naloga: da uspostavi pravni okvir, osigura učinkovite provedbene mehanizme te djeluje preventivno. Rezultati istraživanja koje smo provele pokazuju da nije dovoljno imati zadovoljavajući zakonodavni okvir usklađen sa standardima EU i UN-a već da je nužna i njegova pravodobna i dosljedna provedba u praksi. Uz Kazneni zakon, problematiku partnerskog nasilja u Hrvatskoj regulira i Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji kojim se na prekršajnopravnoj razini sankcionira partnersko nasilje time da ta razina zaštite ima predviđene zaštitne mjere kojima se štiti žrtva nasilja, te jednu mjeru opreza (zabrana približavanja) koja se može izricati tijekom trajanja sudskih postupaka primjenom odredbi Prekršajnog zakona (NN 107/07). Postojanje zaštitnih mehanizama u prekršajnom zakonodavstvu pogrešno navodi na zaključak da Republika Hrvatska ima učinkovit pravni okvir koji omogućava preventivno djelovanje i učinkovitu zaštitu osoba izloženih nasilju. Međutim, u sferi kaznenog zakonodavstva mogućnost izricanja mjera kojima se štiti žrtva bitno je sužena.

Prekršajna regulativa nije i ne može postati osnovni pravni okvir za rješavanje slučajeva partnerskog nasilja. Ona to trenutačno jest samo zato što kaznenopravna regulativa uopće ne predviđa mehanizme zaštite žrtve. Partnersko nasilje ozbiljan je problem jer ostavlja trajne i neizbrisive posljedice na žene i djecu. Riječ je o djelima koja, s obzirom na stupanj društvene opasnosti, znatno prelaze okvire prekršajnog zakonodavstva.

Analiza nacionalnog zakonskog okvira kao i lokalnih strategija i propisa s aspekta prava žena pokazala je da u većini zakona, dokumenata i strategija ne postoji eksplicitno definirana kategorija žena žrtava obiteljskog/partnerskog nasilja, pa time niti prava koja bi iz njih slijedila. U najboljem slučaju ona se mogu eventualno nazrijeti u okviru drugih kategorija. Iz tog razloga ove žene teško ostvaruju svoja prava i dobivaju potrebnu pomoć. Čak i tamo gdje u dokumentima postoji eksplicitna kategorija *žene žrtve obiteljskog nasilja*, kao primjerice u Nacionalnom planu poticanja zapošljavanja u mjeri *Sufinanciranje zapošljavanja dugotrajno nezaposlenih osoba i posebnih skupina*, propisano i planirano se ne provodi i u provedbu je uključen zanemarivo mali broj žena. Može se zaključiti da unatoč mnogim zakonima, sporazumima, protokolima i nacionalnim planovima koje je Hrvatska donijela u procesu pristupanja Evropskoj uniji, postoji puno problema i propusta u njihovom provođenju, te je socijalna isključenost žena žrtava obiteljskog/partnerskog nasilja evidentna i alarmantna.

Nasilje prema ženama najčešće se događa u obitelji, u privatnoj sferi, što je osnovni razlog za teškoće u izlaganju ovog problema kao javnog. Smještanje problema prvenstveno u privatnu sferu najčešće znači da mu se neće posvetiti odgovarajuća pozornost. Relacija između obitelji kao privatne sfere i institucije obitelji kao subjekta javnih diskusija i javnih politika temeljni je element rasprava o obitelji u socijalnim politikama⁵³, stavljajući prostor obitelji onkraj jednostavnih intervencija, ili drugim riječima, intervencija u prostor privatnog ovisi o razini državne regulacije privatnog. Istraživanje obiteljskog/partnerskog nasilja kao javnog problema dodatno je otežano brojnim stereotipima vezanim uz obitelj i obiteljskim odnosima i ulogama. Tradicionalno, obitelj je prostor utočišta i sigurnosti, stoga postojanje obiteljskog/partnerskog nasilja predstavlja suprotnost ovoj percepciji te ukazuje da za mnoge žene obitelj nije mjesto sigurnosti, da se interesi različitih članova obitelji ne podudaraju i da muškarci u obitelji

52 Hrvatska je ratificirala Konvenciju o eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama (CEDAW) 9. rujna 1992. godine, a konvencija je na snagu stupila 9. listopada 1992. godine. Engleski tekst: Convention on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW), 1979, dostupan je na adresi <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/>.

53 Medarić, Z. (2011), Domestic Violence against Women in Slovenia: A Public Problem?, *Revija za socijalnu politiku*, Vol. 18 No. 1, 2011., 25-45, (p. 26).

provode moć nad ženama⁵⁴. U suvremenom društvu još uvijek postoji duboko ukorijenjen mit o tradicionalno usklađenom obiteljskom životu, te kao rezultat toga, određeni stupanj nasilja je socijalno prihvatljiv i ne promatra se kao društveni problem. Društvena tolerancija obiteljskog/partnerskog nasilja proizlazi iz njegove tradicionalne prisutnosti u društvu. Posljedično, skupa s društvenom prihvatljivošću nasilja, tolerancija igra značajnu ulogu u očuvanju obiteljskog/partnerskog nasilja u privatnoj sferi⁵⁵.

Analiza potreba i problema sa kojima se suočavaju žene koje su preživjele obiteljsko/partnersko nasilje u ostvarivanju svojih prava pokazala je, posebice u ruralnim krajevima RH, da jedan od problema u socijalnom uključivanju i ostvarivanju prava ove populacije leži u rodnim stereotipima i predrasudama opterećenoj zajednici gdje provođenje zakona u velikoj mjeri ovisi o osobnim stavovima djelatnika institucija nesenzibiliziranih i needuciranih za potrebe i probleme ove populacije i gdje prevladavaju stavovi o tradicionalnoj ulozi žene i podjeli rada. Žene u puno većoj mjeri u odnosu na muškarce obavljaju kućanske poslove uključujući i brigu o djeci. Tako se muškarci percipiraju kao hranitelji obitelji a žene kao kućanice. Nedostatna razvijenost socijalnih usluga za brigu o djeci i starijima otežava položaj žene u obitelji koja se zbog brige o djeci ili o starijim članovima obitelji ne može uključiti na tržište rada. Nasilje, u interakciji s drugim faktorima, uvjetuje marginalizaciju i isključenje žena u različitim područjima: sudjelovanju na tržištu rada, primanjima, edukaciji, obiteljskoj i socijalnoj „mreži“, posjedovanju vlastitog mjesta življenja, slobodnim aktivnostima⁵⁶. Za mnoge žene odluka da izađu iz nasilne veze i da započnu život kao samohrane majke nosi vrlo visok rizik od siromaštva⁵⁷.

O pravima koja imaju i koja mogu ostvariti žene nisu, ili su slabo informirane. Sudionice istraživanja vrlo jasno navode da bi lokalne i državne vlasti trebale imati više razumijevanja za probleme žena žrtava obiteljskog/partnerskog nasilja i da bi trebali osigurati dostatna sredstva ostvarivanje tih prava. Pri tome bi bila potrebna dobro koordinirana suradnja centara za socijalnu skrb, zavoda za zapošljavanje, jedinica lokalne samouprave, organizacija civilnog društva i ostalih institucija koje su u direktnom kontaktu sa ovim ženama, a koje im pravodobno mogu dati točnu i pouzdanu informaciju o njihovim pravima, te pružiti svu potrebnu pomoć.

Postoje brojna nerazumjevanja djelatnika u institucijama o tome zašto žene ostaju tako dugo u nasilnim vezama i zašto se nakon prijavljivanja i pokretanja sudskih postupaka predomisle, mjenjaju iskaze i ne žele svjedočiti. Istraživanja i iskustva u radu sa ženama pokazuju da se razlozi koje one navode u osnovi poklapaju sa specifičnim karakteristikama partnerskog odnosa i mehanizmima nasilja, ali i s uobičajenim predrasudama koje pojedinci i društvo imaju prema spolnim ulogama i prema partnerskom nasilju. Najčešći razlozi su: ekonomski, roditeljstvo, stavovi šire obitelji i rodbine, mehanizmi kontrole i izolacije koje nasilnik provodi, strah, „spasiteljski sindrom“, poricanje, ljubav, osjećaj krivice, odgovornosti i dužnosti, sram, poniženje, nisko samopoštovanje, prihvaćene spolno/rodne uloge, religijska uvjerenja i običaji, nepoznavanje zakona i procedura, fizička i psihička iscrpljenost i nerazumjevanje profesionalaca i institucija⁵⁸. Rezultati istraživanja⁵⁹ Ureda Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova prema kojima ispitanice kao najučestaliju primjedbu i prepreku na koju nailaze u radu Centara za socijalnu skrb navode „nepoduzimanje“ pri čemu se misli na nepoduzimanje bilo kakvih konkretnih postupaka od strane nadležnog tijela, zataškavanje i umanjivanje problema te opravdavanje nasilnog ponašanja od strane zaposlenika/ca s kojima žena dolazi u kontakt.

Partnersko nasilje praćeno je nizom uvjerenja, tipičnih stavova i pretpostavki o pojavi, zasnovanih na neposrednim ili posrednim, manje ili više pouzdanim činjenicama i pojednostavljenim

54 Ibid. p. 27

55 Ibid.

56 Lybecker Jensen V. and S.L. Nielsen, (2005). *When violence happens every day – a study of male violence against women in intimate relationships*, The Danish Centre for Research on Social Vulnerability and LOKK, Denmark

57 Klein, S. (Ed.), (2009). *The poverty risks of women affected by violence and their children – Report on the socioeconomic situation in Austria*, WAVE – Women against violence Europe, Vienna; Seith, C., (2001).

58 Ignajtović, T. (2011), *Nasilje prema ženama u intimnom partnerskom odnosu: model koordiniranog odgovora zajednice*, Rekonstrukcija ženski fond, Beograd, (p. 35).

59 Istraživanje *Iskustva žena žrtava nasilja u obitelji s radom državnih tijela obuhvaćenih protokolom o postupanju u slučaju nasilja u obitelji* objavljeno je u Izvješću o radu pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2010. godinu.

objašnjenjima složenih fenomena⁶⁰. Rodni stereotipi pokazuju se važnim jer oni oblikuju osobna ali i profesionalna gledišta o ulogama muškaraca i žena njihovim (poželjnim) odnosima i o pojavi nasilja. Analiza rodni stereotipa i kulturnih obrazaca koji oblikuju psihološki profil žene i muškarca na komplementaran način ukazuje suptilno opravdavanje muške dominacije i podržavanje ženskog trpljenja dominacije i nasilja⁶¹. Kada se radi o pojavi nasilja, široko rasprostranjena mišljenja uglavnom sadrže pretpostavke o manjoj društvenoj opasnosti fenomena, o vezi nasilnog ponašanja sa specifičnim karakteristikama konteksta ili nasilnika, o odgovornosti žene i o stereotipnim shvaćanjima o obitelji i o roditeljstvu⁶². Rodni stereotipi oblikuju i stavove žena prema nasilju kojem su izložene, što rezultira njihovim različitim ponašanjima i izborima.

Među djelatnicima institucija široko je rasprostranjena i težnja ka očuvanju obitelji i zaštiti obiteljske privatnosti, po kojem obitelj kao cijelina uživa veću zaštitu od njezinih članova. Tako se redovno događa da u postupcima posredovanja u slučajevima razvoda braka, koje u praksi provode centri za socijalnu skrb, čija je dužnost kao posredovatelja ispitati stranke, te pomoći da se uzroci koji su doveli do poremećenih bračnih odnosa otklone a bračni drugovi pomire. U slučajevima rodno uvjetovanog obiteljskog nasilja, nije oportuno miriti žrtvu nasilja i počinitelja nasilja. Poželjno je pomoći žrtvi nasilja da izađe iz nasilnog partnerskog odnosa.

Analiza zakonodavnog okvira pokazala je da strateški dokumenti koji se odnose na područje socijalne uključenosti, zapošljavanja i obiteljske politike prepoznaju važnost ove problematike, međutim, to se ne očituje u konkretnim, učinkovitim i sustavno implementiranim mjerama.

Petak⁶³ tvrdi da u Hrvatskoj problem predstavlja koordinacija politika a razloge tomu pronalazi u slaboj ulozi standardne *policy*-analize u upravljanju poslovima u državnoj upravi. *Policy*-analiza odnosi se na proces proizvodnje specijalističkog znanja neophodnog za proces stvaranja javnih politika. Posljedica toga je sustav koordiniranja politika koji se zasniva na ad hoc procjenjivanju umjesto na sustavnom procjenjivanju opcija u formuliranju javnih politika. Dakle, kako navodi Petak⁶⁴, u Hrvatskoj postoji velik problem u ostvarivanju viših oblika koordinacije u oblikovanju javnih politika. No problemi postoje i na nižim razinama koordinacije u klasičnim pitanjima horizontalnog *policy*-menadžmenta povezanim s objedinjavanjem inter-organizacijskog djelovanja, što je pokazalo i naše istraživanje. U Hrvatskoj jednostavno ne postoji tijelo za vertikalnu koordinaciju javnih politika, nešto poput središnjeg *policy*-ureda premijera ili vlade⁶⁵. Osnovna je uloga takve agencije, pojašnjava Petak⁶⁶, da zajedno s državnom riznicom i drugim vladinim agencijama (i koordinacijama) daje resornim ministarstvima i upravama vertikalne *policy*-smjernice o slijeđenju temeljnih ciljeva neke politike. Sve ovlasti u vezi s tom vrstom procjena uzima u svoje ruke izrijekom ministar financija. Problem je u tome što se na taj način odluke donose na osnovi procjena "od oka", a ne na osnovi primjene sustavne *policy*-analize⁶⁷. Isti autor tvrdi da takav sustav odlučivanja o javnim politikama može utvrditi samo "cijenu koštanja" predložene regulative za državni proračun, a ne može dovesti do djelotvornog oblikovanja i provođenja javnih politika. Riječ je o tome da dva ili više resora u svojim odlukama moraju slijediti temeljne ciljeve vlade u nekoj provedbenoj politici. Ako je, primjerice, naglasak u politici zapošljavanja stavljen na zapošljavanje žena koje su preživjele partnersko nasilje, specifični ciljevi i aktivnosti što ih poduzimaju pojedini organi uprave moraju biti usklađeni s tim općenitim ciljem vlade. U praksi se događa da pojedine mjere postoje, međutim, one se iz razno-raznih razloga ne provode. Tako su, primjerice, donositelji Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji 2011. – 2016., u taj dokument uvrstili problematiku zapošljavanja žena koje su preživjele partnersko nasilje. Točka 5., Sufinanciranje zapošljavanja posebnih

60 Ibid. 55, p. 36

61 Ibid.

62 Ibid.

63 Petak, Z. (2008), Oblikovanje javnih politika u hrvatskoj i problem policy-koordinacije (Prethodno priopćenje), *Analiza Hrvatskog politološkog društva*, Vol. 5. No. 1., 2008., 263-273 (p.266).

64 Ibid. p. 267-268

65 Ibid.

66 Ibid.

67 Ibid.

skupina nezaposlenih osoba, definira poticajne mjere kojima su obuhvaćene žene žrtve nasilja u obitelji. Međutim, prema našem istraživanju, provedba mjera zapošljavanja nije na zadovoljavajućoj razini jer je u cijeloj 2009. zaposleno tek 13 žrtava nasilja u obitelji, dok je u prvih devet mjeseci 2010. prema toj osnovi zaposleno 20 žrtava nasilja u obitelji (pri tom nije naveden spol osoba koje su zaposlene). Prema analizi provedbe mjera zapošljavanja za 2011. godinu koju je provela Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova⁶⁸, zaposlila se je samo jedna žena žrtva obiteljskog nasilja a još osamnaest žena bilo je uključeno u programe Hrvatskog zavoda za zapošljavanje kroz obrazovanje nezaposlenih i u javnim radovima.

Najčešći razlozi koji se navode za ovakve rezultate su neinformiranost o postojanju mjera, kako žena tako i poslodavaca, te nezainteresiranost poslodavca da zaposli takvu ženu. Svugdje a posebno u manjim sredinama, zlostavljane žene nose stigmiju manje vrijedne, problematične žene koja svoje probleme donosi i na posao. Dio poslodavaca ne želi ili se boji zapošljavati zlostavljane žene zbog mogućih problema koji im mogu stvarati njihovi partneri, a dio vjeruje da su manje dobre radnice zbog potencijalno čestih bolovanja, brige za djecu, rastresenosti i sl.

Vertikalna dimenzija koordinacije odnosi se, osim navedenog prema Petaku⁶⁹, i na koordinaciju javnih politika s drugim razinama vlasti, sa nadnacionalnom vlašću Evropske unije, te na koordinaciju s politikama koje se provode na razini regionalnih i lokalnih samouprava.

Kako je već navedeno, problem koordinacije politika postoji i na horizontalnoj razini u smislu objedinjavanja različitih sektora, programa i projekata unutar jedne razine vlasti, odnosno, problem organizacijske suradnje i pomaganje u uklanjanju zapreka koje opterećuju efikasnu interakciju sektorskih organa uprave. Primjerice, rezultati istraživanja pokazali su da se majke, žrtve partnerskog nasilja, koje imaju djecu predškolske dobi suočavaju s problemima koji su vezani prvenstveno uz čuvanje djece te uz financiranje vrtića. Problemi čuvanja djece predškolske dobi usko su povezani sa zaposlenjem. Sudionice istraživanja većinom su nezaposlene zbog toga jer nemaju riješeno čuvanje djece. Također, čuvanje djece ne mogu riješiti jer, zbog nezaposlenosti, nemaju financijskih sredstava. Instrukcije predškolskog obrazovanja ponajprije su organizirane kao usluge koje su na raspolaganju zaposlenim roditeljima, dok djeca nezaposlenih roditelja zbog kriterija za upis imaju ograničen pristup predškolskom sustavu. Pri upisu u vrtić žene žrtve partnerskog nasilja nemaju prednost, a činjenica da su nezaposlene stavlja ih u nepovoljan položaj jer prednost upisa imaju djeca čiji roditelji su zaposleni. S druge strane, ukoliko ne mogu osigurati čuvanje djece, one se ne mogu uključiti u svijet rada ili obrazovanja što ih čini ekonomski ovisnima o partneru ili o socijalnoj pomoći.

Za uklanjanje ovakvih i sličnih zapreka, bila bi potrebna dobro koordinirana suradnja centara za socijalnu skrb, zavoda za zapošljavanje, jedinica lokalne samouprave, organizacija civilnog društva i ostalih institucija koje su u direktnom kontaktu sa tim ženama, a koje im pravodobno mogu dati točnu i pouzdanu informaciju o njihovim pravima, te pružiti svu potrebnu pomoć. Osim toga, nužna je edukacija i senzibilizacija djelatnika u institucijama koje se bave problematikom partnerskog nasilja jer se je pokazalo da veliki utjecaj na njihov rad u provođenju politika imaju rodni stereotipi koji oblikuju osobna i profesionalna gledišta o obitelji, roditeljstvu, ulogama muškaraca i žena, njihovim (poželjnim) odnosima kao i o pojavi i razini društvene opasnosti takvog nasilja.

Analiza politika u Evropskoj uniji i u tri zemlje EU: Španjolskoj, Finskoj i Austriji pokazala je da se u iskustvima spomenutih država mogu vidjeti primjeri dobre prakse, ali kao i u Hrvatskoj, oni su uglavnom vezani za rad nevladinih organizacija, a ne za dobro i pravovremeno funkcioniranje cjelokupnog institucionalnog sistema koji i u tim zemljama također trpi kritike, jer ne može osigurati široku i sveobuhvatnu zaštitu za sve žrtve. Stoga je tendencija da se na razini Evrope pojačaju naponi u borbi protiv nasilja nad ženama. S tim ciljem doneseni su novi akti a jedan od najvažnijih je Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja. Konvencija predstavlja sveobuhvatan, pravno obvezujući međunarodni sporazum s odredbama o prevenciji, zaštiti žrtava i gonjenju počinitelja nasilja koju je, do

68 Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova - Rezultati mjera nacionalnog plana za poticanje zapošljavanja za razdoblje od 2011. do 2012. g. – za 2011. g., URL: http://www.prs.hr/attachments/article/97/NPPZ_2011.pdf

69 Ibid 60, p 268

izdavanja ove studije, potpisalo 17 država članica Vijeća Europe. Hrvatska, na žalost, nije među njima. Konvencija eksplicitno imenuje nasilje nad ženama koje se u Hrvatskoj najčešće „skriva“ pod pojmom obiteljskog nasilja, što zamagljuje problem, a time umanjuje mogućnost efikasne podrške žrtvama. Ministarstvo socijalne politike i mladih je 10. veljače 2012. godine donijelo Odluku o osnivanju Radne skupine za pripremu potpisivanja i usklađivanje prijevoda Konvencije Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji s hrvatskim pravnim nazivljem, stoga očekujemo njeno skoro potpisivanje i ratificiranje te prilagodbu zakonodavnog okvira standardima koje ona propisuje.

CENTAR ZA ŽENE ŽRTVE RATA